1535

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
14
33 H
3
Q4.4.

D. DIONYSII CARTHVSIANI LIBER utiliſſimus de q̃tuor hominis nouiſſimis. Nempe

I. Morte. III. Inferni pœnis.
II. Iudicio. IIII. Gaudijs cœli.

¶ Eiuſdem item.

¶ Colloquium de particulari iudicio animarum.

¶ Modus optimus ſubueniendi, tũ in extremis vitæ, tum in purgatorio animabus.

¶ Nũc primũ typis excuſa.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA

¶ Coloniæ, Opera & impenſa Melchioris Noueſiani. Anno domini M. D. XXXV. Menſe Ianuario.

❡PRAESTANTISSIMO VIro M. Martino Greue, Buſciduceñ. oppidigraphiario, pietate ac eruditione excellenter ornato, F. Petrus Blomeuenne Leidenſis, Carthuſiæ Coloñ Prior.

S. D. P.

SOlent nõnulli qui epiſtolas ſcribũt nuncupatorias, adeo quos uolunt laudibus efferre, idq; interdum nõ parum temere, ut neſcias utrum magis, librum uidelicet an libri patronũ quęrant euulgare. Nos Dionyſium quidem noſtrum producimus, doctorem ſanctitate non minus quàm eruditione conſpicuum, multiſq; iam annis cũ à doctis, tum à pijs deſideratum: uerum patronos ei dedimus non tam noſtris laudibus quã ſuis uirtutibus claros. Inter quos tu licet nobis eſſes nõ infimo loco habẽ, tamenon modeſtiæ tuæ id eſſe multo nobis cõpertiſſimum eſt, ut nemini quantumlibet pręſtantior uelis præferri, adeo ut non parę quoq; tuæ & uirtuti & uoluntati morem geſ-

geſſiſſe uideamur, ꝙ in prioribus Diony-
ſii operibus nuꝑ editis tanto interim tem
pore quaſi tui immemores, te præteriui-
mus. At ſcis nihilominus ipſe, quàm non
ſemper poſſimus ſilere, quamqꝫ dedeceat
uel ingratos, uel immemores diutius nos
eſſe erga te, qui multis annis uel inter præ
cipuos amicos nobis es unus. Itaqꝫ nun-
cupationem aliquam haud neglexımus,
ſed diſtulimus, fateor, quoad librorũ quiſ
piam Dionyſii, cuiuſmodi hic pręſens eſt,
in manus ueniret excudendus, qui tibi nõ
minus gratus quã fructuoſus haberetur.
Arbitramur autem hunc quem de quatu
or nouiſſimis inſcripſit Dionyſius librum
tibi acceptum fore, idqꝫ non propterea, ꝙ
in eius lectiõe offendas, unde iuxta ſapi-
entis conſilium territus aliquãdo deſinas
peccare: quin potius ideo, ꝙ Chrõ adeo
iam uita tua ſit dedicata, adeo cor tuũ (li-
cet inter ſeculi cogaris negotia & iudicio
rum ſtrepitus aſſiduus uerſari) à mundo
perſtet alienũ, ut ſiue foris ſiue domi agas,
nihil in oculis, nil in mẽte tibi magis quã
ipſa nouiſſima tua eſſe credatur. Nam in-
ter aduerſitates quas pertuliſti multas, uñ

quæſo animo tuo fortitudo tanta, unde tranquillitas tanta adfuit? Quid em̃ perſecutiões iam olim tibi factas enumerem? Nonne tanta ſemper conſtantia, tanta ſecuritas, tanta deniq; mãſuetudo inter has tam magnifice te cõmitata eſt, ut ne uerbo quidem in te potuiſſet deprehẽdi, quo aut ultionem expeteres, aut minus æquo faueres inimicis? Et hoc unde, niſi quia & deum ubiq; præſto & nouiſſima ſemp tua meditaris? Hinc enim uſu tibi uenit, ut tam iniurias quã honores cæteraq; ſimul omnia, quæ mundus aut miratur aut metuit, futilia, eaq; floccipendenda ducas. At tamen propterea haudquaquã es minor, tametſi gloriam nullam quæras. Senſiſti hoc iampridẽ ni fallor, licet citra arrogantiam (dum nodũ in ſcirpo quærentes Zoili tui, famæ tuę derogare moliebãtur) qũo hanc potius reddiderint illuſtriorem, tm̃ abfuit ut obfuſcare quiuiſſent. Ad quod ſane non parũ ſuffragata eſt patientia tua, quæ multo te reddidit clariorem, quàm ſi mordacitatis (licet ab alijs uitijs liber) notari potuiſſes. Deficeret me tempus, ſi miſericordiæ in te opera, ſi integritatis ſimul

ac iu

ac iuſtitiæ uellem cõmemorare libertatẽ. Nam quis munera ſic execratur? quis in iu dicio pauperes ab oppreſſione ſic liberat? Gratis pro ijs operam tuam nauas, ſi tamẽ gratis impẽſum dici qnicquã poſſit, quod nullius commodi, ſed Chriſti tm̃ contem platione ab eodem centuplo reddendum in pauperes locatur. Taceo multa, ne oĩa me dictuꝝ quis putet: quandoquidẽ hæc ſatis, ꝙ nouiſſimorũ memor, ꝙ quaſi ſem per moriturus uiuas, commõſtrant. The ſauriſent alij in terra, coaceruent quæ di ligunt: tu ut Chriſto adhæreas, ut Chriſtũ poſſideas, pro eius amore nihil non con temnis. Siquidem quod ſupeſt, in ipſum, hoc eſt, in paupes ac pios oẽs effundis. Eã ob rem quum & uxorem & familiam ha beas impendio religioſam, & domus tua concordia & morum uenuſtate cœnobio haud inferior ſit, pij omnes q̃ libenter ad te confluant, q̃ hilariter recipiantur, q̃ de niq; foueantur benigne, non poteſt expli cari uerbis. Eſt ſane ĩ oppido patriaq; Buſ coducenſi tãta pioꝝ utriuſq; ſexus hoĩm multitudo, tanta deũ colentium deuotio, q̃tam nuſq̃ alibi facile inueniri cõtingat.

Horum nonnullos non mediocri ſancti=
tate conſpicuos, quos nominare me eo=
rum nō ſinit modeſtia, tuo patrocinio, ue
neratione ac beneficentia fouere non deſi
nis. Quare & pij omnes te uelut commu=
nem patronum & aduocatum pauperum
requirunt. Inter hos tamen non recenſeo
ordīs noſtri, præſertim domus noſtræ ac
Cantauij[1], alumnos quos tam impenſe a=
mas, tamque germane, ut uel tuis horum
anteferas utilitates. Pro qua re, fateor, or=
do tibi noſter debet uniuerſus. Interim ta
mē tuus hic iuxta ac noſter Dionyſius tu=
is non excidat manibus, te erudiat, te paſ=
cat: qui ſi in hęc tempora uixiſſet, nec tuas
modo ædes reſpuere, nec tua euadere poſ
ſet beneficia. Fuit enim, quod ſcis, uir con
templationi maxime deditus, quem ſecre
torum ſuorum reuelatione ſæpenumero
deus dignabatur. Huic loco miraculi tri=
buendum eſt (ſi legendi, ſcribendi, orandi=
que exercitia ſingulatim in eo penſentur)
tantum cuiuis horum uacaſſe, ut impoſſi=
bile uideatur operam dare potuiſſe reli=
quis: imo ſtupendum ualde ſit, quomodo
tempus illum non defecerit, ut uel uni ho
rum

rum tantum ſe potuerit accommodare, q̄ in tribus, hoc eſt, in quolibet horum (ut dixi) ſupra modum fuit copioſus. Poſtremo ne grauate feras rogo, ꝙ de uirtutibus tuis, licet infra merita, non nihil prædicauerim, qui latere om̃ino malles, quamuis & ipſa uirtus te latere nõ ſinat, ſed prodat uel renitẽtem. Vides enim quàm nihil q̃d mundi eſt, licet pleriq; uirtutibus illa pluris æſtiment, in te laudauerim. Siquidem diuitias, honores, ætatem, fortunas deniq; & amicos, ad extremum potẽtum curiæ, atque adeo ipſius Imperatoris fauorem, aliaq; id genus multa, quæ ĩ te hodie emicant (quæ & tu quoq; dei eſſe dona, ſed eiſdem poſthabenda non ignoras) tranſiui, & uirtutem tantummodo commendans, te roboraui: quàm, etiam ſi te nollem laudare, non poſſem non magnifacere. Vale, & (quod ſoles) me meoſque in CHRISTO filios omnes ama. Saluere te iubet frater GERARDVS Procurator meus, tuus olim alumnus, & frater

Theodoricus meus Vicarius, excitator, ꝑ motorq; præcipuus impreſſuræ operum D. Dionyſii noſtri, omnisq; hęc noſtra pa riter ac Cantauiẽſis cum ſuo Priore fami-lia. Coniugem tuam deo & operibus mi-ſericordiæ deditiſſimã, reliquoſq; omnes tuos iuxta ac noſtros amicos, potiſſime autem Reuerendum patrem, D. Iohãnem Baerl, ex Prædicatoꝝ familia, ſacrę Theo logiæ doctorem eruditiſſimum, & oppi-di ueſtri concionatorem integerrimum, noſtris uerbis ſaluta. Iterum uale.

Ex Carthuſia Colonieñ. ipſo die Epiphaniæ. Anno à Chriſto nato.

1. 5. 35.

ARTICVLORVM, HOC EST, OMNIVM QVAE hoc D. Dionyſii de quatuor hominis nouiſſimis tractatu continentur,

ELENCHVS.

GEns abſq; conſilio eſt & ſine prudentia. Procemium. Fol. 1. a, id eſt, facie. 1.

1 De connexione & ordine horum quatuor nouiſſimorum Fol. 1. b, id ē, facie. 2

2 Quam metuenda & amara ſit mors corporalis in ſeipſa & ex naturalibus cauſis 3. a

3 Quod mors ſit vehementer ac iugiter metuenda, propter periculoſiſſimas atq; grauiſſimas tentatiōes, quas habere ſolent agonizantes mox morituri 4. b

4 Quam metuenda ac præmeditāda ſit mors, eo ꝙ poſt eam non eſt reditus ad ſtatum promerendi, pœnitendi & recuperandi neglectam gratiā & ſalutē 7. a

5 Salubris imaginatio de diſpoſitione hominis morientis 8. b

6 De diuerſis effectibus qui oriuntur ex conſideratione atq; timore mortis 9. b

7 De primo effectu meditationis mortis, videlicet de pauore quem ſuſtinent morientes 11. a

8 De ſecundo effectu qui ex intenta mortis meditatione conſurgit 11. b

9 De 3. effectu ex meditatiōe mortis naſcente 13. b

10 De quarto effectu ex mortis meditatiōe ortum habente 16. a

11 De quinto effectu ex meditatione mortis naſcente. 18. a

12 De ſexto effectu ex meditatione mortis manante. 19. b

13 Exhortatio ad mortem ſalubrem ex cōſideratione ſub-

5 ne ſub-

ne ſublimium perſonarum, quæ mortis legibus ſubia cuerunt. 21.a
14 Recitatio exemplorum & hiſtoriarum, ex quibus debet homo accendi ad aſſiduam mortis præparatio nem 25.a
15 De miſeriis & ærũnis humanæ conditionis 25.a
16 De ſecundo quatuor nouiſſimorũ, puta de futuro dei iudicio, cui attribui poſſunt omnes actus, qui iam ante aſſignati ſunt morti 26.a
17 Quàm valde metuendum ſit futurum dei iudiciũ, ex diſtrictione iudiciorum quæ deus interdum exer cuit in hoc mundo 27.b
18 De multis rebus, ex quarum conſideratione inno teſcit, q̃ metuendum & rigoroſum ſit futurum dei iu dicium, tam generale in fine mundi, quàm particula re in ſingulorũ hominum obitu 29.b
19 De terribilitate diuini iudicii ratione ſummę au toritatis & extremæ excellentiæ iudicis Chriſti 31.a
20 Quàm metuẽdum ſit dei iudicium propter infini tam ſapientiam eius 32.b
21 De horribilitate diuini iudicii propter omnipoten tiam iudiicis ſummi 34.b
22 De terribilitate & rigore diuini iudicii ex parte diuinæ iuſtitiæ 36.a
23 Quod diuinum iudicium ſit incomparabiliter me tuendum, eo quod ipſe iudex altiſſimus, ſit iudex & pars 38.a
24 De terribilitate ac diſtrictione diuini iudicii, ex pte beneficentiæ dei 39.b
25 De terribilitate diuini iudicij ex parte iudicando rum. 41.a
26 Quod diuinum iudicium ſit ineffabiliter metuen dum ex pte ſententiæ iudicis & retributionis finalis, q̃ eſt æterna dãnatio aut perfecta beatitudo 43.a
27 De terribilitate generalis iudicii, ex parte ſignorũ quæ illud præcedent 45.a
28 De terribilitate diuini iudicii, ex parte diſpoſitio nis in qua mundus tunc ſtabit 47.a

De

29 De horribilitate extremi iudicii, ex parte exercitu um iudicis ſummi qui aderunt ibi 48.b
30 Quod diuinum illud generale iudicium erit valde horrendum, propter omnium intellectualium & rationalium creaturarum præſentiam 49.b
31 De metuēda ſeueritate extremi iudicii, ex parte eorum qui accuſabunt iniquos 51.a
32 De maxima horribilitate extremi iudicii, eo quod de ſingulis fiet diſtrictiſſima exactio à iudice ſummo. 52.a
33 De ordine, proceſſu & conſummatione extremi iudicii. 54.a
34 Recitatio exempli terribilis, ex quo patet veritas horum quæ dicta ſunt de terribilitate ac rigore diuini iudicii. 56.a
35 De tertio nouiſſimorum, quod eſt pœna inferni. 57.b.
36 Quod acerbitas infernalis pœnæ attēdi poteſt ex eiſdem, ex quibus conſideratur grauitas vitiorum ac diſtrictio diuini iudicii. 58.a
37 De multis quæ circa pœnas inferni ſunt conſideranda 59.a
38 De æternitate infernalium tormentorum 60.a
32 De acerbitate pœnarum inferni 62.a
40 De diuerſitate & varietate tormentorum inferni. 62.a.
41 De vniuerſitate infernalium tormentorū 68.a
42 De grauitate pœnarum inferni ex parte magnę ac miſeræ & deſolatiſſimæ ſocietatis damnatorū 71.a
43 De diſpoſitione loci infernalis 70.a
44 De grauitate pœnarum inferni, propter irrecuperabilitatem temporis hic amiſſi & damni inde ſecuti, & de mala puritate infernalium tormentorum 73.a
45 De pœna damni damnatorum. 73.b
46 De acerbitate infernalium ſuppliciorum ex parte patientium ea 75.a.
47 De acerbitate pœnarum Purgatorii & inferni, ex reuelationibus fide dignis fidelium perſonarū 75.b

De pœ-

48 De pœnis purgatorij ſancti Patritij 73.b
49 De eadem materia ex Tondali viſione 83.a
50 De eadem materia ex libello de vita Chriſtinę mirabilis. 84.b
51 De eadem materia ex Reuelationibus ſanctæ Brigittæ 86.a
52 Quod mali Chriſtiani multo acerbius torquean-tur in inferno quam infideles 86.b
53 De acerbitate pœnarum purgatorij & inferni, ex his quæ leguntur in libello de obitu ſancti Hierony-mi 87.b
54 Qualiter intelligenda ſint ea quæ tacta ſunt, ex viſionibus prænarratis de ſupplicijs animarum in pur-gatorio & inferno 88.b
55 ¶De quarto nouiſſimorum, ſcilicet de gaudiis cœlorum. 88.a
56 Quod pius omnipotenſq; creator ad eandem beatitudinem creauit genus humanum, ad quam in exordio mundi creauit angelorum vniuerſitatem ac ſublimitatem. 89.b
57 Quod beatitudo ſanctorum in clara & immediata viſione dei cōſiſtens, ſit ineffabiliter glorioſa, iucunda, deificatiua atq; digniſſima 91.a
58 De multis & magnis atq; innumerabilibus gau-diis beatorum. 93.a
59 De multis ex quibus perpenditur, quam inenarrabiliter magna ſit beatitudo, pulchritudo, ornatus & gloria ſanctorum in cœlo 95.a
60 De beatiſſima & delitioſiſſima refectione ſanctorum in cœlo 99.b
61 Quod ſancti in cœlo ex omni parte habent copioſiſſimam rationem atq; materiam multiplicium gaudiorum 102.a
62 De quibuſdam iucunditatibus animarū felicium & hominum beatorum poſt diem iudicii, quas angeli ſancti non habent. 105.a
63 De iucūdiſſima felicitate ſanctorum, ex parte glorioſæ ſocietatis eorum 106.b

De bea

64 De beatitudine electorum ex pte amœniſſimi lo ci eorum 109 a
65 De variis fructibus & gaudiis æternæ felicitatis. 110.b.
69 Excitatio cordis ad appetendum inceſſabiliter ac feruenter beatitudinem æternalem 112 a
67 De effectibus conſiderationis ac deſiderii æternæ felicitatis 124.b
68 Exhortatio ad promerendum beatitudinem æter nalem, & qualiter eam compendioſius promereri & ȧdipiſci poſſimus. 116.b

Indicis finis.

¶ Colloquium de particulari iudicio ani marum, continet Articulos 40.

Oēs nos manifeſtari optet añ tribunal Chriſti Proœ
1 Quæſtiones fratris circa prologum & reſponſio authoris ad eaſdem 119.b
2 De loco ac tempore particularis iudicii animaꝝ credentium 121.d
3 De particulari iudicio animarum, ex dictis beati Thomæ 123.b
4 Ex dictis domini Bonauenturæ, Alexandri de Ha les &alioꝝ doctoꝝ de eadem materia, & præſertim de modo, forma ac duratione particularis iudicii. 125,b.128.b.
5 Confirmatio eoꝝ quæ dicta ſunt de loco & tem pore particularis iudicii ex verbis ſanctoꝝ patrum & præcipuorum doctorum 130.a
6 Obiectiones contra præhabita & reſponſio ad eaſ dem. 131.a
7 Solutio inſtantiarum iſtarum. 132.a
8 Reſponſio ad authoritates, quibus aliqui proba re conati ſunt, ꝙ animæ iudicentur a Chriſto anteꝙ̃ egrediantur a corpore 135.b
9 Declaratio ex reuelatōibus ſanctæ Brigittæ viduæ ꝙ aïæ iudicantur poſt egreſſum a ſuis corpib. 136.a

Confir

10 Confirmatio prædictorum ex his quæ in libro de obitu ſancti Hieronymi recitantur 137.b
11 An Chriſtus quaſi in cruce poſitus appareat ſingulis ante mortem. 139.a
12 Vtrum horum iudiciorum duorum videatur magis horribile ac timendū periculare ne an generale. 139b.
13 Quàm metuendum ſit particulare iudiciū 142.a
14 De pœnis Purgatorii 144.a
15 Solutio obiectionum præcedentis articuli 145.b
16 Qualiter animæ ſeparatæ ac dæmones poſſint affligi & torqueri ab igne corporeo 249.b
17 De alia quorundam doctorum poſitione, circa modum quo incorporei ſpiritus affliguntur ab igne materiali. 151.b
18 Quid verius videatur de modo quo animæ ſeparatæ ac dæmones affligūtur ab igne materiali. 153.a
19 Proſecutio declarationis qualiter animę ac dęmones poſſint tam dire affligi à corporeo igne 155.a
20 Demonſtratio per exempla quàm acerbiſſime patiantur animæ defunctorum ab igne purgatorii & inferni. 156.b
21 Quid ſentiendum videatur de viſione Tondali militis, & an viſio illa facta ſit anima Tondali exiſtēte in corpore an eo veraciter mortuo 158.a
22 Introductio dubiorum quę circa hæc oriūtur 160.b
23 De quibuſdam in viſione monachi Anglicani contentis. 161.b
24 De purgatorio ſancti Patritii 164.a
25 Dubiorum circa hæc orientium propoſitio 165.b
26 De triplici viſione 166.a
27 Ex quibus queat cognoſci aut perſuaderi, quod viſiones & reuelationes, illuminationes & conſolationes ſint vere à deo 167.b
28 Quod viſiones Tondali & monachi Anglicani, & quæ de purgatorio Patritii factę ſunt videantur veræ & fide dignæ 168.b
29 Solutio dubiorum quæ circa viſiōem Tondali mota ſunt ſupra articulo, 22 170.a
An

30 An animæ in purgatorio ſatis punitæ, & igne pur gatorio ſatis purgatæ, mox euolent in paradiſum cæleſtem 173.b
31 Perſuaſiones ex quibus apparet, ꝙ animæ in pur gatorio ſatis purgatæ, primo ingrediãtur paradiſum terreſtrem, deinde cæleſtem. 176.a
32 An minima purgatorii pœna ſit maior quacunq; pœna vitæ præſentis
33 De acerbitate pœnarũ purgatorii & inferni. 179.a
34 De præparatione quotidiana ad mortẽ & ad mite iudicium 181.a
35 Qualem debeat homo imaginationem de morte ac moriente ſuo cordi imprimere atq; aſſidue diligenter reuoluere 182.b
36 De tentationibus quæ agentibus in extremis accidere ſolent, & de remediis contra eas. 184.a
37 Quomodo aſſiſtendum ſit mox morituris, & quõ ipſi ſe debeant habere 186.b
38 Orationes à migraturo dicendæ, vel ab his q̃ affuerint ei 188.a.
39 De ſpecialibus orationibus tempore mortis vel agoniæ 189.a
Ad Patrem tres 180.b.190.a.190.b
Ad filium tres 191.a.191.b.192.a
Ad ſpiritum ſanctum tres 162.b.193.a.193.b
Ad ſanctiſſimam Trinitatem vna 193.b.194.a
Ad virginem glorioſam Mariam & omnes ſanctos vna 194.b
Commendatio animæ emigrantis 194.b
40 Quam charitatiuum & benignum ſit ſubuenire defunctis. 195.a

FINIS.

APPENDIX

Lætaniæ,orationes commendationeſq́;, quibus ſuos morientes ſoliti ſunt munire Carthuſiani 196.b 197.a.b.
Effuſio
Teſtamentum
Exemplum
Modus redimendi animas ex purgatorio per Miſſas ac orationes.
Exercitia quædam alia.

FINIS.

D. DIONYSII CARTHVSIANI IN librum de hominis quatuor nouiſſimis præfatio.

GENS abſq; conſi-
lio eſt & ſine pruden
tia. Vtinam ſaperēt Deute. 32
& intelligerent, ac
nouiſſima prouide-
rent. Hæc verba lo-
cutus eſt ſanctus ſpi
ritus per Moſen de
vniuerſis iniquis ho
minibus, in quibus
nō eſt conſiliū, id eſt,
debita inquiſitio de agendis,nec vera prudentia,
quæ eſt virtus. Agenda nanq; & implenda ſunt
dei præcepta,quę totam hominū vitam dirigunt
& gubernant. Qualiter autem adimplenda ſint
dei præcepta,impij non inquirunt: & ſi eis dica-
tur qualiter ſint implenda,non curant:ſed(vt Sa Eccls.8
lomon loquitur)abſque vllo timore perpetrant Prouer. 2
mala:imo lætantur cum male fecerint,& exul-
tant in rebus peſſimis. Talium errori atq; pericu Deute. 32
lis quaſi compatiens deus,ait:Vtinam ſaperent,
id eſt, cum guſtu mentis agnoſcerent quam ſum
me & incomparabiliter amandus, metuendus
ac honorandus ſit deus omnipotens, qui pōt ſal- Matt. 10.
uare &damnare. Vnde in euangelio Chriſtus hor Lucæ. 12.
tatur. Eum timete, qui habet poteſtatem corpus Matt. 10.
& animam perdere in gehennam. Et intelligerēt
hoc eſt, aduerterent & penſarent in quam pericu-

loſo ſint ſtatu, quam viles, ingrati, inſipientes, dã
nabileſq; cõſiſtant coram altiſſimo. De his etẽ
Eccls.1 Salomon dixit: Stultorum infinitus eſt numerus.
Nonne ſtulti ſunt omnes, qui voluntati optimi ac
fideliſſimi creatoris ac dei ſui obedire renuunt, et
voluntati crudeliſſimi hoſtis ſui diaboli obtem-
perare non ceſſant, qui animas ſuas quotidie le-
talibus vulneribus lædere & occidere non veren
tur, infernaleſq; penas ſibi augent grauiſſ. atq; ex
cæcatis oculis cordis currunt ad inferos? De qbus
Ierem.2 per Ieremiam prophetam locutus eſt deus: Quid
iniquitatis inuenerunt in me, quia elongauerunt
ſe a me & abierunt poſt vanitatem, & vani fa-
Iſaiæ.28. cti ſunt? Miſeri iſti (quemadmodum Iſaias pro-
pheta teſtatur) percuſſerunt fedus cum morte, &
Deute.32 cum inferno pactum inierunt. De quibus domi-
nus ſubdit, Ac nouiſſima prouideret. Quæ ſi pro
uiderent, inquirerent vtiq; quid deus ab ipſis exi
geret, quid eis præcepit, & qualiter poſſent ei pla
Miche.6. cere per obſeruantiam præceptorum, per diligen
tem quoq; & indeſinentem cordis ſui cuſtodiam
ſicq; ſolicite & timorate ambularẽt in præſentia
& aſpectu ſummi ac metuendiſſimi iudicis ſui.
Cum ergo prouidentia nouiſſimorum ad huiuſ-
cemodi vitam excitet & inducat, de his nouiſſi-
mis in hoc tractatu auxiliante domino loqui in-
tendo, de quibus tamen alius quidam venerabi-
lis religioſus compendioſum edidit libr̃. Nihilo
minus de tam fructuoſa materia conſcribi que-
unt & alia multa, quæ ille non ſcripſit. Inſuper ſi
cut ſancti patres concorditer docuerunt, Nouiſſi-
ma iſta ſunt quatuor: Primum eſt mors corpora-
lis, quæ eſt vltimum ac terminus præſentis vitæ.

Secundũ

Secundum eſt iudicium dei, quod eſt vltima ſen tentia de hominibus danda. Quę duo nouiſſi ma ſunt omnibus, (ſcilicet electis ac reprobis) communia. Tertium eſt pena inferni, q̄ eſt iniquorꝝ merces finalis. Quartum eſt beatitudo æterna, quæ eſt electorꝝ præmium vlti matum, plenum & conſum matum.

De connexione & ordine horum qua tuor nouiſſimorum. Articulus I.

IN omnibus operibus tuis memē
Eccleſi. 7 to nouiſſimorum. In Eccleſiaſti-
co ſcripta ſunt verba hæc. In qui
bus admonemur, vt nouiſſima i-
ſta iugiť ac indelebiliter noſtrę im
primamus memoriæ & in cūctis
quæ agimus, ea penſemus, ne de-
um in aliquo offendamus. Porro inter iſta nouiſ
ſima primum eſt mors, ſecundum eſt iudicium,
tertium damnatio infernalis, quantum ad iniu-
ſtos ac reprobos: ſed q̄ ad electos & iuſtos, tertiū
eſt beatitudo cæleſtis, ad quā quidam pertingunt
Aug. li. 10 abſq; intermedijs purgatorij penis, videlicet in-
ſuper Ge. fantuli baptizati ante vſum rationis morientes,
ca. 11. ac martyres ſancti & animæ perfectoꝝ qui pro
ſuis culpis in vita hac ſatisfecerunt plenarie. Ali
qui vero ad felicitatem illam perueniunt ꝑ pur-
gatorias penas. Præterea, quamuis mors corpo
ralis ſit in ſeipſa valde penalis ac metuenda, in
Philipp. tantum, vt dicat Philoſophus: Omnium terribi-
lium terribiliſſimum eſt mors, non tamen eſſet
tantum metuenda, niſi eam mox concomitaren
tur duo alia nouiſſima morte horribiliora, videli
cet particulare iudicium, quod fit in obitu ſingu
lorum, & pena inferni quātum ad reprobos, ſeu
pena purgatorij quo ad quoſdā electos. Similiter
q̄uis tam particulare q̄ generale iudicium dei ſit
ineffabiliter metuendum & rigoroſum, in tantū
Hebr. 10. vt dicat Apoſtolus: Horrendum eſt incidere in
manus

manus dei viuentis. Et ſanctus Iob: Quis mihi tri buat, vt in inferno protegas me & abſcōdas me domine, donec pertranſeat furor tuus? Attamen iudicium dei non eſſet tam metuendum, niſi tam graue & æternale ſupplicium concomitaretur il lud in reprobis, pena ſcilicet infernalis. Pena quo que purgatorij formidanda eſt valde, quia (vt aſ ſerit Auguſtinus) pena illa excedit omnia mun di huius tormenta: quamuis martyres ſancti acer biſſimas ſuſtinuerunt penas, & crudeliſſimas ac immaniſſimas mortes. Itaq; dum iudicium dei dicitur vnum quatuor nouiſſimorum, per iudici um dei intelligi poteſt tam particulare iudicium quod (vt tactum eſt) fit in morte quorūlibet ho minum, quam vniuerſale iudicium in fine mun di futurum. Poſtremo, infernale ſupplicium non eſſet tam metuendum, niſi ei eſſet annexa pena damni, id eſt, perpetua irrecuperabiliſq; priuatio perfectæ ac ſempiternæ ſalutis: qua carere ma gis eſt metuendum, quam ſenſibiles penas infer ni ſuſtinere.

Iob.14. Augu. li. de vera & falſa peniten. cap.18.

¶ Quam metuenda & amara ſit mors corpo ralis in ſeipſa & ex naturalibus cauſis.

Articulus II.

SIcut homo naturaliter appetit eſſe & viue re atque gaudere: ſic naturale eſt ei amariſſi mam mortem ac penas eā præcedentes me tuere. Veruntamen homines virtuoſi perfecti & ſancti ſolent mortem optare, in quantum eſt ter minus miſeriarum & culparum vitæ præſentis, ac ianua futuræ felicitatis. Merito etenim cupiūt mortem, qui nihil in hoc mundo illicite amant, vniuerſaſque ſeculi vanitates, voluptates, opes

honores,ac proſperitates vilipendunt & aſpernantur. Ardentiſſimo quoq; affectu ad beatificã viſionem dei ſui,quem ſuper omnia toto diligunt corde,aſpirant atque cæleſtium delitiarum ac æternalium diuitiarum deſiderio inardeſcunt,cum

Pſal,41. propheta dicentes: Quẽadmodum deſiderat ceruus ad fontes aquarũ:ita deſiderat aĩa mea ad te deus. Sitiuit anima mea ad deum fontem viuum, quando veniam & apparebo ante faciem dei?

Roma. 7 Ex tali affectu dixit Paulus apoſtolus: Infelix ego homo,quis me liberabit de corpore mortis huius? Id eſt,de corpore iſto mortali & ærumnoſo. Itemque: Cupio diſſolui & eſſe cum Chriſto. Ni-

Philip. 1. hilominus mors in ſe conſiderata,vt eſt amariſſima pena & amiſſio vitæ animalis humanæ, eſt naturaliter formidabilis & horrenda,in tan-

Marc,14. tum, quod dominus noſter Ieſus Chriſtus morti propinquans, ex naturali mortis horrore ſponte aſſumpto cepit pauere & tædere, ac contriſtari. Denique talis timor mortis moderatus,eſt vtilis, quoniam retrahit hominem a delectatione carnali, & vanitatibus mundi. Qui enim prudenter perpendit, quam penoſus finis, quam acerba mors,quam moleſtiſſima ægritudo ſibi quotidie appropinquent, & forſan de proximo inſtent, a diſſolutione & vana ſecuritate,a iocis,ludis,& riſibus ſe refrenat,dicens cum Salomone: Riſum re-

Eccls.2 putaui errorem,& gaudio dixi: Quid fruſtra deciperis? Sicque ex corde ſentit verum eſſe quod rurſus ſapientiſſimus Salomon teſtatur: Melius

Eccls,7. eſt ire ad domum luctus,quam ad domum conuiuij. In illa enim, (videlicet in domo luctus,) finis

cun

cunctorum admonetur hominum, & viuens cogitat quid futurus ſit, & quid ei eueniet. Hinc, vt ait ſcriptura: Beatus homo qui ſemper eſt pauidus. Hinc quoque glorioſi doctores Hieronymus & Auguſtinus deſcribunt, quod Plato nobilis & ſublimis Philoſophus, relicta delitioſa & pulchra Athenienſiũ ciuitate cũ qbuſdam ſuis diſcipulis commorari elegit in villa quadam antiqua & ruinoſa, frequenti terræmotu & tempeſtatibus pene euerſa, quatenus timore periculorum, ac mortis, mortificarent in ſe vitia carnis, & a concupiſcentijs cæteriſque peccatis ſe refrenarent. Si gentiles magiſtri egerunt hoc, quantomagis Chriſtiani deberent ſeipſos a delectationibus timore mortis reprimere? Præterea, vt ex p̄meditatione mortis oriatur in nobis talis timor ſalubris, conſideranda eſt diſpoſitio morientis. Intuere ergo, quemadmodum imminente terribili hora ſeparationis animæ a corpore ſuo, ad quod naturalem habet inclinationem & amorẽ, totus homo palleſcat, pedes refrigeſcant infirmæ manus nigreſcant, vultus diſcoloretur, oculi tenebreſcant ac profundentur, & præ intolerabili penarum anguſtia euertantur. Vide quomodo pili labantur, frons obduretur, membra cũcta rigeſcant, mentum ruat, labia infrigidentur, os etiã contrahatur, pulſus caprizet, halitus quoqꝫ ex profundo ſeipſum recolligens deficiat: & ecce mox adſunt puncturæ mortis & preſſuræ mortiferæ, aculeum ſuum vſque in cor (quod eſt primum viuens & vltimum moriens) imprimentes tunc demum ſuperuenit & erumpit ſudor mortis

Prou. 28. Hieronymus contra Iouinia. li. 2.

Philoſo.

naturam iam victam eſſe demonſtrans: ſicq; prævalentibus penis corrumpitur præ dolore, & anima de habitaculo ſuo eijcitur. Si hanc morientiũ diſpoſitionem penſemus & nobis in breui taliter euenturum diligenter quotidie perpendamus, nõ dubium quin ſalubrem concipiemus formidinẽ mortis.

¶Quod mors ſit vehemẽter ac iugiter metuẽda propter periculoſiſſimas atq; grauiſſimas tentationes, quas habere ſolent agonizantes mox morituri.

Artic. III.

Apoc. 12. Deſcendit ad vos diabolus habẽs iram magnam, ſciens quia modicũ tempus habet. Callidiſſimi atq; nequiſſimi hoſtes animarum noſtrarum dæmones, agnoſcentes mortem eſſe terminum merendi ac demerendi, & animas in ea affectione in qua per mortem recedũt a corporibus, immutabiliter permanere, in ipſa hora mortis acerrime tentant agonizantes. Quoſdam enim conantur ad deſperationẽ inducere, eos præſertim, quorum vita fuit negligens & iniqua: alios vero nituntur ad complacentiam ſui immoderatam, atq; ad nimiam ſecuritatem & præſumptionem ſuorum trahere meritorum: & ſic ſolent quoſdam religioſos ac bonos ſeculares tentare. Nonnullos tentant de impatientia proprer infirmitatum ſuarum acerbitatem: aliquos autẽ tentant in fide, conantes eos ad aliquid veræ fidei cõtrariũ, vel ad blaſphemiã excitare. Cæteros (potiſſime ſeculares) tentant de nimia occupatione circa temporalia, quæ relinquunt, & circa propinquos, & circa diſpoſitiõem rerum ſuarum. Inſup

eundem

eundem agonizantem frequenter tentant pluribus modis iam tactis, vel etiam alijs. Quem eñ ad deſperationem, infidelitatem, aut impatientiam pertrahere nequeunt, ad ſpiritalem ſuperbiam, gloriam vanam, complacentiam ſuiipſius inſipientem, aut præſumptionem inducere moliuntur. Et quamuis iam dictum ſit, quod iniquos & negligentes ſoleant ſpecialiter de deſperatione tentare, iuſtos autem de complacentia vana & præſumptione: attamen interdum contingit, quod etiam viros valde virtuoſos & perfectos hora mortis tentent de deſperatione, infidelitate, aut de blaſphemia, ſicut leguntur ſanctum Euſebium beati Hieronymi chariſſimum diſcipulum diu atq; acerrime impugnaſſe. Aliquando quoq; quoſdam negligentes religioſos, prauoſq; ſeculares periculoſiſſime tentãt in extremis de nimia ſecuritate, ita quod parum aut nihil verentur dei iudicium, nec ſua deplorant peccata, ſuggerentibus eis dæmonibus miſericordiã dei eſſe immenſam, & peccatorem conſequi veniam quacunq; hora pro ſuis gemuerit culpis. Itaq; contra omnia hæc tentamenta oportet agonizantem eſſe munitum & niſi ante ſuam infirmitatem fuerit contra hæc armatus virtutibus, & arte ac vſu pugnandi contra inuiſibiles hoſtes inſtructus & exercitatus, aut vix aut non præualebit tempore mortis, niſi forſan ex valde ſpeciali & gratioſo auxilio dei, & angeli ſui ſancti, ſeu virginis glorioſæ, ſeu matris eius beatiſſimæ Annæ, aut aliorum ſanctorum. Etenim deus pijſſimus & angeli eius, ac ſancti in hora tantæ neceſſitatis non deſunt electis, ſed prout ante aliquo modo promeruerunt, agonizantes

Lucta Euſebij i extremis.

Ezech. 18

A 5 ſic

ſic eis ſubueniunt. Debent ergo agonizantes eſſe firmi in fide, atq; in fide toti⁹ vniuerſalis eccleſiæ ſecuriſſime mori, nec contra dæmones de fide ten tãtes diſputare, ſed ipſos potius deridere, & ad im plorãdũ pietatẽ & gratiã dei corda ſua cõuertere.

Cõtra deſpationẽ ſpes pietatis diuinæ.

Præterea, contra tentationẽ deſperationis debẽt eſſe armati ſpe pietatis diuinæ, & certi eſſe quod miſericordia omnipotentis maior ſit in infinitũ, ꝙ vniuerſa prauitas noſtra: imo quod in hora illa non poſſint grauius deum offendere, ꝙ deſperãdo

Mat. 27

de pietate & gratia eius, & q̃d Iudas traditor magis peccauit deſperando, ꝙ Chriſtum dei filiũ tra

Hierony.

dendo, vt ſanctus teſtatur Hieronymus: Porro cõ

Cõtra impatientiã patientia Chriſti

tra tentationẽ de impatientia debent ſe per patiẽtiam verã armare, & ex contritione & conſideratione culparum ſuarum, ex recordatione quoq; amariſſimæ paſſiõis dñi noſtri Ieſu Chriſti oẽm ſuam infirmitatẽ & afflictionẽ æquanimiter tolerare.

Cõtra cõplacentiã ſuorum meritorum diuinũ iudicium

Contra tentationẽ vero de cõplacẽtia ſui, & præſumptione meritorum ſuorum, ac nimia ſecuritate, debent eſſe muniti conſideratiõe occultorum iudiciorum altiſſimi, & q̃a ignorant an ſint digni amore vel odio, & item quod in multis valde culpabiles ſint de quibus ipſimet ſibi conſcij non ſunt. Atq; ex hoc quod multi ſancti viri etiam in extremis iu-

Arſenius abbas

diciũ dei valde extimuerunt, ſicut in Vitaſpatrũ narratur de ſancto abbate Arſenio, quod cum in extremis videretur magnum habere timorem, dixerunt ei diſcipuli ſui: Pater, in veritate & tu times? Reſpondit: Timor qui nunc in me eſt, ſemꝑ fuit in me. Conformiter ſanctus vir Abbas Agã

Abbas Agathõ.

thon in hora mortis valde formidans, alia (inq̃t) ſunt iudicia dei, alia hominum; imo vir ſanctiſſi

mæ

mæ vitæ abbas Siſois, cum ſibi Saluator dominus Ieſus Chriſtus tempore mortis viſibiliter appareret, rogauit vt dominus permitteret ſe adhuc modicum penitere. Veruntamen ſi quis in agone tentetur de diffidentia, puſillanimitate, aut de deſperatione, poteſt ſua merita ad memoriam reuocare, & ex eorum conſideratione ſpem & magnanimitatem aſſumere: ſic tamen vt ea deo & gratiæ eius, non viribus ſuis attribuat. Spes nanque eſt certa expectatio futuræ felicitatis, ex gratia dei & meritis ſperantis procedens. Hinc xxij. Moralium ſcribit Gregorius: Sicut dum viuimus debemus bona noſtra a memoria noſtra repellere ne extollant, ita appropinquante exitu ea plerumque iuſte ad memoriam reuocamus, vt fiduciam præbeant, & deſperatum timorem premāt. Nempe (vt Climachus docet) diabolus homī ſano perſuadet deum eſſe infinite pijſſimum & pronum ad indulgendum, quatenus homo parui pendat peccata, atq; audentius peccet. Agonizanti autem perſuadet interdum, deum eſſe rigoroſiſſimum, & peccata ſua eſſe multa & prorſus grauiſſima: imo peccata non confeſſa, oblita, occulta ad memoriam tunc reducit, vt homo diffidat. Idcirco tūc expedit priora merita reminiſci. Amplius p̄ter tentationes prætactas tentant iniquiſſimi dæmones multos agonizantes ſeu grauiter infirmantes, de ſpe conualeſcēdi, ita vt confiteri nō curent, nec debite præparent ſe ad mortem, ſed ſubito mortis amaritudine obruantur ac pereant. Vnde octauo Moraliū ait Gregorius: Reproborum mens tanto amore circa præſente vita con-

Siſois abbas

Cōtra diffidētiam ſuorū actuū bonorū fidētia pia.

Spes qd̄ ſit

Gregori.

Iohannes Climac.

Diaboli tendiculę circa morituram

Remediū cōtra tēdiculas has

Spes cōualeſcentiæ

Grego.

ſtrin

ſtringitur, vt quamuis corpus moleſtiis quatiatur, vicina mors virtutem vinculis ſpiritus intercidat, adhuc tamen mortem longe abeſſe exiſtiment, nec ea quæ mundi ſunt curare deſiſtant, nec in eis viuendi ſpes frangitur, etiam dum vita terminatur. Dura etenim mente abeſſe mors longe

Cōtra tē-tationem recuperā-dę ſalutis

creditur, etiam dum ſentitur. His igitur conſulendum, vt huiuſcemodi ſpem incertā, periculoſam vanam abijciant, atq; ad mortem toto conatu ſe præparent, quoniam dato quod ſint ſanandi, talis tamen præparatio non oberit, ſed proderit eis, nec ex ea ſunt morti viciniores. Poſtremo, & id

Dæmonū aſpectus horribilis morituris

qd mortē reddit vehemēter terribilem, quod vnicuiq; morienti malignus ſpiritus in ſua turpiſſima ſpecie creditur apparere, cuius aſpectus quā ſit penalis exprimi nequit. Nam & ſacratiſſima virgo Maria legitur ſuum filium, cum adhuc eſſet cum ipſo in terra, oraſſe, ne moriens quemquā ſpirituum cerneret immundorum. Aliqui quoq; defuncti & reſuſcitati, poſt ſuam reſuſcitationem retulerunt viuentibus, quam copioſe ac terribiliter dæmones eis apparuerūt ante egreſſum de corpore & poſt egreſſum. Ex his itaq; innoteſcit, quā

Peroratio.

metuenda ac iugiter præcogitanda ſit mors, & quam indeſinenter debeamus nos ad eam diſponere, atque ad vincendum tentationes prætactas tunc occurrentes quotidie nos armare iuuentutis ſanitatiſq; tempore.

¶Quam metuenda & præmeditanda ſit mors eo quod poſt eam non eſt reditus ad ſtatum promerendi, penitendi, & recuperandi neglectam gratiam & ſalutem.

Arti. IIII.

Salo-

SAlomon ait: Vbicunq; ceciderit lignum, ibi erit, ſiue ad auſtrum ſiue ad aquilonem. Per lignum intelligitur homo, per caſum mors, per auſtrum feruor charitatis & gratia ſpirit⁹ ſancti, per aquilonem iniquitas. Eſt igitur horum ſenſus verborum, quod in quocunq; affectu obierit homo, in illo æternaliter permanebit, ita quod ſi obierit in charitate & gratia ſpiritus ſancti, nunquam a diuino auertetur amore, etiam quamuis in purgatorio grauiſſime puniatur. Si autem obierit in auerſione a deo & in quacunq; vitioſa affectione, manebit inconuertibiliter atq; perpetuo in illa auerſione & praua affectione. Idcirco damnati nunquam veraciter penitent, & quamuis doleant de ſuis peccatis ſecundum quod per ea meruerunt & inciderunt in tantam calamitatem, non tamen dolent de eis in quãtum ſunt peccata & dei offenſiua: imo diligunt vitia, & cupiunt priſtinis vitioſis delectationibus frui: deum vero intenſiſſime & ineffabiliter odiunt, blaſphemant, ac maledicunt. Hinc aſſerit Damaſcenus: Quod angelis fuit caſus, hoc hominibus eſt mors. Angeli nanq; apoſtatæ in ſua auerſione propter quam ceciderunt atque damnati ſunt, perenniter perſeuerant, quemadmodum de vitioſis hominibus morientibus dictum eſt. Ita q; quia poſt mortẽ amplius promereri, penitere, reſurgere nõ valemus: debemus mortem ſeu potius mortẽ imparatam maxime formidare, & mortem nobis inceſſanter appropinquantem aſſidue præcogitare, ne (qđ abſit) contingat nos ad eam imparatos venire, ſicq; irrecuperabilia damna & irremediabilia mala, (quæ ſunt maxime metuenda ac fugiẽda)

Eccls.11

Status in charitate diſcedentium

Status auerſor.

Dãnatis non ẽ penitentia

Iohannes Damaſc.

Pñia poſt mortem nulla

fugienda)incidere, vtputa damnationem æternam, & ſummæ felicitatis carentiam, omniūq; diuinorum amiſſionē chariſmatum, vc; damna gratiæ ac virtutum, per quas ad felicitatem pertingitur. Hinc debemus nos per ſanctam conuerſationem indeſinenter ad mortem diſponere, & conuerſionem penitentiāq; nequaq̄ differre, imo iugiter eſſe parati ad mortem: & hoc eſt ſcire mori ac ſalutaris ſcientia moriendi, quam diſcere eſt ſeipſum quotidie ſpiritaliter mortificare, hoc eſt praua deſideria extirpare, propriam frangere voluntatem, abnegare & vincere ſemetipſum, nihil niſi in deo & ſecundum deum ac propter deum appetere, atq; penitentiæ actibus ſolicite immorari. Hinc hortatur ſcriptura: Non tardes conuerti ad dominm, & ne differas de die in diem, Subito enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ diſperdet te, niſi ſic egeris. Et rurſus: Non adijcias peccatum ſuper peccatum, & dicas: Miſeratio domini magna eſt, quia in peccatores reſpicit ira dei. Ideo Climachus loquitur: Non ſuſcipias canem illum, puta diabolum, ſuggerentem tibi deū eſſe benignū: ſed tunc benignitatis dei memento cum in profundam deſperationem te videris trahi. Intentio nanq; canis illius eſt, luctum penitentiæ & timorem mortis repellere a te per talē ſuggeſtionem benignitatis diuinæ. Audiamus & impleamus quod Salomon exhortatur: Quodcunq; bonum poteſt facere manus (id eſt virtus) tua, inſtanter operare, quia nec opus, nec ratio, nec ſapientia, nec ſcientia erunt apud inferos, quo tu properas. Hinc vas electionis Paulus monet apoſt. Stabiles eſtote & immobiles, abundantes in ope dn̄i

Diſpoſitio ad mortem.

Diſcere mori qd.

Eccl. 5.

Ibidem.

Iohā Cli.

Intentio Diaboli.

Eccls. 9

1. Cor. 15.

ſemp:ſciētes qđ labor veſter nō eſt inanis in dño.

¶Salubris imaginatio de diſpoſitione hominis morientis.

Art. V.

OMnes morimur, & quaſi aquæ dilabimur in terram quæ nō reuertuntur. Sanctus rex Dauid lugens filium ſuum Abſolonē, quē ſciuit in multis & magnis obijſſe pctīs, dixit: Fili mi Abſolon, Abſolō fili mi: Quis mihi tribuat vt ego moriar pro te? Abſolon fili mi, fili mi Abſolon. Itaq; ad prouocandum in ſe compunctiōem atq; ſalubrē mortis timorē, ad expellendū negligentiā & oēm acediam, ad aggrediendū viriliter & abſq; dilatione opera penitentiæ virtuoſamq; vitā, plurimū confert diligenter imaginari ac intueri diſpoſitionem hominis agonizantis, q improuiſe letalem ægritudinem incidit. Vide itaq; hominem in media periode vitæ humanæ ſubito incidiſſe languorē mortiferum, qui fuit donis naturæ ornatus, bonis fortunæ abundans, atq; in deſiderijs ſuis vſq; ad infirmitatem huiuſmodi conuerſatus. Aſpice quam deſolatus in lecto decumbat, quantis premātur anguſtijs & tormentis cordis & corporis, quam maximis periculis ſit vallatus, qualiter inuiſibiles hoſtes ad eum impugnādum accelerēt, quā horrendū iudiciū ei immineat, quā intolerabilia ei propinquēt ſupplicia. Aduerte eius ſuſpiria, ſingultus, querelas, & lachrymas, penitentiā ſeram atq; (vt formidandum eſt) infructuoſam. Audi eū doloroſe dicentem: Heu q̄ crudelis afflictio me inopinate inuaſit, quā dira ægritudo me prēhabita ſanitate priuauit. Ach in quos fluctus triſtitię corrui, q paulo ante in tanta iucundi-

2.Reg.14
2.Reg.18
Aſpect' morituri hominis
Repente oppreſſi vox ponderanda

iucunditate,proſperitateq́ vixi. Quid mihi iam proſunt delitiæ fedæ, quibus æternam infernalis incendij penam promerui? quid me iuuant modo corporales diuitiæ, quibus hactenus abundaui, ex quibus intumui, & quibus tam impudēter abuſus ſum, quod calamitatem, ſitim, exuſtionē illam perpetuam pati iam merui, in qua gutta aquæ pro refrigerio mihi negabitur? O quam libenter cunctas meas diuitias pro recuperāda ſanitate exponerem. Quid mihi nunc conferunt dignitas & poteſtas, proſperitas, honor & gloria quibus hucuſque in ſeculo florui, & propriam defectuoſitatem, fragilitatem, & mortalitatem penſare neglexi, atq́ ſtultiſsime ſuperbiui quaſi omnia illa habuerim a meipſo, & tanquam relicturus non fuerim, nec rationem daturus de eis eſsem iudici ſummo? Et nunc recordatio omniū horum parit mihi merorem, auget triſtitiam, q̊d tam repente & improuiſe vniuerſa illa relinquere cogor. Vbi iam vana & male iucunda ſocietas, vbi corporis decor, fortitudo, agilitas? Aſsūt conſanguinei & carnales amici, periculoſe me conſolantes, & prophetantes mihi quod ex ægritudine iſta moriturus non ſim: cum ſentiam mihi vires inceſsanter deficere, puncturaſq́ mortis ad cordis transforationem & ſuffocationem appropinquare. Heu heu, quam male & negligenter, quam carnaliter & inſipienter, quam non ſolum infructuoſe, ſed & vitioſe tempus mihi conceſſum conſumpſi in vanitate & p̄ſumptione, in gula & incōtinētia, in ludis, iocis ac riſibus, in cōfabulatione & otio. Ecce conſidero iudicem metuendum, cuius tribunali mox præſentabor, quē

totics

toties tamq; enormiter inhonoraui, offendi, reliqui. Ideo timor & tremor me penetrant, quia cognoſco immenſitatem iuſtitiæ eius, & quam occulta ac rigoroſa ſint iudicia eius. Heu quo me vertam? penitere volo, ſed ex ſeruili timore, vt ſentio. Cur enim contriſtor quod præfata omnia quæ male amaui, relinquere nunc compellor, niſi quia adhuc diligo ea, nec cum tali dilectione charitas dei habetur? Quid ergo facturus ſum? Deſperare prohibeor, & ſine meritis ſperare videtur inane. Et quamuis non ignorem adhuc aliquod ſupereſſe remedium, vt ſcilicet, dominum inuocem, quatenus veræ contritionis gratiã mihi dignetur ex ſua pietate immenſa infundere: nunc tamen ratio mea ſic obſcurata eſt & impedita a libero vſu ac recto iudicio, ex magnitudine afflictionum mearum, ex vehementia anguſtiarum, ex multitudine & confuſione phantaſiarum, ex debilitate capitis ac diſcraſia naturæ emergentium, ex timore & tremore, ex deſolatione & merore, ex inuiſibilium hoſtium ſuggeſtione & impugnatione, vt ad deum ſyncere aſpirare vix queam, nec vitiorum meorum enormitatem recte perpendam, ſed ſolo horrore ex eorũ conſideratione concutior. Doleo tamen quod de eis non plenius doleo, nec deſperationem admitto. Verum quis nouit an hoc mõ veniam impetrabo? O quam periculoſum, peruerſum, incertũ & fatuum eſt (ſicut nunc experientia docet me) conuerſionem, penitentiamque differre, tempus vane expendere, gratamq; iuuentutem non deo per vitam virtuoſam offerre, ſed ad creatoris iniuriam, per conuerſationem impiam, ſcandaloſam,

Roma.11

Spes vacua ſine meritis.

Dilatio penitentiæ q̃ periculoſa.

ſam, carnalē, immolare eam diabolo. Nūc ergo o vniuerſi aſtantes me miſerimum tanq̄ ſpeculum intueamini, ex meo periculo & dolore cauti efficiamini: felix em̄ quem faciunt aliena damna peritum. Tutam eligite viam, tēpeſtiue conuertatur mens veſtra ad dn̄m, quatenus mortis tp̄e ex memoria vitæ p̄teritæ virtuoſe tranſactæ, cō ſolationem ſotiatur cor vr̄m. Deniq̨, inclytus ille princeps noīe Mago frater Hānibalis regis ac imperatoris Carthaginēſis, diro vulnere propinquans ad mortē, ait: Heu qui finis fortunæ? q̄ ſtultū eſt gaudere loco ſublimi atq̨ præcipiti? ſtatus potentum ſubiacet procellis innumeris, cuius finis eſt ruere. Heu tremulum magnoꝝ culmen honorum, ſpes hoīm fallax, atq̨ inanis gloria illita fictis blanditijs. O vita incerta labori perpetuo dedita. Quid mihi nunc prodeſt domos & fortalitia incendiſſe, vrbes vaſtaſſe, hoīes perturbaſſe? Quid me o chariſſime frater iā iuuat alta & aurea, marmorea, eburnea erexiſſe palatia, q ſub diuo nunc morior? Quāta aīo paras, ignarus finis acerbi. En ego decedo, te cito ſecuturū agnoſce.

Tēpeſtiue cōuertēda uita ac mens ad deum.

¶ De diuerſis effectibus qui oriuntnr ex conſideratione atq̨ timore mortis. Artic. VI.

Eccls. 9.

NEſcit homo finem ſuum, ſed ſicut piſces capiuntur hamo, & aues laqueo: ſic homines tempore malo, cum eis ex templo ſuperuenerit. Quemadmodum ſanctus vir Climachus ait: Sicut panis neceſſarius ē homini præ cæteris alimentis, ita intēta meditatio mortis neceſſaria eſt homini prę alijs donis & exercitijs bonis. Aliqui autem in tātum quærunt in delicijs ſine tri-

Iohānes Climac.

ne triſtitia viuere quod nec audire volunt, nec cogitare, nec loqui de morte. Qui de exilio ſibi faciunt patriam, de valle lachrymarum ac fletuũ paradiſum, quibus ſaluator ait: Væ vobis qui habetis conſolationem veſtram: Væ vobis qui ridetis nunc, quia plorabitis & flebitis. Aliqui vero ita indurati ſunt corde, quod nec ex inſpectiõe morientium, nec ex memoria mortis, nec ex intuitu ſepulchrorum & oſſium mortuorum compunguntur, verentur & emendantur: imo oſſa illa conſpiciunt velut ſaxa, ſepulchra vt foſſas ſiue monticulos: nec plus emolliuntur ex inſpectu morientium hominum, quam brutorum, & tanquam ipſi non eſſent mortales, ſic aſpiciunt morientes. Veruntamen ſi frequenter & attente cogitent mortem, & quæ eam ſeqũtur, diſpoſitionemque morientis et eius tentamenta, preſſuras atque pericula, cito emollientur ad penitendum, ad metuendum, ad emendandum vitam ſuam in omnibus. Primus ergo effectus ex conſideratione mortis proueniẽs, eſt ipſam mortem timere, iuxta illud in Pſalmo: Formido mortis cecidit ſuper me: Timor & tremor venerunt ſuper me. Porro timor ſolicitudinem ac diligẽtiam parit. Timor nanque reddit hominem ſolicitum ac diligentem ad cauendum mala quæ metuit, ſeu propter quæ aliquid timet. Idcirco ſecundus effectus ex meditatione mortis conſurgens, eſt ſolicite ac diligenter mortem (hoc eſt mortem imparatam) cauere, quod nihil aliud eſt, niſi de culpis præteritis penitere & a futuris vitiis abſtinere. Ideo conſideratio mortis inducit hominem ad penitentiam ſalutarem, cuius partes ſunt: vera

Lucæ. 6.

Effectus ex meditatione mortis.

I.

Pſal. 54.

Partus timoris g.

II.

Conſiderationis mortis vtilitas.

Partes penitentiæ quæ. contritio,plena confeſſio,ſatiſfactioq́ꝫ condigna quæ omnia ex timore mortis naſcuntur. Hinc Salomon loquitur: Sapiens timet & declinat a malo. (Proue. 14) Tertius effectus ex meditatione mortis

.III. emanans,eſt conſideratio & humiliatio propriæ fragilitatis & mortalitatis.Ideo ait ſcriptura: (Ecclef. 10) Quid ſuperbit terra & cinis? id eſt, cur homo ex terra factus, & in cinerem ac puluerem reſoluendus, extollit ſe,non penſans propriæ conditionis

IIII. defectuoſitatem? Quartus effectus ex meditatione mortis ſcaturiens, eſt depoſitio terrenarum curarum, turbationum & inquietudinum ſeculi huius.Qui enim mortem digne perpendit, non curat niſi qualiter ad ſecuram & felicem perueniat mortem:ideo ſolicitudines,turbatiões, inquietudines carnales ac ſeculares repellit a corde ſuo.

V Quintus effectus ex meditatiõe mortis conſcendens, eſt totius inordinatæ affectionis ad creaturas abiectio,& feruens integerq́ꝫ conatus placendi deo:ſicq́ꝫ meditatio mortis intenta, facit hominem omnem terrenam & carnalem conſolationem deſpicere,& tota mente eſſe ſuſpenſum ad obtinendum veram ſalutem.

VI. Sextus effectus ex meditatione mortis proſiliens eſt conſolatio & gaudium in ſpiritu ſancto, qui effectus conuenit ſanctis hominibus, qui mortẽ tanquam terminum miſeriarum & culparum vitæ præſentis, & tanquam ianuam vitæ beatæ ſequentis ex corde deſiderant, vt dictum eſt. Quemadmodum enim conſideratio diuini iudicij timorem parit imperfectis,conſolationem vero perfectis,quibus in Euangelio ait Chriſtus: His autem (videlicet ſignis & præambulis iudicij) fieri

incipientibus, leuate capita veſtra .i. corda lætificate, quia appropinquat redẽptio veſtra: Ita conſideratio mortis imperfectis gignit formidinem, perfectis lætitiam. Veruntamen (ſicut prehabitũ eſt) interdum quoq; hoĩes perfecti & ſancti mortem iudiciumq; formidant, ſecundum quod ſpũs ſanctus, in diuerſis electis & ſanctis diuerſimode operatur. Conſequenter ergo de prætactis effectibus ex meditatione mortis prodeuntibus aliquid plenius eſt dicendum. Lucæ. 21.

¶ De primo effectu meditationis mortis, videlicet de pauore, quem ſuſtinent morientes,

Articulus VII.

Qvamuis de iſto morientiũ timore, & cur ac qualiter metuenda ſit mors, dicta ſint multa: aliqua tamẽ iam ex verbis Greg. ſunt addeda. Ait ergo ſanctus ille viceſimo quarto Moralium: Electi quiq; ſolicite conſiderantes, æternus iudex quam diſtrictus veniat, terminum ſuum quotidie proſpiciunt, & ante ſeueritatem tantæ iuſtitiæ quas rationes vitæ ſuæ ſint poſituri attendunt, & ſi cuncta praua opera, quæ potuerunt intelligere deuitarunt, venturi tamen coram diſtricto iudice illas culpas amplius pertimeſcũt, quas per momenta temporum ipſis inſtabilibus & incertis cogitationum motibus perpetrauerũt nec tamen eas intelligunt. Facile eſt autem opera peruerſa vitare, ſed nimis difficile eſt ab omni illicita cogitatione corp ſeruare. Cumq; de omnibus his ſemper diſtricta dei iudicia pertimeſcunt, tũc tamen hæc vehementius metuunt, cum ad ſoluẽdum humanæ conditionis debitum venientes, di

Effectus dictos ſupra fuſius explic.

Dominari cogitationibus haud facile.

ſtricto iudici propinquare ſe cernunt, & timor il le tanto fit acrior, quãto & retributio æterna propinquior. Creſcit pauor vrgente carnis ſolutione. Tunc ante oculos cordis inane nil tranſuolat de phantaſmate cogitationis, quoniam omĩbus vanis e medio ſubductis, ipſi morientes ſe & illum tantum conſiderant cui propinquant: & ſi ea bona quæ ſciunt nunquam prætermiſiſſe ſe meminerint, formidant tamen illa quæ neſciunt, quia ſeipſos plene diiudicare atq; cognoſcere nequiuerunt. Ideo vrgente exitu ſubtiliore & ſecretiore metu terrentur. Nec enim immerito cuiuſlibet anima tunc terretur, quando poſt puſillum inueniet quod inæternum vitare non poſſit, præſertim qa & bonis eius actibus multa mala fuerunt pmixta, Hæc Greg. Deniq; ex hac conſideratione ſanctus Iob dixit: Deus ſolus eſt, & cogitationem eius nemo auertere poteſt, & quæcunq; voluit fecit. Idcirco a facie eius turbatus ſum, & conſiderans eum timore ſolicitor. Itemq;: Verebar omnia opera mea, ſciens quod non parceres domine delinquenti. O homo indurate, cur brutis inſenſatior es? Ecce fugit ouis lupo appropinquante, abſcondit ſe tremens columba viſo accipitre, de antro ſuo egredi eſuriẽs mus nõ audet muricipe ambiente: & tu videns mortem horrendam atq; iudicium rigoroſum tibi inſtare, non metuis?

Iob. 23.

Iob. 9.

Similitudo

De ſecundo effectu qui ex intenta mortis meditatione conſurgit.

Articulus VIII

Deuter. 4

II.

CVſtodi temetipſum & animam tuam ſolicite. Negotiatores per rura & periculoſa itinera gradientes, tanto diligentius cuſtodiunt

diunt ſemetipſos, & tanto formidoloſius profiſciſcuntur, quanto viam ſuam putant pluribus fortioribus ac crudelioribus inimicis vallatam, quo etiam precioſiores ſecum deferunt merces. 1.Para.29
Nos igitur qui in ſeculo iſto exules ſumus & peregrini, quorum tota conuerſatio in hoc mundo eſt curſus ad aliam vitam, cum ſolicitudine tanto maiore, cum timore tanto plus acriore, cum circunſpectione atque cuſtodia tanto inceſſabiliore per iter vitæ præſentis debemus incedere: quanto certius ſcimus quod innumerabilibus, ferociſſimis, callidiſſimis, fortiſſimis, inuiſibilibus hoſtibus ſumus circundati, quorum totus conatus eſt nos ſecum æternę damnationi inuoluere: quanto etiam nobiliora gratiarum chariſmata intra nos ferimus, atq; quo maius bonum nobis moliūtur auferre, vtputa deum bonitatis immenſæ, & beatificam eius fruitionem. Hinc iuxta ſcripturam, Eccleſ.18.
homo ſapiens in omnibus metuit. Et: Beatus homo qui ſp eſt pauidus: atq; cū metu timore & tre- Proue. 28 Philip. 2.
more noſtrā operari ſalutem iubemur. Ad hæc demum ſolicitudinem ſpiritalem, cuſtodiamque internam ac circunſpectionem peruigilem, incitat & perducit nos timor mortis, ne ad imparatam mortem perueniamus: ſicque timor iſte ſalubris, facit nos præterita vitia deplorare, caſtigare & ſatisfacere pro eiſdem, atque ab omni labe peccati cauere, quemadmodum ſcriptum eſt: Quaſi a facie colubri fuge peccata, quia per hoc ad deſiderabilem ac ſalubrem pertingitur mortem. Hic xiij. Moralium ait Gregorius: Electorum mentes quo amplius æterno iudicio propinquare ſe Gregor.

ſentiunt, eo ad diſcutiendum ſeipſos terribilius excitantur ac properant: & ſi quas in ſe carnales & iniquas cogitationes vnquam conſpiciunt, penitentiæ has ardore conſumunt, quia propinquum ſibi iudicium iugiter ſuſpicantur. Porro reproborum mentes multa nequiter agunt, quia ſe hic diu viuere arbitrantur. Iuſti vero dum breuitatem vitæ ſuæ conſiderant, elationis & immunditiæ culpas declinant. Qui enim conſiderat qualis erit in morte, ſemper fit timidus in operatione: Nihil tranſitorium appetit, cunctis carnalibus vitæ præſentis deſiderijs contradicit. Hinc vt libro tertio Regum narratur, Achab rex Iſrael audita commi-

3.Reg. 21. natione mortis ſibi facta ore Eliæ ſcidit veſtem ſuam, & operuit corpus ſuum cilicio, ieiunauitq; & dormiuit in ſacco, & ambulauit demiſſo capite. Conformiter legitur apud Ionam, quod rex Niniuæ audita prædicatione Ionæ, quod ſcilicet,

Ionæ. 3 ciuitas Niniue poſt quadraginta dies mox euerteretur, ſurrexit de ſolio ſuo regali, & abiecit veſtimentum ſuum a ſe, & indutus eſt ſacco, & ſedit in cinere. Atque præcepit vt homines & iumenta non guſtent quidquam nec bibant, & operiantur ſaccis, & clament ad deum in fortitudine, & conuertatur vnuſquiſque a via ſua mala. Deniq;

Conſuetudo laudanda fidelium

conſuetum eſt cunctis fidelibus confiteri & penitentiam agere, quando putant aut ſciunt ſe protinus morituros. Cum ergo ad vnumquemque fidelē pertineat, quēlibet diē velut vltimū cōputare, eumq; taliter ordinare, occupare, expendere tanq̄ in ipſo ſit moriturus: debem⁹ ex conſideratione mortis nos ſtatī p cōtritionē, confeſſionem, emenda

emendationem & ſatisfactionem ad mortem diſponere: imo cum tota vitæ noſtræ duratio in hoc mundo ſit tanquam momentum comparatione durationis perpetuæ vitæ futuræ, debet vnuſquiſque totum ſpatium vitæ huius tanquam vnam horulam reputare, atq; cum omni diligentia & feruore ſe abſq; dilatione ad mortem felicem parare, ſicq; rebus tranſitorijs vti, non frui tãquam eas celerrime relicturus. Ad quod hortatur ſanctus Apoſtolus: Tempus, inquiens, breue eſt. Reliquum eſt, vt qui vtuntur hoc mundo, ſint tanq̃ non vtentes: præterit enim figura huius mundi. Ex qua vtiq; conſideratione beatus Iob exorauit Parce mihi domine, nihil enim ſunt dies mei. Et rurſus: Paucitas dierum meorum finietur breui. Dimitte ergo me vt plangam paululum dolorẽ meum, antequam vadam & non reuertar ad terram tenebroſam, in qua (vt aſſerit veritas) fletus & ſtridor dentium ac tenebræ erunt. Verũ (vt loquitur Auguſtinus) ideo vita hæc interdum longa videtur, quia adhuc durat, vrget, & agitur, ſed cum fuerit terminata, ſi finis eius inciderit, apparebit quam breuis extiterit. Quod ſanctus Dauid in ſeipſo experiẽs cum ſeptuaginta annis vixiſſet locutus eſt deo: Peregrini ſumus coram te & aduenæ. Dies noſtri quaſi vmbra ſuper terram, & nulla eſt mora. Vnde & Iacob patriarcha interrogatus a Pharaone rege Aegypti: Quot ſunt dies annorum vitæ tuæ? reſpondit: Dies peregrinationis vitæ meæ ſuper terram centum triginta annorum ſunt, parui & mali. Imo ſi quis mille annis & (quod amplius eſt) ab exordio mundi vſq; ad hanc horã vixiſſet, & nunc eſſet moriturus, totũ

Breuitas vitæ præſentis.

1. Cori. 7.

Iob. 7

Iob. 10

Matt. 22.

Lucæ. 13

Auguſt.

1. Para. 29

Gene. 47.

tempus præteritum videretur ſibi quaſi momentũ, præſertim dum aciem mentis dirigeret ad imminentẽ ſibi futuræ vitæ æternitatẽ. Ideo hoꝝ cõſideratione debemus viriliter opa penitentiæ aggredi ſine dilatiõe, præſertim cũ nihil ſtolidius ſit, quã tps in quo omni hora valemus tot bona peragere, in charitate & omni virtute proficere, æternę felicitatis gloriã & augmentũ mereri, non ſolũ otioſe ſed & vitioſe conſumere. O quã negligentẽ ac fatuũ reputaremus negotiatorẽ, q omni hora poſſet centũ florenos lucrari, & tamen hoc ipſum negligeret, otioq; vacaret aut certe vltra hoc ſuã diſſiparet ſubſtantiã. Nonne ineffabiliter inſipientior eſſe conuincitur, q cum omni hora poſſit in pretioſiſſimis ſpũs ſancti chariſmatibus creſcere ac ditari, atq; in cælis æternæ felicitatis incõparabilem augere theſauꝝ, non ſolum tot & tanta negligit bona, ſed inſuper nudat, depauperat, lædit, perimit & condemnat nobilem aĩam ſuã? Itaq; quidqd ad moriendũ ſalubriter, reddit nos impatatos, tãquã infernale abhorreamꝰ ac deuitemus venenũ: cuncta quoq; q̃ ad ſecuꝝ finẽ diſponunt & ad emigrandũ de corpore confidenter, efficiũt nos diſpoſitos, amplectamur & exequamur.

Hoĩe negligenti ſtultius nihil

Cõpatio

¶ De tertio effectu ex meditatione mortis naſcente. Art. IX.

2. Cori. 13 III.

AN non cognoſcitis voſmetipſos? niſi forſan reprobi ſitis. Tertius effectꝰ ex intẽta mortis præmeditatione procedens, eſt conſideratio & humiliatiõ propriæ fragilitatis, mortalitatis, & defectuoſitatis. Quidã eñ conſiderationi ſuæ nobilitatis, pulchritudinis, iuuentutis, opulentiæ, potentiæ, famæ, honoris, ſcientiæ vel proſpe-

rita

ritatis ita intenti ſunt, ꝙ ſeipſos vere cognoſcere negligunt, & prætacta dona fortunæ aut naturæ plus appretiantur atq; magnificant, ꝗ veritas patitur. Idcirco intra ſe ſtolide intumeſcunt, & aliis ſe præponunt, proximoſq; deſpiciunt, etiã illos q in ſpiritalibus & ſupernaturalibus donis & gratijs, meritis, ac virtutibus multo pręſtantiores ac meliores ſunt ipſis. Hi igitur excæcati vaniq; homines, diſcant mortẽ ſibi inceſſabiliter velociſſimo curſu approximantẽ p̃meditari, & frequenter ac profunde penſare q̃les erunt in morte, qualiter tunc oĩs eoꝝ decor marceſcet, & pulchritudo in deformitatẽ vertetur, põteſtas in infirmitatẽ, honor ĩ deiectionẽ, gloria in cõfuſionẽ: qñ nec propinquoꝝ proſapia nec opulentia, neq; nobilitas, neq; familia poterũt eos iuuare. Homo eñ cũ interierit, nõ aſſumet ſecũ hæc oĩa, nec deſcendet cũ eo gloria eius, ſicut & ſctũs Iob proteſtatur: Diues cũ dormierit, nihil ſecũ afferet, apprehendet eum quaſi aqua inopia. Ex hoꝝ itaq; cõſideratiõe perpedãt ſe cęteris ſimiles ĩ natura, tãtoq; viliores ex culpa, q̃to ex donis dei ſibi cõceſſis, magis elati, ingrati ac ſuo creatori rebelles fuerũt: & ita hũiliẽt ſemetipſos, certi q̃d niſi ſic fecerint, multo acerbiorẽ, periculoſiorem & dãnabiliorem habituri ac paſſuri ſint mortẽ quã cęteri. Quemadmodũ ergo vexatio p̃ſens & inflicta dat intellectũ, atq; ad humiliationẽ inducit, vt in Antiocho ſuperbiſſimo patuit rege, q plagatus redijt ad cor, dicens: Iuſtũ ẽ ſubditũ eſſe deo, & mortalẽ nõ paria deo ſentire. Sic vexatio p̃meditata & infligẽda illuminat humiliatq; mortales. Nẽpe Alexander rex potentiſſimus iaculo læſus, hoĩes (inquit) dicunt

Pſal. 48. Iob. 27 Iſaiæ. 28. 2. Mac. 9. Alexander rex.

dicũt me eſſe filium Iouis, ſed ſagitta hæc probat me eſſe mortalem. Xerxes vero rex præpotens, copioſiſſimum ſuum ex alto loco exercitũ intuens, ex futura ipſius defectione & morte lachrymas fudit, eo quod infra centum annos vniuerſi ſuccumberent morti. Preterea, ex conſideratione mortis, diuites, nobiles ac potentes, & cuncti qui præſunt, tanto vehementius habent timere ſeque humiliare, quanto (vt communiter) citius moriuntur, diſtrictius iudicantur, ac grauius puniũtur atq; quo pauciores ex eis ſaluantur. Hinc etenim ait ſcriptura: Omnis potẽtatus breuis vita: ſic & rex hodie eſt & cras morietur. Primo quoq; libro Machabæorũ venerabilis Mattathias ait de rege ſupbo: A verbis peccatoris ne timueritis, qm̃ gloria eius ſtercus & vermis: hodie extollitur, & cras non inuenitur, quia conuerſus eſt in terram ſuam, & cogitatio eius periit. Sed & in libro Sapientiæ ait ſermo diuinus: Audite reges & intelligite, diſcite iudices terræ, quoniã data eſt vobis poteſtas a domino deo, qui interrogabit opera veſtra, & cogitationes veſtras ſcrutabitur: qm̃ cum eſſetis miniſtri regni illius, nõ recte iudicaſtis, nec cuſtodiſtis legem iuſtitiæ, neq; ſecundum voluntatem dei ambulaſtis. Horrende & cito apparebit vobis, qm̃ iudicium duriſſimũ in his qui præſunt, fiet. Exiguo enim conceditur miſericordia, potentes autem potenter tormẽta patientur. Certe ſi præſidentes, potentes, nobiles & diuites, iſta perpenderent, humiliarent vtiq; ſemetipſos, & ti morati conſiſterent. Præterea, cognitio iſta propriæ defectuoſitatis in naturalibus & accidentalibus, in corpore & aĩa, in conuerſatiõe & duratiõe vtiliſſi-

Marginalia: Xerxes rex. — Diuitum potẽtum mors quare magis pẽſanda. — Eccle. 10 — 1. Mach. 2 — Sapien. 6. — Impfecti penſatio qd hoĩ pſtet boni.

vtiliſſima eſt ad humiliandum ſeipſum, ad deſpi
ciendum mundana, ad obtinendum ſpiritus ſan-
cti chariſmata: idcirco diuina ſcriptura de imper
fectione, inſtabilitate, ærumna atq; periculis ho-
minum multa commemorat, comparans homi
nem varijs rebus fragilibus, vilibus, & maxime
inſtabilibus, vt ſic diſcat humiliare ſeipſum. At-
tende ergo o homo qui te aliquid eſſe putas, & in
altum erigis caput tuum, qui ſic viuis & tanta ſe
curitate, præſumptiõe, ac vanitate te eleuas: qua
ſi moriturus atq; in manus dei viuentis caſurus
non eſſes: audi quid de excellentia tua, imo de mi
ſeria tua ſpiritus ſanctus per os antiqui patriar-
chæ ac prophetę locutus ſit: Homo (inquit) natus Iob. 7.
de muliere, breui viuens tempore, repletur multis
miſerijs. Qui quaſi flos egreditur & conteritur, &
fugit velut vmbra & nunquam in eodem ſtatu p
manet. Itemq; : Dies mei velocius tranſierunt, q̃ Ibidem
a texente tela ſucciditur, & conſumpti ſunt abſq;
ſpe. Hoc eſt quod pius rex Hezechias fatetur: Prę Iſaiæ. 38
ciſa eſt velut a texente vita mea, dum adhuc or-
direr, ſuccedit me, de mane vſq; ad veſperam fi-
nies me. Hinc quoq; flos propheta℞ Iſaias, tanq̃
magnum aut profundum aliquid prolaturus, ita
exorſus eſt. Vox dicentis: Clama. Et dixi: Quid Iſaiæ. 40
clamabo? moxq; ſubiungit quid ſit clamandum
q̇d iugiter recolendũ, q̇d ſolẽniter p̄dicãdũ: Omis
caro fenũ, & oĩs gloria eius q̃ſi flos agri. Vere fe-
num eſt populus. Exiccatum eſt fenum, & cecidit
flos. His conſonat quod frater domini ſc̃tũs apo-
ſtolus Iacobus in ſua ait canonica, quod tamẽ de Iacob. 1.
diuitibus ſpecialiter exprimit: Diues, inquiens, ſi
cut flos ſeni tranſibit, exort⁹ eſt ẽm ſol cũ ardore,

& aſc

&arefecit ſenum,& flos eius decidit,& decor vul
tus eius deperijt:ita diues in itineribus ſuis marce
ſcet. Idem demum apoſtolus contra præſumentes
Iacob.4 de longa vita inuehitur,loquens eis: Quę eſt vita
veſtra? Vapor eſt ad modicum parens, deinceps
exterminabitur. Et qm̃ diuites ad elatioem & prę
Iacob.5 ſumptione ſunt proniores, ipſos volens hũiliare,
adiecit: Agite nũc diuites,plorate vlulantes in mi
ſerijs quæ aduenient vobis. Diuitiæ veſtræ putre
factæ ſunt,& veſtimenta veſtra a tineis comeſta
ſunt. Epulati eſtis ſuper terram,& in luxurijs enu
triſtis corda veſtra. His demum comparatiõibus
Pſalm.36 alludens Pſalmiſta, diſſeruit: Noli æmulari in ma
lignãtib9,qm̃ tanq̃ fenũ velociter areſcẽt,& quẽ
admodũ olera herbarũ cita decident. Vidi impiũ
ſuperexaltatũ & eleuatũ ſicut cedros Libani. Et
trãſiui,& ecce non erat:& q̃ſiui eũ,& nõ eſt inuen
tus locus eius. Generaliter quoq; loquens de hoie
Pſal.102 idem propheta,dixit: Recordatus eſt dñs qm̃ pul
uis ſumus: Homo ſicut ſenum dies eius,& tanquã
flos agri ſic efflorebit. Qm̃ ſpiritus pertranſibit in
illo,& non ſubſiſtet,& non cognoſcet amplius lo
cum ſuum. Inſup, vani & impij amatores ſeculi
In amatores huius mundi huius,q dum in vita hac proſperarentur,& in di-
uitijs ſuis confiderent, atq; in carne turpiter dele-
ctarentur,longam & felicem reputabant hanc vi
tam,qm̃ mentem habebant vitijs excęcatam: au
diamus quid dicãt in ſupplicijs conſtituti,& pro
pria vexatione edocti. Nonne ſero penitentes &
Sapien.5. præ anguſtia ſpũs gementes,exclamant: Errauі-
mus a via veritatis,& iuſtitiæ lumẽ nõ luxit nobis
& ſol intelligẽtiæ nõ eſt ortus nob: Laſſati ſumus
in via iniquitatis & perditionis & ambulauimus
vias

vias difficiles: viam autem domini ignorauimus Quid nobis profuit ſuperbia? aut diuitiarum iactantia quid contulit nobis? Tranſierunt omnia illa tanquam vmbra, & tanquam nuncius præcurrens, aut auis quæ tranſuolat in aere. Ex his innoteſcit fragilitas, inſtabilitas, defectuoſitas noſtræ conditionis. Idcirco ex horum conſideratione debet ſe homo profunde ac iugiter humiliare, tranſitoria, carnalia & terrena deſpicere, atq; ad mortem ſalubrem ſeipſum inceſſabiliter præparare. Et quia nobilior pars hominis(vtputa anima rationalis) eſt immortalis, creatoris ſui ac ſempiternę beatitudinis capax, debet ſe homo dare ad creatoris ſui ſanctum ac diuinum amorem, ad ſpiritalium gratiarum æternaliumq; delitiarum puram affectionem, & ad quotidianum ac indeſinentem profectum virtutum.

¶De quarto effectu ex mortis meditatione ortum habente.

Arti. X.

EXpectatio ſolicitorum peribit. Ex diuerſis conſiderationibus diuerſæ procedunt affectiones & curæ. Ideo qui in hac vita ſe diu opinantur victuros, nec futuri ſeculi perpetuitatem digne aduertũt, ſoliciti ſunt terrena colligere in temporalibus abundare, & ſibi pro vita hac copioſius prouidere. Hæc eſt ſolicitudo carnalis, mundana, inquieta & ſtulta, ex ſeculari procedens prudentia, de qua ait apoſtolus Paulus: Prudentia carnis mors eſt. Iacobus quoque apoſtolus: Non eſt (inquit) ſapientia iſta deſurſum procedens, ſed terrena, animalis & diabolica. Quã ſolicitudinẽ prohibuit Chriſtus, dicendo

Proue. 11.

Roma. 8

Iacob. 3

Nolite

Nolite ſoliciti eſſe in craſtinum. Porro qui pruden
Matth.6. ter aduertunt, quã breuiſſima, fallax, incerta, pe-
riculoſa ſit vita hæc, quodq́ poſt eam in alio ſe-
culo perpetue ſint victuri, aut in maxima & ex-
trema miſeria, aut in beatitudine prorſus perfe-
cta, vilipendunt carnalia & caduca, atq́ ſoliciti
ſunt prouidere ſibi de ſpiritalibus opibus, quibus
Diuites vere qui. poſt vitæ huius circulum æternaliter ac beatifice
reficiantur: ideo ſatagunt diuites fieri in operibus
1.Tim.6 bonis, & theſaurizant ſibi in cælis, quorum ſum
Matth. 6. ma & tota ſolicitudo eſt deo placere, beatitudinẽ
illam pleniſſimã obtinere, ſicq́ tranſire per tem-
poralia bona, ne eorũ intuitu, occupatiõe & amo
Solicitudo laudabilis. re amittãt ſempiterna supernæ gloriæ bona. Hæc
eſt ſolicitudo bona, ſapientialis, ſaluifica, de qua
dixit Micheas propheta: Indicabo tibi homo q̃d
Miche.6 ſit bonum, aut quid dominus requirat a te: vtiq́
ſolicite ambulare coram deo tuo. Moſes quoque
Cuſtodi temetipſum & animam ſuam ſolicite.
Deute.4 IIII. Abſq́ ſolicitudine hac nemo valet ſaluari. Hinc
(vt tactum eſt articulo ſexto) quartus effect⁹ ex
intenta mortis præmeditatione emanans, eſt de-
poſitio terrenarum curarum, abiectio turbationũ
prauarum, atq́ inquietudinum ſeculi huius repul
ſio. Nempe qui aſſidue ac profunde perpendit, q̃
celerrime propinquet ad mortem, q̃ mortis ſuæ
ignoret diem, quod cito emigrabit de corp̃e iſto,
& vniuerſa mundana ac tranſitoria deſeret, nun
quam ea rehabiturus in ſeculo iſto: tanto plus ſo
licitatur pro obtinẽda felicitate vitæ futuræ, pro
euadẽda calamitate Acherõtis ſubteriacẽtis, pro
opulentia & decore animæ ſuæ: q̃to vita illa ven
tura longior eſt præſenti, quo beatitudo perpetua
ac cæ

ac cæleſtis melior, deſiderabiliorq; cõſiſtit in proſperitate vitæ iſtius, quo aĩa ſuo corpore eſt præſtantior. Cumq; nulla ſit comparatio temporalis durationis ad æternitatem, terrenæ proſperitatis ad angelicam & cæleſtem felicitatem, vilíſſimæ carnis ad rationalem animam, & ſuperbene dictæ, ac adorandæ Trinitatis imaginem: conſtat q̃d aſſidua & profunda mortis conſideratio, oẽm conſumat atq; repellat curam terrenam immoderatam, nec propter aduerſa ſinat hominem cõturbari: imo inter iniurias, perſecutiones, irriſiões afflictiões, & ægritudines, inter blanda ac proſpera efficit hominem ſtabilem & tranquillum, vel potius in omni aduerſitate gaudentem, tantoq; amplius cupientem aduerſa quam proſpera, quãto ad mortem ſalubrem ac finem beatum aduerſitates magis quam proſperitates expediũt, cum dicat ſcriptura: Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum cælorum. Et denuo: Omes qui volunt pie viuere in Chriſto, perſecutionem patientur. Etenim veriſſime ſcriptum eſt: Tanq̃ aurũ in fornace probauit electos dominus, & quaſi holocauſti hoſtiam accepit illos. Holocauſtum autem dicebatur oblatio, quæ ad diuinæ maieſtatis honorem totaliter comburebatur, ad figurandum quod homo debet ſe totum creatoris ſui obſequio mãcipare, & quicquid habet, poteſt, & eſt, ad ipſius honorem, & cultum ordinare, a quo accepit quicquid eſt, poteſt & habet. Sic igitur deus ſuos electos in vita hac igne tribulationis vrit & purgat, quemadmodum proteſtatur: Ducam eos per ignem, & vram eos ſicut vritur argentum, & probabo eos ſicut probatur aurum: & ego exaudiam

Actuu.14

2.Timo.3

Sapien.3

holocauſtum myſticum

Zacha.13

diam eos,&dicam:Populus meus es:& ipſi dicēt
Pſalm.7. Dominus deus meus:O vere beatus,quē deus iu-
dex iuſtus,fortis &patiens ſic exercet &mundat
Iſaiæ.1 in ſeculo iſto,ſicut per Iſaiam prophetam fatetur
Conuertam manū meā ad te,&excoq̄ ad plenū
ſcoriam tuam.Hinc Iſraelitico populo Moſes di
xit:Recordaberis cuncti itineris per quod addu-
x it te dn̄s deus tuus,vt affligeret te atq; tentaret,
Nil adeo elongat hoiēm a deo q̄ felicitas mūdi. &nota fierent q̄ verſabantur in corde tuo, vtrū
cuſtodires mandata illius,an non: Ecce ex his cō
ſtat q̄ vere ſancti patres locuti ſint,nil p̄iculoſius
eſſe q̄ in hoc mundo,in iſto exilio, in valle h--la
chrymarū,in loco penitentiæ & peregrinationis
iſtius proſperari,delitiari,nec caſtigari a deo,quē
Iob.21. admodum ſctūs Iob ait de impijs:Subleuati ſunt
confortatiq; diuitijs,&nō eſt virga dei ſuper eos
Sed ad quē finem p̄ducat huiuſmodi vita, idem
Ibidem. vir ſanctus pandit,ſubdendo:Ducunt in bonis di
es ſuos,id eſt,in delitijs dies ſuos conſumunt,& in
puncto ad inferna deſcendunt, Talem vitam fa
cit conſideratio mortis contemni,vanitates,chō
reas,ludos,iocos,cachinnatiões, loquacitates ab
horret &vitat. Verū ad hæc dicere poterunt ſecu
lares perſonæ bonæ,cupiētes deo placere, præſer
tim nobiles &potētes prælati &principes:Si me
ditatio mortis ſolicitudoq; ſpiritalis faciunt ter-
rena oīa deſpici,curas mundi & inquietudines
euitari,qd agendū eſt nobis,& qs noſtrū valebit
Grego. ſaluari? Quibus ex verbis Gregorij ſcti eſt reſpō
dendum,qui ait: Qui rebus temporalibus occupā
tur,tūc bene exteriora diſponunt,dum ſolicite ad
interiora refugiunt, cum nequaquā foras pertur-
bationū ſtrepitus diligunt, ſed certis horis q̄tū eis
poſſi

poſſibile eſt, ad ſpiritalem exercitationem & quotidinam conſcientiæ ſuæ examinationem ſe conferunt. Qui autem ita non agunt, ſed ad exteriora cor ſuum omne effundunt, cito obliuiſcuntur ſuæ ſalutis, atq; quotidie grauius excæcantur, & ad multa ac magna peccata labuntur, prout ſanctus ait Bernardus: Cor quod futuram felicitatem non cogitat, amore terreſtrium implicatur, ſicque vanitas mentem recipit, curioſitas ducit, voluptas inficit, cupiditas afficit, luxuria inquinat, inuidia torquet, triſtitia cruciat, ſuſpitio inquietat, ira perturbat. Hinc Salomon vere locutus eſt: Homini bono dedit deus ſapientiam, lætitiam, & quietem: peccatori autem afflictionem & curam ſuperfluuam. Vnde probatur, quod vita hominis virtuoſi ſit multo iucundior atq; quietior, quam vita hominis vitioſi.

Bernard. Nauſia ſpũs quid pariat.

Eccls. 2

¶ De quinto effectu ex meditatione mortis naſcente. Art. XI.

Omnia arbitror vt ſtercora, vt Chriſtum lucrifaciam. Verba ſunt ſancti Apoſtolo. Quintus effectus ex conſideratione mortis proueniens, eſt totius inordinatæ affectionis ad creaturas abiectio, & feruẽs integerq; conatus placẽdi deo. Qui eñ attente ac frequẽter recordatur & intuetur, q̃ cito recedit a ſeculo iſto, & q̃diu et æternaliter viuet in ſeculo mox futuro, non reputat vitam præſentem niſi curſum & peregrinationem ad vitam ſequentẽ, nec vtitur diuitijs ac cæteris rebus mundi, niſi vt medijs neceſſarijs p tingendi ad mortem ſalubrem ac finem beatum.

Philipp. 3 V.

Vita hæc eſt quidã curſus ad aliam.

Nō ergo inordinate ad eas afficiſ,ſed in deo atq; ſecundum deum,ſecundū quod ſibi vtiles ac neceſſariæ ſunt pro ſuſtentaculo vitæ ad bene viuēdum. Et talis amor rerum creatarum non retardat nec minuit,ſed fouet & auget diuinum amorem.Idcirco quod ait Chryſoſtomus: Pro quāta parte cor tuum fuerit ad aliquam rem creatam, pro tanta minus eſt ad deum. intelligēdum eſt de inordinata & immoderata cordis affectione ad creaturas,ſicut in his qui in cibo & potu,in veſtibus,in habitaculis, ac cæteris exterioribus rebus quærunt non tantum neceſſitatē naturę ac vſum decentem ſcd̄m Euangelicæ legis doctrinam,ſed carnalem delectationem,vanitatem,pompam, complacentiamq; humanam,proprium quoque nō dei honorem,& famam laudemq; propriam Hæc omnia ſapientialis conſideratio mortis contemnit & abijcit.Propterea Climachus conteſtatur:Iſtud eſt verum argumentum commemorationis dei ac mortis in ſenſu cordis,ſpontanea impaſſibilitas affectionis ad omnem creaturā,atq; perfecta derelictio propriæ voluntatis.Præterea, conſideratio iſta facit hanc vitam contemni eo quod tot peccatis,defectibus ac miſerijs ſit ſubiecta,permixta,& inquinata. Vnde ſanctus pater Bernardus diſſeruit: Cur vitam iſtam tanto affectu deſidero,in qua quanto plus viuo,tanto plus pecco:& quanto vita eſt longior,tanto & culpabilior:Quotidie creſcunt mala,& deus omnipotens magis ac magis offenditur,& quāto diutius hic manemus,tanto de pluribus reddere ratiōem deo debemus. Itaq; meditatio mortis auaritiam fugat,& neceſſarijs eſt contenta.O quā ſapienter conſide-

Iohann. Chryſo.

Matth. 6.

Iohannes Climac.

Bernar. Vitę huius infelicitas q̄ta

conſiderauit hæc omnia ſanctus propheta q̃ ait: Locutus ſum in lingua mea: Notum fac mihi domine finem meum, hoc eſt, da mihi gratiam illuſtrantem, per quam efficaciter penſem, quam celeriter mihi propinquet terminus vitæ meæ. Sic etiam notum fac mihi numerum dierum meoꝝ, vt ſciam quid deſit mihi, id eſt, quatenus ex conſideratione paucitatis ac breuitatis dieꝝ vitæ meę aduertam conuerſationis meæ defectuoſitatem, & tanto feſtinantius atq; feruentius me emẽdem quanto breuius ac incertius eſt tempus reſiduum vitę meæ. Hinc ex contemplatione inſtabilitatis ac breuitatis vitæ hominum in hoc mundo ſubiunxit: Veruntamen vniuerſa vanitas, omnis homo viuens. Veruntamẽ in imagine pertranſit homo. Quod cum ita ſit, ſtultum & vanum eſt, pro temporalibus immoderanter ſolicitari, ad quod inſinuandum adiecit: Sed & fruſtra conturbatur. Theſaurizat, & ignorat cui congregabit ea. Aſſidue ergo intueamur, quod cito de hoc ſeculo recedemus, quatenus ad nullam creaturam inordinate & culpabiliter afficiamur: ſed in vera mẽtis puritate creſcamus, ac ſolidemur q̃tidie. Beati etẽm mundi corde, q̃m ipſi deum videbunt. Talis fuit ſctũs & nobilis doctor, beat⁹ Thomas de Aquino q cum ſtudentibus atq; confratribus ſctõ Dionyſio Pariſios rediens, & interrogatus ab illis: Ecce magiſter, quã pulchra eſt ciuitas Pariſiȷ̃, velles ne eſſe dñs eius, reſpondit: Mallem habere opus imperfectum Iohã. Chryſoſtomi ſuper Matthæũ, q̃ eẽ dñs ciuitatis Pariſiẽſis. Hinc idẽ vir ſctũs tres res ſpecialiter exorauit obtinere a deo: Prima fuit vt in ſuo humili ſtatu permaneret, nec ad aliquã

Pſalm.38

Ibidem

Peroratio

Matth.5

Thomas Aquin.

Petitiões tres ſan. Thomæ Aquin.

eccleſiaſticam dignitatem aut prælaturam promoueretur. Secũda, vt nullius rei creatæ affectio mentem ſuam coinquinaret. Tertia, vt ſtatus aiæ fratris ſui defuncti ſibi reuelaretur, in quibus tribus exauditus fuit a domino pro ſua reuerentia.

¶ De ſexto effectu ex meditatione mortis manante Articulus XII.

Cantic. 5. VEni in hortum meum ſoror mea ſponſa. Hæc ſunt verba omnipotentis & glorioſiſſimi creatoris ad vnamquamq; animam viatricem ac ſanctam, cuius creatoris adorandi tanta eſt dilectio atq; dignatio ad animas virtuoſas, q̃d eas appellat amicas, ſorores, ſpõſas ac filias: ſicq; aiam ſctã; hoĩs agonizãtis, ad ſupni delitias paradiſi, inuitãs veni, inqt, in hortũ meũ. In hortũ vtiq; cæleſtis delitioſiſſ. paradiſi ſoror mea ſpõſa, mihi ꝑ fidẽ, charitatẽ, ac fidelitatẽ ſtabilẽ deſponſata, vt de cætero deſpõſata ſis mihi in patria beatoꝝ per beatificã fruitionem, per lumen gloriæ & inſeparabilem, gaudioſiſſimũ, inceſſabilemq; amplexũ. Sic aiæ perfectoꝝ in extremis conſolantur & inuitantur a Chriſto per inſpirationẽ internã & allocutionẽ ſecretam, quibus teſtimonium perhibet ſpũſſ. per certificatiõem occultam, quod placeant deo, & quod benigne recipiẽtur ab eo: Et hic eſt Sextus effectus ex meditatione mortis procedens, in his qui cũ dulci ſpe p̃ſtolantur atq; cũ gaudio ſpiritali ſuſcipiunt mortem aduenientẽ, tanquam æternæ beatitudinis ianuã & ingreſſum, prout ſanctus ait Bernardus. Veni et mors, ſed ſomnus erit dilectis dei, ianua vitæ, initium refrigerij, ſcala aſcenſionis in cælum. Etenim ſi iuſtus præoccupatus fuerit morte, in refrigerio erit, Nec his obſtat, quod etiam iuſti natura

Marginalia: Charitas dei ad homines q̃ta. — Roma. 8 — VI. — Bernard. — Sapien. 4

liter pauent mortem, & eam naturaliter horrẽt, cum & beatiſſimo principi apoſtolorum prædixerit Chriſtus. Cum autem ſenueris, alius te cinget, & ducet quo tu non vis. Iohan. 21 Quod vtique (vt Euãgeliſta fatetur) dixit ſaluator, ſignificans qua morte ſummus ille Apoſtolus deum erat clarificaturus. Ibidem. Vnde & Climachus loquitur: Pauor mortis, proprietas eſt naturæ ex præuaricatione inobedientiæ veniens, id eſt, ex originali peccato hominis protoplaſti. Ioh. Cli. Tremor vero mortis, eſt ſignum non peractæ penitentiæ de peccatis. Pauit CHRISTVS mortem, non tremuit, vt duarum naturarum proprietates in ſe declararet. Matt. 26. Lucæ. 22. Et iterum proteſtať. Sicut manifeſte diſcernitur ſtangnum ab argento, quãuis in conſpectu ſimilitudinem habeant, ita apud diſcretos manifeſte patet diſtinctio inter naturalem mortis pauorem, & inter innaturalem mortis timorẽ ex remorſu conſcientiæ [redacted]. Denique qualiter iſta ſtent ſimul, vtputa mortem appetere & pauere, illuminatus papa Gregorius triceſimoprimo Moralium docet, dicẽdo: Sicut vir fortis dum vicino certamine armis accingitur, palpitat & feſtinat, tremit & ſæuit, quaſi pauere per pallorem videtur, ſed per iram vehementer vrgetur: Ita vir ſanctus dum paſſiõi ſeu morti propiquare ſe conſpicit, ex naturæ ſuæ infirmitate concutitur, & ex ſpei ſuæ conſtantia ſolidatur. De vicina morte trepidat, & tamen quia poſt mortem verius ac felicius viuet, exultat. Ad regnum nanque nõ poteſt niſi interpoſita morte trãſire. Ideo gaudens metuit, & metuens gaudet: quoniam ſcit ꝙ ad ſupernæ quietis brauium non pertinget, niſi

Appetitus & pauor mortis quõ ſtent ſimul.

ratione ſublimium perſonarum, quæ mortis legibus ſubiacuerunt

Articulus XIII.

VBi ſunt principes gentium, & qui dominantur ſuper beſtias terræ, qui in auibus cœli ludunt, qui argentum theſaurizāt, & aurum in quo confidunt homines, & non eſt finis acquiſitionis eorum? Exterminati ſunt, & ad inferos deſcenderūt. Multum accendit nos ad mundi contemptum, ad præſentis vitæ aſpernationem, ad mortis præparationem, dum prudenter attendimus eos celeriter ab hoc mundo ſubtractos, quibus multo inferiores conſiſtimus. Cumque penſamus quod eorum excellentiæ eis non profuerunt ad mortis euaſionem, ad veram ſalutem, imo ꝙ potius per eas decepti ſunt ac damnati, valde ædificamur ac excitamur ad talium excellentiarum deſpectum. Nunc ergo aduerte o homo qui ad ea quæ mundi ſunt inclinaris, qui carnalia appetis, qui tranſitorios amas honores, qui in donis naturæ, in bonis fortunæ, in habitibus, artibus atque ſcientijs acquiſitis exultas & tumes. Dic mihi, vbi iam illi qui in talibus olim præclari fuerunt? Vbi Paris filius regis Troiæ ſpecioſiſſimus adoleſcens? Vbi Adonis amaſius Veneris, formoſiſſimus iuuenis? vbi pulcherrimus Abſolon, aut venuſtiſſima Thalomō: vbi Hector fortiſſimus, aut Hercules robuſtiſſimus? vbi Plato? vbi Platonici ſubtilitate præcipui, Proclus, Plotinus, Porphyrius, Atticebron, Apuleius atque Macrobius? vbi Cicero? vbi Ciceronici rhetorica eloquentia tumidi? Demoſthenē,

Baruc. 3.

Epilogus & ſpeculū hoim huiusmūdi mortuorum.

Xenophontem, Cthesiphontemque loquor, vbi nunc famoſi aſtronomi, Albumazar, Almyon, Albategni, Alfagranus, Tebid & alij, vbi iam ſtudioſiſſimus Ariſtoteles princeps philoſophorum, cum omī ſchola ac ſecta peripateticorum, Auicenna, Andronico, Algazele, Themiſtio, Auerroe, Alphorabio, Teophraſto, Simplicio? vbi iam imperatores, reges ac principes olim p̄potentes & inclyti, Alexander, Cyrus ac Darius, Octauianus, Hannibal, Nemroth, ac Iulius atq; Pompeius? vbi Creſus ditiſſimus? vbi Achilles magnanimus? vbi egregius poeta Vergilius? vbi Ioab callidiſſimus? vbi iam viri antiquiſſimi, qui ante diluuium pluſquam nongentis annis vixiſſe leguntur? Ex his vide, diſce, conſidera, q̄ decor, honor & gloria mundi, fortitudo, agilitas corporis, nobilitas generis, principatus, imperium, opulentia, eloquentia, ingenium, longiturnitas temporum, acquiſita ſcientia abſque humilitate & gratia ſine charitate & cordis munditia, nulli proſint ad ſalutem, imo innumerabilibus fuerunt & ſunt occaſio ad condemnationem maiorem. Non ergo huiuſmodi dona reprobis tam excellenter collata, inſipienter appretiemur, neque inaniter appetamus, ſed pro donis gratiæ gratum facientis omnipotentem iugiter deprecemur. Pro nihilo reputemus iniquos vt tales, nec vanorum & vitioſorum hominum ſequamur veſtigia, de quibus deuotiſſimus ait Bernardus: Dic mihi vbi ſunt amatores mundi qui ante pauca tempora fuerunt nobiſcum, qui laute ac ſplendide comederunt, voluptuoſe biberunt, qui in comeſſationibus, potationibus, impudicitijs

Dona q̄ nā petenda potiſſimum a deo.

Bernar.

dicitijs, iocis & ludis, riſibus, fabulis, & choreis tempora ſua infeliciſſime perdiderunt, inſipientiſſime conſumpſerunt & irrecuperabiliter perierunt. Nihil in tumulis remãſit ex eis, niſi vermes & cineres, putredo & ſanies, fetor, horror & arida oſſa. Hic caro eorꝫ deputata eſt vermibus eſca, atq; in inferis aĩa eorꝫ tradita eſt æternis ſupplicijs, donec denuo infeliciter copulata, pariter torqueanť intolerabilibus ignis tartarei flãmis. Ecce poſt breuẽ & inanem lætiçiã, poſt vilem & fedã voluptatẽ, poſt inanes riſus, ludos & iocos, ſortiti ſunt æternalem triſtitiam, infernalem deſolationem, ignem ſulphuriũ, penaliſſimum frigus, fletum, dentiumque ſtridorem, pro ſocietate mundana receperũt meſtiſſima dæmoniorꝫ conſortia. Quid ipſis iam prodeſt tranſacta voluptas, elatio cordis, irrefrenatio oris, vitioſa libertas in prauis operibus? Quid diuitiarum iactantia, grandis familia, precioſitas veſtium, decor ornamentorum, nobilitas generis, proſperitas tẽporis? Nonne omnia illa celerrime defecerunt, & tantam poſt ſe calamitatem, æternam minationem, acerbiſſimam penam, deſperationẽ, preſſuram, anguſtiam reliquerunt? quemadmodum ait propheta: Defecerunt in vanitate dies eorum, & anni eorũ cum feſtinatione. Cur de mundana prudentia, de philoſophica ſcientia, & nobilitate carnali, de potentia ſeculari gloriaris & intumeſcis, cum dicat Apoſtolus electis fidelibus, Videte vocationem veſtram fratres, quia non multi ſapientes ſecundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles ſunt inter vos: ſed quæ ſtulta ſunt mundi elegit deus, vt confundat ſapi

Pſal. 77.

1. Cor. 1.

ſapientes ſeculi huius, & infirma & contempti-
bilia mundi elegit deus? Nonne ſtultam fecit de-
us ſapientiam huius mundi? De talibus ſapienti-
bus in oculis ſuis ait in Euangelio filius dei: Con-
Matth.11 fiteor tibi pater domine cæli & terræ, quia abſcō
diſti hæc a ſapientibus & prudentibus, & reuela
Iſaias.33. ſti ea paruulis, id eſt, humilibus. Iſaias quoque pro
pheta, Vbi (inquit) eſt literatus? vbi verba legis
ponderans? vbi doctor paruulorum? De talium
Iſaias,47 vnoquoque iterum loquitur Iſaias: Sapientia &
Ieremi,4. ſcientia tua deceperunt te: De quibus & Ieremi-
as diſſeruit: Sapientes ſunt vt faciant mala, bene
autem facere neſcierunt: Vbi gigantes a ſeculo
nominati, ſtatura magni, in bellis periti? Certe in
his impletum eſt quod in Iob legitur: Hoc ſcio a
Iob,20 principio ex quo poſitus eſt homo ſuper terram,
quod laus impiorum breuis ſit, & gaudium hy-
pocritæ inſtar puncti. Si aſcenderit vſque ad cælū
ſuperbia eius, & caput eius nubes tetigerit, quaſi
ſterquilinium in fine perdetur, velut ſomnium a-
uolans non inuenietur. Tranſiet quaſi viſio no-
cturna, & qui eum viderant, dicent: Vbi eſt? Ve
runtamen ob hoc nobiles & potentes, docti & in
Ioh.3.7.19 ſecularibus rebus prudentes deſperare non debēt
Lucæ.19. ſed formidare, ac humiliare ſemetipſos: Nam &
Matt.27. Chriſtus quoſdam habuit diſcipulos diuites, po-
Lucæ,23. tentes & doctos, videlicet Nicodemum, Zachæ
um & Ioſeph ab Arimathia decurionem, ad præ
figurandum quod etiam talium quidā ſaluantur.

¶Recitatio exemplorum & hiſtoria-
rum, ex quibus debet homo accendi ad
aſſiduam mortis præparationem,
Articulus XIIII

Sum

SVm quidem & ego mortalis homo, ſimilis omnibus ex genere terreno, & natus accepi communem aerem, & in ſimiliter factam decidi terram,& primam vocem ſimilem omnibus emiſi plorans. Nemo enim ex regibus aliud habuit natiuitatis initiū: Audiamus quid famoſiſſimus atq; ditiſſimus rex Salomon referat de ſeipſo: Magnificaui (inquit) opera mea, ædificaui mihi domos, plantaui vineas, feci hortos & pomeria,& conſeui ea cuncti generis arboribus. Extruxi mihi piſcinas aquarum, vt irrigarem ſyluā lignorum germinantium. Poſſedi ſeruos & ancillas, multamq; familiam, armenta quoq; & magnos ouium greges, vltra omnes qui fuerunt ante me in Ieruſalem. Coaceruaui mihi aurum & argentum,& ſubſtantiam regum & prouinciarū Feci mihi cantores & cantatrices,& delicias filiorum hominum. Cumq; me conuertiſſem ad vniuerſa hæc, vidi in oībus vanitatem & afflictionem ſpiritus,& nihil permanere ſub ſole. Morit̄ doctus ſimiliter & indoctus,& idcirco tæduit me vitæ meæ, videns mala eſſe vniuerſa ſub ſole,& omnia vanitatem afflictionemq; ſpiritus. Quid proderit homini de vniueſo labore ſuo & afflictione ſpiritus, qua ſub ſole cruciatus eſt? Cuncti dies eius doloribus & ærumnis pleni ſunt, nec per noctem mente quieſcit. Ecce quod ſapientiſſimus Salomō ille propria experientia doctus, faſſus eſt in vniuerſis diuitijs, delitijs atq; honoribꝰ mundi non eſſe niſi vanitatem, miſeriam & cordis afflictionem. Nam & ipſis delitijs multæ deſolationes ac triſtitiæ ſunt admixtæ. Diuitijs quoq; ingetudo, ſolicitudo; timor & dolor miſcent̄. Ex-

Sapien. 7

Eccls. 2.

Dies hominū ęrūnis ſunt pleni

cellen

lentia etiam ac præſidentia inſidias, inuidias, cu-
ras, anxietateſque patitur. Ideo librum in quo p̃-
Eccls.1 allegata verba habentur, Salomon ſic incepit.
Vanitas vanitatum, dixit Eccleſiaſtes. Vanitas
vanitatum, & omnia vanitas. Et eadem verba
Eccls.12 in fine libri illius repetiuit: Vnde quid finaliter
omnibus ſit agendnm, in fine eiuſdem libri ex-
preſſit: Finem (inquiens) loquendi omnes pariter
audiamus. Deum time, & mandata eius obſer-
ua: Hoc eſt enim omnis homo. Præterea Daniel
Daniel.5 narrat, qualiter Balthazar rex Babylonis fecit
grande conuiuium optimatibus ſuis, cum quibus
ipſe cum ſuis vxoribus & concubinis epulaba-
tur, ac temulentus bibebat, atq; eadem nocte oc
ciſus fuit in vltionem ſuorum facinorum: Confor
Iudith.13. miter ſupbiſſimus Holofernes poſt crapuloſam
& delicatiſſimam cenam quam ſuis exhibuit ſer
uis, cum in ipſa nocte putaret immundis volup-
tatibus frui, a femina eſt occiſus. Aman quoque
Eſter.3. crudelis, a rege Aſſuero ſuper omnes principes re
Eſter.7 gis ſublimatus, eodem die quo putauit cum rege
ac regina gaudioſiſſime epulari, procurante regi
na ac rege iubente, affixus patibulo fuit pro ſuis
criminibus. Inſuper in Actibus fertur apoſtolorum,
Actor.12. quemadmodum Herodes rex regia veſte indutus
dum blaſphemis laudibus populi delectaretur,
ab angelo eſt percuſſus, & conſumptus a vermi-
Ezech.26 bus, expirauit. Amplius in libro Ezechielis pro-
phetæ opulentia & eminentia ciuitatis nomine
Ez.27.28 Tyri, per capitula diuerſa deſcribitur, vbi inter
Ezec.27. cætera legitur: Hæc dicit dominus deus: O Tyre,
tu dixiſti; Perfecti decoris ego ſum, & in corde
maris

mariſ ſita. Perſæ & Lydi & Libyes erant in exercitu tuo, clypeum & galeam ſuſpenderunt in te pro ornatu tuo, Carthaginenſes negotiatores tui argento & ferro, & plumbo, & ſtanno repleuerunt nundinas tuas. Græcia & Tubal & Moſoch inſtitores tui, mancipia, equos & equites & mulos adduxerunt ad forum tuum. Venditores Saba, vniuerſa præmia aromata & lapides pretioſos & aurum propoſuerunt in mercatu tuo. Iuda & terra Iſrael inſtitores tui in frumẽto primo balſamum, mel & oleum & reſinam, propoſuerunt in nundinis tuis. Sed & Pygmæi qui erant in turribus tuis, pharetras ſuas ſuſpenderunt in muris tuis per gyrum, ipſi compleuerunt pulchritudinẽ tuam, & ecce repente ad nihilum deducta es, & periſti. Opes tuæ & omnis multitudo tua quæ erat in medio tui, pariter ceciderunt. Inſuper Climachus refert, quod in monte Oreb fuit ſolitarius quidam, in omni negligentia viuens, qui tandem grauiter infirmatus, quaſi vnius horæ ſpatio perfecte migrauit a corpore, & rediens ad ſeipſum, rogauit nos omnes vt recederemus ab eo. Qui nobis egreſſis ianuam cellæ ſuæ mox obſtruens, manſit intus duodecim annis, cum nullo hominum colloquium habens, nil aliud guſtans niſi panem & aquam, ſedens & ad ea quæ vidit in extaſi ſtupens, ſic manſit merens, quod nunquam de cætero proprium morem mutauit, & calidas lachrymas ſine ſtrepitu ſemper fundebat. Cum autem migraturus erat ad dominum, portam deſtruentes intrauimus, & multum deprecantes vt aliquid diceret nobis, hoc ſolum ab eo audiuimus, Indulgete mihi: Nemo

Iohannes Climachus.

memori

dixit: Heri Alexander potuit multos populos liberare a morte, hodie ſeipſum a morte nequiuit eripere. Alter videns auream eius tumbam, locutus eſt: Heri Alexander de auro facit theſaurum, hodie aurum fecit de ipſo theſaurum. Alius ait: Heri Alexander terram oppreſſit, hodie a terra opprimitur. Sicq; cæteri per ordinē notabilia multa dixerunt, ad inſinuandum vanitatem vitæ pſentis ac principatus terreni.

¶De miſerijs & ærumnis humanæ conditionis. Articulus XV.

Occupatio magna creata eſt omnibus hominibus, & iugum graue ſuper omnes filios Adam. In hoc euidenter apparet plenitudo miſeriarum hominū vniuerſorum, quod quanto maior videtur eſſe eorum proſperitas & voluptas, tanto maior eſſe eorum calamitas atque iniquitas. Nulla enim grauior miſeria hominis quam peccatum, quod maxime & incomparabiliter nocet rationali creaturæ, ſeparans eam a ſuo creatore ac ſaluatore, priuanſque eam omni diuino chariſmate ſpiritusſancti atque felicitate cælesti: ad æternalem quoq; damnationē eam perducens. Praua autem voluptas & omnis vana lætitia eſt peccatum. Proſperitas vero mundana, eſt præcipua vitiorum occaſio, & maximum incitamentum peccandi, ſecundum quod Salomon loquitur: Proſperitas ſtultorum (id eſt, iniquorum hominum) perdet eos. Denique, quamuis caro hominis multis immunditi js, vilitatibus defectuoſitatibus, fetoribus, & ærumnis ſit plena anima tamen ineffabiliter periculoſioribus atq;

Eccleſ. 40

Peccatū quanta miſeria & noxa.

Gloria mūdiviti orū origo

Prouc. 1.

peioribus miſerijs, vilitatibus, ſordibus ac defecti-
bus eſt repleta, & totus homo eſt miſera creatu-
ra, & laqueis periculiſque expoſita & vallata,
Innocentius. vt nequeat explicari. Hinc Innocentius ait: Quis
det oculis meis fontem lachrymarum, vt defle-
am miſerabilem humanæ conditionis ingreſſum
culpabilem conuerſationis progreſſum, damna-
Miſeria hominis. bilem diſſolutionis egreſſum? Conſideraui cum
lachrymis, de quo factus eſt homo, quid faciat ho
Geneſi. 4 mo, quid futurus ſit homo: Formatus eſt de terra
Epheſi. 1. conceptus in culpa, natus ad penam: Agit praua
& turpia quæ non licent, vana quæ non expedi-
unt: Fiet cibus ignis, eſca vermis, maſſa putredi
nis. En herbæ & arbores producunt flores, fron-
des, & fructus. En lendes, pediculos & lumbricos
Illæ de ſe fundunt oleum, vinum & balſamum:
tu ſputum, vrinam & ſtercora. Illæ de ſe ſpirant
ſuauitatis odorem, tu abominabilem, intolerabi
lemque fetorem. Porro cum ad ſenectutem quis
venerit, ſtatim cor eius affligitur, caput concuti-
tur, languet ſpiritus, fetet anhelitus, frons rugatur
ſtatura curuatur, caligant oculi, vacillant articu-
li, narres fluunt, crines ruunt, tremit tactus, depe-
rit & actus, dentes putreſcunt, aures ſurdeſcunt.
Bernard. Hinc ait ſanctus Bernardus: Si diligenter conſide
res quid per os & nares cæteroſq; corporis mea-
tus egreditur, vilius ſterquilinium non vidiſti. Si
ſingulas tuas miſerias velis enumerare, quantis
ſis operatus peccatis, irretitus vitijs, pruriēs con-
cupiſcentijs, occupatus paſſionibus, pollutus illu
Geneſ. 8. ſionibus, pronus ſemper in malum, procliuus ad
omne peccatum, non ſufficies conſiderare nec e-
narrare hæc omnia. Cur ergo ſuperbis? Cur cu-
rio-

tioſis pretioſiſqꝫ veſtibus corpus tuum adornas quod poſt paucos dies vermes deuorabunt, animam vero tuam non ornas virtutibus quæ præſentanda eſt deo,& angelis? Cur animam tuam vilipendis,& ei carnem tuam immundiſſimam præfers? O quantis quotidie vitijs inquinamur. quam enormia ſunt noſtra peccata.quam imperfecta ſunt opera noſtra bona , & ignoramus an digni ſumus amore an odio,& quid finaliter nobis eueniet,æterna ne damnatio an vera beatitudo. Ecce ex his debemus nos iugiter profundiſſime humiliare,carnalia ſpernere, atque ad mortem inceſſabiliter nos præparare.Nam vt etiam Plato diſſeruit in Phedone:Miſerum corpus noſtrum decies millena impedimenta contemplationum affert animæ noſtræ. Secundus quoqꝫ philoſophus ab Hadriano imperatore interrogatus quid eſt homo,reſpondit:Mens incorporata,phãtaſma temporis,ſpeculator vitæ, mancipiũ mortis,tranſiens viator,hoſpes loci,anima laborioſa habitaculum tp̃is parui.Mundo ergo vtamur tã quã hoſpitio,totiſqꝫ viribus feſtinemus ad patriã electorum,quamvt poſt vitæ præſentis finẽ mox ingredi valeamus,ad mortem ſalubrem nos diſponamus per indefeſſa exercitia actuum virtuoſorum.

Eccls.9

Hoc mũdo quõ vtendum

¶ De ſecundo quatuor nouiſſimorum , puta de futuro dei iudicio , cui attribui poſſunt omnes act us qui iam ante aſſignati ſunt morti. Articulus XVI

OMnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, vt referat vnuſquiſqꝫ prout geſſit.Sicut præhabitum eſt, ſecũdum 2.Cor.5

nouiſſimorum & diſtrictum dei iudicium. Ideo dicto de morte, reſtat nunc aliquid de iudicio iſto tractare. Hoc iudicium multo terribilius eſt ipſa morte corporali ac temporali, imo & penis in-

Iob.14. ferni ad tempus, pro vt ſanctus Iob dixit: Quis mihi tribuat, vt in inferno protegas & abſcōdas me donec pertranſeat furor tuus? Dictum eſt quoque, quod mors corporalis ac breuis non eſt in ſe ipſa tam metuenda, vt ſancti patres edocuerunt, niſi propter iudicium dei annexum morti, & propter ſupplicia quæ iuſto omnipotentis iudicio infliguntur iniquis. Hinc ſicut conſideratio mortis intenta inducit ad ſex effectus, de quibus iam ante facta eſt mentio, quæ ſunt, vehementer timere coram deo ſolicitum eſſe, penitentiam aggredi, humiliare ſeipſum, temporalia ſpernere, ad nihil terrenum inordinate & culpabiliter affici: ſic diligens conſideratio diuini iudicij ad eoſdem ducit effectus. Ideo ex conſideratione horum ambo validius prouocemur ad hos ſaluberrimos actus & conſiderantes iudicem ſummnm omnia clariſſime intuentem, atque nos cito iudicandos ab

3.Reg. 17 ipſo, conuerſemur in eius præſentia cum omni timore & pauore, cum beatiſſimis viris Elia & Eliſæo dicentes: Viuit dominus, in cuius conſpe-

4.Reg.4. ctu ſto hodie, Sicque ex horum conſideratione obedientes altiſſimo, mereamur cum Pſalmiſta

Pſal.118 dicere deo: Seruaui mandata tua & teſtimonia tua, quia omnes viæ meæ in conſpectu tuo.

Maccharius abb. Nempe (vt dixit beatiſſimus abbas Macchari-us) tanta eſt terribilitas diuini iudicij, quod ſi quis digne illud perpendat, oſſa eius carni ſuæ præ timore vix adhærebunt: Vnde ſanctus rex Da-

Dauid fatetur: A voce gemit⁹ mei adhæſit os me um carni meæ, id eſt, pelli meæ. Idcirco & nos de plorem⁹ culpas atq; miſerias noſtras, & propter pericula inenarrabiliter grandia, quibus expoſiti ſumus, cogemiſcamus, fugientes ad dei clementiam, ſecundum quod ſancti patres factis docuerunt & verbis. Etenim cum ſanctus vir abbas Paſtor audiſſet beatum Abbatem Arſenium migraſſe ad dominum fleuit, dicēs: Beatus es abba Arſeni, quia fleuiſti teipſum in ſeculo iſto: Qui enim in hoc ſeculo ſeipſos non deflent, in alio ſeſe culo deplorabunt. Hinc cū præfatus abbas Maccharius veniſſet ad ſanctos patres & fratres in montem, dixit: Ploremus fratres, & deploremus modo noſipſos, antequam veniamus vbi lachrymæ noſtræ cōburant corpora noſtra. Fleueruntq; omnes & corruerunt proni in terram ſuper facies ſuas, dicentes: Ora pro nobis o pater: Hinc locutus eſt filius dei: Beati qui lugent, quoniā ipſi conſolabuntur. Studeamus nos imbecilles, imperfecti & defectuoſi, multis culpis obnoxij, metuendum dei iudicium tam iugiter reminiſci, conſiderare, vereri, quam vehementer & aſſiduē formidauit illud glorioſus & ſanctus doctor Hieronymus, dicens: Quoties diem illum conſidero, toto corpore contremiſco: Siue enim comedo, ſiue bibo, ſiue aliud aliquid facio, ſemper videtur mihi tuba illa terribilis ſonare in auribus meis: Surgite mortui, venite ad iudicium. Taliter plane formidauit iudicium dei ſanctus ſenior ille, qui cum vidiſſet fratrem quendam ridentem, ait: Coram cælo & terra rationem reddemus totius vitæ noſtræ; & tu rides?

Pſal.101 Paſtor abbas. Maccha rio abbas Matth.5. Hierony.

¶ Quod valde metuendum ſit futurum dei iudicium ex diſtrictione iudiciorum quæ deus interdum exercuit in hoc mundo.
Art. XVII.

Eccls.8 QVia non cito profertur contra malos iudicium, abſq; vllo timore filij hoim ppetrant mala. Quā veraciter protulerit ſapientiſſimus Salomon verba hæc, experientia docet. Sunt etm̃ multi, imo & innumerabiles, qui de die in diem adijciunt pctā peccatis, & ſine menſura ac numero creatorem ſuum offendūt, animas proprias lædunt & perimunt, dæmonibus obſequuntur, ac tandem vicioſis conſuetudinibus victi, oppſſi, ac penitus excæcari, abſq; timore trāſgrediuntur omnipotentis legiſlatoris præcepta, quoniam experiūtur ſe diu impune peccaſſe, imo & ſibi in vitijs proſpere ſucceſſiſſe, ſimiliter alijs multis. Hinc ſumunt peccandi audaciam, atq; faciliter ſibi prophetāt, quod poſtea penitentiā ſint acturi, & fallunt inſipientes ac miſeri ſemetipſos

Peruerſitas pleroiumq; hominum.

Eccls.9. Hinc rurſus Salomon proteſtatur: Omnia in futurum ſeruantur incerta. Vnde & corda filiorũ hominum implentur malitia & contemptu in vita ſua, & poſt hęc ad inferos deducentur. Inſuper, ex hoc quod impij tam diu non ſolum impune peccant, ſed etiam in ſuis vitijs (vt Ieremias prophe-
Ieremi.12 ta ſuper hoc admirans locutus ſit: Iuſtus quidem tu es domine ſi diſputem tecum: Veruntamen iuſta loquar ad te: Quare via impiorum proſperatur, & bene eſt omnibus q præuaricantur & iniq; agunt? plantaſti eos, & proficiunt) proſperantur: econtrario iuſtis frequēter cōtingunt aduerſa, & opprimuntur ab impijs, varijſq; infirmitatibus

(propter

(propter quod ait ſcriptura: Multæ tribulationes iuſtorum) affliguntur, hinc quidam ſumpſerunt occaſionem errandi atq; dicendi; quod deus non habeat prouidentiam rerum terrenarum & actuum humanorum. De quibus ſpirituſſanctus per Ezechielem teſtatus eſt. Dixerunt, Dereliquit dñs terram, & dñs nos non videt. Ex conſequenti q̃q; aſſeruerunt non eſſe futurū iudicium dei, de q̄bus in lib. Sapie. habetur: Dixerunt impij apud ſe cogitantes non recte: Exiguū & cū tædio eſt tp̄s vitæ noſtræ, & non eſt refrigeriū in fine hoīs, & no eſt q agnit⁹ ſit reuerſus ab inferis: q̄a ex nihilo nati ſumus, & poſt hæc erimus tanq̄ ſi nati non fuerimus. Ex hoc demum errore laxauerūt habenas concupiſcentijs ſuis, & ſine refrenatione voluptatibus ſeruierunt. Vñ in p̄tacto Sap. lib. dixiſſe, & ex falſis p̄miſſis concluſiſſe legūtur. Venite ergo & fruamur bonis quæ ſunt, & vtamur creatura tanq̄ in iuuentute, celeriter, vino p̄tioſo & vnguētis nos impleamus, et nō p̄tereat nos flos tp̄is. Coronemus nos roſis anteq̄ marceſcant. Nullū pratum ſit quod non pertranſeat luxuria nr̄a. Vbiq; relinq̄mus ſigna lætitiæ: q̄m hæc eſt pars nr̄a & hæc eſt ſors noſtra. Sed inſipientes ac impij iſti improuida cōſideratione falluntur. Quāuis nāq; (vt tactū eſt) freq̄nter cōmuniterq; contingat, q̄ impij florent, proſperantur, ac diu impune peccāt in ſeculo iſto, nihilominus ſæpe oppoſitum accidit: imo multoties iuſtus deus in hac vita non ſolum puniuit, ſed etiam tam acuiter, tamque celeriter puniuit iniquos, & eos occidit ac condemnauit, vt non ſolum certi eſſe debeamus de prouidentia dei & futuro eius iudicio, ſed & vehe-

Pſalm. 30 · Ezech. 9. · Sapien. 2. · Ibidem

 mentiſſime

mentiſſime admirari ac formidare debeamus ri
gorem diuini iudicij. Nonne in exordio mũdi pro
Gene.3 pter primorum parentum noſtrorum tranſgreſſio-
nem, non ſolum irreuocabiliter expulit eos de pa
radiſo terreſtri, imo etiam totam eorum poſteri-
tatẽ tam amena habitatiõe priuauit, atque (quod
grauius eſt) poſteros eorum originali nudauit iu-
ſtitia, & culpę ac damnationi iudicauit obnoxios
Ephe.2 ita quod uſque in præſens naſcantur filij iræ, & in
peccatis concipiantur, ac varijs ſubijciantur mi-
Ieremi.1 ſerijs, in tantum quod Ieremias in vtero ſanctifi
Ierem.20 catus, cõqueſtus eſt dicẽs: Quare de vẽtre egreſſus
ſum, vt viderem laborem & dolorem & conſu-
merentur in confuſione dies mei? Præterea mani
feſtauit omnipotens deus terribilitatẽ ac diſtri-
ctionẽ iuſtitiæ ſuæ, qui totum genus humanũ in-
Gene.7. terfecit diluuio, paucis, id eſt octo, hominibus ex
2.Petri.2. ceptis, in quo diluuio innumerabiles mergebãtur
infantuli, qui adhuc nullam cõmiſerant culpam.
Gene.19 Similiter declarauit altiſſimus metuendã ſuã iuſti
tiã in horrẽda ſubuerſiõe atque ſulphurea cõbuſtiõe
Pẽtapolis. i. quinque vrbiũ, & vniuerſorum etiã infan
tiũ generat in ipſis propter immundiſſima eorum facino
ra. Deinde multipliciter, terribiliter ac euidentiſſi
Exo.7. me oſtendit rigorem ſuæ iuſtitiæ in vniuerſa ter-
Exodi.8 ra Aegypti, & in cunctis Aegyptijs, quos decem
Exodi.9 principalib9 plagis multiſque alijs plagis percuſſit
Exodi.11. ac multos eorum in mari rubro ſubmerſit. Qui-
Exod.14. bus peractis, monſtrauit ſuæ diſtrictionem iuſti-
tię ſæpe & copioſe in Iſraelitico populo in deſerto
in quo dum populus ille vitulũ aureũ adoraſſet,
occiſa ſunt mox ex eis viginti tria milia homi-
Exodi.32 num. Cumque duo filij Aaron poſuiſſent ignẽ alie
num

num in thuribilibus ſuis, protinus venit ignis diuinitus combuſſitq́; eos. Deinceps quoq́; dum varijs modis peccaſſent filij Iſrael in eremo, vtputa Exodi. 16
eſum carnium deſiderando, impatienter agendo Exodi.15.
ac modis varijs murmurando, dire plagati ſunt, Nume.14
in tantum quod in ſexcentis milibus ac pluribus Nume.17
ex Aegypto eductis non niſi duo viri (videlicet, Deut.1
Ioſue ac Caleb) terram promiſſiōis ingreſſi ſunt: Pſal.105.
Inter quos Dathā & Abiron, Hon quoq́; & Cho Nume. 16
re horribilius ſunt plagati, quia cum tabernaculis ſuis a terra viui fuerūt abſorpti. Inſuper, in extirpatione & occiſione Chananæorum, fortiſſimorum & innumerabilium populorum, deus iuſtitiam ſuam per filios Iſrael horrende monſtrauit, in alijs quoq́; gentilibus tempore Iudicum. In
euangelica quoque lege, in improuiſa ac ſubita- Iudic. 47
nea interfectione infidelium tyrannorum perſe- Iudi.11.15.
cutorum eccleſiæ, imo in principio creationis re- Iſaiæ. 14.
rum, in electione & condemnatione angelorum Ezech.28
peccantium, quos pro vno peccato celerrime facto æternaliter condemnauit & punit. In quibus omnibus per iſta ſuæ æquitatis exempla nos terruit, ſalubriterq́; admonuit, vt diuini timeamus iudicij ineffabilem æquitatem, quæ rigoroſius nimis iudicabit ac vindicabit in futuro vitia hominum, quam in ſeculo iſto. Itaq́; dicere poſſumus
illud Iob: Ecce hæc ex parte dicta ſunt viarum, Iob. 26
(id eſt, operum) eius, & cum vix paruam ſtillam ſermonum eius audierimus, quis poterit tonitruum magnitudinis eius intueri? Etenim ſtillæ ſermonum dei, ſunt iudicia eius facta in mundo iſto tonitruum autem magnitudinis eius, eſt futurum

eius iudicium, & ſententia eius contra iniquos, qua dicetur: Ite maledicti in ignem æternum. Hinc beatiſſimus princeps apoſtolorum Petrus

2.Petri.2. in ſua ſecunda ſcribit canonica: Si deus angelis

Geneſ.7 peccantibus & originali mundo non pepercit, di

Geneſ.19 luuium mundo impiorum inducens, & ciuitates Sodomorum & Gomorrhæorum in cinerem redigens euerſione damnauit, exemplum eorum qui impie acturi ſunt ponens, volit dominus pios de tentatione eripere, iniquos vero in diem iudicij cruciandos ſeruare.

¶De multis rebus, ex quarum conſideratione innoteſcit, quam metuendum & rigoroſum ſit futurum dei iudicium, tam generale in fine mundi, quam particulare in ſingulorum hominum obitu.

Art. XVIII.

ECCE venit dominus in ſanctis milibus ſuis facere iudicium, & arguere omnes impios

Iudæ.1. de omnibus operibus impietatis eorum, & de omnibus duris quæ locuti ſunt contra dominum peccatores impij. Hæc verba ſanctus IVDAS Apoſtolus allegat in ſua epiſtola eſſe prænunciata ab Enoch qui in paradiſum tranſlatus

Geneſ.5 eſt. Multa ſunt ex quibus docemur, quantum

Eccle.44. formidare debemus iudicium dei, tam particulare quam generale? imo qui in die generalis iudicij

dicij cupit eſſe ſecurus, ſtudeat deo indeſinenter placere, & ad mortem ſalubrem pertingere. Sic enim in particulari ſuo iudicio ſaluabitur, & idcirco in die nouiſſimo erit ſecurus. Quidam vero futurum in fine mundi iudicium minus verentur, quia adhuc longe abeſſe id opinantur. Qui penſent quod particulare eorum iudicium non niſi paululum diſtet, in quo ſi imparati fuerint inuenti, tam nunc quam in die nouiſſimo in generali iudicio damnabuntur. Denique, vtrumque iſtud iudicium eſt ineffabiliter metuendum: Primo, ex parte iudicis ſummi, ſecundo ex parte iudicandi, tertio ex parte retributionis. Ex parte etiam iudicis metuendum eſt vtrumque iſtud iudicium multis modis. Primo, ratione altiſſimæ autoritatis & excellentiæ eius, à qua nullus poteſt appellare: ſecundo, ratione infinitæ ſapientiæ ſuæ, quam nihil poteſt latere: tertio ratione omnipotentiæ ſuæ, cui nullus poteſt reſiſtere, & quam nemo valet effugere: quarto, ratione iuſtitiæ eius, quæ intantum odit omne peccatum, quod nullam culpam quantumlibet paruam deſerit indiſcuſſam aut impunitam: quinto, quoniam ipſe deus omnipotens non ſolum eſt iudex, ſed etiam pars; Ipſe quippe in omni culpa offenditur, quia in omni peccato mortali præceptum ipſius violatur. Sicque cauſa vertitur inter ipſum & iudicandos. Valde autem metuendum eſt iudicari ab ipſo, in quem exceſſus commiſſus eſt: ſexto, ratione beneficientiæ ſuæ. Quo enim in hac vita benignior & gratioſior fuit nobis,

Probatæ vitæ ſicuritas i iudicio | vtroq;

Iudicium vtrũque metuẽdũ multiphariam.

Ex parte iudicis

I. II. III. IIII. V. VI.

bis, quo plura ac maiora beneficia nobis exhibuit, quo longanimius emendationem noſtram præſtolari dignatus eſt, quo frequentius & euidentius admonuit nos, eo ingratos & impios horribilius iudicabit. Præterea, ex parte iudicandorum terribile eſt vtrunque iudicium. Primo, quoniam infirmi & fragiles ſunt: ſecundo, quia in multis offenderunt: tertio, quia incerti ſunt an digni ſint odio, & an placeant deo. Amplius vtrunque iudicium metuendum eſt vehementer ex parte retributionis, quæ eſt æterna damnatio, cuius inflictio eſt maxime formidāda, aut ſalus perpetua, cuius carentia eſt potiſſime metuenda. Inſuper, vltra hæc generale iudicium eſt præſertim verendum. Primo, ex parte terribilium ſignorum quæ illud præcedent, quia (vt in Euangel. veritas proteſtatur) Erunt ſigna in ſole & luna, &c. Secūdo ex parte diſpoſitionis in qua mundus tunc ſtabit. Nam ignis conflagrationis terrā & aerem occupabit, & vniuerſæ creaturæ erunt quaſi commotæ cōtra iniquos, atque armatæ ac præparatæ ad vlciſcendum in iniquis iniuriam creatoris. Tertio ex parte exercituum iudicis, quia aderunt ibi vniuerſi angeli ſancti & ciues ſuperni, qui & tūc viſibiliter apparebunt. Quarto, ex parte potentię omium rationalium & intellectualium creaturarum, in quarum conſpectu confundi, reprobari & manifeſtari erit maxima pena.

Ex parte iudicādi. Iacob. 3. Ex parte retributionis. Gn̄ale iudiciū verendum. I. II. Sapien. 5 III. IIII.

¶De terribilitate diuini iudicij ratione ſummæ autoritatis & extremæ excellentiæ iudicis Chriſti.

Articulus XIX.

Deus

DEus cuius iræ reſiſtere nemo poteſt, ſub q̃ curuantur qui portant orbem. Quis ei dicere poteſt, cur ita facis? Solēt inferiorum iudicum iudicia minus timeri, quoniam & ſi condemnēt in cauſis quibuſdā, patet euaſio per appellationē ad iudicem ſuperiorē. Maxime ergo timendum eſt iudicis ſummi iudicium, a quo appellari nō poteſt nec licet, cuius iudicia quamuis iniuſta eſſe non queant, ſunt tamem incompræhenſibilia, mirabilia, tanque diſtricta & abdita ſeu occulta, vt multa quæ humano iudicio iuſta videntur & bona, ab ipſo reprobentur ac condemnentur, Propter quod ait in pſalmo: Cum accepero tempus, ego iuſticias iudicabo. i. examinabo an ſint veræ iuſtitiæ. Huius exemplum patet tertio Regum, de propheta quem dominus miſit ad increpandū idololatriam Ieroboam regis Iſrael, præcipiens ei ne comederet necq; biberet in terra regis illius. Qui cum ex deceptione cuiuſdam pſeudoprophetę comediſſent in terra illa, in vltionem inobedientiæ ſuæ a leone mox fuit occiſus, qui tamen valde excuſabilis videbatur, quoniā callidiſſimum illum pſeudoprophetam putauit eſſe verum dei prophetam, & peccare ſe credidit, niſi acquieſceret illi. Dixerat namq; pſeudopropheta ad ipſum: Et ego propheta ſum ſimilis tui, & angelus locutus eſt mihi in ſermone domini, dicens: Reduc eum in domum tuam, & comedat: Vnde elicitur, quod in multis credimus nos coram deo excuſabiles eſſe, in quibus tamē ipſe incompræhenſibilis deus non habet nos excuſatos. Quod etiam demonſtratur ex reprobatione trium amicorum beati Iob, qui videbātur zelo diuini

Iob. 9.

Aequiſſima iudicia dei.

Pſal. 74.

3. Reg. 13

3. Reg. 13

diuini honoris contra Iob diſputaſſe, quoniam
ipſis apparuit quod Iob in verbis ſuis derogauit
Iob.18. diuinæ iuſtitiæ, propter quod eum acriter argue-
runt, & tamen dominus iudicauit eos male eſſe
Iob.32. locutos, dicens ad principalem ipſorum: Iratus
eſt furor meus in te & in duos amicos tuos, quia
non eſtis locuti rectum corã me, ſicut ſeruus me-
Iob.37 us Iob. Vehementiſſime igitur formidemus iu-
dicis ſummi iudicium, cui inexcuſabiliter & ſi-
ne reſiſtentia ac appellatione ſtari oportet. Hoc
ſanctus Iob intuens, dixit: Quantus ego ſum vt
Iob.9. reſpondeam ei? Etiam ſi habuero quidpiã iuſtũ,
nõ reſpondebo ei, ſed vt meum iudicẽ depreca-
bor. Si fortitudo quæritur robuſtiſſimus eſt. Si
æquitas iudicij, nemo audet pro me teſtimonium
dicere. Si iuſtificare me voluero, os meum con-
demnabit me. Si me innocentem oſtendero, pra-
Lucæ.17. uum me comprobauit. Itaque ſi fecerimus om-
nia quæ præcepta ſunt nobis, & cum omni dili-
gentia nobis poſſibili examinauerimus conſci-
entias noſtras, atque confeſſi fuerimis, pro viri-
bus quoque ſatisfecerimus pro peccatis, adhuc
1.Petri.5. tamen oportet nos humiliari ſub omnipotente,
formidare eius iudicium, ac orare: Ab occultis
Pſal. 18. meis munda me domine, quoniam certi non ſu-
mus, an altiſſimus iudex ſatisfactionem noſtrã
acceptet, & vtrum veram habuerimus contri-
tionem, atque an penitentia noſtra ex charitate
proceſſerit. Ex horum conſideratione ſanctus
Pſal.142. Dauid orauit: Non intres in iudicium cum ſeruo
tuo domine, quia non iuſtificabitur in conſpectu
tuo omnis viuens. Ecce ſi in vita præſenti iniuſte
diiudicemur ac puniamur, ſupereſt cõſolatio ali
qua,

qua, quoniam cogitamus ꝙ deus qui male iudicata reiudicabit, faciet nobis iuſtum iudiciū, pro iniurijs nobis illatis retribuet nobis vicem & recompenſam: ſed poſt iudicium dei reprobātis ac condemnantis conſolatio nulla reſtat, quemadmodum ait ſcriptura: Ecce deus excelſus in fortitudine ſua & nullus ei ſimilis eſt in legiſlatoribus. Quis poterit ſcrutari vias eius, aut quis ei dicere audet, operatus es iniquitatem? Idcirco hoc ſolum habemus reſidui, vt coram ipſo nos ſemper humiliemus, & fateamur nos in multis & magnis culpabiles, de quibus certam notitiam non habemus. Timeamus quoque, ne forſan opera noſtra (quæ bona & virtuoſa eſſe confidimus) non ſint meritoria coram deo, vtputa ex charitate fortaſſis non facta. Quamuis enim iuditio hominum bona ſint, ignoramus tamē qua diſtinctione, qua ſubtilitate, qua abdita ratione iudicabuntur a deo. Iugiter ergo diiudicemus ac vilipendamus noſmetipſos, & occulta dei iudicia metuere non ceſſemus. Omnis præſumptio & vana ſecuritas longiſſime abſint a nobis. Hinc cum patriarcha Alexandrinus veniſſet in eremum, & dixiſſet abbati fratrum: Quid amplius inueniſti in loco hoc abba? reſpondit: Indeſinenter culpare & dĳudicare meipſum. Dixitque patriarcha: Non eſt alia via. Ideo ſanctus ait Apoſtolus: Si noſipſos dĳudicaremus, non vtique iudicaremur.

Pſal.145. Iob.34. Iacobi.3 1.Cor.11.

¶ Quam metuendum ſit dei iudicium propter infinitam ſapientiam eius

Articulus XX.

Omnia

Hebræ.4 OMnia nuda & apta ſunt oculis eius. Quāto quis ſapientior, ſanctior, atq; honeſtior eſt, tanto penalius eſt coram eo turpem ac ſordidum apparere, atq; ab ipſo redargui & con-

Pſal. 14. fundi, reprobari, deſpici ac puniri. Cū ergo ſapientiæ dei non ſit numerus & ſanctitatis ac dignitatis eius nullus ſit finis, nec vlla ſit eius honeſtatis ac honorabilitatis menſura, certum eſt q̧ ineffabiliter graue, confuſibile ac penale ſit animę peccatrici coram diuinæ maieſtatis tribunali cū ſuorum feditate, vilitate ac turpitudine viciorū apparere, conſpici ac contemni, diſcuti quoq; ac reprobari ab ipſo ſancto & ſapientiſſimo deo.

Iudiciū tremēdū rōne maieſtatis diuinæ.

Similitudo.

Nonne videmus q̄d homines acceſſuri magnos principes aut excellentiores prælatos, pulchriora quæ habent & meliora induunt veſtimenta, ne refutentur, & ne excellentiam illorum videātur inhonorare. Vnde legitur in libro Eſter quod nō licuit indutum ſacco aulam regis intrare. In Apocalypſi quoque dominus loquitur peccatori: Veſtimentis albis induaris, vt non appareat cōfuſio nuditatis tuæ. Alba etenim veſtimenta ſunt virtutes & opera ſancta, quibus animæ ornātur ac veſtiuntur: quibus qui carent, cōfuſibiliter ac ſpiritaliter nudi ac fedi ſunt coram deo. Inſuper in libro Danielis narratur, quod rex Babylonis Nabuchodonoſor iuſſit præpoſito eunuchoꝝ ſuoꝝ, vt introduceret de filijs Iſrael pueros natos ex ſemine regio, in qbus nulla eſſet macula, decoros forma, & eruditos in omni ſapiētia, cautos ſcientia, doctoſq; diſciplina, vt poſſent ſtare & miniſtrare in p̄ſentia regis. Ecce, ſi rex ille terrenus voluit coram ſe adduci, ſtare & obſequi pueros tā ornatos

Eſter.4.

Apoc.3.

Danie.1.

ornatos, facetos, immaculatos ac nobiles, qd mi
rum ꝙ rex omnium ſæculorum, immortalis, inui 1. Tim. 1.
ſibilis ac infinite perfectus, requirat in ſuis mini-
ſtris ſplẽdorem virtutum, ſapientiæ lucem, moꝝ
venuſtatem, vitę nobilitatem, atq; ab omni pec
cato (pręſertim mortali) immunitatem? Propte
rea intolerabilis cõfuſio ac pena grauiſſima eſt,
coram ſapientiſſimo atque ſanctiſſimo deo præ
ſentari cum vitiorum ſquallore, cum prauæ con
ſuetudinis deformitate, cum putredine ignobiliſ Diuinæ
ſimæ vitæ, id eſt, cõuerſationis iniquę. Prætereа, maieſta-
quanto iudex cæleſtis clarius nouit vniuerſas no ti occul-
ſtras tranſgreſſiones, omneſq; circunſtantias, ori tum nil.
gines & numeꝝ culpaꝝ noſtrarum: tanto vehe-
mẽtius formidare debemus ipſius iudicium. Ipſe
autem omnia clariſſime intuetur, omneſq; no-
ſtras cõmiſſiões et omiſſiões iniq̃s, etiã minimas
diſtinctiſſime contẽplatur. Vehementiſſime igi
tur nos oportet iudicis huius formidare iudiciũ, Indiſcuſ-
qui nullam penitus cogitationem illicitam, nul- ſum nihil
lam affectionem, nullam locutionem, nec ali- relinquẽ
quem actum, imo nec aliquam omiſſionem, ne- dum.
gligentiam aut torporem, indiſcuſſam, iniudica
tam, impunitam relinquit: Hinc ad incutiẽdum
nobis ſalubrem timorem, indeſinentem quoque
cuſtodiam, ac timoratam in omnibus conuerſa-
tionem, deus omnipotens in ſcripturis noui ac ve
teris teſtamenti, frequenter ac ſerioſe teſtatur ſe
omnia intueri, conſiderare ac perſcrutari. Hinc
equidem ait per Amos prophetã: Cognoui mul- Amos. 5.
ta ſcelera veſtra, &: Viſitabo ſuper omnes ini- Amos. 3.
quitates veſtras, nec obliuiſcar vſque ad finem
omnia opera veſtra. Et primo Regum teſtatur:

Non ſecũdum hominis intuitum ego iudico. Homo enim videt quæ parent, dominus autem intuetur cor. Ideo Ieremias propheta loquitur deo:
Ierem.32. Domine deus fortiſſime, magne, potẽs, magnus conſilio, & incomprehenſilis cogitatu, cuius oculi aperti ſunt ſuper om̃es filios Adam, vt reddas
Iob.13. vnicuiq; ſecundum opera ſua. Hoc perpendens etiam beatus Iob, dixit: Nonne deus cõſiderat vi
Iob.13. as meas, & om̃es greſſus meos dinumerat? Itẽq;: Obſeruaſti omnes ſemitas meas, & veſtigia pe-
Sapien, 6 dum meorũ cõſideraſti. De quo etiã legitur in lib. Sapiẽtiæ: Altiſſimus interrogabit opera veſtra, & cogitatiões veſtras ſcrutabit. Magna ergo, et vere ineffabiliter magna rõ atq; neceſſitas formidandi ac timorate viuendi nobis incumbit,
Boethius quoniam ante oculos iudicis ſummi omnia intuentis, cuncta ſcientis ac iudicantis, eſt tota conuerſatio & exiſtentia noſtra. Conſideremus pro poſſe, quantas quotidie habeamus cogitationes inanes, imagnationes inutiles, affectiones illicitas,
Mala hominum. ocioſa prauaque verba, & opera mala. O quot diſtractiones cordis habemus ac patimur omni die in oratiõibus & in diuinis officijs. O quot bona omittimus omni hora, quã infructuoſe imo & vitioſe, deducimus tempus, quantum quotidie in cibo, potu & ſomno excedimus, & quã imperfecta ac defectuoſa ſunt opera noſtra bona. Et hæc omnia inſpicit deus indeſinenter: & quoniam ipſe ſilet ac differt vindictam, nos obtenebrati, ingrati, infelices, ac ſtolidi adijcimus pctã peccatis, ac ſine numero ac menſura peccamus.
Eccle.5. Quid ergo dicemus, quid agemus q̃ diuertemus, cum præſentati eius tribunali fuerimus, cũ in momento

mento, in ictu oculi obiecerit & clare oſtenderit nobis vniuerſa hæc vitia noſtra, magna ac parua, maiora ac maxima, minora ac minima? Certe reſpondere nõ quibimus vnum pro mille, niſi interim condignos pniæ fructus egerimus, & ſuper cuſtodiam noſtram inceſſabiliter ſtemus, dñju dicãtes, deſpiciẽtes & caſtigantes noſipſos, Hinc ait ſanctus Bernardus: Quid tã vehementiſſime metuendum, q̃ iudicandum aſtare tam diſtricti iudicis tribunali, qui teſte nõ indiget, & intentiones diſcutit cordis, cuius inquiſitio vſq; ac ſecreta mentis pertingit? Nempe tam acutiſſime ſingulorum vitam conſiderat, vt nec minutiſſimæ cogitationes, nec tenuiſſima verba quæ ipſo vſu apud nos viluerunt, in eius iudicio indiſcuſſa remaneãt. Merito ergo dixit Iſidorus: Ad diſtricti (inquit) iudicis examẽ, nec iuſtitia iuſti ſecura e, imo vt abbas Agathon ait: Si deus nobis imputaret diſtractiones cordis, & negligentias quas in orõnibus nr̃is & officio diuino incurrimus, ſalui eſſe nõ poſſemus. Iugiter ergo pẽſemus & ſolicite formidemus, qđ beatiſſ. princeps apoſtolorum in prima ſua ſcribit epiſtola, dicẽs: Si iuſtus vix ſaluabitur, impius & peccator vbi manebunt? Certe (vt glorioſus fatetur Hieron.) multi elingues, muti & balbutientes, feliciores tunc erunt loquacibus & facundis: multi paſtores & bubulci tũc p̃ferẽtur philoſophis, multi ruſticani pr̃icipibus, multi obtuſi ſubtilibus. Hic diſſeruit Leo papa: Iſta eſt iudicis ſummi ſcẽtia, iſte tremẽdus aſpectus ipſius cui quium eſt om̃e ſolidũ, & apertum eſt ſecretũ: cui obſcura clarẽt, muta r̃ndent, ſilẽtium cõfitetur, & ſine voce mẽs loqtur. Idcirco cũ

Iob. 9.
Matth. 3.
Habac. 3
Bernar.
Iſidorus.
Agathõ abbas.
1. Petri. 4
Leo papa.

talis ac tanta ſit ſapientia dei, contra eam nil po
terunt nec valebunt allegationes aduocatorum,
ſophiſmata logicorum, eloquentiæ oratorum,
neque Ariſtotelicæ argumenta ſubtilitatis.

¶De horribilitate diuini iudicij propter om
nipotentiam iudicis ſummi

Articulus XXI.

DEus iudex iuſtus fortis & patiens. Niſi cō-
uerſi fueritis, gladium ſuum vibrabit, ar-
Pſalm. 7 cum ſuum tetendit & parauit illum. Quā
maxime metuendus ſit nobis iudex altiſſimus,
Lucæ. 14. ipſemet in euangelio docet in parabolis dicens:
Quis rex volens committere bellum aduerſum
alium regem, non prius ſedens cogitat an poſſit
cum decem milibus occurrere ei, qui cū viginti
milibus venit ad ſe? Alioquin illo adhuc lōge a-
gente, legationē mittēs, rogat ea quæ pacis ſunt.
Per quæ verba Chriſtus deſignat, ꝙ homo iudi-
candus ab ipſo Chriſto rege cælorꝫ debet quoti-
die axaminare, atque penſare an in iudicio va-
leat reſpondere, & de cunctis actibus ſuis interio
ribus & exterioribus, de verbis & omiſſionibus
Quibus muneribus cōciliādus ſit deus. deo reddere rationem. Quod ſi viderit facere ſe
non poſſe, ſtudeat omnipotētem placare, & me-
tuendiſſimū iudicem ſibi reconciliare per lachry
marum effuſionem, per eleemoſynarum elargi-
tionem, per celebrationem miſſarum, per exerci
tia ſacra vigiliarum, orationum, diſciplinarum
& ieiuniorꝫ. Aduertamus ac formidemus com-
minationes, imo & cūctas prænunciationes om
nipotentis, qui per ſanctos apoſtolos & prophe-
tas, per euangeliſtas & cæteros ſanctos patres,
tam terribiliter ac frequenter prænunciauit diſtri

ctionē

ctionem futuri iudicij, & ſempiterna commina-
tur tormenta, quatenus iterum per timorem dei
per ſolicitudinem ſpiritalem, per feruentem cor-
dis cuſtodiam, per ſatisfactionem quotidianam,
per lachrymoſam contritionem, mereamur eua
dere tanti rigorem iudicij, tot pericula & preſſu-
ras. Hinc per Moſen dixit: Cum acuero vt fulgur Deute. 32
gladium meum, & arripuerit iudicium manus
mea, reddam vltionem hoſtibus meis. Atq; per
Iſaiam: Tacui, patiens fui, vt parturiens loquar. Iſaiæ. 42.
Diſſipabo & abſordebo ſimul. Itemque: Ecce no Iſaiæ. 30.
men domini venit de longinquo, ardens furor e-
ius, & grauis ad portandum. Labia eius repleta
ſunt indignatione, ſpiritus eius velut torrens inun
dans ad perdendas gentes in nihilum. Terrorem
brachij ſui in commemoratione furoris & in flã-
ma ignis deuorantis. Et: Indignabitur deus inimi Iſaiæ. 66.
cis ſuis: quia ecce dominus in igne veniet reddere
in indignatione furorem ſuum, & increpationem
ſuam in flamma ignis. Inſuper Ieremias prophe
ta prædixit: Ecce turbo dominicæ indignationis Ieremi. 23
egredietur, & tempeſtas erumpens ſuper caput
impiorum veniet. Non reuertetur furor domini,
vſque dum faciat, & vſque dum compleat cogi
tationes cordis ſui, & dabit iniquos in opprobri-
um ſempiternum, & in ignominiam æternam,
quæ nunquam obliuione delebitur. Timeamus
iudicium omnipotentis, ad cuius aſpectum colũ- Iob. 26.
næ cæli contremiſcunt & pauent, in cuius conſpe Eccl. 16
ctu cælum & cæli cælorum, abyſſus & vniuerſa
terra, & omnia quæ in eis ſunt, commouentur: &
cum conſpexerit ea deus, terrore concutientur.
Et tamen in omnibus his inſenſatum eſt cor ho-

minis, quod talem ac tantum dominum non vereretur, ſed eius præcepta impudenter, & irrefrenate tranſgreditur, quod cæteræ creaturæ ſuſtinere vix poſſunt, imo ad vlciſcendum creatoris ſui iniuriam excandeſcunt, quamuis ex pietate diuina

Ierem. 2. differatur vindicta. Hinc ſuper illud Ieremiæ,

Hierony. Obſtupeſcite cæli ſuper hoc ſcribit Hierony. Cælum videns præcepta dei calcari, exhorreſcit, & ſtuporem diſſimulare non poteſt. Omnis em̃ creatura congemiſcit & dolet ſuper peccatis homi

Sapien. 3. nũ. De quibus in lib. Sap. ſcriptũ eſt: Impij ſcd̃m ea quæ cogitauerunt, corruptionẽ habebunt: qm̃ neglexerunt iuſtum, & a dño receſſerunt: Mulieres eoꝝ inſenſatæ ſunt, & nequiſſimi filij eorũ. Et ſi longe vitæ erunt, in nihilũ cõputabuntur, & ſine honore erit nouiſſima ſenectus illorum, & ſi celerius defuncti fuerint, non habebunt ſpẽ, quoniam dominus deus eos deridebit, & erunt poſt hæc decidentes ſine honore, et in contumelia erũt inter damnatos in perpetuum, & vſq; ad ſupremum deſolabuntur, & erunt gementes. Venient in cogitatione peccatoꝝ ſuorum timidi, hoc eſt, ex memoria & remorſu vitiorum ſuorum, venient ad finale dei iudicium, cum grãdi timore, & traducent illos ex aduerſo iniquitates ipſorum .i. propter ſcelera ſua ponentur ad ſiniſtram iudicis metuendi. Humiliemus igitur iudici omnipotenti animas noſtras, & quoniam non valemus effugere eius potentiam, confugiamus penitentes ac humiles ad eius clementiam: nec pro aliqua proſperitate adipiſcenda, neq; pro aliqua aduerſitate euadenda offendamus ipſius potentiam attendentes quod venerabilis ille martyr vete-

ris

ris teſtamenti ait in lib. Mach. Nam etſi in præ- 2. Mach. 6
ſenti tpe ſupplicijs hoim eripiar, manum tñ om
nipotentis, neqꝫ viuens neqꝫ defunctus effugiam.

¶De terribilitate & rigore diuini iudicij ex parte diuinæ iuſtitiæ.

Articulus XXII.

CVm ſis iuſtus domine, omnia iuſte diſponis: virtus enim tua, iuſtitiæ initium eſt. Sapien. 12
Quemadmodum oculus corporalis q̃ fortioris eſt luminis & maioris acuminis, eo minora & plura ac perſpicacius videt. Sic oculus intellectualis, quanto clarior, ſapientior ac iuſtior fuerit, eo culpas etiam minimas lympidius intuetur & odit. Idcirco iudex ille altiſſim⁹ ciuius mẽs in infinitũ præ omnibus iuſta & ſapiens eſt, vniuerſa & ſingula hominum peccata, quantumlibet modica, clariſſime inſpicit. Videmus quoqꝫ quod quanto ſanctior ac iuſtior fuerit quis, tanto plus odit, abhorret & punit iniquitatem. Ideo iudex ſupernus qui infinitæ eſt ſanctitatis & æquitatis, peccata inenarrabiliter odit, deteſtatur, ac vindicat. Hinc itaque metuendiſſimum eſt, a iudice illo increpari ac diſcuti, qui tam indignanter ac horribiliter inſpiciet peccatores, tamque rigoroſiſſime nos affabitur, ſicut ait propheta: Tunc loquetur ad eos in ira ſua, & in furore ſuo turbabit eos. Qui habitat in cælis deridebit eos, & dominus ſubſannabit eos. Itemque: Odiſti domine omnes qui operantur iniquitatem, perdes omnes qui loquuntur mendacium: Virum ſanguinum & doloſum abhominabitur dominus. Hinc ait & per AMOS: Ecce ego ſtridebo ſuper vos, ſicut ſtridet plauſtrum onuſtum fœno, & Pſalm. 2. Pſalm. 5. Amos. 2

 peribit

peribit fuga a veloce, & fortis non ſaluabit animam ſuam. Recte igitur ait ſanctus Bernardus: Quid tam pauendum, quid tam plenum anxietatis & vehementiſſimæ ſolicitudinis cogitari poteſt, quam iudicandum ſtare ante tribunal iudicis ſummi, & ſub tam diſtricto iudice incertam expectare ſententiam? Verendum eſt valde cum ad hoc ventum fuerit, ne in tam rigoroſo ac ſubtili examine multæ noſtræ iuſtitiæ, vt putantur, peccata appareant. Sic etenim inter homines cernimus, quod homines imperfecti, rudes ac ſimplices iudicant multa verba & opera eſſe bona ac iuſta, quæ tamen homines illuminati atque in ſpiritalibus actibus exercitati, conſiderant eſſe illicita & iniqua: quanto magis deus infinitæ excellentiæ, in omni ſapientia, virtute ac ſanctitate, multa verba & opera noſtra, quæ putamus eſſe vera ac iuſta, iudicabit fuiſſe iniuſta atque erronea? Formidemus ergo iudicium iudicis huius, qui tunc nec gratia præuenitur, nec miſericordia flectitur, nec donis corrumpitur, nec penitētia mitigatur, cuius tunc tanta inflexibilitas erit: quod quamuis beatiſſima virgo Maria omneſque angeli ſancti, & vniuerſi electi rogarent pro ſaluatione vnius exiſtentis in peccato mortali, non tamen eos tunc exaudiret. Denique, zelus iudicis illius tunc æſtuantiſſimus erit, & ſumme implacabiliterꝗ ſuccenſus contra iniquos, aduerſus quos tunc ira eius intantum deſæuiet, vt Euangeliſta Iohannes in Apocalypſi locutus ſit: Dicent montibus & petris, Cadite ſuper nos, & abſcondite nos a facie ſedentis ſuꝑ thronum & ab ira agni, quoniã venit dies magnus iræ eoꝝ, id eſt, iræ dei aduerſus

Margin notes: Bernard. — Infelixibilitas diuini iudicij. — Zelus dei in peccatores. — Apoca. 6.

aduerſus eos. Vnde & in Oſee legitur: Dicent montibus, operite nos: & collibus, cadite ſuper nos. Vt enim aſſerit ſanctus Auguſtinus: Mallent reprobi & iniqui omne ſupplicium ſuſtinere, quā faciē iudicis irati videre. De q̃ Dan. propheta p̄di xit: Thronus eius flammæ ignis, rotæ eius ignis ſuccenſus. Fluuius igneus rabiduſque egredictur a facie eius. Per quæ omnia deſignantur feruor & rigor & zelus diuinæ iuſtitiæ contra malignos acerbitas quoque & abundantia tormentorum eis infligendorum, quæ per fluuium ignem ac rabidum denotantur. Quemadmodum enim in flā ma ſunt claritas luminis & calor ignis, ita in iudice illo eſt ardentiſſimus zelus æquitatis atque clariſſima notitia veritatis. Porro, per rotas iudicis ſignificatur expeditio ſuæ potentiæ, ac veloci tas ſuæ iuſtitiæ, quibus inuehitur & procedit con tra damnandos. Hinc quoque Iſaias propheta lo quitur de deo iudice adorando, quaſi de viro ar mato, ad vlciſcendum ſe feſtinante ac feruido. Indutus eſt (inquiens) iuſtitia vt lorica, & galea ſalutis in capite eius. Indutus eſt veſtimentis vltionis & opertus eſt quaſi pallio zeli ſicut ad vindictam, quaſi ad retributionem indignationis hoſtibus ſuis, & viciſſitudinem inimicis ſuis, cum venerit quaſi fluuius violentus. Tunc plane implebitur quod prædictum eſt in libro Sapientiæ: Accipiet armaturam zelus illius, & armabit creaturam ad vltiōem inimicorum. Induet pro thorace iuſtitiam, & accipiet pro galea iudicium certum. Sumet ſcutum inexpugnabile æquitatem, & acuet dirā irā in lanceam. Hinc ait Chryſoſtomus: Tunc nec diuitiæ proſunt diuitibus, nec

Oſee. 10.

Daniel. 7

Iſaiæ. 59.

Sapien. 5.

Io. Chry.

parentes intercedent pro filijs, nec angeli vt ſolebant pro hominibus facient, quia natura iudicij præſertim extremi non recipit miſericordiã. Vn-
Proue. 11. de & Salomõ proteſtatur. Non proderunt diuitiæ in die vltiõis. Tunc maxime adimplebitur quod
Ezech. 14 per Ezechielẽ locutus eſt dominus: Si Noe & Iob & Daniel fuerint coram me, filium & filiam non liberabunt, ſed in iuſtitia ſua liberabunt animas ſuas. Hinc rurſus per eundem prophetam dominus loquitur peccatori: Ecce cõploſi manus meas ſuper malitias tuas: Nunquid ſuſtinebit cor tuum aut præualebunt manus tuæ in diebus quos faciam tibi? Ecce quam terribiliter loquitur iuſtus &
Oſee. 13 omnipotens deus contra iniquos. Nam & p Oſee dixit: Occurram eis quaſi vrſa raptis catulis, dirumpam interiora eorum & conſumam eos vt leo. Vt enim aſſerunt naturales, nihil ferocius eſt vrſa dum catulos ſuos amiſit, & eum qui primo ei occurrit, crudeliſſime mox inuadit. Cur ergo deus cuius natura eſt bonitas, & cuius proprietas eſt pietas, comparat ſe crudeliſſimæ feræ, niſi ad inſinuandum intolerabilem rigorem ſuæ iuſtitiæ? q
Exod. 23 etiam per Moſen iuſſit: in iudicio non miſereberis pauperis ſcz in derogatiõem iuſtitiæ, aut in detrimentum partis aduerſæ. Nihil eñ tam glorioſe lucet in iudice, ſicut amare & exhibere iuſtitiã
Cicero. ſine perſonarum acceptione. Nam & Tullius ait: Exuit perſonam iudicis quiſquis amicum induit. Aequitas cui iudex obſequitur, ſiniſtram odij & amoris dexteram neſcit. Talis nanque debet eſſe iuris miniſter & iudex, vt nullius autoritate perſonæ titubet aut vacillet in manu ſua libra iuſtitiæ.

¶Quod

¶Quod diuinum iudicium ſit incomparabiliter metuendum, eo quod ipſe iudex altiſſimus ſit iudex & pars.

Art. XXIII.

SI peccauerit vir in virũ, placari ei poteſt deus ſi autem in dominum peccauerit, quis orabit pro te? Quamuis quædam peccata dicuntur peccata in deum, quia ſunt directe contra præcepta quibus præcipimur honorare & colere deum vt ſunt tria prima præcepta decalogi, quædã vero dicuntur peccata in proximum, quæ directe nociua aut iniuriatiua ſunt proximorũ, vt ſunt tranſgreſſiones aliorum ſeptem præceptorum decalogi: omnia tamen peccata poſſunt dici peccata in deum, quoniam ſunt contra aliqua eius præcepta, vt furtum, rapina, adulterium, homicidium, & conſimilia. Præterea, loquendo in generali, peccata in deum ſunt grauiora peccatis in proximum: ſicut odium dei, infidelitas, blaſphemia, deſperatio, ſunt multo grauiora quam rapina & furtum: loquendo tamen in ſpeciali, quædam peccata in proximum ſunt enormiora, quam quædam peccata in deum, ſicut adulterium, & homicidium, grauiora ſunt, quam violatio aliqua ſabbati, aut vana iuratio, & iuxta hunc modum difficilius aut facilius eſt ſatisfacere deo pro peccatis commiſſis in ipſum, vel pro peccatis commiſſis in proximum. Itaque, quoniam omne peccatum mortale eſt contra aliquod dei præceptum & contra deum, ipſe iudex altiſſimus in iudicio tam particulari quam vniuerſali non ſolum eſt iudex ſed etiam pars aduerſa rei iudicandi ab ipſo trãſgreſſionis diuini præcepti, ita quod cauſa

1. Regu. 2

Pctã i deum q̃nã grauiora pctis in proximũ

Om̃e peccatũ mortale ꝯ q̃uo pct̃m in deum.

vertitur

vertitur inter iudicem deum,&inter reum. Eſt autem valde ſpecialiter metuendum,iudicari ab eo qui eſt aduerſarius iudicandi,&ab illo præſtolari ſententiam,qui iniuriam paſſus eſt,& quem cauſa directe concernit, quemadmodum ſi homicida læſiſſet baliuum,aut eius filiũ occidiſſet. Quid ergo dicturus, quid acturus eſt, infelix peccator, cum eius fuerit tribunali adductus,quẽ toties tãque enormiter inhonorauit,offendit, contempſit &cuius adoptiuos filios aut filias,amicos &miniſtros,ſcz proximos ſuos,toties ſpiritaliter interfecit,eos ſcandalizando,aut aliquo modo ad vitia pertrahendo? O quali vultu aſpiciet illum iudex, quam horribiliter eum inuadet, increpabit, damnabit,ac puniet? Certe(ſicut per Oſee prophetam prædixit)iuxta deſiderium ſuum corripiet eos. Conſideremus enormitatem cuiuſlibet peccati mortalis,ſicq; patebit quam ineffabilem irreuerentiam,iniuriam,&offenſam faciat deo peccator. Certe quo eminentior eſt præcipientis autoritas,eo grauior culpa eſt violare ac tranſgredi eius præceptum. Cum itaq; autoritas dei ſit ſumma,incomparabiliter magna ac penitus infinita incomparabiliter graue &impium eſt,dei mandatum præuaricari. Rurſus,quo maior eſt bonitas ac dignitas dei, eo enormius eſt ei quidquam præferre. Cum ergo in omni mortali peccato,peccans præponat propriam voluntatem voluntati diuinæ,&bonũ creatum, caducum, carnale, ſeu vanum,bono increato,incommutabili,immenſo,prorſus perfecto & infinite digniſſimo,cõſtat quod peccans mortaliter,ineffabiliter magnam &quaſi infinitam irreuerentiã,iniuriam &offenſam

Oſee.10

Offenſa grauior ĩ autoritatẽ maiorẽ

Pctm̃ q̃ ra diuinæ bonitatis iniuria

ſam inferat deo, cui prælegit & præponit iſta viliſſima, immundiſſima, carnalia & terrena. Amplius, quo maior eſt ſanctitas atq; iuſtitia dei, eo plus deteſtatur, odit ac reprobat iniquitatem, & ita cum ſit interminabiliter ſanctus ac iuſtus ita quod ſuæ ſanctitatis & æquitatis nullus eſt finis, nulla menſura, & comparatio nulla, certum eſt, quod infinita deteſtatione & inæſtimabiliter magno odio abhorreat omnem culpã mortalem. Inſuper, quo maior eſt ſapientia dei & fidelitas eius ad homines, eo ſtultius eſt eius præceptis non obedire, eius documentis & conſilijs repugnare, indeſinenterq; agere quæ ipſe prohibuit Idcirco merentur iniqui a iudice ſummo indignãtiſſime inſpici, acerrime increpari, totaliter deſpici, maximeq; confundi, vituperari & æternaliter reprobari. Et ſi pro vno mortali peccato, etiam minimo inter peccata mortalia merentur ita tractari, quam incomprehenſibilter dure ac cõtemptibiliſſime tractabuntur ab ipſo qui eum ſæpe & irrefrenate offenderunt etiam in enormioribus vitijs, imo frequentius quam valeant numerari, & qui alias quoq; perſonas traxerũt ad lapſum? O quam confuſibiliter ac tremebunde ante iudicem ſtabunt, redarguti a conſcientijs proprijs, ad quem tam irreuerenter & intimorate ſe habuerũt quem tam enormiter & ſæpiſſime contempſerũt cuius pcepta, documẽta, monita & cõſilia imprudenter quotidie abierũt. O q̃ minaci, irato, horribili, indignantiq; vultu ipſos aſpiciet, alloquetur, reprobabit, ac condemnabit. De qbus apud Iſaiã deꝰ teſtatur: Heu, ego cõſolabor ſuper hoſtibꝰ meis, & vindicabor de inimicis meis. Et apud

Sãtitatis diuinæ iniuria mortale peccatum

Iniuria dei pcẽni ratione ſapiæ infinitæ.

Peroro

Iſaiæ. 1

Ezechie

Ezechielem: Complebo furorem meum, & requi-
Ezechi. 4 eſcere faciam indignationem meam, & conſolabor. In quibus verbis deus loquitur per modum principis, propter iniurias ſibi illatas irati & contriſtati, qui cum iuxta deſiderium ſuum exercuerit vltionē in aduerſarijs ſuis, conſolatur lætatur atq; qeſcit. Præterea, multū indignanter & ægre ferunt ſuperiores, ſi præcepta eorū a ſubditis violentur in ipſorum præſentia & aſpectu. Cum igitur conſtet omnibus, deum om̄ia intueri, hoc valde auget tranſgreſſionem & contemptum culparum noſtrarum in deum, quod deo præſente ac intuente, āudemus præcepta ipſius p̄uaricari. Itaq; ſi deſideramus ab omnipotente in die particularis āc generalis iudicij miſericorditer recipi, benigne tractari, & fauorabilem obtinere ſententiam ſtudeamus eum in om̄ibus honorare, & eius ſemper vitare offenſam.

¶ De terribilitate ac diſtrictiōe diuini iudicij ex parte beneficentiæ dei.
Art. XXIIII.

Malac. 1. Filius honorat patrem ſuum, & ſeruus timet dominum ſuum. Si ergo ego pater ſum, vbi eſt honor meus? Et ſi dominus ego ſum, vbi
Lucæ. 12. eſt timor meus? dicit dn̄s. Dominus noſter Ieſus Chriſtus in euangelio ait: Cui multū datū eſt, multum q̄retur ab eo, & cui multū cōmendatum eſt, plus requiretur ab eo. Itaq; quanto maior eſt dilectio atq; dignatio dei ad nos, quo etiā maior eſt
Dignatio dei ratiōe paternæ dilectiōis quanta — miſericordia eius in nobis, & quo plura ac maiora beneficia cōtulit nobis, eo vitioſior eſt ingratitudo, inobedientia & trāſgreſſio noſtra, & eo grauius ac rigoroſius iudiciū imminet nobis. Porro tāta eſt charitas ac dignatio dei ad nos, quod a nobis

pauperrimis & indignis pater appellari dignat: idcirco tenemur eum filialiter reamare & honorare: quod eſſe non poteſt, niſi eius præcepta in omnibus obſeruemus, ſicut ipſemet filius dei teſtatur: Qui ſeruat mandata mea, ille eſt qui diligit me. Itemq́ꝫ: Si quis diligit me, ſermonem meum ſeruabit. Idcirco qui nec amore nec timore a diuinorum transgreſſione præceptorum retrahitur, omnino ingratus eſt charitati & dignationi dei ad ſe atqꝫ meretur odio haberi ac indignanter repelli a deo. Inſuper, tot & tãta ſunt beneficia dei nobis ab ipſo exhibita, quod nihil æquiualẽs aut condignum rependere ei valemus, etiam ſi totis viribus ſeruierimus ei & honorauerimus eum. Nonne ergo inæſtimabiliter magna, peruerſa atque damnabilis eſt ingratitudo, improbitas, inobedientia, ac rebellio iniquorum, qui creatorem ſuum non ſolum non honorant, nec timent, nec diligunt totis viribus ſuis, imo potius quotidie inhonorant, contemnunt, relinquunt corde, ore & opere, multiplici quoqꝫ vitioſa omiſſione? Et ſi dicant, ſe non contemnere deum, certum eſt quod intantũ deſpiciant eum, q̃tum eius mandata trãſgrediũtur, & q̃tum ſuæ bonitati ac dignitati immenſæ præferunt iſta carnalia ac terrena, nec debitã curã diligentiãq́ꝫ apponũt ad obediendũ ei in cunctis. Inſuper, quo dñs maieſtatis diutius nobis pepercit, & gratioſius tolerauit nos in nr̃is exceſſib⁹: eo ineffabilit̃ enormiora ſũt ſcelera nr̃a, et eo intolerabili⁹ iudiciũ nobis inſtat: ideo tãto formidoloſi⁹ vnuſqſqꝫ expectet diuinũ iudiciũ, q̃ ſe freq̃nti⁹, diuti⁹, & enormi⁹ peccaſſe cognoſcit, et tñ hucuſqꝫ clementer a deo toleratũ eſſe perpendit.

Iohan. 14.
Ibidem.
Beneficia diuĩa
Contemptus in deum quando fit.

Deniqꝫ

Deniq;,non tantum piè tolerat deus iniquos,ſed etiam beneficia multa ipſis largitur, nō ſinēs eos a diabolo ſuffocari ſicut merentur,ſed conſeruās eos in eſſe,& præſtans neceſſaria vitæ,ad conuerſionem quoq; & penitētiam multipliciter admonens eos,ſicq; aſſidue reddens eis bona pro malis Quid reſponſuri ſunt iſti iudici ſummo,cum cœperit cum eis ponere rationem? Qualiter indignabitur eis? vbi miſerrimi ſe abſcondent? Quid reſpondebunt vnigenito filio dei, qui propter eos factus eſt homo,cōuerſatus in mundo,affixus patibulo,cui non ſolum ſubtraxerunt ſeipſos vitioſe viuendo,ſed alios quoq;,ipſos varijs modis ad peccandum alliciendo, ſicq; fructum paſſiōis & ſanguinis Chriſti in ſeipſis ac alijs impediendo? Quod prorſus diabolicum eſt,& tranſgreſſio cōtra deum altiſſimū. Ex hoc ergo quod deus tam miſericorditer agit nobiſcum, vehementius formidemus eius iudicium, certi quod tanto iuſtius ac rigoroſius aget nobiſcum poſt vitam præſentem,ſi ei ingrati fuerimus & rebelles. Non eñ minor eſt eius iuſtitia quam miſericordia. Rurſus,q̄ maiora ac plura bñficia præſtitit nob̄,eo plus vereamur, quia de vniuerſis & ſingulus beneficijs ſuis exiget ratiōem,qualiter eis vſi ſumus, quod lucrum de eis fecerimus,quem profectum attulerimus,quam grati & ſubiecti fuerimus ei. Hinc vnicuiq; iniquo ait apoſtolus: Exiſtimas o homo qui talia agis quod tu effugies iudicium dei? An diuitias bonitatis & patientiæ & longanimitatis dei contemnis? Ignoras quoniam benignitas dei ad penitentiam te adducit? Secundum duritiam autem tuam & impenitens cor tuū, theſaurizas tibi

Iohann.1 Baruch.3 Philipp.2

Rō exigēda de bñficijs dei Matth.12 Matth.25

Roma.2.

tibi irā in die iuſti iudicij dei, Ex his eluceſcit quod impijs Chriſtianis tanto grauius inſtet iudicium quam cæteris gentibus, quo plura ac maiora beneficia deſuper ſunt ſortiti. Idcirco & acerbiora eis inſtant & infligentur ſupplicia. Iudicium ipiorum Chriano rū grauius ꝙ gentiū.

¶De terribilitate diuini iudicij ex parte iudicādorum. Art. XXV.

HOmo quaſi flos egreditur & cōteritur, & fugit velut vmbra, & nunquam in eodem ſtatu permanet. Et dignum domine ducis ſup huiuſcemodi aperire oculos tuos & adducere eum tecum in iudicium? Iob.14. Si conſideremus incomprehenſibilem maieſtatem atꝗ immenſam excellentiam dei, magnam quoꝗ defectuoſitatem inſtabilitatemꝗ hominum, mirum apparet ꝙ deus tam dignāter & gratioſe ſe habet ad homines, mirum etiā ꝙ tam diſtricte iudicat eos. Hinc ſanctus Dauid admirans locutus eſt deo: Quid eſt homo ꝙ memor es eius, aut filius hominis quoniam viſitas eum? Pſalm.8. Et rurſus: Domine, qd eſt homo qa innotuiſti ei, aut filiꝰ hominis quia reputas eum? Pſal.143 Homo vanitati ſimilis factus eſt, dies eius ſicut vmbra prætereunt. Itaꝗ quo maior eſt defectuoſitas, debilitas atꝗ fragilitas hominis, quo pluribus obnoxius eſt peccatis, quo incertior eſt an ſua vita placeat deo, & præſertim an de numero ſit electorum an reproborum, eo vehemētius debet vereri rigorem & examē diuini iudicij. Nam (vt Iacobus ait apoſtolus) in multis offendimus omnes. Iacob.3 Iſaias quoꝗ propheta: Omnes (inquit) nos quaſi oues errauimus, vnuſquiſꝗ in viam ſuam declinauit. Iſaiæ.53 Cum ergo (teſte beato Iob) Non iuſtificetꝛ homo cōpoſitꝰ deo, nōne maxime metuere Iob.9.

nos oportet, ne dum poſiti fuerim⁹ coram deo vt
iudicemur ab eo, inueniamur iniuſti & condēna-
tione condigni, cum certi ſimus nos frequēter pec
caſſe mortaliter, & ignoremus an veram habue
Iob.4. rimus contritionē? Attendamus ſolicite quod ait
ſcriptura: Ecce qui ſeruiunt deo, non ſunt ſtabiles
& in angelis ſuis repperit prauitatem, quātoma-
gis hi qui habitant domos luteas, qui terrenū ha-
bent fundamentum, conſumentur velut a tinea?
Iob.15. Itemq́: Quid eſt homo vt immaculatus ſit, & iu
ſtus appareat natus de muliere? Ecce inter ſctōs
dei nemo immutabilis, & cæli non ſunt mundi in
conſpectu eius: quantomagis abominabilis & in
utilis homo, qui bibit quaſi aquam iniquitatem?
Iſaiæ.64 Vnde & beatiſſimus Iſaias fatetur: Facti ſumus
vt immūdi omnes nos, quaſi pannus menſtruatæ
vniuerſæ iuſtitiæ noſtræ. Hæc ergo propriæ defe-
ctuoſitatis & culpabilitatis intenta conſideratio,
debet quēlibet noſtrum valde formidoloſum effi
cere, ne forte a iudice diſtrictiſſimo omnia acutiſ
ſime conſideraturo, exqſitiſſime iudicaturo, atq́
acerrime punituro reprobetur: Inſuper maxime
Matt.20. pterrere nos debet, quod iudex ipe teſtatur: Multi
ſunt vocati, pauci vero electi. Cum enim æterna
damnatio tam vehementiſſime ſit timenda, vt
quamuis certiſſime nobis conſtaret, quod de vni
uerſis hominibus qui vnquam fuerunt, ſunt aut
erunt, non niſi vnus eſſet damnādus, & ignotum
omnibus eſſet qs ille exiſteret, merito vnuſquiſq́
valde metueret, ne forſitan ipſe eſſet ille damnā-
dus. Quemadmodum enim ſi multi eſſent ituri p
pontem, & ſcirent quod vnus ruiturus eſſet ex eis
de ponte ac ſubmergendus, omnes valde ſuo ti-
merent

Dānatio æterna q vehementer metuenda

Similitudo.

merent periculo: quantomagis nunc cum ex infal
libili veritatis ſummæ teſtimonio agnoſcamus,
quod reſpectu eorum qui cōdemnantur, pauci ſal
uentur, omnia oſſa noſtra tremere debent, & totū
cor noſtrum ingenti formidine concuti, ne (quod
abſit) contingat nos in infeliciſſimo damnādorꝫ
numero computari. Aperi oculos cordis tui ad in
tuendam hanc veritatem, ad formidandum tam
immenſum ac æternale periculum, ad euadendā
tantam damnationem, per conuerſationem iu-
ſtam, timoratam, humilem, feruentem, & perſe-
uerantem. Non enim qui incipit, ſed qui perſeue-
rauerit vſqꝫ in finem, hic ſaluus erit. Ecce, ſi vr- Matt. 24.
bem aliquam princeps & iudex iuſtus ac præpo-
tens ingrediatur, cui communitas reſiſtere neque
at, & ſedeat pro tribunali quotidie, ac certum ſit
ciuibus quod non niſi pauci eorꝫ euaſuri ſint mor
tem, eo quod iudex nec prece nec precio poſſit fle
cti: o quātus dolor, timor, anguſtia & preſſura pe
netrarent ciuium corda, quanta deſolatio eſſet in
vrbe illa, ita vt vix manducare & bibere quēpi-
am delectaret. Si ergo tantum formidatur mors
temporalis ac breuis, quid eſt quod mentes noſtrę Cæcitas
inſenſatæ ac miſeræ ſic obtenebrantur, cæcantur mētis hu
ac indurantur, quod iudicium dei, æternam mor- manæ.
tem, infernalemqꝫ penam infligētis non expaueſ
cant, nec iugiter illud conſiderāt., ſed vanitate &
periculoſiſſima ſecuritate torpent ac reſoluuntur?
Merito dixit propheta: Filij hominum vſquequo
graui corde? vt quid diligitis vanitatem & quæ- Pſalm. 4.
ritis mendacium? Certe tunc ſero timebūt ac di-
ſperibunt, qui modo non timent. Ideo ait ſcriptu
ra: Anguſtia vallabit impium ſicut regem qui Iob. 15.

paratur ad prælium: tendit eñ contra deum manum ſuam. Non credat fruſtra quod aliquo pretio redimendus ſit. Anteq̃ dies eius impleãtur per bit. Poſtremo, hoc non inducere debet ad ſapientialem aſſiduumq; iudicij diuini tremorem, quod ſcti & electi dei ab origine mundi tam vehementer expauerunt dei iudicium, de quo (vt allegatũ eſt ſupra) ſanctus Enoch ante diluuium prophetauit: Ecce venit dominus in ſanctis milibus ſuis facere iudicium, & arguere omnes impios de omnibus operib⁹ impietatis eorum. Vnde ſctũs Iob cui tẽpore ſuo ſimilis non erat in terra, perhibuit. Semper quaſi tumentes ſuper me fluctus timui deum, & pondus eius ferre non potui. Et denuo: Verebar omnia opera mea, ſciens quod non parceres delinquenti. Hinc iterum dixit: Quid faciam cum ſurrexerit ad iudicandum deus, & cum quæſierit, quid reſpondebo ei? Sanctus quoq; Dauid orauit: Domine ne in furore tuo arguas me, neq; in ira tua corripias me. Et Ieremias: Corripe me domine, veruntamẽ non in furore tuo, ne forte ad nihilum redigas me. Deniq;, quam vehementer ſanctus Hieronymus formidauit iudicium dei, ſupra oſtẽſum eſt ex verbis ipſius dicentis: Quoties diem illum conſidero, toto corpore contremiſco. Quod autem ſanctus Gregorius iudiciũ dei valde pertimuit, ex verbis eius in pluribus locis clariſſime innoteſcit. Nam & inter cætera loquitur: Præſentis temporis ita eſt agenda lætitia, vt ſequētis iudicij amaritudo nunquam recedat a memoria. Hinc abbas Euagrius hortabatur. Diuinũ illud horrendum imaginare iudicium, atq; in medio repoſitam peccatoribus confuſionem, quam paſſuri

[Margin notes: Metus de iudicio ãtiquorũ patrum. — Iudæ. 1. — Iob. 1. — Iob. 31. — Iob. 9. — Iob. 31. — Pſal. 6. 37 — Ieremi. 10 — Hierony. — Gregori. — Euagri⁹ abbas.]

paſſuri ſunt in conſpectu dei & Chriſti eius & coram angelis vniuerſis, ac cunctis hominibus, & ſuper immunditia peccatorum tuorum ingemiſce & plora. Veſtire luctu ex imaginatione iudicij metuẽs ne & tu incidas illud. Vñ & abbas Elias Ego (inquit) tres res timeo. Vnam, quando egreſſura eſt anima mea de corpore, aliam, quando repræſentandus ſum deo: tertiam quãdo de me proferetur ſententia. Si ergo viri virtuoſi ac ſancti tã ineffabiliter extimuerunt iudicium dei, quantum & quam indeſinenter oportet nos defectuoſos ac miſeros peccatores illud timere? Elias ab. Peroro

¶Quod diuinum iudicium ſit ineffabiliter metuendum ex parte ſententiæ iudicis & retributionis finalis, quæ eſt æterna damnatio aut perfecta beatitudo.

Art. XXVI.

TVnc dicet rex his qui a dextris eius erunt: Venite benedicti patris mei, poſſidete para tatum vobis regnum a conſtitutiõe mundi. Matth.25 Tunc dicet & his qui a ſiniſtris eius erunt. Diſcedite a me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius. Iſta ſunt verba regis ac iudicis noſtri Ieſu Chriſti cui data eſt omnis poteſtas in cælo & in terra, qui iudicaturus eſt viuos & mortuos & ſeculum per ignem. Præterea, Matth.28 ſicut ſanctus aſſerit Auguſtinus, timor ex amore Auguſti. procedit. Non eñ timemus malum, niſi qa amamus bonum malo contrarium. Hinc cæleſtis illa & æterna felicitas eſt amplius appetenda ac diligenda, quam infernalis atq; perpetua damnatio ſit timenda ac fugienda. Idcirco & carentia felicitatis æternæ magis eſt abhorrenda ac euitanda,

Iudiciũ timẽdum propter duo. quam quæcunq; inferni pena ſenſibilis. Vehemẽtiſſime ergo metuendũ eſt dei iudicium, propter vtrunq; iſtoꝝ: quia iniqui non ſolum priuabũtur beatifica viſione atq; fruitione om̃ipotentis, ſed
I. etiã ſenſibilibus penis inferni irreuocabiliter im-
II. mergentur. Deniq;, ſicut nulla eſt cõparatio finiti ad infinitũ: ſic nulla eſt cõparatio temporis ad æternitatem, temporaliſq; penæ ac tranſitoriæ
Apoc. 21. mortis, ad penam perpetuã infernalemq; mortẽ. De qua in Apoc. habetur: Pars iniquorum erit in ſtagno ardenti igne & ſulphure, quod eſt mors ſecũda. Itaq; pena illa infernalis ac ſempiterna in
Pena infernalis grauior oĩ pena tẽporali. finite & incõparabiliter horribilior ac fugibilior eſt oĩ pena & morte p̃ſentis vitę: ideo iudiciũ dei irrogantis penã huiuſcemodi iniquis, infinite & incomparabiliter durius, penalius, horribiliuſq; conſiſtit omni humano iudicio, quo pena infligitur temporalis, ſiue mors corporalis. Ecce quantum homines timent temporalia damna, corporalem læſionem, tranſitoriam mortem, quantũ litigant & laborant, quantum ſolicitantur ac pugnant, pro vitãdis temporalibus damnis, corporalibus incommodis, prẹſertim pro morte vitanda ac differenda? Cur ergo ſic excęcamur atque ad ea quæ noſtram concernunt ſalutem, tam inſenſibiles reddimur, quod in cunctis tam peruerſe habemus nos, quod temporalia damna, corporalia incommoda, tranſitoriam mortem magis veremur, fugimus & vitamus, quam æterna ſup
Ioelis. 1. plicia, ſpiritalia damna, infernalemque mortẽ? Expergiſcimini ebrij vitijs, & flete, & vlulate omnes qui bibitis vinum in iucunditate, qui gloriamini in veſtris peccatis, qui inſtar brutorum

com-

cōputruiſtis in immunditia & fetore veſtræ carnalitatis. Lugete in miſerijs quę aduenięt vobis, qui theſaurizatis vobis vindictam & penā perpetuam in diebus nouiſſimis. Nunc dum adhuc tempus eſt penitendi, & flendi præteritas culpas, emendandi vitam, euadendi æternam damnationem: nunc inquam perpendite quam intolerabile aſperum ac pauendum erit iniquis audire ſeueriſſimam illam ſententiam: Ite maledicti in ignem æternum. Si abierunt retrorſum & corruerunt in terram, qui a Chriſto capiendo, iudicādo, crucifigendo audierunt vocem, qua patienter ac mititer dixit: Ego ſum, qualiter caſuri, præcipitandi, ac perituri ſunt, qui a Chriſto glorificato, iudicante, atq; in ſua maieſtate & gloria apparente audient vocem, qua indignanter ac implacabiliter dicet: Ite maledicti in ignem æternū? O quam horribiliter, penetratiue ac deſolatorie perſonabit tonitruum illud. Denique ſæpe leguntur ſancti prophetæ corruiſſe in faciem ſuā ſuper terram ex debilitatione naturæ atq; formidine, cū audiſſent dominum ſibi loquentem, & vidiſſent magna quæ deus eis oſtendit, & tamen viſio & allocutio illa fiebant miniſterio angelorum, qui apparebant, & loquebantur, nō autem ipſe deus in propria perſona. Si ergo ſancti viri ſic debilitabantur, metuebant, & cadebāt ex angelica allocutione & viſiōe, & ex ſimilitudinibus viſis: q̄liter cadent, affligentur, deficient iniqui ac reprobi ex viſione & apparitione iudicis, qui eſt verus deus, q in pſona propria apparebit, & minaciſſimo ac iratiſſimo vultu inſpiciet, atq; indignantiſſime affabit ipios, eoꝝ vitia eis obijciędo ac

Iacobi. 5.

Matt. 25.

Iohan. 18

Matt. 25.

contra ipſos prætactam ſententiam proferendo?
Inſuper in Exodo recitatur, quod filij Iſrael cum
Exod. 20 vidiſſent montem Sinai fumigantem, & audiſ-
ſent vocem dei per angelum loquentis de medio
ignis, perterriti ac pauore concuſſi, dixerunt ad
Moſen: Loquere tu nobis, & audiemus, non lo-
quatur nobis dñs, neforte moriamur. Vnde in
Deuterono. leguntur dixiſſe: Si vltra audierimus
Deute. 5. vocem domini dei noſtri, moriemur. Quid enim
eſt omnis caro vt audiat vocē dei viuētis, qui de
medio ignis loquit̄, ſicut nos audiuimus? Si itaq;
filij Iſrael fuit tã intolerabile audire verba ange
li, in perſona dei loquentis gratioſe ac pie, non cõ
minatoire, quam intolerabile erit iniquis audire
ſententiam veri dei, metuēdiſſimi iudicis, in pro-
pria pſona loquentis de medio ignis cõflagratio
nis, in quo tunc (vt infra dicetur) mundus ſtabit?
Apoc. 1. Amplius Iohannes apoſtolus in Apocaly. teſta-
tur: Cum vidiſſem eum (videlicet angelū in per-
ſona Chriſti apparentem et loquētem) cecidi ad
pedes eius tanquam mortuus. Iſaias quoque pro
Iſaiæ. 21. pheta cum vidiſſet in ſpiritu deſtructionem Ba-
bylonis, & interfectionem habitantium in ea,
præ pauore defecit, ſecundum quod ipſe ait: Re-
pleti ſunt lūbi mei dolore, anguſtia poſſedit me
ſicut anguſtia parturiētis. Corrui cum audirem,
cõturbatus ſum cum viderem, emarcuit cor me-
um, tenebræ ſtupefecerūt me. Si tantam afflictio
nem incurrit ſanctus propheta ex imaginaria vi
ſione & futuræ ac tranſitoriæ calamitatis Baby
loniorum compaſſione, quam inexcogitabiliter
grauis ac magna erit impiorum afflictio in die
nouiſſimo, inſtante finali iudicio, ex præſentibus
& futu-

& futuris ac ſempiternis eorum calamitatibus ac tormentis? Tunc erit dies domini exercituum ſuper omnem ſuperbum & excelſum & ſuper omnem arrogãtem & humiliabitur, vt Iſaias prædixit. Et ſicut in Eccleſiaſti. legitur, tunc ſapientia dei præſens Chriſtus dominus ſuperborum & excellentium colla propria virtute calcabit. Tunc venient ad eum & confundentur omnes, qui modo repugnant ei, qui nec præcipienti obediunt, nec conſolenti obtemperãt, nec exhortantem aduertunt, imo ſalubres & pias exhortationes vertunt in riſum & iocũ, charitatiuas & iuſtas correptiões indignãter & ingratanter accipiunt, ac odiunt corrigentem, quibus clamat diuina ſcriptura: qd facietis in die calamitatis de longe venientis? ad cuius confugietis conſilium? & vbi derelinquetis gloriam veſtram? Certe vt Ieremias prædixit: Tunc confundentur vehementer, quia non intellexerunt obprobrium ſempiternum, atque (vt ſcriptum eſt ab Iſaia) Tunc auditam faciet dominus gloriam vocis ſuæ, & terrorem brachij ſui oſtendet in conſummatione furoris & in flamma ignis deuorantis (& in pſalmo ſcriptum eſt) Sicut ignis qui comburit ſyluam, & ſicut flamma comburens montes, ita perſequetur eos in tempeſtate ſua, & in furore ſuo turbabit eos.

Eccle. 10. Iſaiæ. 41. Iſaiæ. 10. Ierem. 20 Pſal. 82.

¶ De terribilitate generalis iudicij ex parte ſignorum quæ illud præcedent.

Articulus XXVII.

Conturbentur om̃es habitatores terræ, quoniam veniet dies domini, dies tenebrarũ & caliginis. Similis ei non fuit a principio Ioelis. 2.

 & poſt

& poſt eum non erit, ante faciem eius ignis vorans, & poſt eum vrens flamma. A facie eius cruciabuntur populi, a facie eius contremiſcet terra, mouebuntur cæli, ſol & luna obtenebreſcent, & ſtellæ retrahent ſuum ſplendorem. His verbis propheticis conſonat quod in Euangelio ait Sal-

Lucæ.21. uator; Erũt ſigna in ſole & luna, & in terris preſſura gentiũ præ confuſione ſonitus maris & fluctuum, areſcentibus hominibus præ timore & expectatione, quæ ſuperuenient vniuerſo orbi: Nam virtutes cælorum mouebuntur. Porro a-

Marci.13 pud Marcum legitur: Sic ſol contenebrabitur, & luna non dabit ſplendorem ſuum, & erunt ſtellę decidentes, & virtutes quæ ſunt in cælis, moue-

Iohãnes Chryſoſ. buntur. Quo circa ait Chryſoſtomus: Sicut rege terreno proceſſuro ad prælium, totum territorium regni eius mouetur, exercitus cõcitatur, communitas feruet: ſic CHRISTO rege cælorum ad iudicandum deſcenſuro, totus mundus turbatur, cæleſtis exercitus progreditur, atque vniuerſum genus humanum concutitur. Itaque ad præſignandum quam ineffabiliter ac ſingulariter rigoroſum, metuendum, magnum & afflictiuũ erit vltimatum ac generale illud iudicium, prætacta horribilia ſigna illud præcedent: quę qualiter intelligenda ſint, in expoſitione Euangeliſtarum & in ſermonibus de tempore diligen-

Hieron. ter ac diffuſe expoſui. Inſuper, ſanctus Hieronymus refert ſe in libris Hebræorum inueniſſe quindecim ſigna præceſſura per quindecim dies finale iudicium, quæ tamen ſigna Hieronymus de-

1. ſcribit recitatiue magis quam aſſertiue. Primo die omnia maria commouebuntur, quindecim cubitis

cubitis ſuper montes, ſtantia in alto vt murus:
Aliqui vero narrant, quod quadraginta cubitis
eriget ſe mare ſuper mõtes. Secundo die maria de II.
ſcendent & poſternentur tàm profunde, vt vide-
ri vix poſſint. Tertio die ad priorem ſitum & lo- III.
cum redibunt. Quarto die beluæ marinæ & om- IIII.
nia animalia quæ morantur in aquis, congrega-
buntur, & ſuper aquas ſtabunt, ac dabunt mugi
tus vſq; in cælum. Quinto die omnia volatilia in V.
campis conuenient quaſi plorantia nec quidquã
guſtantia, Sexto ignea flumina ſurgent ab occi VI.
dente vſque ad orientem, contra faciem firma-
menti fluentia. Septimo die omnia ſidera errãtia VII.
& fixa, ſpargẽt ac fundẽt ex ſe igneas comas ſi-
cut cometæ. Octauo die erit maximus terræmo- VIII.
tus, ita vt animalia & homines proſternantur.
Nono omnes lapides magni ac parui diuidentur IX.
in quatuor partes, vnaquaque parte aliam col- X.
lidente. Decimo die omnes plantæ emanabunt XI.
rorem ſanguineum. Vndecimo omnes montes
& colles ac ædificia in puluerem redigentur.
Duodecimo die omnia animalia venient de de- XII.
ſertis & montibus ad campos & mugient, necq; qd
quã guſtabunt. Tertiodecimo omnia ſepulchra XIII.
aperientur. Quartodecimo die omnes homines XIIII.
de habitaculis ſuis ſeu cauernis exibunt, & diſcur
rent tanquam amentes, nec poterunt ſimul loqui
Quintodecimo die omnes morientur, & reſurgẽt XV.
cum mortuis diu ante defunctis. Veruntamen a-
liqui aliter narrant hæc quindecim ſigna, & quã
uis aliqui dicant quod ſigna hæc parum verſimi
litudinis habent, mihi tñ apparet ꝙ quædã eorũ
certitudinẽ habeant, & quædã verſimilitudinem

magnã,

magnam, quia communiter dicunt doctores, & Apoc.20. ex Apocalypſi probatur, quod tunc erit maximus terræ motus, ex quo vtiq; lapides confringētur, & animalia proſternentur, quemadmodum Matt.27. Chriſto in ligno pendēte, ex terræmotu ſciſſę ſunt petræ. Stellæ quoq; tunc cadere videbuntur, quoniam tot & tantæ exhalationes calidæ, ac igneæ ſcintillationes producentur in aere, quod illis deficientibus ac deſcendentibus, ſtellæ cadere videbuntur: Aſſerunt etiam ſancti, quod terra tunc ſiet plana: vnde apparet quod montes & colles ac ædificia in puluerem redigentur: Porro quod de Lucæ.23. apertionibus ſepulchrorum dicitur, ſatis credibile eſſe videtur, ſicut & tempore paſſionis Chriſti monumenta aperta ſunt, quod & ex terræmotu partim fieri poterit. Cōmuniter quoq; affirmant doctores, quod vltimo die viui ſint morituri, vt debitum carnis ſoluant, protinus reſurrecturi cū alijs: Item quia tunc inſtabit finalis deſtructio & æterna deſitio auium, piſcium ac brutorum, herbarum, plantarum & arborum, credibile puto, quod magnæ & inconſuetæ deſolationes, diſcurſus, alterationes & motus tunc apparebunt in eis Lucæ.21. & hoc ex occulto inſtinctu. Et quoniam (Chriſto teſtante), tunc erit preſſura & anguſtia gentium præ confuſione ſonitus maris & fluctuum, ſatis probabile eſt quod tunc erunt inſolitæ eleuatiōes ac depreſſiones maris ac fluminum. Eſt item probabile, quod ex prætactis horribilibus ſignis tātus timor, ſtupor, deſolatio, anguſtia, atq; turbatio corda hominum penetrabit, quod ibunt tanquā amentes. Quod vero de emanatione igneorum fluminum fertur, magis incertum videtur: niſi

niſi forſan ad hoc pertineat quod in Daniele legitur: Fluuius rabidus igneuſq; a facie eius egrediebatur. Quod tamen & aliter poteſt exponi. Si ergo tam terribilia erunt ſigna atq; præambula finalis iudicij, quam terribile erit ipſum iudiciũ? Hinc ſanctus Gregorius cauſas præceſſionis tam horrendorum ſignorum exponẽs ait: Vltima tribulatio multis tribulationibus præuenitur, & p crebra mala quæ præueniunt indicantur mala ppetua quæ ſequuntur. Alia cauſa eſt, vt ſicut iniqui creaturis abuſi ſunt & male delectati in eis, ita puniantur per eas, iuxta illud Sapientiæ: Per quæ quis peccat, per hæc & punitur. Ideo ait Gregorius: Omnia quæ ad vſum accepimus vitæ ad vſum conuertimus culpæ, propterea cuncta quæ ad vſum prauitatis infleximus, ad vſum nobis vertuntur vltionis, & qui in cunctis deliquimus, in cunctis ferimur. Daniel. 7 Peroratio. Greg. homilia prima. Sapien. 11

¶De terribilitate diuini iudicij ex parte diſpoſitionis, in qua mundus tunc ſtabit. Articulus XXVIII

Adueniet dies domini tanquam fur, in quo cæli magno impetu tranſient, elementa vero calore ſoluentur, terra autem & quæ in ea ſunt opera, exurentur. Cum ergo hæc omnia diſſoluẽda ſint, quales oportet nos eſſe in ſanctis conuerſationibus & pietatibus, expectantes & properantes in occurſum diei domini noſtri Ieſu Chriſti, per quem cæli ardentes ſoluentur, elemẽta vero ignis calore tabeſcent? Hæc ſunt verba beatiſſimi Petri principis apoſtolorum in ſecunda ſua canonica, & loquitur de cælis ac reis, qui 2. Petri. 3

da

purgabuntur igne conflagrationis. Quemadmo modum autem ex ſacris ſcripturis colligitur, antequam Chriſtus ad iudicandum deſcendet ac reſidebit, maximus ignis diuina poteſtate accendetur, & terram, aquam ac aerem implebit & ex-
Pſal.96. purgabit, ſicut in Pſalmo prędictum eſt. Ignis ante ipſum præcedet. Qui etiam ignis durabit, atq; in ſuo vigore ſtabit, cum Chriſtus ad iudicandum ſedebit, & inflammabit ac puniet reprobos, non
Ibidem autem electos. Idcirco in pſalmo prætacto ſubiūgitur. Et inflammabit in circuitu inimicos eius.
Pſal.49. Vnde rurſus Pſalmiſta fatetur, Ignis in conſpectu eius exardeſcet, & in circuitu eius tempeſtas
Malac.3. valida. Hinc in Malachia legitur: Ecce dies veni et ſuccenſa quaſi caminus, & erunt omnes ſuperbi & omnes facientes impietatem ſtipula, & inflammabit eos dies veniens, dicit dominus, quæ non relinquet eis radicem. Aſcendet quoq; ignis ille tam alte in aere ſicut olim aqua diluuij, vtpu
Geneſi, 7 ta quindecim cubitis ſuper montes altiſſimos. Ex hoc ergo pateſcit, quam horribile erit illud iudicium, quoniam mundus tunc ſtabit in tam metuendo & maximo igne impios exurente: & quocunq; ſe verterint, quocunq; aſpexerint maledicti, nō niſi deſolationem concipient, triſtitiam haurient terrorem & anguſtiam ſibi augebūt. Nempe (vt
Anſelm. ait deuotus Anſelmus.) ſupra ſe videbunt iudicē eis iratum et indignantem, cuius aſpectus erit eis ſuper omnia intolerabilis ac penoſus; ſubtus ſe videbunt horrendum chaos tartareum, ad eorū deuorationem apertum; intus erit conſcientia remordens & vrens, foris mundus ardens, a dex-

tris

tris ſancti & electi, quorum beatitudo & gloria augebit impiorum miſeriam, a ſiniſtris dæmones accuſantes. Infelix peccator ſic deprehenſus quo fugiet? Impoſſibile erit latere, intolerabile apparere. Inſuper tunc apparebunt in aere electis ac reprobis inſignia dominicæ paſſionis, arma videlicet Chriſti, crux, claui & lancea eius, ſicut in Euangelio proteſtatur: Tunc apparebit ſignum filij hominis in cælo, vt impij videant ingratitudinem ſuam, quibus iudex improperabit & exprobabit ſuam quam pro eis ſuſtinuit, amariſſimam paſſiōem, & ignominioſiſſimam mortem, cuius cicatrices patebunt in corpore ſuo, nec vlla tunc erit apparentia excuſationis, cum viderint arma ſaluatoris, in ſuo corpore oſtendentis teſtimonia paſſionis. Inſuper, ſicut rex proceſſurus ad pugnam, armat ſubditos ſuos ad faciendum de aduerſarijs ſuis vindictam: ſic dominus & ſaluator rex ſeculorum tunc armabit vniuerſitatem creaturarum ad pugnandum pro ſe contra ingratos & inſenſatos, quemadmodum in libro Sapientiæ ſcriptum eſt. Creatura tibi creatori deſeruiens, excandeſcit in tormentum aduerſus iniuſtos. Et rurſus: Vindex eſt orbis iuſtorum, id eſt, mundus vlciſcetur iuſtorum iniuriam ab iniuſtis ipſis illatam, & multo plus vindicabit creatoris offenſam, quemadmodum in eodē ſcriptum eſt libro. Pugnabit pro eo orbis terrarum contra inſenſatos. Inſtante etenim bello fit armorum oſtenſio, diſponuntꝗ; principes vt ſubditi armati conueniant, ſic inſtante mundi exterminio, & expugnatione prauorum Chriſtus rex regum imminente iudicio armabit cūcta creata

Matt. 24

Sapien. 5.

Sapie. 16.

Sapien. 5.

Apoc. 19.

ad.

ad deiectionem aduerſariorum ſuorum.

¶De horribilitate extremi iudicij ex parte exercituum iudicis ſummi qui aderũt ibi.

Articulus XXIX.

Iſaiæ,3. DOminus ad iudicium veniet cum ſenibus populi ſui & principibus eius. Chrs domi-
Oēs ange nus, rex iudex ac legifer noſter apud Mat-
li Chriſto thæum ait: Cum venerit filius hominis in maie-
iudicatu- ſtate ſua, & omnes angeli eius cum eo, tunc ſede-
ro aderũt bit ſuper ſedem maieſtatis ſuæ ad iudicandum.
Ex quibus verbis cognoſcimus, quod omnes angeli ſancti, vniuerſi vtique ordines ſupernorum ſpirituum, cum Chriſto ad iudicium venient, atque
Gregori. (vt dicit Gregorius) cunctis hominibus viſibilẽ apparebunt, & ſicut iudex apparebit terribilis impijs, ita & angeli ſancti, tanquam parati ad executionem ſententiæ iudicis contra iniquos. Si
Cantic.6 ergo terribilis eſt caſtrorum acies ordinata, & copioſus hominum armatorum exercitus, quã metuendus erit exercitus ille innumerabilium angelorum, quorum vnus poſſet innumerabilia mi-
4.Reg.19 lia hominum proſternere ſimul, quemadmodum
2.Par.32. angelus vnus occidit in caſtris Aſſyriorum cen-
Iſaiæ,37. tum octogintaquinque milia hominum in momẽto. Denique, ſcriptura ſacra nos inſtruit, quantum terreat hominem apparitio angeli, præſertim dũ
daniel,10 vult in forma apparere terribili: Vñ legitur Daniel ſanctus dixiſſe, cum angelum ſanctum vidiſſet. Domine in viſione tua diſſolutæ ſunt compages meæ, & nihil in me remanſit virium: ſed & halitus meus intercluditur, & ſpecies mea immutata eſt, & emarcuit. Denique in Euã. recitatur
Matt.28. quod cuſtodes ſepulchri Chriſti præ timore angeli
quẽ

quem viderunt, exterriti ſunt, & facti ſunt veluti mortui. Si vni⁹ angeli viſio ſic proſtrauit & debilitauit videntes, quid faciet, & qualiter reprobos perterrebit aſpectus innumerabilium milium angelorum? Cum enim quilibet homo in hoc mundo habeat angelum proprium pro cuſtode, & quilibet angel⁹ talis ſit de infimo ordine angelorum conſtat quod ad minus ſint tot angeli ſancti de infimo choro, quod ſunt homines in mundo vniuerſo. Cumq; (ſecundum doctrinam diuini & magni Dionyſij) vnuſquiſq; ordo & chorus angelo℞ habeat in ſe tanto plures angelos, quanto ipſe ordo ſuperior eſt, certum eſt quod inæſtimabiliter multa atq; innumerabilia ſint milia angelorum quos omnes viſibiliter intueri, erit reprobis ineffabiliter grauis pena, præſertim quoniam angeli ſancti aſſumunt formas ſecundum exigentiam commiſſi ſibi a deo officij magis aut minus terribiles. Et quoniam tunc habebunt rigoroſiſſimū officium circa iniquos, quoniā ſeparabunt eos de medio iuſtorum, mittentq; eos in caminum ignis infernalis, certum eſt quod tunc in formis terribiliſſimis apparebunt damnandis. Inſuper angeli ſancti tunc iuſto zelo indignabuntur peruerſis hominibus, qui ipſorum inſtinctibus acquieſcere noluerunt, & ipſorum obſequijs beneficijſq; fuerūt ingrati & contra eos teſtimonium perhibebunt: ſimiliter homines ſancti, qui aſſeſſoria dignitate & approbatione ſententiæ iudicabunt cum Chriſto, contra impios erunt commoti: ſicq; ex omni parte augebitur eorum calamitas, & nulla conſolatio erit eis. Quemadmodum ēm iam eſt tempus ineffabilis pietatis & gratiæ, ita tunc erit dies

Diony.

Aſpect⁹ angelorū quam terribilis dānandis

Matth. 13

Ira angelorum circa malos

Sapien. 5.

Ira ſanctorū ac ac Chriſti circa malos.

ſincompræhenſibilis ſeueritatis ac iræ. Hinc quidam ſanctorum patrum dixit: Si poſſibile eſſet in aduentu dei poſt reſurrectionem mortuorum, animas eorum rurſus exire a ſuis corporibus, prę timore omnis mundus, id eſt, vniuerſitas hominũ iniquorum, moreretur a timore atq; formidine. Quid enim eſt videre cælos ſciſſos, & deum reuelatum cum ira & indignatione, innumerabiles q̃q; angelorum militias, & totum ſimul genus humanum aſpicere? Idcirco debemus ſic viuere, vt qui de ſingulis motibus noſtris rationem exigendi ſumus a deo. Alius quoque ſenior ſanctus dixit: In omni actione & re increpare debet homo animam ſuam dicendo: Memor eſto quod oportet at te occurrere deo.

Perora-tio.

¶ Quod diuinum illud generale iudicium erit valde horrendum, propter omnium intellectualium & rationalium creaturarum prę ſentiam.

Articulus XXX.

Sapien. 5.

TVnc ſtabunt iuſti in magna conſtantia, aduerſus eos qui ſe anguſtiauerunt. Videntes iniqui turbabuntur timore horribili, & mirabuntur in ſubitatione inſperatæ ſalutis, (id eſt, ex ſubitanea, celerrimaq; ſaluatione & glorificatione iuſtorum) gementes prę anguſtia ſpiritus ſui, & dicentes intra ſe, penitentiam agentes: Hi ſunt quos aliquando habuimus in deriſum & in ſimilitudinem improperij. Nos inſenſati vitã illorum æſtimabamus inſaniam, et finem illorum ſine honore. Q̃uo ergo computati ſunt inter filios dei, & inter ſanctos ſors illorum eſt? Sicut ait ſaluator & iudex noſter, in die nouiſſimo cum

ſederit

ſederit in ſolio maieſtatis ſuæ ad iudicandum, cõgregabuntur ad eum omnes gentes, tunc reſuſcitatæ & mortuis & angelorum miniſterijs illuc adductæ, & ſeparabit eos abinuicem, ſicut ſegregat paſtor oues ab hedis. Et ſtatuet oues a dextris ſuis, hedos autem a ſiniſtris. Inſuper, ſicut ſancti patres edocuerunt, virtute omnipotentis dei erũt tunc peccata ſingulorum ſingulis manifeſta, vt vniuerſis innoteſcat iuſtiſſimum eſſe dei iudiciũ

omnibus ſingulorum peccata patebunt

Itaq; attendamus pro poſſe, qualis & quanta eſt illa confuſio, coram tota vniuerſitate angelorum & hominũ ac dæmonũ a iudice ſummo confundi, accuſari & propalari de omni peccato, cui corã deo quiſq; obnoxius fuerit: Ponderet vnuſquiſq; & ſæpe perpendat, quãta ſibi ineſſet cõfuſio, q̃ta afflictio, ſi vniuerſa & ſingula vitia ſua cum cunctis circũſtantijs, radicibus, & aggrauationibus ſuis clare obijcerentur ſibi in præſentia paucorum proximorum ſuorum: imo forſan tolerare non poſſet, ſi duo aut tria de grauiorib9 & confuſibilioribus ſuis exceſſibus corã ipſo & paucis proximis panderentur. Quam intolerabilis igitur & extrema erit confuſio atq; afflictio, de vniuerſis & ſingulis culpis coram tota vniuerſitate intellectualium creaturarum accuſari, innoteſcere, & confundi? De hoc in Vitaſpatrũ narratur exemplũ de fratre quodã qui volebat cõuerti. Et cum retraheretur a matre ſua, non acquieuit matri, ſed dixit: Saluare volo aĩam meã. Sicq; tandem effectus eſt monachus, ſed in monachatu conuerſatus eſt negligẽter. Cumq; poſt obitũ matris ſuæ ipſe in graui ægritudine cõſtitutus, factus eſſet q̃dã die in mentis exceſſu, raptus eſt ad

Confuſio iudicandorum.

Comparatio

Exemplum.

iudicium dei, inuenitq; matrem ſuam cum his q̃ iudicabantur. Quę viſo filio ſuo obſtupuit dicens Quid eſt hoc fili, quod & tu in locum hunc condemnatus veniſti? Vbi ſunt verba quæ protuliſti Saluare volo animam meam? Qui confuſus ex verbis matris, præ dolore ſtupidus factus ſtetit confuſus, non habens quod matri propriæ reſponderet. Poſtea deo miſerante a ſua infirmitate curatus, cogitauit factam ſibi eſſe diuinitus illam viſitationem ac viſionem. Idcirco de cætero ſe incluſit, ſedens & ſolicite cogitans de ſua ſalute, de priori ſua negligentia penitens, ac eam deplorans. Tanta autem ſerioſitas & compunctio eius fuit, vt multi eum rogarent quatenus paulu lum de rigore ſuo laxaret, ne ex nimio fletu quē ſibi indixit, aliquam incurreret læſionem. Ille autē nullo modo voluit conſolari, ſed dixit: Si improperium matris meæ non potui ſuſtinere, qualiter in die iudicij potero confuſionē Chriſti & angelorum ſanctorum aduerſum me tolerare? Vt ergo & nos mereamnr tantam confuſionem euadere, ſatagamus conuerſari digne deo ſecundum exigentiam noſtræ vocationis, cum omni ſpirita li ſolicitudine ac indeſinenti feruore, & increpemus ac humiliemus omni hora noſipſos, dicentes ſinguli ſibimetipſis: Aduerte quod a deo ſis iudicandus, & vide q̃ ei de tota vita tua reddere poteris rōnem. Poſtremo, quia non iudicabit dn̄s bis in idipſum, deſideremus & gratanter accipiam in vita hac repræhendi & caſtigari a ſuperioribus noſtris, imo & a proximis vniuerſis. Et quāuis forſan conſcij nobis non ſimus de culpa obiecta, tn̄ propter occulta noſtra peccata nobiſipſis ignota

Perorario. Coloſſ. 1. Nahū. 1

ignota, æquanimiter patiamur, quatenus deſuper miſericordiam conſequamur.

¶De metuenda ſeueritate extremi iudicij, ex parte eorum qui accuſabunt iniquos.

Art. XXXI.

Reuelabunt cæli iniquitatem impij, & terra aduerſus eũ conſurget, & detrahetur in die furoris domini. Vehementer terrentur impotentes & pauperes, inferiores ac ſubditi, quãdo perſonæ multum authenticæ ac ſublimes contra ipſos teſtimonium dare incipiunt, omneſq; rei dum multitudine veracium teſtium obruuntur, deſperant, ſe poſſe effugere ac animo penitus conſternantur. Sic autem in die iudicij maxime cõtinget iniquis. In primis etenim ipſemet omnium iudex Chriſtus eos accuſabit, & teſtimõium feret aduerſus miſerrimos, quemadmodum per Ieremiã locutus eſt: Ego ſum iudex & teſtis. & per Malachiam: Accedam ad vos in iudicio, & ero teſtis velox maleficis, adulteris, & piuris. Hinc ait i Pſalmo: Exiſtimaſti iniq;, q; ero tui ſimilis, arguam te, & ſtatuam te contra faciẽ tuam. Et rurſus aſſerit per Naum prophetam: Reuelabo pudẽda tua in facie tua. Denique ipſe dicet iniuſtis: Eſuriui & non dediſtis mihi manducare. Secundo accuſabuntur reprobi ab angelis ſanctis, præſertim eorum cuſtodibus, quorum directionibus acquieſcere renuerunt. Et hoc erit grauiſſimum & omni deſolatiõe pleniſſimum, accuſari ab illis, qui in hac vita ſemper auxiliari conſueuerunt, & fideliſſime aſtiterunt, atq; precipui fuerunt amici. Tertio accuſabuntur a dæmõibus, qui tam in particulari, quam in generali iudicio ſunt accuſatores im-

Iob. 20

Accuſatio dãnandorum ab homine Chr̃o.

Ierem. 29

Malac. 3.

Pſal. 49.

Naum. 3.

Matth. 25

Accuſatio malorum ab ãgelis cuſtodibus.

Accuſatio a diabolo.

probiſſimi & maligni, obijcientes iudicandis q̃d quid impietatis & culpæ de ipſis cognouerint: & qui iam incitant & alliciunt ad peccandum, tũc importune ac malitioſiſſime deceptos accuſant, dicentes: Iuſtiſſime iudex, adiudica iſtos nobis. Tui ſunt per creationem, ſed noſtri per transgreſſionem. Tui fuerunt per gratiam quam amiſerunt, noſtri ſunt, per culpam in qua deceſſerunt. Tui merito tuæ paſſionis & mortis, noſtri vitio ſuæ ingratitudinis. A te ornatũ acceperunt virtutum, a ſeipſis autem & a nobis iduti ſunt veſtes has ſordidas vitiorum. Nobis ergo aſſocientur in penis, qui conformati ſunt nobis in culpis. Quarto accuſabuntur a conſcientijs proprijs, quæ ſunt libri tunc aperiendi, de quibus in Apoc. habetur: Iudicati ſunt mortui ex his, quæ ſcripta erant in libris. De quibus & in Dan. ſcriptũ eſt. Iudiciũ ſedit, & libri apti ſunt. Quinto accuſabuntur a proprijs actibus & peccatis, quemadmodũ in Ieremia dñs loquitur. Arguet te malitia tua, & auerſio tua increpabit te. Opera nanq; eorũ ſequũtur eos, & tacite ſuſurrabunt: Vos perpetraſtis nos, opera veſtra ſumus: non vos relinquemus: ſed ad iudicium vobiſcum pergemus. Iniquitates enim ſuæ capient eum, & peccatorum ſuorum funib⁹ conſtringetur. Sexto accuſabuntur ab oĩbus creaturis, quæ ſua commotione oſtendẽt ſe impijs indignari, qui ipſis abuſi ſunt, & propter facinora ſua indigni fuerunt creaturarum vſu atq; obſequio: imo, quoniam creatori ſuo fuerunt rebelles indigni erant terrã calcare, aerẽ reſpirare, luce ſolis p̃fundi, paneq; veſci. Septĩo accuſabunt̃ ex re p̃ſentatiõe armorũ Chr̃i, ac venerãdarũ cicatricũ

Accuſatrix conſcĩa propria.

Apoc. 20.

Danie. 7.

Mala acta accuſantia reum.

Ieremi. 2.

Apoc. 14.

Prouer. 5.

Accuſabunt reũ omes creaturæ:

Inſignia chriſti ac cuſantia impium.

Ex quibus patebit impiorum ingratitudo, negligentia, & abuſus: quia defectus ſaluationis impiorum non fuit ex parte Chriſti, ſed ex peruerſitate eorum, ſicut de hoc dictum eſt: Octauo accuſabuntur ab his, quibus fuerunt damnationis cauſa ſiue occaſio, quos ſcādalizādo, aut negligēter regendo, aut nō corripiēdo, aut alio modo debitū charitatis & æqtatis nō impendendo, ad perditionē traxerunt: ideo vltionem expetent contra eos.

Accuſatio reoꝝ ab neglectis, ſcandalizatis

¶De maxima horribilitate extremi iudicij, eo quod de ſingulis fiet diſtrictiſſima exactio a iudice ſummo.

Art. XXXII.

Congregabo omēs gentes, & deducam eos in vallē Ioſaphat, & diſceptabo ibi cū eis. Iohel.3

Omnia noſtra bona ſunt beneficia dei ac dona, & quaſi quædam talenta nobis ab ipſo cōceſſa, vt eis ad laudem creatoris atq; datoris fructuoſe vtamur. Idcirco de omībus illis exiget ratiōem. Et quia compoſiti ſumus ex anima & corpore, ſicut ex ſubſtantialibus partibus, de his duobus tanquā de primis donis nobis collatis, rationem exquiret: & primo de aīa noſtra, an ea vſi ſumus ad id propter quod vnita eſt corpori noſtro. Vnita nanq; eſt corpori vt per illud & per corporeos ſenſus proficiat in ſcientijs atq; virtutibus, ex viſibilium ac corporaliū rerum notitia ad inuiſibilium ac ſpiritalium reꝝ cognitionem progrediendo, & maxime ad agnitionē & amorē ſummi & inuariabilis dei, quatenus cognito eo per fidem & rationem, diligamus veneremurq; eum obediendo ac ſeruiēdo ei in omībus. Quod ſi non fecerim9, reprobabit nos iudex, eo quod in vanū

Math.25

Hō conſtat ex anima & corpore

Aīa qua re data ē corpori

 accepe-

non in actibus vitiorum, nec in feditatibus deſideriorum carnalium, ſicut beatiſſimus Princeps apoſtolorum hortatur: Obſecro vos abſtinere a carnalibus deſiderijs quæ militant aduerſus animam Et Paulus apoſt. ait: Non regnet peccatum in veſtro mortali corpore, vt obediatis concupiſcētijs eius. Si eñ ſecūdum carnem vixeritis, moriemini morte vtiq; æternæ damnationis: ſi aūt ſpū facta carnis mortificaueritis, viuetis, vita gratię ac virtutum in ſeculo iſto, deinde vita gloriæ in futuro. Domanda ergo eſt caro. vt in ſanctis vigilijs, ieiunijs, abſtinentijs, diſciplinis ac fructuoſis laboribus obſequatur ad nutum dominæ ſuæ, vicz aīæ Quod & ſi ita egerimus, caro hæc defectuoſa tandem glorificabitur ſimul cū aīa: eritq; particeps conſolationis & gloriæ in æternū, quæ nunc particeps eſt afflictionis & triſtitiæ ſalutaris ad tēpus pmodicū. Alioquin reprobabimur a iudice ſummo, atq; in corpore & anima ſimul peribimus. Inſuper, de ſingulis viribus aīæ, & de membris corporis rationē reddere exigemur, qualiter ſcz vſi ſimus exterioribus & interioribus ſenſibus, appetituq; ſenſitiuo, & potiſſime ratione, volūtate & memoria, an exteriores ſenſus & interiores, & ſenſitiuū appetitum per rationē debite refrenauimus ac laudabiliter vſi ſimus eiſdem ad proficiēdum in bonis, qualiter etiā vſi ſimus ratione, intellectu volūtate: ac memoria intellectiua, prauas & vanas cogitationes, ſtultas imaginationes, illicitas affectiones ſtatim ac penitus abijciendo, atq; ſalubribus meditationibus, vtilibus cogitatiōibus, virtuoſis affectionibus inſiſtendo. Conformiter ratio reqretur a nob, qliter vſi ſimus corporalib*

1.Petri.2
Roma.6.
Roma.8.
Carnis domādæ inſtrumēta quæ
2.Corin.1
Exigēda rō de donis naturalibus
Rō exigēda de inſtrumētis corporis

membris,an per linguam &os in verbis exceſſi-
mus, an per membra effecimus opa vitioſa,qui
bus omnibus vti tenemur ad exercendum opera
Roma.6. bona.Propterea iubet apoſtol⁹: Neq; exhibeatis
membra veſtra arma iniquitatis peccato, ſed ar
Ibi mem. ma iuſtitiæ deo. Itemq;: Sicut exhibuiſtis mēbra
Dāda itē veſtra ſeruire immunditiæ &iniquitati ad iniqui
iō de bo- tatem, ita nunc exhibete membra veſtra ſeruire
nis exteri- iuſtitiæ in ſanctificationem.Inſuper, de omnibus
oribus. naturalibus donis,de exterioribus poſſeſſionibus
ratio exigetur,qualiter vſi ſimus eiſdem,præſer-
Rō reddē tim de eccleſiaſticis redditibus. Tunc diſtrictiſſi-
da a p̄la- ma ratio exigetur a principibus ac prelatis,&ab
tis parētī vniuerſis q̄ præſunt, qualiter debitum officij ſui
bus &p̄- impleuerunt:a parentibus quoq;, qualiter ſuam
dicatori- direxerint prolem:&a prædicatoribus,an ea quæ
bus. docuerūt perſonaliter executi ſint opere,& an ce
Actuu.1 perunt facere,ac deinde docere.O quam diſtrictū
ac metuendum erit illud iudicium, & quid reſpō
ſuri, imo q̄d paſſuri ſunt qui magnis inuoluti ac
Miche.2. iniquinati ſunt vitijs, cum per Micheam prophe
Matth.12 tam locutus ſit domin⁹: Væ vobis qui cogitatis
inutile.Et per ſeipſum in Euangelio:De omi ver-
bo otioſo quod locuti fuerint homines,reddent ra
tionem in die iudicij.Nec ſolum de malis operib⁹
ſed de omiſſionibus quoq; actuum virtuoſorum
& de omni tempore nobis impēſo exigetur ratio
rigoroſa. O quanta peccata & vitia,de q̄bus nō
eramus ſuſpecti,tunc quaſi ex inſidijs contra nos
improuiſe erumpēt atq; cōſurgent? Certe(vt ſan
Hierony. ctus ait Hieronymus)iudicaturo domino,lugu-
bre mundus immugiet,&tribus ad tribum pecto
ra ferient ,potētiſſimi quōdam reges nudo latere
palpita-

palpitabunt. Tũc Ariſtotelis argumenta non proderunt, cum venerit filius illius pauperculæ quæſtuariæ iudicare orbem terræ. O cum quanta deſolatione, merore & obſtupefactione infeliciſſimi, reprobi & iniqui aſpicient ſemetipſos atq; ſe inuicem. Quemadmodum enim corpora ſanctorum erunt pulcherrima, ſic corpora impiorum erunt turpiſſima, luto & plumbo grauiora & magis deformia, quam dum in ſepulchris fuerunt a vermibus pro media parte corroſa, ita quod ipſimet de tanta tamq; horribili corporum ſuorũ deformitate, feditate, & obſcuritate ſtupebunt. Diſcutiamus ergo quotidie totam vitam noſtram & interim deo reconciliari conemur, & cum Anſelmo dicat quilibet ſibimetipſi: O lignum aridum, lignum inutile, æternis ignibus dignum, quid reſpondebis in illo die, cum exigetur a te vſque ad ictum oculi omne tempus vitæ tuæ tibi impẽſum qualiter ſit expenſum? Hinc in Vitaſpatrum narratur: Contigit vnum ex ſenibus mori, & poſt lõgam horam iterum ad vitam reuerti. Et interrogauimus eum: Quid vidiſti ibi abba? Et retulit nobis plorans: Audiui vocem lugubrem ſine ceſſatione dicentem. Væ mihi væ mihi. Sic & nos ſemper dicere debemus.

Turpitudo corporũ damnãdorũ.

Peroro

Anſelmꝰ

Exẽplũ.

¶De ordine, proceſſu & conſummatione extremi iudicij. Art. XXXIII.

IN tempore illo conſurget Michael princeps magnus, & veniet tempus quale non fuit ex eo, ex quo gentes eſſe ceperunt, vſque ad tempus illud. Huic teſtimonio prophetico conſonat quod apud Matthęum Chriſtus prædixit: Erit tũc tribulatio magna, qualis nunquam fuit a principio

Deute. 12.

Matth. 24

cipio mundi vſq; modo, neq; fiet. Itaque aduertendum, quod quamuis iuxta doctrinam Christi, tempus finalis iudicij ſit ignotum, aliqua tamen fient circa finem mundi, quibus euenientibus certum erit quod dies iudicij ſit propinquus. Veruntamen quia ignotum eſt quando ſigna illa euenire incipiēt, & quamdiu quædam eorum durabunt, veriſſime dicitur quod dies iudicij ſit ignotus. Itaq; iuxta doctrinam Chriſti, diem iudicij præcedet aduentus Antichriſti, qui cum ſatellitibus ſuis Chriſtianos acerrime perſequeē, et plurimos varijs modis fallet, videlicet per falſa miracula, per armorum potentiam, per diuitiarū donationem, per allegationem deceptoriam ſcripturarum, per ſermocinationes fallaces, & per ſanctitatem confictam. Tunc erit ergo grauiſſima perſecutio conſtantium Chriſtianorum. Sed quia omnipotens ac ſapientiſſimus deus non permittet ſuos fideles vltra eorum vires tētari, ideo tempore illo in conſolationem magnam fideliū mittet duos viros ſanctiſſimos ex paradyſo terreſtri, vtputa Enoch & Eliam ad prædicandum contra nequitiā atq; perfidiam Antichriſti, quemadmodum de hoc ſanctus Euangeliſta Iohannes in Apocalypſi multa conſcripſit, & de aduentu Eliæ dominus ſpecialiter ait: Ecce, ego mittam vobis Eliam prophetam, antequam veniat dies domini magnus et horribilis. De quo & in Euangelio veritas proteſtatur: Elias cum venerit reſtituet omnia. Et quoniam Enoch & Elias nondū ſoluerunt debitum mortalis naturæ, tandem deo permittente ab Antichriſto interficientur, & nō diu poſt hoc ipſe ſceleratiſſimus Antichriſtus, homo pec-

Margin notes: Actuū. 5. — Dies iudicij quō ignotus. — Matt, 17. — Aduent. Antichriſti. — 1. Cor. 10. — Aduētus Enoch et Eliæ. — Apoc. 11. — Malac. 4 — Matt. 17 — Mors Enoch Eliæ & Antichr.

mo peccati, filius perditionis, diuina occidet virtute. Quo facto falſitas eius cūctis patebit, & pene omnes infideles conuertentur ad Chriſtū, atque (vt ex Daniele propheta doctores eliciunt) tunc dabuntur quadragintaquinq; dies ad penitendum his, qui ab Antichriſto fuerunt decepti. Veruntamen quidam obſtinatiſſimi ex ſatelliti bus Antichriſti, in ſua ꝑmanebunt duritia, infide litate ac prauitate, q̄ videntes finē mundi non ſtatim venire, dicturi ſunt: Quamuis iam mortuus ſit princeps noſter, nos tamen pacem habemus. De quibus intelligēdum eſt quod ait Apoſtolus: Cum dixerint, Pax et ſecuritas, tunc repentinus ſuperueniet eis interitus. Et apud Matthæum loquitur Chriſtus: Sicut erant in diebus Noe edentes & bibētes, donec venit diluuium, ita erit aduentus filij hominis. Porro, poſt dies quadragintaquinq; præfatos, cito erit tempus iudicij, ſecundum quod aſſerit Chriſtus: Statim poſt tribulationem dierum illorum ſol obſcurabitur, & luna non dabit lumen ſuum. Aduenīete autem die nouiſſimo generalis iudicij, ignis conflagrationis p̄cedet aduentum iudicis, & durabit vſq; ad completionē iudicij, vt dictū eſt plenius. Mortui q̄q; reſurgent antequam Chriſtus ad iudicādum reſideat, qui cum protulerit ſententiam, primo pro electis, dicendo: Venite benedicti patris mei, deinde cōtra iniuſtos, dicendo: Ite maledicti in ignē æternum, ſtatim ipſe iudex cum vniuerſis electis aſcendet (videntibus reprobis) in regnum cælorum. Tunc ignis ille conflagrationis inuoluet iniquos, & ſimul cum ipſis deſcendet ad profunda inferorum. Terra namq; os ſuum horribiliſſime

1.Theſſ.5 Matt.24 Gene.6. &7. Matt.24. Pſal.96. Mortuorū reſurrectio. Matt.25. Ibidem.

&latiſſi

& latiſſime aperiens ipſos deglutiet, & corruent viui in infernum operti humo. Et quamuis aliqui dicant, ꝙ prolata a Chriſto ſententia contra iniquos, diaboli rapient impios homines ſecum ad inferos, melius tamen dicẽdum videtur, ꝙ angeli ſancti totam illam maledictam ſocietatẽ hominum reproboꝝ ac dæmonũ impellent ac præcipitabũt in carcerem infernalẽ: quia apud Mat-

Matt. 13. thæum Chriſtus affirmat: In conſummatione ſeculi, mittet filius hominis angelos ſuos, & colligent de regno eius om̃ia ſcandala, & eos qui operantur iniquitatem, & mittent eos in caminum

Ibidem. ignis: Et rurſus ait: In conſummatione ſeculi exibunt angeli, & ſeparabunt malos de medio iuſtorum, & mittent eos in caminũ ignis. Ibi erit fletus & ſtridor dentiũ. Deniqꝫ proiectis reprobis in infernum, mox innouabit mundus, & cõplanabitur terra, & fulgebit de cætero ſicut auꝝ, aqua ſicut cryſtallus, aer vt cælũ, ignis vt ſtellæ: luna de cætero erit tam clara ſicut modo eſt ſol, & iugiter plena: ſol vero ſepties clarior erit quã modo, ſidera quoque & cæli proportiabiliter clarificabuntur. Stabitque ſol perpetue fixus in oriente, luna in ocidẽte, & ceſſabunt motus cælorum.

Diſpoſitio mũdi poſt iudicium.

Bernar. His conſonat quod ſanctus ait Bernar. Prius vocabuntur electi in regnum, quam maledicti deiꝭcientur in caminum ignis æterni, quatenus male dicti illi acrius doleãt, videntes quid amiſerunt, iuſti vero lætentur, videntes quid euaſerunt. In illa ergo ſeparatione extrema, conſideratio reproborum erit electis immenſa materia gratiarum actionis & laudis. O qualis & quanta meſtitia erit, quæ deſolatio, quã acerbiſſima deſperatio, ineffa-

Dãnatorum miſeria ineffabilis.

ineffabiliſq; anguſtia & preſſura iniquorum, cũ ſe viderint taliter reprobari, præcipitari, atq; ęterno incendio tradi: imo hoc erit eis amariſſima pena, quod omni gaudio electorum & tanta beatitudine priuabũtur. Inſuper, quia in finali illo iudicio Chriſtus perhibet ſe damnaturũ iniquos, ſpecialiter propter hoc quod opera miſericordiæ non fecerunt, qui cupit tunc iudicem habere propitium, non omittat nunc opera miſericordiæ liberaliter exercere ex vera charitate & pietate pro poſſe, & quod non poteſt in effectu, agat deuote affectu, nec ſolum corporalia miſericordiæ opera ſunt proximis impendenda, ſed etiam ſpiritales miſericordiæ actus, qui vtique corporalibus miſericordiæ operibus præſtantiores ſunt, ac deo placentiores.

Matt. 25. Perora. Miſericordiæ opa duplicia impartiẽda proximis.

¶Recitatio exempli terribilis, ex quo patet veritas horum quę dicta ſunt de terribilitate ac rigore diuini iudicij.

Articulus XXXIIII.

MEmor eſto iudicij mei. Sic enim erit & tuum. Mihi heri, tibi hodie. Sicut ait ſcriptura, ſapiens in omnibus metuit, & q̃d proximo ſuo percipit contigiſſe, ſibi quoque poſſe accidere penſat. Itaque ad formidandum rigorem diuini iudicij, multum valet exemplum quod ſanctus vir Climachus recitat, dicens: Fuit in monte hoc Synai habitans monachus, nomine Stephanus, ſolitariam & tranquillam diligens vitam, qui multis annis in monaſterio ſub obedientia vixit, ieiunijs & lachrymis maxie decoratus, & alijs multis bonis abundãs, Qui tãdẽ deſ

Eccle. 38. Eccle. 18. Exẽplũ Iohãnis Climac.

deſiderio penitentiæ arctioris anachoreticam vitam (id eſt, omnino ſolitariam & abſtractam ac contemplatiuã) aſſumpſit, habitans in loco valde remoto a clauſtro, in q̃ ſolitario loco vixit per aliquot annos in anguſtiſſima & ſuperardua vita, quia & locus ille omni conſolatione humana carebat, & fere inacceſſibilis fuit cunctis hominibus. Poſtmodum vero iam ſenex circa finem vitæ ſuæ rediit ad cellam ſuam in monte hoc Synai ſitam, & habuit duos diſcipulos multum religioſos. Habitãs autem in cella ſua paucis diebus, infirmatus eſt infirmitate qua obiit. Qui ante vnum diem mortis ſuæ factus in extaſi mẽtis, apertis oculis aſpiciebat ad dexteram & ad ſiniſtram lectuli ſui, & quaſi ad reddendum rationẽ a quibuſdam exactus, dixit aſtantibus quos ipſe videbat, audientibus cunctis qui aderant. Interdum namq; dixit ſic. Vtiq; verũ eſt, ꝙ in hoc culpabilis fui, ſed confeſſus ſum, & tanto tempore ieiunaui pro remiſſiõe culpæ iſtius. Aliquãdo vero dixit: Nequaquam, ſed mentimini, iſtud nõ feci. Et rurſus quandoq; ait: Ita vere iſtud ſic eſt, ſed defleui & deo miniſtraui. Aliquando quoque reſpõdit: Calumnioſe me accuſatis. Ad aliqua autem dicebat: Vere ſic eſt, et ad hoc reſpondere nõ poſſum, ſed deus miſericors eſt. Et erat horribile & horrendum, inuiſibile & diſtrictum illud executorium rationis exactæ, quoniam etiam in his quæ non fecerat, accuſabant eum inuiſibiles hoſtes. O eia vir quieſcens, ſolitarius & anachoreta, qui per annos quadraginta circiter fuit monachus & lachrymarum gratiã habens, de aliquibus culpis dixit: Ad hoc non ſcio nec poſſum aliquid

quid dicere, qui tamen in deſerto habitãs, leopardum ad ſe venientem paſcebat. Et hic tantus ita poſitus ſub exactione rationis receſſit a corpore, certum non faciẽs quod fuerit eius iudicium, aut quæ ſententia eius, vel quis finis exactæ ac poſitæ rationis ipſius. Ecce ex hoc exemplo nos puſilli & imperfecti merito pterreri debemus, & q̃uis omnino ſperandum ſit, quod tantus vir feliciter migrauit ad dominum, omnipotens tñ ad noſtram informationem & cautelam talia diſpenſatiue exhibuit & fieri voluit circa illum, quatenus nos qui quaſi infinite diſtamus a cõuerſatione illius, iugiter timeamus, pẽſantes quam vehementer deficiemus a reddenda ratiõe de ſingulis, cum vir ille tam altiſſimę conuerſationis, faſſus fuerit, ſe non poſſe ad aliqua reſpondere, ſed ad ſolam miſericordiam dei confugerat. Faciamus igitur quicquid boni valemus. Cũq; fecerimus vniuerſa q̃ p̃cepta ſunt nobis, dicamus ex corde ꝙ ſerui inutiles ſimus, quia quod debuimus fãcere, fecimus. Imo pro acceptis beneficijs dei nil dignum rependimus ei, omniſque honor & cultus quos ei offerimus, in infinitum minores ſunt cultu ac reuerentia quo ipſe digniſſimus eſt. Quemadmodum enim eius maieſtas virtus ac dignitas eſt intẽſiue & perfectionaliter infinita, ſic ipſe dignus eſt honore & cultu immenſo. Poſtremo de finali iudicio multa difficilia quæri poſſent ac introduci, quæ doctores ſuper quartum Sententiarum mouent ac tractant. Sed non eſt propoſiti mei in iſto tractatulo talia ſcholaſtica atq; ſubtilia determinare, ſed ſimpliciter ac deuotionaliter tantum procedere.

Lucæ. 17

Deus honore dignus infinito.

¶ De tertio nouiſſimorum, quod eſt pena inferni. Articulus XXXV.

Matt.3. VEntilabrū Chriſti eſt in manu eius, & permundabit aream ſuam, & congregabit triticum ſuum in horreū, paleas autem comburet igne inextinguibili. Per ventilabrum dñi noſtri Ieſu Chriſti intelligitur iudiciaria eius poteſtas ac iuſtum iudiciū, per aream vero, genus humanum ſeu ipſa eccleſia, per triticū autem intelligūtur electi, per paleas reprobi, per horreum regnum cæleſte. Eſt itaq; ſenſus verborum iſtorū, ꝙ ſicut per ventilabrum frumenta purgātur, ita ꝙ paleæ excutiuntur, & grana manent: ſic filius dei mundabit eccleſiam, in qua modo cum electis & iuſtis reprobi & iniq; ſunt mixti, ſed in die iudicij ſeparabūtur ab inuicem loco & pręmio, ſicut nunc abinuicem ſeparantur conuerſatione ac merito. Impij autē recte vocantur paleæ, quoniam modici aut nullius extant valoris, nec aliqua morum grauitate complacent deo: ſed vani & leues ſunt, ſuarumq; paſſionum motibus agitantur. Virtuoſi vero tritico comparantur, quia ſunt fructus Chriſti nati in agro eccleſiæ, hoc eſt, regenerati ex aqua & ſpiritu, ſpiritaliter quoque viuentes per charitatem, atque diuinis chariſmatibus decorati, idcirco de area eccleſię militantis. transferuntur ad horreum eccleſiæ triumphātis. Iniqui autem cum ſint filij Babylonis, id eſt, confuſionis, pręcipitantur in fornacem inextinguibilis ignis & æternæ damnationis. Cum ergo iam ante tractatum ſit de morte & iudicio, supereſt nunc aliquid ſcribere de infernali ſupplicio.

Impij q̄re paleæ dicti.

Viri virtutū quare triticū.

Quod

¶ Quod acerbitas infernalis penæ attēdi poteſt ex eiſdem, ex quibus conſideratur grauitas viciorum, ac diſtrictio diuini iudicij.

Articulus XXXVI.

PRocella tenebrarū conſeruata eſt impijs in æternū. Iudæ. 1. Diuina requirit iuſtitia, vt pena culpæ proportionetur, ita quod quāto plura ac grauiora ſunt peccata, tanto acerbior pena infligatur pro eis. Ideo ex eiſdem cauſis ex quibus pēſatur enormitas vitiorū, perpenditur magnitudo ſuppliciorum. Itaq; quemadmodū (iuxta præhabita) omne mortale peccatum tanto eſt enormius, quo maior eſt autoritas ac dignitas dei præcipientis, & ita quo maior eſt iuſtitia dei vitia prohibētis, quo etiam maior eſt ſapientia dei ad bona atque ſalubria dirigentis, & quo maior eſt bonitas, honorabilitas, ac amabilitas dei, cui in omni mortali peccato præfertur res creata, vilis, caduca, & vana, itemque quo maior eſt dignatio, fidelitas & beneficentia dei circa nos, ſic & infernalia ſupplicia debentur iniquis tanto vehementiora quo melior, dignior, ſapientior, iuſtior, liberalior, & fidelior eſt deus quem offenderunt, quēadmodum etiam ſecūdum iura humana maior infligitur pena peccanti in principem ſeu prælatum, præſertim in regem ac ſummum pontificem, quam peccanti in inferiores. Qui ergo miratur quod DEVS naturaliter bonus & pius, tam dire ac æternaliter punit ac vindicat peccatum breue, celeriter factum, & finitum, diligenter conſideret quam ſumma & infinita, & incomparabiliter magna & excellens ſit dignitas & autoritas, ſapientia & iuſtitia beneficen-

tia, bonitas atque dignatio dei: ſicque intelliget enormitatem peccati, & ſciet ꝙ deus iuſtiſſime perpetuam exerceat vltionem pro culpis, imo ꝙ & citra condignum puniat peccatores etiam in inferno, id eſt, minus quam meruerunt. Inſuper ſicut (iuxta præhabita) terribilitas ac diſtrictio diuini iudicij tanto erunt maiores, quo maior eſt ſapientia, iuſtitia, autoritas, bonitas, liberalitas, & miſericordia dei in vita præſenti: ſic vtique tanto intenſior ac intolerabilior eſt pena inferni & vltio dei ibi, quo dignior, excellentior, ſapientior, iuſtior, melior, ac munificentior eſt deus quē offendunt iniqui. Et quoniam iſta ex pręinductis faciliter poſſunt elici ac perpendi, idcirco non immoror. Certum eſt namque, quod quanto iuſtior ac ſanctior deus eſt, tanto plus deteſtatur ac odit iniquitatem: & quanto plus deteſtatur & odit peccatum, tanto diſtrictius vlciſcitur illud. Conformiter, quia certiſſime ſcit vniuerſa ac ſingula vitia cum cunctis circunſtantijs, radicibus atque effectibus eorundem, ideo cuncta & ſingula nimis diſtricte ac horribiliter punit. Et quia omnipotens eſt, nō eſt q̄ ei queat reſiſtere, Quanto etiā in hac vita benignius ac liberalius agit cum impijs, tanto rigoroſius puniet impenitentes, ingratos, atque peruerſos, prout hæc ex pręhabitis conſiderationibus faciliter queunt inſpici & inferri.

Deus punit citra cōdignū.

Deus q̄ iuſtior et ſanctior, eo et peccatum in ipſum cō miſſum oī pena dignius. Iob 9.

Hebr, 12. Ideo dixit Apoſtol. Deus noſter ignis conſumens eſt.
Deute. 4. Moſes quoque: Caue ne obliuiſcaris pacti domini dei, quoniam dominus deus tuus ignis cōſumens eſt, deus æmulator.
Deut. 28. Et iterum Moſes proteſtatur: Niſi timueris nomen domini glorioſum atque terribile, augebit plagas tuas; & ſicut ante

lætabatur ſuper te benefaciens tibi, ſic læta- bitur te diſperdens atque ſubuertens. Hinc per Ezechielem prophetã diſſeruit: Ecce in igne zeli mei locutꝰ ſum, quia confl abo vos et ſuccen dam vos in igne furoris mei, & ſufflabimini in medio eius, ſicut conflatur argentum in medio fornacis. Ezech. 5.

¶ De multis quæ circa penas inferni ſunt cõ ſideranda, Artic. XXXVII.

LVet iniquus quæ fecit omnia, nec tamen cõ ſumetur. Iuxta multitudinem adinuentio- num ſuarum, ſic & ſuſtinebit. Quemadmo dum trãſgreſſores varijs et innumerabilibus mo dis peccant in creatorem, cui præferũt creaturas, in quibus multipliciter delectantur inordinate ac vicioſe: ſic infinita ſapientia diuinæ iuſtitiæ, atqꝫ immẽſa iuſtitia diuinæ ſapientiæ infligit eis vin dictam, culpis ipſorum correſpondentem ac pro proportionatã, vtputa valde multiplicẽ ac diuer ſam, & tãto acerbiorẽ, quãto intẽſius ac vitioſiꝰ delectati ſunt in creaturis. Cuius rei manifeſta fi gura præceſſit in Pharaone rege Aegypti ac po pulo eius: qui quoniam multipliciter ac grauiter in filios Iſrael peccauerunt, multipliciter & gra uiter propter peccata ſua in filios Iſrael commiſ ſa, fuerũt puniti, ſicut in Exodo Moſes recitauit: Plagauit autem omnipotens Pharaonem & ſu os conuertendo aquas eorum in ſanguinem, & piſces eorum per hoc occidẽdo in ſanguine illo, quoniam Pharao infantulos Hebræorum crude liſſime ſubmerſit in aquis, propter quam etiam iniquitatem ipſemet Pharao cum exercitu ſuo Iob. 20. Exodi. 1. Exo. 6. 7. & 8. Exo. 9. 10 11. & 12

poſtea fuit ſubmerſus in mari rubro quod & propter alia eius ſcelera factum fuit. Inſuper deus induxit ſup Aegyptios innumerabiles atq; turpiſſimas ranas, quæ impleuerunt domos, furnos, cibos ac lectos Aegyptiorꝝ, quia Aegyptij dire afflixerunt filios Iſrael in vilibus operibus luti & lateris. Et qm̃ verbis pungitiuis ac flagellis afflixerant Iſraelitas, miſit dominus in ipſos Aegyptios innumerabiles cyniphes, id eſt, muſcas tam paruas, vt videri vix queãt, & tamẽ acutiſſime pungunt & perforant pellem cui inſederint, vt aſſerit Origenes. Ioſephus tamen & Hebræi affirmant, q; erant deformes valde pediculi, in tanta multitudine ex corporibus Aegyptiorꝝ erumpentes, q; nullo medicamine valebant auelli. Et hoc iuſtiſſime fieri potuit, quia Aegyptij compulerunt Hebræos multoties laborare vſq; ad magnos ſudores, ex qbus poterant eis tales vermiculi generari. Cõformiter plagati fuerunt Aegyptij alijs diris ac varijs plagis, in ſeipſis & ſuis pecoribus ac terræ naſcentibus, atq; in elementis terræ, aquæ, & aeris, ſecundũ quod diuerſimode peccauerunt in filios Iſrael. Nã & tandẽ promogenita Aegyptiorũ fuerunt occiſa in qualibet domo eorum, quia occiderãt infantes Iſraelitarum. Sic igitur in inferno puniuntur iniqui magis ac minus, multipliciter & acerbe, ſecundum quod frequentius aut rarius, feruentius aut minus feruenter, enormius aut minus enormiter peccauerunt. Itaque circa penas inferni primo cõſideranda eſt earum æternitas, quæ ſuper omnia grauat, premit, contriſtat et torquet dãnatos, imo (vt ſuper Apocalyp. ſcribit Albertus) infernale incendiũ non

Exodi. 8. Exodi. 1. Origenes Ioſep. li. 2 antiq Iuda. ca. 13. Exo. 1. 8. & 10. Exod. 12. Diuerſitas penarũ inferni. Penarũ inferni æternitas.

non affligit tam grauiter infeliciſſimos illos, quã tum affligit eos conſideratio, qua attendunt & cogitant ſe in tot & tantis tormentis perpetue ꝑ manſuros, ex qua conſideratione oritur intolerabilis deſperatio omnis boni. Secundo conſideranda eſt circa penas inferni earum acerbitas. Pena etenim ignis acerbiſſima eſt. Ignis quoqꝫ infernalis omni igne apud nos exiſtente ineffabiliter calidior, penaliorqꝫ conſiſtit. Et ſicut ignis ille eſt calidiſſimus, ſic frigus infernale eſt vehementiſſimũ Et idem dicendum eſt de cæteris inferni tormentis. Tertio conſideranda eſt infernalium tormentorum diuerſitas, de qua tactũ eſt modo: qm̃ iuxta multitudinem magnitudinemqꝫ culparum, vnuſquiſqꝫ reprobus varijs penis torquebitur, de quibus infra in ſpeciali tractabatur. Quarto circa penas inferni penſanda eſt earũ vniuerſalitas quia in toto corpore & in ſingulis membris corporis affligentur iniqui, ſimiliter in tota anima atqꝫ in ſingulis viribus eius. Quinto, attendenda eſt circa penas inferni deſolata ac penoſa ſocietas. Sexto penſanda eſt diſpoſitio loci. Septimo irrecuperabilitas negligẽtiæ & amiſſiõis tp̄is huius vitę, ac dãni inde ſecuti. Octauo puritas mala penarꝫ illarꝫ, q̄bus nulla cõſolatio eſt admixta. Nono cõſiderãda eſt pena dãni dãnatorꝫ. Decio cõſiderãda eſt grauitas infernaliũ tormentorꝫ ex parte patientiũ ea. De his per ordinẽ diſſeretur.

acerbitas penarum infernalium.
Ignis inferni
Frigus inferni
vniuerſalitas penarum inferni
Societas infernalium.
Locus inferni
Deſolatió in inferni
Grauitas penarum

¶De æternitate infernalium tormentorum, Articulus XXXVIII

DOminus omnipotens iudicabit iniquos, in die iudicij viſitabit eos: dabit ignem & vermes in carnẽ ipſorum, vt vrantur Iudith. 16

& ſentiant vſq; in ſempiternum. Quia peccator in omni peccato mortali proponit bonum creatum, caducum & vanum deo bonitatis perfectæ incomparabilis & immenſæ, merito perpetuam recipit penam pro tanta creatoris irreuerentia, iniuria, & contemptu. Et quia iniquus decedit a corpore in affectu peccati mortalis, atq; in auerſione mentis a deo, nec vnquam veraciter penitet, imo inconuertibiliter manet in ea affectione diſpoſitioneque mentis, in qua finit hanc vitam, poſt quam non eſt ei tempus, locus aut ſtatus merendi, aut demerendi, iuſte infligitur ei a deo æterna damnatio. De hac autem materia, cur ſcilicet pro temporali peccato infligatur pena æterna, plene ſcribunt doctores ſuper quartum Sententiarum & ſpecialiter Guilhelmus Pariſienſis in libro de fide & legibus. Denique, his qui conſtituti ſunt in aduerſis & in magnis miſerijs ac tormẽtis, hoc vnica conſolatio eſt & releuamen præcipuum, ſi conſiderẽt aut ſciant ſe tandem aliquando a ſuis afflictiōibus liberandos: imo & his qui incurabiles habent infirmitates, aut vſq; ad mortem adiudicati ſunt certis ſupplicijs, hoc ipſum eſt conſolatio aliqua, quod ſciunt hanc vitam terminandam atq; in fine vitę ſuæ præſentis finiendas eſſe ſuas, quas hic ſuſtinent, afflictiones. Hoc itaque in damnatis inæſtimabiliter auget eorum calamitatem, deſolationem ac penã, ꝙ ſciunt intolerabiles ſuas ærumnas nunquam penitus terminandas, nec breuiandas, nec minuendas. Sed poſt quam arſerint in inferno per innumerabilia milia annorum, ſic erit ac ſi tunc primo inciperet ipſorum punitio. Inſuper, cum nulla ſit comparatio

Quam iuſte dãnatur iniquus

Guilhelmus Pariſienſis

Penarum augmentum æternitas miſeriæ

tio finiti ad infinitum, conſtat, quod pena infernalis ſit incomparabiliter abhorrenda, metuēda ac fugienda, præ omnibus aliis penis, quantumlibet diuturnis, Si ergo nemo vellet in ſeculo iſto ꝑ vnum annum, imo nec ꝑ vnum diem. & forſan nec per vnam horam iacere & ardere in ardente fornace pro omnibus mundi deliciisatq; diuitiis: qualiter audet quis peccare mortaliter, ac ꝑ hoc ſeipſum exponere æternæ damnationis periculo, obligationi, iuri, ac debito ſuſtinendi tantam calamitatem? O quanta inſipientia, imo q̄ta amētia, quanta obtenebratio ac ſubuerſio miſeri cordis, Præterea quia æternitatem comprehendere non valemus niſi per quaſdam circumlocutiões & exemplares declarationes, ad incutiendū cordi ſalubrem timorē infernalis ſupplicii, retrahentē a vitiis, imaginemur ante oculos noſtros ſtare ardentiſſimum calidiſſimumq; fornacem, atq; iacere in eo hominem nudum, a tali ſupplicio nūquam eripiendū, nonne intolerabile nobis videbitur hoc tormentum, imo & inſpicere ipſum? quam miſerrimum iudicaremus hominem illū: penſemus qualiter hō ille ſeipſum hinc inde iactaret in clibano illo, qualiter clamitaret, vlularet videret quāta anguſtia premeret eum, quantum ipſum afflictio penetraret, præſertim qn̄ aduerteret tam intolerabilem penam ſuam nunq̄ terminandam. Conſideremus quid cordis quid animi eſſet nobis, ſi in tali incēdio iaceremus, aut ſi nos in illud proiiciendos ſciremus. Et certe dubitare nō poſſumus quin infernale incēdium valde excedat omnem ignem ſeculi huius. Cur ergo non vehemētiſſime formidamus æternū illud tormē

Similitudo.

Duricies cordis humani.

Ab exemplo.

tum, præſertim cum ſciamus quod tam pauci illud euadant, & quod frequenter meruimus illud nec certi ſimus quod veram contritionē habuimus? Cur vnquam audemus per vnum momentum ſcienter manere in mortali peccato, cū ignoremus diem & horam, & multi tam ſubitanee moriantur, quod item innumerabiles paſſim decipiantur ac pereant inæternum, per hoc quod ad tempus permanent in peccatis, cogitantes quod poſtea penitentiam ſint acturi? Amplius, cum ſimus ad vitia tam procliues, atq; in fine vitæ noſtræ acerrime multipliciterq; tentandi, cur non indeſinenter veremur, ne tandem in tantam penā & deſperationem æternam labamur? Præterea ad augendum hunc ſalubrem timorem, expedit imaginari montem arenoſum tam grandem, ſicut eſt totum vniuerſum, atq; poſt decem aut cētum milia annorum vnam minutiſſimam arenā de monte illo auferri, certe mons ille tandem q̄uis poſt inexcogitabilem diuturnitatem conſumeretur, quoniam omne finitum per ablationem finiti tandem conſumetur: ſed poſt tam inæſtimabilem durationem & protractionem pena inferni non eſſet minuta nec fini propinquior quam dum prima arenula a monte illo auferebatur, et vtiq; ſi ſcirent damnati ſe liberandos poſt conſumptionem huiuſmodi montis, conſolationem grandem conciperent. Ex his ergo ſalubribus cōſiderationibus diſcamus infernales penas metuere, vitia fugere atq; in dei timore, ac ſtabili cordis cuſtodia permanere.

Matt. 25.

Comparatio

Peroratio.

¶De acerbitate penarum inferni.
Articulus XXXIX.

Quod-

QVodcunq; poteſt facere manus tua, inſtanter operare: quia nec opes, nec ratio, nec ſapientia, nec ſcientia erunt apud inferos. Sicut in hac vita incompræhenſibilem pietatem peccatoribus exhibet deus, diſſimulans de die in diem, de menſe in menſem, de anno in annum, peccata eorum ac ſcelera, quatenus penitẽtiam agant, atq; ad penitendum eos exhortans, & per ſuos miniſtros tam inuiſibiles, (puta per angelos ſanctos) quam viſibiles (ſcilicet homies bonos) inuitans & rogans eos vt conuertantur, ad quod item admonet eos occulto inſtinctu diuino. Multa quoq; beneficia ipſis impendens: Ita poſt vitam præſentem inenarrabilem exercet rigorem iuſtitiæ in ingratos ac impios, tãtis dei miſericordijs abutẽtes, qui (ſicut ad Heb. ſcribit apoſtolus) filiũ dei conculcant, & ſanguinẽ teſtamenti pollutũ ducunt, atq; ſpiritui gratię cõtumeliã faciunt, rurſus crucifigentes ſibi filiũ dei, oſtentuiq; habentes. Hi qppe (vt Climachus ait) plus timent canẽ q̃ creatorem: qm̃ ne canis latratu pãdantur, crimina quædam omittunt, quæ ex diuini timore iudicij & infernalis penæ formidine nõ vitarent. Iuſtiſſime ergo debacchatur in eos oĩpotens, & ſuæ immenſitatẽ iuſtitiæ manifeſtat in ipſis, acerbiſſimis penis ipſos affligens. Ipſe etem̃ ignis infernalis miro & ineffabili mõ eſt æſtuans penetratiuus, & afflictiuus, qui & ſolo aſpectu vltra quam dici queat terribilis eſt & deformis, feculentus, immundus ac fetidus tanquã ſulphureus: imo inſtar ſulphurei feruentiſſimi ignis, intẽſiſſimũ ac fortiſſimũ habet calorem, grauiſſimũ intolerabileq; calorẽ; atq; (vt ferũ) ſicut ignis iſte

Eccle.9
Longanimitas dei in peccatores
Hebr.10.
Iohannes Climac.
Animaduerſio dei iuſta in pctõres.
Qualis ignis in inferno.

terrenus excedit in calore ignẽ depictum, ſic ignis tartareus excedit & vincit in calore ignem apud nos exiſtentem. Ad quod allegant aliqui Augu-ſtinum, alij vero ſanctum martyrem Sebaſtianũ qui ex inſtructione angelica loquebatur. Id quoq; per reuelationes fide dignas & p mirabiles quoſdam effectus interdum oſtenſum eſt. Nam qdam defuncti viuentibus apparentes, locuti ſunt hoc: quidam etiam defuncti penis purgatorij deputati ad oſtendendum vehementiſſimum ignis calorẽ quo torquebantur, ſcintillulam ſui incendij ſtilla re fecerunt ſuper manum aut ſuper aliud aliquid eorum quibus apparuerunt, & verbo celerius per forabatur id ſup qđ incidit ſcintillula ignis illius Idem teſtati ſunt quidam reſuſcitati a mortuis, q ipſas inferni aut purgatorij penas viderunt: imo & quidam eorum eas ſenſerunt, prout infra nar-rabitur. Quibuſdam etiam religioſis & electis p ſonis in viſione & raptu frequenter & euidenter mõſtratum eſt iſtud, vt infra tangetur, ſed & tres viri, qui in obitu ſancti Hieronymi leguntur reſu ſcitati, de hac re recitauerunt mira & quaſi incre dibilia quædam, qui cum poſt ſuam reſuſcitatio-nem indeſinenter & amariſſime atq; inconſola-biliter flerent, beatus Cyrillus epiſcopus acceſſit vnum ex ipſis, qui inter cætera dixit epiſcopo, tã tam eẽ vim infernalis incendij, quod homo eam expertus, mallet vſque ad finem mundi iacere in igne ex omnibus mundi huius ignibus congrega to, quam vno die iacere in igne illo tartareo. Le-gitur quoq; in libro de Actibus mirabilibus ſan-cti Frãciſci, quod quidã vir ordinis b. Franſciſci, hõ magni feruoris atq; arctiſſimæ cõuerſationis, quadam

Auguſti. Sanctus Sebaſtia. Exẽpla. Vis iſfer-nalis icẽ dij.

quadam nocte poſt matutinas raptus in ſpiritu, vidit & ſenſit purgatorij ignem, qui ante pulſum ad Primas rediens ad ſe ip̄m, putauit ſe annis cē-tum & quinquaginta fuiſſe in illis ſupplicijs: tam acerba fuerunt quæ ſenſit tormenta. Ecce, ſi vir electus & virtuoſus factus in extaſi mentis, tam grauiter torquebatur in ſp̄ū purgatorij igne, ita quod penam quæ vix duabus durauerat horis, putauit centum & quinquaginta annis duraſſe, qualis & quanta eſt damnatorum, imo & exiſtētium in purgatorio pena, qui igne illo ſæuiſſimo puniuntur realiter, immediate ac rigoroſiſſime, non imaginarie tantum. Preterea diligentius attendamus, quam vehementer calidi ignes poſſint produci in ſeculo iſto. Certe in Daniele legitur, qualiter Nabugodonoſor rex Babylonis iratus tribus ſanctis iuuenibus, vtputa Hananiæ, Azariæ, ac Miſaeli, fecit fornacem ſepties plus ſuccendi quā ſolitum fuit, ſuccenderuntq́ʒ ſerui regis fornacem naphtha & ſtupa & pice atq́ʒ malleolis, in tantū quod flamma ex fornace erumpens, diffundebatur ſuper fornacem cubitis quadraginta nouem. Ecce quam terribilis & intenſus fuit ardor ignis illius, quam intolerabile ac horrendum eſſet iacere & inflammari in clibano tam æſtuantiſſime calefacto. Quis pro omnibus opibus, gaudijs & honoribus mundi iſtius vellet per vnum diem puniri in ipſo? Quanta ergo inſania eſt, propter feda & breuia huius incertiſſimæ vitæ oblectamenta, propter perituras diuitias & fallaces trāſitorioſq́ʒ honores, ſeipſum exponere ęternis illis inferorum incendijs. Inſuper, quantum ignis gehennalis ſuo calore excedit omnem ignium terrenoꝝ calorem

Danie. 3

Inſania impiorū.

tantum

tantum quocꝫ frigus infernale ſua vi & auſterita te excedit ac ſuperat omnia frigora mundi huius Penſemus ergo,quam intolerabile nobis eſſet vna nocte frigidiſſimæ hyemis nudo corpore ſtare in aere,aut congelari in aquis:quam acerbiſſima igitur pena eſt infernalibus affligi penetrari & cõgelari frigoribus,nec tantæ punitionis finem con fidere aut habere?Nam & ſi tormenta illa infernalium calorum ac frigorum quandocꝫ interrumpuntur,nunquã tamẽ totaliter auferuntur:nec interruptio illa eſt ad releuamen aut ſolatium miſerorum,ſed ad acerbiorem & intolerabiliorẽ afflictionem ipſorum,quia(vt ait ſcriptura)a nimio illo calore tranſeunt ad niuium aquas,hoc eſt,ad intenſiſſimum frigus:quæ alternatio tormentorum auget miſeriam, præſertim quoniam tranſeunt de vno extremo contrario,ad aliud extremum cõtrariũ:hoc eſt,de vehementiſſimo calore,ad maximum frigus,abſcꝫ temperamento & reductione ad medium.Poſtremo,ſicut iam dictum eſt de extrema & maxima acerbitate infernalium tormentorum ex parte ignis & frigoris qui ſunt ibi, ſic quocꝫ intelligendum eſt de reliquis ſupplicijs Acherontis.Quantum enim ardor & frigus gehẽnæ excedunt omnẽ calorem & cauma vitæ præſentis,tm̃ fetor inferni maior & grauior eſt omni fetore ſeculi huius. Et idem dicendum eſt de tenebris,de fame ac ſiti,de horrore, timore, clamore, & vlulatu, alijſcꝫ miſerijs ac tormentis quæ ibi exiſtunt, quorum minima omnibus præſentis vitæ tribulationibus & penis ſunt grauiora.Et breuiter, ſicut nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec cor humanum concipere poteſt, quæ, quanta & qualia

Frigus inferni

Interruptio penarũ inferni qualis.

Fetor infernalis

Miſeriæ inferni.

Iſaiæ. 64.

1.Corin.2

qualia, quã ſumma & glorioſa ſint gaudia beatorum in cælis: ita nec æſtimare valemus, quæ, quanta & qualia, quam maxima atq; duriſſima ſint ſupplicia reproborum. Veruntamen ab igne fetore & frigore, cæteriſq; inferni ſupplicijs reprobi punientur non vniformiter, neq; æqualiter, ſed acerbius & minus acerbe, ſecundum quod magis & minus extant culpabiles, ſicut & ſancti in cælo eundem ſuperbeatiſſimi dei conſpiciunt vultũ ſed non æqualiter delectantur in illo, verum magis aut minus ſecundũ ſuoꝝ exigentiã meritoꝝ. Penæ in inferno p meritis cuiusq;.

¶De diuerſitate & varietate tormentoꝝ inferni. Art. XL.

PAnis iniqui in vtero eius vertetur in fel aſpidum: Diuitias quas deuorauit, euomet, & caput aſpidum ſuget: lædet eum lingua viperæ, & omnis dolor irruet in eum. Vadent & venient ſuper eum horrores, omnes tenebræ abſconditæ ſunt in occultis eius, deuorabitq; eum ignis qui non ſuccenditur. Iob.20. Quemadmodum enĩ in eodem peccato mortali ſunt diuerſæ ac multę deformitates, atq; conditiones culpam grauãtes, imo in omni peccato mortali eſt quædam ingratitudo & irreuerentia dei, negligentia ſui, excæcatio cordis, pigritia ac acedia mẽtis, ſtultitia, inobediẽtia, puerſitas, improbus amor & cõplacentia vana: ſic eidem pctõ diuerſæ ac variæ penæ infernales debentur, & infliguntur. De formitatis pcti mortis. Inſuper, ſicut idẽ peccator diuerſa exercet pctã mortalia, ſic & diuerſis ac varijs torquetur infernalibus penis, quaꝝ quaſdã ſuſtinet ſucceſſiue, vt ignẽ & frigus: aliqs vero ſimul, vt ignis calorẽ, moleſtiſſimũq; fetorẽ Succeſſio penarum inferni

dæmonum quoq; aſpectum, famem & ſitim, tenebras & honores, deſperationem meſtiſſimam, preſſuram & anguſtiam mentis doloroſiſſimam ſed & penam damni cũctis ſupplicijs grauiorem de qua infra tractabitur. Sunt itaq; diuerſa genera tormentorum in inferis, quorum primum (vt tactum eſt) ignis eſt, qui vnumquemq; iuxta ſua torquebit demerita: & quo peccatum ex feruentiori procedit affectu inordinato, tanto acerbius punietur, & intenſiore vindicabitur incenſiõe caloris tartarei: quo etiam quis in peccato vehemẽtius delectatur, eo igne infernali doloroſi⁹ & acrius affligetur, quemadmodum in Apocalyp. dominus loquitur: Quantum glorificauit ſe & in delitijs fuit, tantum date illi tormentum & luctum. Et qm̃ in vitijs carnis ſunt ardor cõcupiſcẽtiæ immũditiæ fetor & delectatio maior, ideo vitia illa infernali incẽdio ſpecialiter æſtuãte ac fetido, vt puta igne ſulphureo acerrime puniuntur. Vnde aſſerit Auguſtinus: Quantum hæſit amor tãtum affliget dolor. Deniq; ſi pro vno peccato mortali infligitur tanta punitio, quam ineffabiliter puniuntur infernali incendio ac cæteris penis gehennæ qui multis & magnis mortalibus peccatis inquinantur ac ſordent, præſertim qui vitioſis conſuetudinib⁹ ſunt oppreſſi? Et quamuis dictum ſit ſupra, quod omnes damnati vno igne torquentur, videtur tamen rationabiliter dici poſſe quod in diuerſis locis inferni ſint ignes particulares impares in calore, & quod grauiora peccata in calidioribus ignibus puniantur. Secundum genus infernalium tormentorum, eſt acutiſſimum & vehemẽtiſſimum frigus: quod etiam reprobos magis aut minus

[Margin: Diuerſa gñа tormẽtorũ infernaliũ. I. — Apoc. 18. — Vitia carnis. — Auguſt. — Diuerſitas ignis ifernalis. — II.]

minus punit, penetrat, & conſtringit, ſecundum quod magis aut minus vitioſi exiſtunt. Specialiter quoq; hoc frigore cruciantur acedioſi ac pigri qui tarditatis ſuæ torpore a diuino retrahũtur obſequio, ideo conſtringuntur gehennali algore, indicibiliter tremunt, & dentibus grauiſſime ſtridẽt Tertia pena inferni, eſt morſus, turpitudo, & horror vermium edaciſſimorum, iuxta illud Iſaiæ: Vermis eorum non morietur. Et in Eccleſiaſtico: Vindicta carnis impij, ignis & vermis. Iudith q̊que ait: Dominus omnipotens dabit vermes in carnes eorum. Et quãto quis in vita præſenti turpioribus & innaturalioribus aut enormioribus inquinatur ſceleribus, tanto illic a mõſtruoſioribus turpioribus, crudelioribus, ac horribilioribus vermibus affligetur, mordebitur & operietur. Et quę hic de vermibus allegantur, Haymo & alij quidam de corporalibus intelligũt vermibus, alij vero dicunt eſſe ea ſpiritaliter intelligenda. Quarta pena inferni, eſt penaliſſimus fetor, quo adoratus damnatorum amariſſime affligetur, & ſpecialiter nominatur fetor ſulphureus, qui lamentabiliter cruciat. Vnde in Apocalyp. aſſeritur: Pars iniquorum erit in ſtagno ardenti igne & ſulphure. Vna autem cauſa quod ignis & frigus ac fetor inferni ſunt tanti vigoris & tantæ penalitatis eſt, quoniam non exhalãt, ſed iugiter manent clauſi in ſuis locis anguſtis, quemadmodum ardor clibani igniti & clauſi eſt fortior. Aduertamus igitur quam grauiter affligeremur fetore cloacæ & ignis ſulphurei, atq; cadauerum, ſi talibus rebus alligaremur: aq; ex hoc perpendere poſſumus, q̃ ineffabiliter crucientur damnati fetoribus tartari

[Margin notes: Puniendi frigore q. — III. — Iſaiæ. 66. — Eccl. 7. — Iudith. 16 — Haym. — IIII. — Apoc. 21. — Rõ vigoris īfernalium penarum — Peroro]

Nam & corpora damnatorum fetidiſſima erunt quemadmodum corpora electorum ſuauiſsime redolebunt. Idcirco ex tam innumerabilibus corporibus miſerorum, intolerabiliſsimus fetor conſurget. Quinta pena inferni, eſt horrendus aſpectus dæmoniorum & omnium damnatorꝝ, quorum animæ dæmonibus in turpitudine & deformitate aſsimilantur, & quorum corpora poſt diem iudicij erunt deformiora & ad intuendũ horribiliora, quam quando erant in monumẽtis a vermibus pro media parte corroſa, & ſerpentibus bufonibuſq; operta. Deniq;, ſi tam ineffabiliter horribile & penale eſt, dæmonem vnum in ſua deformitate conſpicere, ita vt aliqui hoc experti, teſtati ſint ſe malle ardentem fornacem intrare quam diabolum ſic videre, quam inopinabiliter erit penoſum, tot maligniſſimos, turpiſſimos ac furioſiſſimos ſpiritus ꝑpetue intueri? Nam (vt diuinus Dionyſius conteſtatur) ſunt in dæmonibus proteruiſſima phantaſia, amenſq; furor. Sexta inferni pena, eſt feruentiſſima fames, & quãto quis in vita hac guloſior eſt, & delicatius atq; intemperantius viuit, ieiunia quoque eccleſiæ frangit, & aliorum bona conſumit, aut eccleſiaſticos redditus indigne deuorat & expendit, tanto intolerabiliori fame cruciabitur in inferno: Propter quod in euangelio loquitur filius dei: Væ vobis qui ſaturati eſtis, quia eſurietis. In Iſaia quoq; loquitur deus iniquis & condemnatis: Ecce ſerui mei comedent, & vos eſurietis: Ecce ſerui mei bibent, & vos ſitietis: Ecce ſerui mei lætabuntur, & vos confundemini: Ecce ſerui mei laudabunt præ exultatione

Fetor iſfernalis vñ.

V. Dãnatorũ corpora qũo dæmonum ſimilia

Aſpectus dæmonũ horribilis

Dionyſi.

VI. Delicatorũ fames in iferno

Lucæ. 6

Iſaiæ. 65

ultatione cordis, & vos clamabitis præ dolore cordis & præ contritione ſpiritus vlulabitis. Hinc in Eccleſiaſtico ſapienter conſulitur: Ante obitũ tuum operare iuſtitiam, quoniam non eſt apud inferos inuenire cibos. Veruntamen eſt in inferno quædam damnatorum refectio quæ potius dici poteſt infectio atq; afflictio quam refectio: quoniam nullum præbet ſolatium, nec minuit famẽ, ſed moleſtiſſimum inducit ſupplicium. Scriptum eſt enim in Pſalmo: Sicut oues in inferno poſiti ſunt, mors depaſcet eos. Et per Ieremiam prophetam dominus loquitur: Ecce ego cibabo eos abſynthio, & potabo eos felle. Septima pena inferni, eſt ardentiſſima ſitis, ſicut iam tactum eſt, qua cruciabatur diues epulo, q petiuit ſibi guttã aquæ pro refrigerio ſuæ ſitis præſtari. Hac ſiti præcipue torquebuntur potatores, & ebrioſi, ac vinolenti, quibus dicitur per Iſaiam: Væ qui conſurgitis mane ad ebrietatem ſectandam, & ad potandum vſque ad veſperam. Vnde in Prouerbijs Salomon dixit: Noli eſſe in conuiuijs potatorum nec in comeſſationibus eorum qui carnes ad veſcendum conferunt: quia vacantes potibus & dantes ſymbola, conſumentur. Deniq;, prælata fame & ſiti potiſſime affligentur immiſericordes, qui eſurientes non paſcunt pro poſſe, nec ſitientibus poculum prebent. Hinc diuiti qui nõ contulit inopi Lazaro micam, denegauit dominus aquæ guttam. O quam inæſtimabiliter torquebũtur hac fame & ſiti, qui varijs generibus precioſorum ciborum ac potuum replent corpora ſua: qd aliq faciunt etiam ex eccleſiaſticis bonis, nec cõpatiuntur pauperibus, & vix ſiccum panem aut

[Margin: Eccl.14 | Damnatoꝝ refectiõ q̃lis | Pſal.48. | Ierem.23. | VII | Lucæ.16 | Fame & ſiti q cruciandi. | Iſaiæ.5 | Proue.23. | In deuoratores eccleſiaſticoꝝ beneficiorum.]

hauſtum cereuiſiæ tribuunt eis. Porro, quam pe-
nale ſit magna ſiti affligi, conſtat ex eo quod filij
Iudith.7 Iſrael circumuallati leguntur dixiſſe: Sit finis no-
ſter breuis in ore gladij, qui longior ſit ariditate ſi
tis. De afflictione quoque famis ait Ieremias in
Thren.4. Threnis: Melius fuit occiſis gladio, quã attenua
Sitis dã- tis fame. Cumq; ſitis oriatur ex calore atq; labo
natorũ in re, maxima & penaliſſima eſt ſitis damnatorum
effabilis. cum æſtuantiſſimo torqueantur calore, inceſſabi
Apoc.14. liq; labore, quemadmodum in Apocalypſi legi-
tur. Fumus tormentorum eorum aſcendet in ſe-
cula ſeculorum, & requiem non habebant die ac
nocte. In pſalmo quoq; ſcriptum eſt de iniquo.
Pſal.48. Laborabit in æternum, & viuet adhuc in finem.
VIII. Octaua pena inferni eſt ligatio & vinculatio dã-
Matth.22 natorum, prout in euãgelio dominus loquitur de
damnando: Ligatis manibus & pedibus, proijci
te eum in tenebras exteriores. In inferno nanque
Prouer.5. potiſſime adimplebitur quod Salomon dixit: Ini
quitates ſuæ capient impium & funibus peccato
Iſaiæ.24. rum ſuorum conſtringetur. Hinc Iſaias propheta
aſſeruit de iniquis: Congregabuntur congregatio
ne vnius faſcis, & claudentur in carcere. De qui-
bus apud Matthæum Chriſtus perhibet ſe dictu-
Matth.13 rum: Alligate ea (puta zizania per quæ reprobi
IX. deſignantur) in faſciculos ad comburendũ. Nona
eſt horrẽda caligo, cuius figura in Aegyptijs præ
Exodi.10 ceſſit, apud quos fuerũt trib9 diebus tenebræ tam
denſæ, quod palpari valebant: quibus tenebris in
fernalis caligo mirabiliter horribilior eſt: propter
Iob.10. quod a Iob infernus vocatur terra operta mortis
caligine, terra miſeriæ & tenebrarum. Verunta-
men, quia damnati iuxta præhabita ſe inuicem
ad miſe-

ad miſeriarum & penarum ſuarum augmẽtum conſpicient, ignis infernalis tantum de luce triſti habebit, vt ſe mutuo poſſint inſpicere. Nec obſtat quod ſuper prædicta verba beati Iob ſctũs Gregorius ſcribit: Ignis infernalis concremationem habet, ſed lumen non habet: flamma illa comburit, ſed tenebras non expellit. Nam ſubdit ibidem Quamuis ignis illic ad conſolationem non lucet, tamen vt magis torqueat, ad aliquid lucet, quia ſequaces ſuos ſecum in tormentis flamma illuſtrante reprobi ſunt viſuri. Ignis itaq; qui in obſcuritate cruciat, lumen ad tormentũ ſeruat. Decima pena inferni, eſt turpiſſima, horribiliſſima, ac fediſſima diſpoſitio loci, cui9 turpitudini & fetori immunditiæ & horrori nulla cloaca, nulla putredo, nullum deſertum, nullũ cadauer poterit comparari, prout de hoc infra plenius diſſeretur. Vndecima pena inferni, eſt pena damni, vicz carentia beatificæ viſionis, & priuatio omnis ſalutis, inopia maxima, deſperatioq; extrema, de qbus infra dicetur. Aliæ quoq; plurimæ penæ ſunt in dãnatis, videlicet meror, dolor, & pauor: meror de bonis omiſſis, dolor de tormentis ſemper præſentibus, pauor de malis futuris, & nunquam terminum habituris. Inſuper, ineffabiliter odiunt deũ, & inuident beatitudini eius ac omnium electoꝝ. Amplius, ſicut Tullius ſcribit, octo genera penarum erant in legibus hũanis & in iure ciuili: Damnum, vincula, verbera, talio, ignominia, exilium mors, & ſeruitus: quæ omnia in damnatis exiſtunt Eſt nanq; in eis damnum, quoniam perdiderunt ſummum, infinitum & incommutabile bonum, videlicet deum, & vniuerſa ſpiritalia dona eius,

Lux qualis ĩ inferno.

Grego. li. 9. moral. cap. 46.

X.

XI.

Cicero. Octo genera penarum

I.

II. gratiam & virtutes,gloriam & ſalutem. De pe
na verberum dictum eſt, de quibus & Salomon
Prouer.19 in Prouerbijs ait: Mallei percutientes parati ſunt
III. ſtultorum corporibus. De pena talionis in Apo-
Apoc.18. calypſi habetur: Quantum glorificauit ſe & in
delicijs fuit,tantum date illi tormentum & luctū
Quod non eſt intelligendum,quaſi in inferno aut
etiam in purgatorio non ſit maior afflictio pro
peccato, quam in vita hac fuit delectatio in pec
cando, ſed comparatio illa intelligenda eſt in ge
nere: quia quo maior eſt in peccando voluptas,
eo penalior infligitur pro peccato calamitas.
IIII. De pena vero ignominiæ ſcriptum eſt in Prouer
Proue.16. bijs: Turpitudinem & ignominiam congregat ſi
bi iniquus, & opprobrium illius non delebitur.
Ierem.23. Vnde per Ieremiam dominus proteſtatur: Dabo
eos in opprobrium ſempiternum & in ignomini
V. am æternam, quæ nunquam obliuione delebitur
Matt. 10. De pena exilij exponitur illud: Et clauſa eſt ia-
Matt. 22. nua. Et quod iudex dicturus eſt. Proijcite eum in
Iſaiæ.26 tenebras exteriores. Atque quod loquitur Iſa-
VI. ias, Tollatur impius ne videat gloriam dei. De
Apoc. 21. pena mortis infernalis fertur in Apocalyp. Pars
eorum (id eſt, retributio & merces omnium ini-
VII. quorum) erit in ſtagno ardenti igne & ſulphure,
2.Petri 2. quod eſt mors ſecunda. De pena ſeruitutis ait be
Iohann. 8 atiſſimus princeps apoſtolorum: Iniqui ſunt ſer-
ui corruptionis. Chriſtius quoq; apud Iohannem
Omnis qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati. Po
ſtremo, prædictis conſonat quod in Legēda ſan-
cti Iohannis apoſtoli recitatur, quemadmodum
iuuenis quidam a ſancto Iohanne apoſtolo re-
ſuſcitatus a morte, multa narrauit de gloria para

diſi

diſi, & de tormẽtis inferni. De quibus ſpecialiter octo narrauit, quæ continentur his metris:

Vermes & tenebræ, flagellum, frigus, & ignis Dæmonum aſpectus, ſcelerum confuſio, luctus.

Peroratio

Ecce quæ & quanta, quam incomparabilis & immenſa atq; perpetua eſt miſeria, pena, infelicitas damnatorum. Et certe qui ex prædictis deſcriptionibus earum non perterretur, obtenebratus & obſtinatus eſt corde: nec ſpiritaliter ſentit, ſed mortuus eſt. Veruntamen reſipiſcat & de vitiorum profundo emergat, atq; ad iſta conſideranda erigat oculos cordis. Et omnis quẽ adhuc peccatum delectat, horum conſiderationem & timorem imprimat ſuæ menti, vt ſaltem tantorum horrore ſuppliciorum retrahatur a vitijs, & ad ſalutaria dirigatur. Qui autem iam cepit introire viam virtutum, ex horum conſideratione omnem inſtabilitatem & torporem abijciat: imo cunctis credentibus vertantur in nauſeam & horrorẽ cũcta oblectamẽta carnalia vanitatesq; ſeculi, per q̃ ad tãtas peruenit̃ calamitates inferni.

¶De vniuerſitate infernalium tormentorum.

Articulus XLI.

DAbo eos in vexationem, & maledictionẽ & in ſtuporem, & ſibilium, & in opprobrium ſempiternum, eo q; non audierunt verba mea (id eſt, præcepta mea nõ impleuerũt) dicit dñs. Hoc requirit diuina iuſtitia, quod ſicut peccator toto corpore & anima, & oĩbus membris corporis ac viribus animæ deum offendit, ſic in inferno puniatur in omnibus iſtis. Illaque membra ac vires, in quibus plus viguit impia delectatio, & quæ magis ſeruierunt peccatis,

Ierem. 19.

 horribilius

horribilius atq; acerbius punientur: vt luxurioſi in pudendis, guloſi & garruli in lingua & ventre. Tunc ergo ſinguli ſenſus exteriores, ac interiores & aliæ vires ſingulis ac proprijs affligentur ſupplicijs. Erit in appetitu ſenſitiuo iſenſatiſſimus furor, phantaſia proterua, inuidia mordax, rancor amarus, triſtitia opprimens, timor penetrans, dolor abſorbens. Peccator enim videbit & iraſcetur, dentibus ſuis fremet & tabeſcet, Erit q̄q; in eis irrationabilis cōcupiſcentia; quia ad carnalia, terrena & vana, in quorum vitioſis affectibus obierunt, actu vel habitu afficientur. Erit item in eis penitentia de peccatis, non inquantū peccata ſunt inhonoratiua, offenſiuaq; dei & vilia ac turpia in ſeipſis, ſed inquantum per peccata meruerunt ac inciderunt tot & tantas miſerias Tunc penetrabunt eos torſiones & dolores incōparabiliter penalius quam parturientes. Denigrata erit facies eorum ſuper carbones, & vultus combuſti vultus eorum. Tunc leuabuntur in contis, & recludentur in ollis feruentibus. Habebunt miſerrimi conturbationem & compreſſionē in cerebro, plāctum in oculis, ſtridorem in dentibus fetorem in naribus, clamorem & vlulatuum reſultationes in auribus, ſitim in lingua, famem in ſtomacho, vīcula in manib⁹ ac pedib⁹: & nūc infernalis incēdij ardorē, nūc intolerabilia frigora in oībus mēbris. Intellectus erit plenus errore & falſitate, excæcatiōe erroneiſq; iudicijs. Et (vt S. ait Hiero.) nihil poterit cogitare, niſi ad q̄d eū impulerit vis doloris, ita q; nihil poterit cōſiderare, ex cuius conſideratione poſſet aliquo modo mitigari acerbitas afflictionis. Ea vero q̄ augent miſeri

Appetitiuus ſenſ⁹ damnatorū qualis.

Concupiſcētia dānatorum

Damnatorum penitentia qualis.

Iſaiæ. 13.

Amos. 4.

Damnatorū miſeriæ

intellect⁹ damnatorum

Hieron.

ſeriam, bene attendet: vt quod damnatio erit æterna, quod omnipotenti reſiſtere nequit, quod electi ſunt pleni omni felicitate & gloria: ex qbus conſiderationibus concipient damnati grauiſſimam deſperationem & odium dei, atque inuidiam beatorum: ſicq; voluntas damnatorum erit odio dei plena, de beatitudine electorum inuida, & obſtinata in omni malitia. Memores quoque erunt præteritarum deliciarum & vanitatum q̄s amauerunt & habuerunt, & triſtabuntur quod eis amplius frui non poterunt. Hinc ait Gregorius: Miro & horrendo modo erunt in miſeris dolor cum timore, ardor cum obſcuritate, & in eorum afflictione ipſa tormenta a ſuis qualitatibus diſcordabunt, eo quod a creatoris voluntate miſeri diſcordes fuerunt. Et in eis mors ſine morte, finis ſine fine, defectus ſine defectu: quia eorū mors perpetue viuit, finis, eorum inceſſabiliter incipit, & defectus deficere neſcit. Mors perimit, nec extinguit, dolor cruciat, & pauorem non fugat. Denique qui nunc ad libitum ſuum liberius euagantur, diſcurrunt, ſaltant, chorizant, plaudunt, equitant, & ad vitia properant, tunc arctius & violentius æternis vinculis conſtringentur, & in anguſtiſſimis foueis ac caminis tenebūtur concluſi. Et quanto quis nunc in ſenſibus ac ſenſibilibus abundantius ac vicioſius delectatur, tāto tunc in ſenſibus ſuis acerbius æternaliter affligetur. O qualiter tunc affligerentur in viſu qui modo in aſpectu mulierum, ſpectaculorum, chorearum, & conſimilium vanitatum impie glotiantur, Qualiter tunc affligetur auditus eorum, qui in cantilenis & muſicis, in verbis vitioſis &

Gregori9

Mors infernalis

In homines mundanos.

Pena a viſu.

Pena ab auditu.

pena a tactu & gustu. vanis in fabulis & ſcurrilitatibꝰ mō lætantẽ, Qualiter tunc in tactu & guſtu affligentur lubrici & guloſi? Qualiter ab infernalibus, mōſtroſiſſimis ac turpiſſimis ſerpentibus, bufonibus, & draconibus amplexabuntur, tranſfodientur, & torquebūtur, & maxime hi qui vitijs contra naturam ſceleratiſſime inquinantur? Penſemus q̄ ineffabilis pena eſſet a magno dracone capi, conſtringi pedibus eius, inuolui ſpiris, & venenis eius tranſfigi, & in tali ſupplicio permanere, Quale ergo erit tormentū, ab infernalibus feris ac beluis, ſerpentibus, baſiliſcis, bufonibus & draconibus in ſempiternū excruciari? Erunt em̄ hæc oïa in inferno, ſiue per veritatē naturæ, ſiue per æquiualentiā penæ.

Peroratio. Aduertant hæc hoïes molles & delicati, delitijs aſſueti ac teneri, qui nunc morſum pulicis ferre non queunt, qui flām̄ā candelæ in digito quaſi gladiū horrent ac fugiunt, qualiter ſuſtinebunt penas præfatas: imo cū reuera vnicuiq; noſtrum moleſtiſſimum eſſet: per vnum annū indeſinenter & ſine corporis reuolutiōe iacere in lecto molli, qualiter p̄fata poterimus ſuſtinere tormenta? Deſpiciamus ergo viriliter & conſtanter mūdana ſolatia, carnalia oblectamēta, vniuerſaq; vana ac impia, & arctā viā ſalutis, penitentiæ opa exercitia ſancta virtutū feruenter aggrediamur confidentes in dn̄o, & eius implorantes auxiliū, nec denegabit nobis adiutorium ſuum. Sicut em̄ veraciter dixit. Arcta eſt via ſalutis, & rurſus: Niſi penitentiam egeritis, omnes ſimul peribitis: ita vere locutus eſt. Omnis qui petit, accipit. Itemq; Iugum meum ſuaue eſt, & onus meum leue. Ex his conſiderationibus quidam compuncti ſunt

(Matth. 7. Lucæ. 3. — Matth. 7. Lucæ. 1. Lucæ. 11. Matt. 10.)

& con-

& conuerſi, quemadmodum nobiles quidã pueri religionem ingreſsi, qui cũ a deceptoribus amicis rogarẽtur exire, quia delicate nutriti non poſſent rigorem clauſtralis vitæ ſufferre, ſagaciter reſponderunt. Nam vnus talium dixit. Si rigorẽ religionis ac pñiæ nequeo tolerare, inferni ſupplicia qualiter tolerabo? Alter reſpõdit: Quia delicate nutritus ſum, & grauia ferre nequeo, potius elegi & volo modicum iſtũ rigorem perpeti propter deum, q̃ poſt vitam pñtem incõparabiliter grauiora pati tormẽta. Tertius dixit, Quod in viribus meis portare nõ valeo, auxiliãte grã dei hilariter adimplebo. Sic & Fulco ioculator, ppendens ſibi intolerabile eſse iugiter iacere in lecto mollisſimo, ex infernaliũ timore tormentoꝝ, intrauit cenobiũ in quo tam laudabiliter vixit, ꝙ ſublimatus fuit ad epiſcopale faſtigiũ. Hinc quidam ſctõrum patrum dixit fratri, cui moleſtum erat ſedere ſolum in cella: Si futura ſupplicia rite attenderes, libenter in cella ſolus ſederes quãuis cella tua vermibus eſset repleta vſqꝫ ad collum tuum. His itaque exemplis ac documentis ædificemur. Fulco eps

De grauitate penarum inferni ex parte magnæ miſeriæ & deſolatisſimæ ſocietatis dãnatorum. Articulus XLII. Iſaiæ. 16.

VLulabit Moab ad Moab vniuerſus vlulabit. Verbum illud commune, ſolatium eſt miſero habere ſocium in ſua miſeria, in damnatis locum non habet: imo qui in vita præſenti ſunt familiarius ſibi coniuncti in vicijs, magis ſe mutuo odio habebũt in tormẽtis, eo ꝙ vnꝰ fuerit alteri cauſa aut occaſio maioris dãnatiõis.

Simi-

Similiter, qui hic carnalius amant ſe inuicem, ibi grauiorem contra ſe inuicem habebunt rancorem, quia ſeinuicem traxerunt ad tantam calamitatem: Inſuper, tanta eſt deformitas damnatorum, quod mutuus aſpectus auget in eis dolorem magis quam præſtet ſolatium: ſuis quoq; clamoribus, vlulatibus ac horribilibus apparitibus augent miſeriam mutuam: quamuis etiam ex inuidia vni complaceat damnatio & ærumna alterius, tamen hoc ipſum cedit eis in maius grauamen quibus omnibus cooperantur in malũ. Veruntamen his obijci poteſt, quod Ezech. ait: Vidit eos Pharao, & conſolatus eſt ſuper vniuerſa multitudine ſua. Et loquitur ibi propheta ad literã de Pharaone ac populo ſuo dãnatis, alijſq; regibus, & eorum exercitibus condẽnatis: ex quorũ dãnatione dicit Ezechiel Pharaonẽ eſſe conſolatũ de ſua ac plebis ſuæ dãnatione. Vnde & Hierony. ait ibidem: Leuiora ſua æſtimauit tormẽta conſortio plurimorum. Ad hoc reſpondendum, q̃ in inferno nulla eſt conſolatio fixa & reputanda qm̃ ex vehementia & acerbitate infernaliũ tormentorum mox taliter abſorbetur, vt nullius ex iſtat momenti: & quamuis ex vna parte aliquãtulum conſolationis proueniret damnatis ex aliorum damnatione, tamen ex alia parte atque ex alijs multis cauſis, multo amplius augetur & aggrauatur eorũ miſeria ex aliorum damnatione: quemadmodũ etiam pena dæmonum augmentatur ex damnatione eorũ quos trahunt ad vitia & tormenta, quamuis illorum damnationem ex inuidia, ac malitia cupiant ac procurent. Hinc legitur de quodã parẽte, qui vna cum filio ſuo fuit

Damnatorum pena in conſpectu mutuo.

Ezech. 32

Hieron. lib. 7. ſup Ezec. ca. 32.

Exemplũ

damna-

dānatus: & oſtēſum erat cuidam fideli in viſione, ꝙ pater ille & filius ſuus ſeinuicem grauiſſime afflixerunt & maledixerunt. Nam pater dixit ad filium: Tu mihi es cauſa tant damnationis, quia vt te ditarem & exaltarem, temporalia congregaui & cupidus fui. Filius vero dixit ad patrem: Tu mihi es cauſa huius miſeriæ: quia a dei ſeruitute me retraxiſti: & ne te offenderem, manſi in ſeculo. Hoc aduertant parentes ac ſoboles, qui ſe mutuo amant carnaliter, atque in mundo quærunt ſe exaltare.

¶De diſpoſitione loci infernalis. Articulus XLIII.

DImitte me domine vt plāgam paululum dolorem meum, antequam vadā ad terram tenebroſam & opertam mortis caligine. Terram miſeriæ & tenebrarū, vbi vmbra mortis & nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat. Iuxta ſanctorū patrum doctrinam credendum eſt, inferuum eſſe in medio terræ, vbi etiam ex natura loci eſt vehementiſſimum frigus. Et quoniam infinita atque iuſtiſſima ſapientia dei collocat vnumquēꝗ in loco ſibi proportionato, tenendū eſt, ꝙ ſicut peccator in mortalibus vitijs iacens, vilior eſt omni creatura inanimata et decies millies brutis deterior, ac coram deo immundior, turpior, abominabilior, atque fetidior omni bufone, baſiliſco, ac cadauere quantūlibet putrefacto, & (vt ait Gulielmus Pariſienſis) nō eſt in mundo tam feda cloaca, ſicut peccator in quo ſpurcitia vitiorum, fetor ſcelerum, putredo impiorum affectuum ſunt collecti. Ita damnatis

Iob.10. Locus inferni. Hō peccator ꝗd.

a ſummo & infinito bono, a vero deo, ob omni puritate virtutum, inconuertibiliter & extreme auerſis, in odio dei ac omni malitia obſtinatis debetur viliſſimus, ſordidiſſimus, fetidiſſimus, obſcuriſſimus, infim9 ac ſolo aſpectu horribiliſſ. locus. Et iſte locus recte vocatur infernus, qui eſt omni luto & fece, omī cadauere & cloaca, omni pice, bufone & baſiliſco immundior, intolerabilior, atque fetentior, qui ab inferendo vocatur in

Infernus vñ dictus fernus, quia inferuntur & præcipitātur in eum re probi & iniqui, inde nunquam aſcenſuri vt libe rentur, iuxta illud Iob. Sicut conſumitur nubes et pertranſit, ſic qui deſcendit ad inferos, non aſcen det. Hic eſt rapaciſſimus & inſatiabilis locus,

Iſaiæ. 5. de quo loquitur Iſaias: Dilatauit infernus animā ſuam, & aperuit os ſuum abſque vllo termiuo.

Auernus Dicitur quoque locus ille auernus, id eſt, abſq; vere & tēperatura, cum ibi ſit maxima intēperantia tormentorum, ſummuſque gradus miſeriarum & omnium refrigeriorum defectus. Hinc & Plato in Phedone, infernum vocat auernum.

Tartar9. Vocatur etiam tartarus, quod interpretatur turbatus, quoniam eſt inquietiſſimus locus, in quo nulla eſt reqes, ſed clamor, vexatio, fletus & vlu latus, vbi altiſſimus pluit ſuper peccatores laque os, vbi ignis, ſulphur, & ſpiritus procellaꝝ ſunt pars calicis (id ē, afflictionis) prauorum. Deniq;

Bernar. ſicut ſanctus ait Bernardus, ibi piloſus clamitat ad piloſum, vnus ad alterum, dęmon ad dæ-

Iſaiæ. 8. monem. Percute, dilacera, interfice, velociter ſpolia detrahe, cito prædare. De quo loco aſſerit

Hugo. Hugo: Infernus locus eſt ſine menſura, profundus ſine fundo, plenus ardore icōparabili, dolore innume

ſnnumerabili,ac pena interminabili. Rurſus infernus appellatus eſt Acheron, quia deſolatiſſimus locus eſt ab a quod eſt ſine, & cheron, quod eſt gaudens. Ad quod quidam deuotus in ſuo tractatu de q̄tuor nouiſſimis allegat Auerroim cōmentatorem dicentem: In inferno continua eſt triſtitia, & meror ſine conſolatione. Veruntamē bene eruditis in philoſophia conſtat, ꝙ Auerrois hoc nō dicat. Fuit enim primo de lege Mahumeti, quemadmodum Auicenna & Algazel. Poſtmodum vero legem impiiſſimi Mahumeti reliquit, propter apertiſſimas falſitates q̄ in Alchorano continentur. Spreuit quoque legem Chriſti, propter multa incompræhenſibilia & ſupernaturalia quæ in euangelica lege habentur. Similiter vituperauit & Moſi legem, volens eſſe naturali lege contentus: ſicq; iuſto dei iudicio permiſſus eſt cadere in multos errores grauiſſimos. Nā & prouidentiam omnipotentis negauit, aſſerens deum inferiora iſta & actus humanos neſcire. Animam quoque humanam mendoſiſſime dixit eſſe mortalem, quamuis intellectum dixerat immortalem, quem aſſeruit eſſe ſubſtantiam ſeparatam, & vnum in cunctis hominibus. Aſſeruit item nō eſſe dæmones, quia in intelligentiis ſeu angelis dixit non poſſe cadere culpam. Hinc negauit eſſe infernum, negauitque eſſe futurum dei iudicium: ſicque dedit hominibus peccandi audaciam abſq; freno, & errauit grauiſſime. Si autem alicubi dixit verba preallegata, dicit ea non aſſerendo, ſed forſitan recitādo. Hæc autem quæ dixi, poſſū ex ſcripturis ſancti Thomę, Alberti, Aegidii, & alioꝝ multoꝝ probare, imo et in cōmen-

Auerrois Saraceni cæcitas.

mẽtarijs Auerrois legi hos eius errores. Præterea quam horrẽdus ſit locus infernalis, qui & gehenna vocatur, quaſi ſine annis perpetue durans, perpendere poſſumus ex diſpoſitionibus carcerũ aliquorum, & aliorum turpiſſimorum locorum, in q̃bus diu conſiſtere eſſet intolerabilius ipſa morte. Imaginemur ergo longiſſimum atque latiſſimum campum prorſus infructuoſum, areſactũ, & incendijs multis combuſtum, profundiſſimis foueis & anguſtiſſimis puteis plenum, qui putei ac foueæ ſulphureis ignibus ſint repleti. Imaginemur quoq; campũ illũ ignitiſſimis plenũ eſſe caminis, ſpiritibuſque malignis, & ferociſſimis ac venenatiſſimis brutis, bufonibus, draconibus, omnique ſerpẽtium genere, omni fetore, caligine, & horrore, atq; innumerabilibus peccatoribus deputatis tot & tantis ſupplicijs, in medio igneorum & ſulphureorum puteorum fouearum & caminorum iacentibus: ſuper quos ſedeant mõſtruoſiſſimi bufones & venenoſi dracones ac edaciſſimi vermes, q̃ miſeros illos traſfigãt, deoſculentẽ conſtringant, corrodant ac lacerent. Ecce, ex hac imaginatione aliqualiter capere poſſumus, qualiter diſpoſitus ſit infernus qui indubitanter multo horribilius, penaliuſq; diſpoſitus eſt, quam excogitare poſſumus. Quemadmodum enim patria beatorum paradiſus cæleſtis inæſtimabilem habet decorem, amenitatẽ, dulcedinem: ſic infernus inopinabilem & incompræhenſibilem habet turpitudinem, deſolationẽ, & fetorem. Aduertant hæc qui ſpecioſa, precioſa, & amena tabernacula amãt atq; inhabitãt, q̃ dormiũt in lectis eburneis, & in ſuis laſciuiunt ſtratis, qualiter erit eis, cum

Gehenna

Imaginatio per exemplum

Decor p̃riæ beatorum.

Perorõ.

cum iniecti fuerint infernalibus ac ſulphureis puteis & caminis, & operti beſtijs illis, vermibuſque tartareis, qui nec fumum pati volunt in domo ſua.

De grauitate penarum inferni, propter irrecuperabilitatem temporis hic amiſſi, & damni inde ſecuti, & de mala puritate infernalium tormentorum.

Articulus XLIIII.

INſanabilis dolor meus, peſſima plaga mea. Hæc verba Ieremiæ prophetæ dicere poteſt vnuſquiſque damnatus. Quamuis enim damnati veram non habeant contritionẽ de ſuis peccatis, de hoc tamen vehementiſſime & inconſolabiliter dolent, ꝙ tempus huius vitæ tam infructuoſe & vitioſe expenderunt, inquantũ per hoc tantam promeruerunt ac receperunt penarꝫ acerbitatem, & quod negligentiam hanc recuperare non valent: & quod in tam breuiſſimo tempore tantã ſibi mercati ſunt calamitatem, in quo promereri poterant ſummam felicitatem. Hinc etenim (ſicut in libro Sapiẽtiæ legitur) dicunt: Quid nobis profuit ſuperbia, aut diuitiarum iactantia quid contulit nobis? Ergo errauimus a via veritatis, & iuſtitiæ lumen non luxit nobis, & ſol intelligentię non eſt ortus nobis. Hinc dolent ſe eſſe natos: & eſſe ac viuere, quod omnibus naturaliter appetibile eſt, factum eſt eis odibile. Cupiunt namque non eſſe: & ſi poſſent ſeipſos occiderẽt. Atque in Apocalypſi ſcriptum eſt, blaſphemãt deum, qui poteſtatem habet ſuper plagas eorũ, quod inde non eripit eos, ac præ doloribus ſuis linguas ſuas manducant. Cumque animus inordi-

Ierem. 30. Sapien. 5

natus etiam in hac vita ſit ſibi ipſi penalis & grauis, animi damnatorum ſunt ſibĳpſis penaliſſimi ad portandum & ipſi ſibimetipſis grauiores ſunt tenebræ, quia in corde eorum eſt confuſio maxima ac deordinatio ſumma. Nā odiunt omne bonum ac honeſtum, & omni rancore, odio, horrore, triſtitia, deſperatione, maledictione ac blaſphemia creatoris ſui ſunt pleni. Sicque vitĳs ſuis cruciant & fatigant, rodunt ac perforant ſemetipſos, & ſibĳpſis grauiſsimi facti ſunt. Inſuper quoniam purū vno modo vocatur, quod de ſuo contrario, aut de re alienæ naturę nihil habet admixtum, ſicut purum vocatur aurum, cui nil de alieno metallo eſt mixtū. Hinc pena damnatorum dicitur pura, eo quod nulla conſolatio, nulla ſpes, nulla vtilitas pro ipſis damnatis ſit penæ eorum adiuncta. Penæ autem vitæ præſentis, q̄tumlibet magnæ tolerabiles ſunt, quoniam ſunt multipliciter fructuoſæ ac medicinales patienti ſi eas patienter ferat. Valent enim ad remiſſionem culparum, ad impetrandum chariſmata gratiarum, ad euadēdum futura ſupplicia, atq; ad promerendum gaudia ſempiterna. Faciunt quoque hominem cautiorem ne peccet, & per eas aſſimilamur domino Ieſu Chriſto propter nos paſſo.

Malitia dānatorū

Pur; bifariā accipi

Penæ vitæ pñtis quorſum

¶ De pena damni damnatorum.

Articulus XLV

NON mortui qui ſunt in inferno, quorum ſpiritus acceptus eſt a viſceribus eorū, dabunt honorem domino: ſed anima quę triſtis eſt ſuper magnitudine mali, & incedit curua & infirma, dat gloriam tibi domine. Quemadmodum ſummum hominis bonum, & vera ac plena

Baruch. 2

Bonū hominis q̄d

plena eius felicitas eſt deo bonitatis immẽſæ frui & eum clare per ſpeciem intueri: ita priuari hac fruitiua ac beatifica viſione dei, eſt maxima miſeria hominis & ſummum damnum ipſius. Hinc carentia beatificæ ac beatæ viſionis dei, vocatur pena damni in damnatis: cruciatus vero ignis ac frigoris & aliorum infernalium tormentorũ, dicitut pena ſenſus. Quamuis autem damnati non diligant, ſed odio habeant deum verum, ſanctũ, & adorandum, atq; ob hoc non cupiant ei vniri, nec eo frui, ſecundum quod hoc eſſet aliquo modo ad dei honorem, laudem, & gloriam: cupiunt tamen beatitudinem, & vellent eſſe in regno cęlorum, inquantum hoc eſſet vtile eis, & euaſio ſuæ damnationis, a qua maxime eripi cupiũt aut cuperent, ſi eſſet poſſibile. Hinc Gregorius ait in homilia 40. Dubium non eſt, quin hi, qui in inferno ſunt, ad ſortem beatorum tranſire deſiderent. Vnde & dictum eſt ante, q̄ in die generalis iudicij primo vocabuntur electi ad regnum cælorũ, & in conſpectu reproborum aſcendent cum gloria ad æternorum plenitudinem gaudiorũ, vt videant reprobi quid neglexerunt ac perdiderunt, & inde perpetuo contriſtentur. Deniq; in omni peccato mortali duo conſiderantur. Vnũ eſt auerſio mentis a ſummo & incommutabili bono: & huic auerſioni debetur, correſpondet atq; infligit pena damni, videlicet diuinæ viſionis carentia. Aliud eſt inordinata conuerſio mentis ad bonum creatum caducum ac vanum, & huic conuerſioni iniquæ correſpondet pena ſenſus. Sed pena damni peior ac fugibilior eſt q̄ pena ſenſus. Ideo ait Chryſoſtomus: Sunt quidã inſipiẽtes, q̄ ſibi ſuffi-

Malum hois qđ.

Quid pena damni qd pena ſenſus.

Duo conſiderãda i omi pctõ mortali.

I.

II.

cere arbitratur ſi a ſenſibilibus inferni ſuppliciis eruantur. Ego autem omni pena grauius reor a vultu dei repelli, ac felici eius fruitione priuari. Et iterum: Si mille gehennas mihi proponas, nõ tantum has reputo neque abhorreo, ſicut a glorioſæ illius ſocietatis iucunditate repelli, atq; exoſum fieri creatori. Terribilis eſt gehenna ſed terribilior facies iudicis ſummi irata: ſed quod omnem vincit terrorem, eſt elongatio ſempiterna a contemplatione ſuperbeatiſſimę trinitatis. Hinc ait & Proſper: Attende quam malum, quã miſerum ſit a facie dei ſeparari, a gaudio æternæ contemplationis excludi, beatiſſima omnium ſanctorum ſocietate priuari, ſempiternæque morti profunde fluctuantis gehennæ immergi, ab edaciſſimis vermibus æternaliter laniari, æſtuantis incendii flammas ferre, atque fumantis barathri obcæcari caligine. De hoc rurſ9 ſcribit Chryſoſtomus: Excludi a bonis æternis, & alienum effici ab his quæ deus præparauit diligẽtibus ſe, tam grauem generat cruciatum vt quamuis exterius nulla flamma torqueret, hoc ſolum ſufficeret, & melius eſſet mille flammas tolerare, quã manſuetiſſimam Chriſti faciem iratam conſpicere, atque ab ea inæternum recedere. Abhorreamus ergo hoc maximum damnum, hoc incomparabile malum, tam immenſum diſpendium: & ne illud incidamus, ſoliciti ſimus, ne in vita præſenti a diuino ſeparemur amore per peccatum mortale.

Pena dãni penalior quã pena ſenſ9.

Proſper.

Iohanes Chryſoſ.

¶De acerbitate infernalium ſuppliciorum ex parte patientium ea.

Articulus XLVI.

In

IN ignem deijcies eos, in miſerijs non ſubſiſtent. Tam in inferno quam in purgatorio duplex eſt pena, videlicet pena damni, & pena ſenſus. Et de vtraque aſſerit ſanctus Thomas et alij multi doctores ac pr̃es, ꝙ minima pena purgatorij ſeu inferni, maior eſt maxima pena huius mundi. Imprimamus hoc cordi, & formidemus iudicium dei. Ecce, quam graues ſunt multæ penæ mundi iſtius. Et ſi pro vno minimo pc̃tõ mortali tam dura infligitur pena, qualis & quã acerbiſſima eſt eorum punitio, qui multis & grauioribus ſunt inquinati peccatis? Præterea conſideremus paſſibilitatem, teneritudinem, mollitiem carnis humanæ, quam cito lædatur, quam grauiter ex modica læſione affligatur, & quãto ad maiorem cõplexionis æqualitatem redacta eſt, tanto grauiorem habet afflictionẽ in rebus læſiuis, præſertim ex igne. Cum enim pena cauſetur in corpore & in ſenſibus eius ex excellentia qualitatum ſenſibilium rerum, & ex cõtrarietate earum ad ſenſus humanos, conſtat quod corpus humanum in ſingulis ſenſibus ſuis ineffabiliter torqueatur ex igne ac frigore infernali, & ex cæteris inferni tormentis ſæpe prænominatis, in tantum ꝙ quamuis pro multis ac magnis peccatis mortalibus nõ infligeretur poſt vitam hãc pena inferni niſi per vnum diẽ, mirꝰ ꝙ aliquis auderet peccare. Quanta eſt ergo iniquorꝫ amentia qui pro breuibus vanitatibus ac voluptatibus ſeipſos exponunt ſupplicijs ſempiternis? Hic ait Chryſoſt. Dic quanta tempora voluptatũ vis comparare penis perpetuis. Centum (ſi placet) annos demus delicijs, adde & alios centũ, adde & decies centũ:

Pſal. 139.

Minima pena inferni excedit oẽs penas huius mũdi

Pena vñ cauſet̃ in corpore.

Iohãnes Chryſoſ.

quæ horum erit cõparatio & cõpenſatio ad æter nitatẽ? Nonne omne tẽpus vitæ huius, quo qs de litijs fruitur, quaſi vnius noctis ſomniũ eſt ad æternitatis reſpectum? Nonne delitiæ tranſeunt ve lut vmbra, & celerrime fugiunt tanquam nubecula, ſed penæ æternaliter manẽt? Etiam ſi æqua le tempus & ſpacium eſſet repoſitum delitijs ac tormẽtis, quis eſſet tam amens & fatuus qui pro vno die delitiaꝝ vellet ſubire vnũ diẽ penaꝝ tan taꝝ, cum dolor horæ vnius ducat in obliuionem delitias omniũ præteritoꝝ dierum? Aduerte o homo quãtæ anguſtiæ, quãtæ calamitates atq; formidines circundabunt animã tuã mox vt de corpore exierit, q̃ modo carnalibus deſiderijs & immũdis delitijs inſipiẽtiſſime ſubdis, q̃ delicate ac molliter tractas. Cur non aduertis quod dñs loquitur: Qui amat animam ſuam, perdet eam, & qui
Iohan.12. odit animã ſuam in hoc mundo, in vitã æternam cuſtodit eam. Qui em̃ carnaliter amat eã, peribit qui vero ſalubriter odit ipſam, refrenando ipſam & caſtigando, æternam meretur ſalutẽ. Conſidera q̃ ingens formido vallabit eam, dũ corpore de relicto, dimiſſiſq; omibus charis amicis ac ſocijs domeſticis & propinquis, cum quibus iam familiariter & delectabiliter conuerſaris, regionem intrabis ignotam, & obuiabunt tibi teterrimi, malignisſimi, crudeliſſimiq; tortores, accuſatores, & illuſores. Qualiter accuſabũt te iudici, moxq; vt
Peroro fueris adiudicatus tormentis, in momento, in ictu
p ſimile. oculi rapient te ac penis immergent. Hęc prouide & cordi tuo inſcribe: & ſicut nutrix volens puerũ ablactare, ſuperponit ſynapium aut ſimile quid amarum vberibus ſuis, quatenus infans guſtata amaritudine diſſueſcat vbera quærere; ſic ho-

rum memoriam & horrorem, conſideratione̅ diuini iudicij ac æterni ſupplicij imprimam, fortiſſime me̅tibus noſtris, quatenus quotieſcunq; tentatio voluptatis, concupiſce̅tia carnis, amor pecca̅di pulſauerit nos: protinus ex horum memoria conſideratione & horrore a vicijs reuocemur & omi tentationi efficaciter reluctemur. Itaq; non ſit fides noſtra quaſi dormiens & obſcura, ſed viuax & clara, ita vt hæc tam fructuoſe penſemus, ac ſi ea intuiti atq; experti eſſemus, ſicq; penitentiæ opera ſtrenue impleamus. Verum vt ita agamus, co̅memoranda ſunt quædam exempla eorum qui præfata viderunt & experti fuerunt ſupplicia Recitat au̅t ſanctus Grego. i̅ libro Dialogorum de quibuſda̅ perſonis huiuſmodi, præſerim de monacho virtuoſo, noi̅e Petro, qui ex graui infirmitate defunctus, fuit reſuſcitatus, & retulit ſe varia ac horrenda vidiſſe genera tormentorum, & loca incendiorum innumera. Cumq; quida̅ vellent eum in tormenta illa præcipitare, apparuit angelus ſc̅t̅u̅s hoc fieri prohibe̅s. Et dixit defuncto: Redi, & qu̅o de cætero debeas conuerſari, prudentiſſime penſa Qui reductus ad corpus, tantis ſe vigilijs, ieiunijs fletibus, orationibus caſtigauit, vt eum vidiſſe inferni torme̅ta conuerſatio teſtaretur, etiam ſi lingua ſileret. Qui & quoſdam potentes ſeculi huius in illis ſupplicijs ſe conſpexiſſe aſſeruit. Refert & Beda de milite quodam defuncto ex diuina pietate reſuſcitato, qui ex tormentis quæ vidit co̅punctus ac territus, ad deſertum confugit: vbi iuxta flumen quoddam cellam conſtruxit, in quo flumine ſe frequenter veſtitus voluebat, veſteſq; ſuas vſq; ad carne̅ ſua̅ co̅gelari permiſit, ac paulo poſt

Grego. li. 4. dialo cap. 36.

Beda.

calidiſſimum introijt balneum, quatenus ex con
trariarum variatione & ſucceſſione penarum, du
rius pateretur. Qui ab aliquibus repræhenſus &
interrogatus quare hoc faceret, dixit: Maiora his
faceretis, ſi vidiſſetis quæ vidi. Sicq; vſq; ad mor
tem in ſuæ cōuerſationis rigore permanſit. Sic &
Anſelm. Anſelmus recitat de ſacerdote adultero, qui cum
nauem intraſſet tanto commiſſo facinore, a dæ-
monibus eſt eiectus, ſubmerſus, ac varijs penis di
re vexatus. Tertio autem die a beatiſſima virgi
ne liberatus, eo quod matutinas eius cepiſſet lege
re quando dęmones eum demerſerunt, meritis ac
precibus ſacratiſſimæ virginis ad corpus reduct⁹
eſt, & factus eremita, rigoroſiſſimam duxit vitā.
Horum ergo exemplis ad peragendū condignos
penitentiæ fructus prouocemur.

¶De acerbitate penarum purgatorij & in
ferni, ex reuelatiōibus fide dignis [illegible]
perſonarum. Art. XLVII.

Pſalm.92 TEſtimōia tua domine credibilia facta ſunt
nimis. Quemadmodum incompræhenſi-
bilia ſunt ea quæ fides tenet catholica, ſic
deus omnipotens per euidentiſſima ſigna verita-
tem eorum copioſiſsime demonſtrauit, nec verū
Sapient.2 eſt quod in libro Sapientiæ impij dicunt: Non eſt
qui agnitus ſit reuerſus ab inferis. Multi namque
& quaſi innumerabiles ſub euangelica lege ſunt
reſuſcitati a morte, qui mira diſpenſatione diui-
na, verbo & opere ſunt teſtati, ſe vidiſse, ac eti-
am ſenſiſse atq; ad tempus ſuſtinuiſse penas pur
gatorij aut inferni. Horum vn⁹ extitit religioſus
Exēplū. quidam in Anglia, qui a die cenę vſq; ad veſperā
ſabbati paſchæ raptus fuit in ſpiritu & reuerſus
ad ſe

ad ſe mirabilia ac terribilia multa narrauit quæ vidit: cuius viſionis hiſtoriam deſcripſit non ſolū quidam notabilis religioſus, ſed etiam reuerēdus pater dominus Petrus abbas Cluniacenſis. Ita ꝙ frater ille poſt diuturnam & copioſam viſionem ad ſe reductus, inter cætera ait: Ibamꝰ ductor meus (videlicet ſanctus Nicolaus) & ego per viam planam, quouſq; peruenimus in regiōem ſpacioſam, viſu valde horrendam, in qua fuit multitudo innumerabilis, inenarrabilibus ſuppliciorum immanitatibus expoſita, tamen tandem ab illis ſupplicijs liberanda, quia non erant damnati. Hi omnes gemebant, flebant, & eiulabant. Innumerabiles penarum ſpecies vidi ibi. Hi enim torquebantur igne, hi in ſartagine frigebātur, hi vnguibus ſulcabantur vſq; ad diſſolutionem compagum. Alij puniebantur in balneis, confectis ex pice [illegible]phure, alijſq; liquaminibꝰ ex ęre, plumbo, alijſq; metallis, cum fetore horrendo. Quoſdam vermes monſtroſi dentibus venenatis rodebant. Alij alijs tormentorum atrociſſimis generibus cruciabantur. Eos vero qui præfuerunt, vidi duplici dolore torqueri. Teſtis mihi eſt deus, quia ſi viderem quempiam hominum, qui me & omnes charos meos omnibus damnis atq; iniurijs, quæ homini in vita hac poſſunt irrogari, imo & morte affeciſſet, illis ſupplicijs deputādum, milleſies (ſi fieri poſſet) pro eo temporalem mortē ſubirem, quam tantis ſupplicijs eum tradi permitterem: ita mēſuram & modum doloris & anguſtiæ amaritudinis & miſeriæ excedunt, quæcunq; vidi ibidem. Poſt hæc ad ſecundum tormentorum locum deuenimus, & vidimus profundiſſimam

Locꝰ purgatorij primus

Locꝰ purgatorij ſecundus.

vallem,in qua erat flumen altiſſimum, quod ne bulam indicibilis exhalabat fetoris. Erat quoq; in ea ignis,qui videbatur vſq; ad cælum pertingere. Atq; ex alia parte fuit tanta immanitas frigoris, vt nil penalius ea me conſpexiſſe putauerim.Ibi erant innumerabiles animæ,quæ nũc in flumen illud fetidiſſimum mergebantur,nunc inde erumpentes ignibus inuoluebantur,ac inde exeuntes, aſperrimis frigoribus tradebantur.Et pe

Locus purgatorij tertius

næ loci iſtius grauiores fuerunt tormentis loci prioris, tamen & penæ iſtæ purgatorij erant. Poſt hæc venimus ad tertium purgatorij locũ,qui vltra q̃ mente concipi poteſt,horribilis extitit & penalis, imo nulla lingua exprimere poſset minima loci illi⁹ ſupplicia. Venim⁹ ergo ad maximũ campum,quem operiebat chaos horrẽdũ,cui admixtus fuit fluuius ſulphureus immenſi fetoris. Nebula quoq; & flamma inſtar picis nigerrima ſpargebatur confuſe per campum.Planicies aũt campi ſcatebat multitudine vermium,ſicut area domorum ſolet iuncis operiri. Vermes illi ſuper omnem æſtimationem erant horribiles monſtroſi,deformes,rictu pauendi,&naribus ignem execrabilem expirantes,qui turmas miſerorum voracitate inſatiabili lacerabant, & ſuper miſeros illos dæmones curſitabant, ac more inſanientiũ ſæuiebant in eos, atque per ferramẽta ignita eos fruſtatim per ſingula membra truncabant, nunc oẽm carnem vſq; ad oſſa funditus abradebant, nũc igni iniectos liq̃fecerũt velut metalla. Parũ eſt,teſtor deũ,imo tanq̃ nihil, quicqd dicere nitimur de penis loci illius. In breuiſſimo enim tpis ſpatio intuebar eos centũ vel amplius penarum

diuerſi

diuerſitatibus quaſi annihilatos, & mox reſtauratos, & iterum fere in nihil redactos, ac rurſus reintegratos. Tantus fuit feruor atq; edacitas ignis illius, vt tepidum crederes oē incendiū huius mūdi. Vermes quoq; dirupti ac mortui & per fruſta comminuti, ſub infelicibus cumulatim iacebant Qui fetore execrandæ putredinis intm̄ cuncta replebāt, vt feculentia illa oēm prædictarum penarum excederet cruciatum. In his penis præcipue torquebantur, q rei erāt Sodomitici ſceleris, quos monſtra ingentia & ignita, viſu horribilia, iugiter impetebant & eos quamuis maxime renitentes ſibi miſceri cogebāt abominabili genere abuſionis, inter quorum nefandos complexus miſerrimi illi præ dolore nimio palpitabant, rugiebant & vlulabant tanta vociferatione, vt putares totum mundum audire. In his tormentis inueni quēdā mihi in ſeculo olim notum, decretorum doctorem famoſum, ab omnibus in mundo hoc honoratū, cui vehementer condolens, interrogaui eundem an ſperaret ſe aliquando miſericordiam conſecutuꝝ. Qui reſpondit: Væ, væ, væ, ſcio quod ante diem iudicij veniam non obtinebo. An autem tunc, incertum habeo. Nam pena mea quotidie augmentatur, & de mille generibus tormentoꝝ quæ quotidie ſuſtineo, nihil me ita excruciat, ſicut infelix repręſentatio Sodomitici criminis mei quo in præſentia oīm hic exiſtentium illudi compellor, qm̄ vltra indicibilē ſupplicij mei vehemētiā premor & ſpernor intolerabili cōfuſiōe, dū in cōſpectu oīm de tali ac tanto flagitio execrabilis fio. Væ, væ, quis vnq̄ crederet gloriā & fauorem

Sodomitaꝝ penę ifernales.

gbus

quibus in mundo cunctis eram conſpicuus, tanta
contemptibilitate ac ignominia permutandos?
Quæ cum diceret, vidi eum penis innumerabili-
bus cruciari, & ipſis cruciatibus velut in nihilum
redigi. Inſup, in primo loco penarum prefato vi
di rectorem cuiuſdam religioſæ congregationis,
& erat in maximis loci illius tormentis, & nunc
in igne, nunc in balneis fedis ſulphure & pice mi-
xtim feruentibus grauiſſima tolerauit ſupplicia.

Pena Priorum.

Prelatorꝫ ſpeculū.

Qui interrogatus a me, cur talia ſuſtineret, reſpō
dit: Potius propter peccata ſubditorum meorum
quam propter peccata propria ſuſtineo iſta. Pro-
pria enī peccata crebra confeſſione, diſciplinarꝫ
perceptione, orationibus aſſiduis & alijs pluribus
modis redimere & caſtigare conſueui: ſubditis ve
ro non adhibui debitam diſciplinam ex quadam
vana formidine ne meo priuarer primatu ex reſi
ſtentia eorundem. Idcirco pena mea augetur quo
tidie, quia illorum peccata quæ ex mea negligen
tia adhuc quotidie incidunt, in me redundant, nec
aliquem finem penarum agnoſco. Minima ſup-
plicia, & quę pro leuibus culpis, vt pro riſu immo
derato, pro verbo otioſo, pro cogitatione inani, in
fligebantur, mihi valde grauia videbantur. Vidi
ibi quoſdam prunas ardentes indeſinenter in ore
reuoluere, & in hoc miſerabiliter cruciari pro eo
quod herbas aut ſpecies aut arborum fructꝰ ſum
pſerunt voluptatis amore. Vidi ibi militem quē
dam, qui diuerſa & magna tolerauit ſupplicia
qui auem quandam niſo ſimilem pugno porta-
bat, & conquerebatur quod auis illa roſtro ſuo
& vnguibus manum ſuam penaliter lacerauit:
quia in ludo rapacium auium, per quas cepit
alias

Amatorꝫ aromatū ac herbarū penę.

Militis ancupis penæ

alias aues,conſueuit niminum delectari. Vidi etiam ibi epiſcopos grauiſſimis affligi tormentis, quorum ſupplicia quotidie augebantur ex peccatis ſubditorum quos male rexerunt,nec eos debite corripuerunt & correxerunt. Deniq;,qui taliter torquebantur,communiter erant incerti,an finaliter ſaluarentur, & quaſi deſperabiliter fluctuabant,qui in tormentis ſuis nihil reputabant ita penale,ſicut incertitudinem indulgentiæ tandem percipiendæ, nec aliquid ſic mitigauit dolores,vt certa remiſſionis obtinendæ fiducia. Deſperatio namq; vniuerſis cruciatibus(quos vidi) plus cruciat, cunctis anguſtijs magis anguſtat,et omnibus penis amplius grauat. Inſuper ſacerdotes qui de ſua incontinentia fuerunt confeſſi, ſed ſatisfactionem non impleuerunt, vidi innumeris atq; immenſis affligi ardoribus ac tormentis Cumq; mirarer quod tā pauci ſacerdotes eſſent in purgatorij penis,reſpectu eorum qui vbiq; terrarum caſtimoniam polluunt,reſponſum eſt mihi,quod ideo ibi pauciſſimi erant, quia vix aliquis talium veram habet contritionem, idcirco pene omnes huiuſmodi æternaliter condemnantur. Præterea quid de magnorum vitiorum ſupplicijs dicam, cum & bonos religioſos viderim valde amara pati tormenta, eo quod conſueuerunt gloriari manuum ſuarum decore,ac producttiori digitorum nitore. Vidi etiam ibi quēdam potentiſſimum regem ineffabilibus affici penis: ſed & epoſcopum quendam ibi in tormentis conſpexi,qui in abſcondito interioris hominis fuerat multum religioſus ac pure deuotus,corpus ſuum aſperrimo domans cilicio,& alijs cruciatibus,ie

Epiſcoporum quales penæ

Deſperatio pena grauiſſima

Lubricorum ſacerdotum penæ.

Religioſorum penæ

Regum penę

iunÿs, diſciplinis, vigilÿs ſe macerauit in ſeculo iſto: cui & copioſa erant in cælis repoſita præmia per quem etiam dñs poſt mortem ipſius fecit quę dã miracula: & tñ adhuc in penis fuit, q̃a in ſuo officio p negligentias quaſdã deũ offendit. Religioſos aũt abbates & abbatiſſas, qui circa cognatos et affines ſenſuali erant amore affecti, vi di grauiter cruciari. Hæc pauca ex libello viſionis Anglicanæ ſumpta, euidenter oſtendũt quam acerba & aſpera purgatorÿ ſint tormenta quæ vt effugere valeamus, actibus penitentiæ inſudare, & coram deo ſemper ſoliciti ambulare nõ negligamus.

Abbatũ penę

¶De penis purgatorÿ ſancti Patritÿ. Articulus XLVIII.

Iohann. 3

QVOD ſcimus loquimur, & quod vidimus, teſtamur. Si (vt ait ſcriptura) in ore duorum aut trium teſtium ſtabit omne verbum, quanto magis in ore plurimorum? Itaq; veritatem eorum quæ credimus de ſupplicÿs purgatorÿ ac inferni, deus glorioſus & ſanctus non ſolum nobis patefecit in diuinis ſcripturis & viſionibus quorundam fidelium, factis in raptu & extaſi atq; imaginaria apparitione: ſed & per cõteſtationem reſuſcitatorum a morte. Neque per hæc tantum, ſed & per corporalem & exteriorẽ intuitum aliquorum in carne viuentium, quemadmodum in hiſtoria ac legenda ſancti continetur Patritÿ, qui cum prædicaret Hibernis, nec eos per miracula, neq; per comminationem futurarum penarum, nec per promiſſa cęleſtium gaudiorum poſſet conuertere, dicentibus ipſis Hiber. ſe nunq̃ credituros, niſi aliquis eoꝝ ipſa tormẽta impiorũ

Deute. 17

Patritÿ acta.

ſmpiorum & gaudia electorum conſpiceret, tūc dominus monitis & precibus beati Patritij monſtrauit ei locum, foſſam, ſeu puteum, per quem intraretur in purgatorium quoddam, in quod ali qui intrauerunt, nec redierunt, aliqui vero ingreſſi fuerunt regreſſi, qui ſcilicet conſtantes manſerunt in fide, in omni, (quæ eis euenit,) tentatione ac pena. Et quia hiſtoria illa de purgatorio ſancti Patritij eſt vulgata & nota, non intendo multa narrare de ea. Conſonat autem his, quæ ex viſione Anglicana præcedenti articulo ſunt relata. Inſuper, quę in aurea Legenda ſanctorum de purgatorio recitantur eodem, concordant cum iſtis. Breuiter autem tangendo, prout in tractatu de purgatorio illo deſcribitur: temporibus ſancti patritij introierunt quam plures purgatorium illud qui reuerſi vnanimiter ſunt teſtati ſe grauiſſima ibi vidiſſe ac ſuſtinuiſſe tormenta, quorum conteſtationes multum roboris ac fidei præbuerūt prædicationibus Patritij ſancti. Poſtmodum miles nomine Egneius purgatorium illud ingreſſus, primo a dæmonibus in ignem vilidiſſimum eſt proiectus: ſed nomine Ieſu Chriſti inuocato, protinus eſt ereptus. Deinde a dæmōibus tractus fuit ad cāpum latiſſimum, omni dolore atque miſerijs plenum, in quo erant innumerabiles homines vtriuſque ſexus ac diuerſæ ætatis, nudi & in terram proſtrati, ventre humo adhærente, qui omnes clauis ferreis & ignitis in terram transfixi, extendebantur: inter quos & ſuper quos dæmones percurrebant, & flagris acerrimis miſeros lacerabant. Cumque ſupplicia illa militi tentarent inferre, ille CHRISTO inuocato euaſit, quem

Egneius miles.

conſe-

conſequenter traxerunt ad alium campum maiorem miſeria plenum, in quo ſicut & in præcedenti campo, innumerabiles erant reſupini iacentes: Super quos ſedebant dracones igniti, qui miſeros comedere videbãtur ac lacerare. Aliorum colla vel brachia, totaue corpota ſerpentes circumcingebant: & capita ſua miſerorum pectoribus imprimentes, ignitum oris ſui aculeum ipſorum cordibus infigebant. Bufones quoq; miræ magnitudinis ignei ſuper quorundam pectora reſidebant, ſuaq; roſtra deformia infigentes, corda illorum extrahere nitebantur, quos etiam dæmones flagris duriſſimis affligebant. Inde traxerũt militem ad tertium campum, qui hominibus diuerſæ ætatis & ſexus plenus fuit, qui omẽs a ſummo capitis vſq; ad infimum pedum ita erant clauis perfoſſi, vt in eorum corporibus nullus locus vacuus appareret: qui nec vocem emittere poterant, niſi inſtar laborantium in extremis: vento quoq; frigido & vrente flagriſq; dæmonum torquebantur. Poſt hæc in quartum campum militem protrahebãt, qui campus ignibus plenus fuit, & oĩ genere tormentorũ: in quo qdã catenis igneis ſuſpendebãtur per pedes, quidã p manus, alij p capillos, nõnulli per brachia, qdã per tibias: quorũ oĩm capita erant ad ima verſa, atq; ſulphureis flãmis immerſa. Alij ſuper ignẽ pẽdebãt, vncis ferreis fixis in oculis vel auribus aut naribus ſeu faucibus aut mammillis vel pudẽdis eorum. Alij in fornacibus ſulphureis cremabant, alij ſuper ſartagines vrebãtur: alij verubus tranſfixi igneis, aſſabantur ad ignem: Alij liquefactis potabantur metallis, omnia genera tormentorum

quæ

quæ excogitari queunt, erant ibidem. Eiulatus et clamores vniuerſorum illorum quos audiuit, nec lingua exprimere, nec ſenſus poteſt mortalium cogitare. Tandẽ venerunt in domum magnam latam atq; longiſſimam, horribiliter fumigantem: cuius pauimentum fuit plenum foſſis rotundis, quæ erant impletæ metallis diuerſis feruentibus, & ignitis liquoribus, in quibus non modica hominum puniebatur multitudo: & erant immerſi balneis illis alij magis, alij minus: ſicq; per diuerſa, penaliſſima, ſulphurea, frigidiſſima, fetidiſſima ac horribilia loca militem pertrahentes, venerunt ad flumen magnum & fetidum: ſuper quod pons erat a ripa in ripam, qui lubricisſimus erat vt glacies: ſtrictuſq; valde, vt in eo vix poſset quis figere greſsum: atq; in tantam altitudinem protendebatur, vt horribile eſset oculos ad eum erigere, quem miles Chriſto inuocato, cũ firma fide cepit incedere, & quo altius proceſsit, eo pontem reperit latiorem: quem cum dęmones vidiſsent pontem libere pertranſire, tantis clamoribus aerem concuſserunt, vt horror illius clamoris intolerabilior videretur militi cũctis, quas ante ſuſtinuit, penis. Sicq; pertranſito ponte oſtenſa ſunt ei gaudia beatorum: quibus viſis purgatus a vitijs, ad homines huius ſeculi eſt reuerſus.

¶De eadem materia ex Tondali viſione. Articulus XLIX

CAſtigo te in iudicio, vt non tibi videaris innoxius. Non autem te faciam in conſummationem. Conſonant prænarratis, quæ leguntur de Tondalo milite, qui a feria quarta Ierem. 30

vſq; ad ſabbatum iacuit quaſi mortuus, nullo vitæ ſigno apparēte in eo, niſi quod modicus calor in ſiniſtro eius pectore a curioſe tangentibus ſentiebatur. Infra quod tempus ductus ab angelo, vidit & ſenſit magna & acerba ineffabiliaq; tormenta. Venit ergo cum angelo ad vallem terribilem, tenebroſam, mortis caligine coopertam, ardentibus carbonibus plenam, habentem operculum ferreum, totum ignitum, ſpiſſitudinis quaſi ſex cubitorum, cuius fetor ineffabiliter affligebat. Deſcendebat autem ſuper laminam illā multitudo miſerrimarum animarum, & illic cremabantur, donec inſtar cremij in ſartagine cremati omnino liqueſcerent, atq; (quod grauius eſt) ita per laminam illam colabantur, ſicut colatur cera per pannum, ſicq; in carbonibus ardentis incendij renouabantur ad penas. Poſt hæc venerūt ad montem miræ magnitudinis, magni horroris & vaſtæ ſolitudinis, ex cuius vna parte fuit ignis putridus, ſulphureus, tenebroſus: ex altera parte nix, grando, & glacies & cum grandine ventus horribilis, affligebanturq; animæ in his penis & de igne ſulphureo proijciebantur ad frigora illa, & vice verſa, de frigoribus ad flāmas ſulphureas. Dæmōes quoq; tortores habebāt furcas ferreas & ignitas acutiſſimaſq; tridentes, quibus animas iugulabant & agitabant in penis. Deinde venerunt ad vallem terribilem, profundiſſimā, caliginoſam, de qua fetor inæſtimabilis erumpebat, & flumen ſulphureum erat in ea, multitudo quoq; infelicium animarum patientiū ibi indicibiles penas. Inde venerunt ad terribilem beſtiam quæ Acheron appellatur, de cuius ore inextinguibilis

Iob. 10

bilis ignis diffundebatur, & incomparabilis fe-
tor, atque de ventre beſtiæ audiebatur plan-
ctus & vlulatus virorum ac mulierum, intus di-
ra tormenta luentium. Dixitq; angelus Tonda-
lo: De hac beſtia ait ſcriptura: Abſorbebit fluuiū Iob.40
& non mirabitur, & habet fiduciam quod influ
at Iordanis in os eius. Cumq; angelus & anima
ſtarent ante os beſtiæ, angelus repente diſparuit,
& mox dæmones tanq̄ rapidiſſimi canes, deſo-
latam & flagellatam animam traxerunt in be-
ſtiæ ventrem. Qualia autem & quanta tormen-
ta paſſa ſit ibi, etiam ſi ipſa nunc taceat, in colo-
re vultus eius & morum conuerſatione monſtra
tur. Paſſa namq; & ibi morſus & ferocitates ca
num, vrſorum, leonum, ſerpentium, & innume-
rabilium aliorum incognitorum animaliū mon
ſtroſorum, dæmonum ictus, aſperitatem frigoris
fetorem ſulphuris, ac alia multa. Poſtmodū ve-
nerunt ad terribile ſtagnum, ſuper quod erat pōs
ſtructus. Dixitq; angelus: Per pontem iſtum te i-
re oportet: nec vacua ibis, ſed vaccam indomitā
tecum duces, q̄ compatri tuo furata es. Tunc ani
ma plorans ait: Nunc ego miſerrima, quomodo
potero traducere vaccam in tali periculo, vbi ſta
re non valeo? Videns autem quod euitare nō poſ
ſet, accepit vaccam, & nitebatur eā ad pontē per
trahere. Vacca vero reluctabat̄. Et cū ſtaret aīa,
cadebat vacca: & cū ſtaret vacca, cadebat aīa.
Sicq; verſa vice mō ſtabant, mō cadebāt, donec
ad mediū pontē venerunt. Vbi obuiauit eis qui-
dā manipolos portās quos fuit furatus, qui roga
uit aīam ne pontem præoccuparet, ecōrra iſta ro
gauit, ne iter q̄d tam laborioſe pro parte cōpleuit

ſibi prohiberet. Cumq; diu ſic ſtarent plangẽtes viderunt ſe (neſcientes qualiter) mutuo pertranſiſſe. Cum autem pontem tranſiſſet, apparuit ei angelus eam confortans, & duxit eam ad alia horribilia loca et tormenta grauiſſima omnibus penis præſcriptis ineffabiliter acerbiora, prout in libello qui viſio Tondali nuncupatur, deſcribitur de quo ad vitandum prolixitatem, ſufficiat hæc pauca tetigiſſe.

¶De eadem materia & libello de vita Chriſtinæ Mirabilis. Articulus L.

Pſal.47. MIrabilis deus in ſanctis ſuis. Vitam admirabilis virginis Chriſtinæ, quæ per excellentiam mirabilis appellatur, deſcripſit vir literatus, religioſus ac nobilis de ordine fratrum prædicatorum, qui etiam edidit librum, qui communiter liber apum vocatur. Itaq; vir ille in exordio hiſtoriæ ſuæ de Chriſtina Mirabili introducit teſtimonium domini Iacobi Aconenſis epiſcopi, poſtea cardinalis, qui de Chriſtina hac ſcripſit, quæ & iſte vir plenius de ea conſcripſit. Chriſtina aũt nata fuit in oppido ſancti Trudonis, vel vt aliqui dicunt, in pago noĩe Bruſtẽ ſito iuxta oppidũ memoratũ. Recordor quoq;, ꝙ dũ in pueritia freq̃ntaui ſchola, in oppido illo, fre q̃nter audiui mentionẽ admirabilis illius Chriſtinæ, atq; (vt dicebatur) aliqui tunc vixerunt in S. Trudone, qui nouerunt nonnullos, qui ip̃am feminã glorioſam viderunt in carne. Itaq;, cũ in pueritia fuiſſet defuncta, & celebraretur Miſſa pro ea repente de feretro ſe erexit, & trabem eccleſiæ celeriter inſtar auis aſcendit, reſidens ibi vſq; ad finẽ Miſſæ: fugerũtq; oẽs de eccleſia, ipſa ſic aſcẽdente

Iacobus Aconẽſis epiſcop' ac deinde cardinal.

Patria Chriſtin.

dente, dēpta eius ſeniore ſorore. Finito Miſſæ officio, ex adiuratione ſacerdotis deſcēdit de trabe & ab amicis interrogata quid ei accidiſſet, reſpōdit: Mox vt fui defuncta, duxerunt aīam meam angeli ſancti ad locum tenebroſum ac horrendū animabus hominum plenum. Tormēta quæ ibi vidi, erant tam crudelia & acerba, vt nulla poſſit lingua exprimere. Et æſtimante me quod eſſet infernus, angeli ſancti dixerunt purgatorium eſſe. Deinde ad intuendum tormenta inferni me perduxerunt. Vidi autem in vtroque loco multos mihi antea notos. Poſt hæc ducta ſum in paradiſum, ad thronum maieſtatis diuinæ. Cumq; vidiſſem dominum mihi congratulantem, ineffabiliter ſum gauiſa, putans me ibi perpetue permanſuram. Dixitq; dominus: Reuera hic mecū eris chariſſima filia mea. Veruntamen optionem do tibi, an velis nunc mecum manere, an reuerti ad corpus, atq; in eo per opera penitentiæ ſatisfacere pro omnibus animabus, quas in purgatorio conſpexiſti, & eos qui adhuc viuunt in corpore, ædificare, ſicq; cum meritorum augmentis redire ad me. Ad quod ſtatim reſpondi, me pro hac cauſa velle ad corpus reuerti. Moxq; dominus electiōi meæ congratulans iuſſit me corpori reddi. Nunc ergo nō perturbemini ex mirabilibus quæ eſtis viſuri in me. Ex eo tempore cepit præſentiam hominum fugere, præſertim quia fetore vitiorum hominum nimis affligebatur. Et aſcendit, volauit, ac ſedit frequenter ſuper ſummos arborum ramos, & ſuper altitudines eccleſiarum ac turrium. Cumq; propinqui eius putarēt eam eſſe obſeſſam & eā cepiſſent, & cibū ei negaſſent, ipa

quadã vice dñm exorauit pro refectione, & con feſtim ex virgineis eius vberibus lac manauit, quo refecit ſeipſam. Deinde cepit ſe in ardẽtes for naces proijcere, in quibus præ doloris vehemẽtia horribiliter exclamauit, nec tñ in ea egrediẽte læ ſio apparebat. Fræquenter proiecit ſe in ignem, vel manũ aut pedẽ tamdiu in igne tenebat, quod ſcd̃m curſum naturæ potuiſſent in cinerẽ redigi. Sæpe intrauit cacabos grandes bulienti aqua re pletos, vſq; ad renes aut vbera, et cæteris mem- bris aq̃calidiſſimã ſuperfudit, in quibus penis cla mauit velut parturiens. Sub aquis congelatis in- terdum manſit per ſex dies continuos. Nonnunq̃ ſtetit ſub rota molendini, ita ꝙ aqua cadebat ſu per caput et corpus ipſius etiã tpe hyemali, atq; aliquando cadebat ſuper rotam molendini circu euntem, nec tamen apparebat læſura in corpo- re eius, quamuis inſtar aliorum grauiſſime affli- geretur. In rotis reorum frequẽter reflectebat cru ra & brachia, nec tamen dum deſcendebat appa ruit in ea fractura. Inter latrones ſuſpenſos laq̃o ſe ſuſpendit, & pendebat ſuſpenſa duobus aut tribus diebus. Multoties intrauit mortuorum ſe- pulchra, et ibi defleuit hominum vitia. Medijs noctibus ſæpe ſurgens, prouocauit canes totius oppidi Sancti Trudonis ad latrandum et inſe- quendum eam, ante quos currebat per ſpinas, ve pres et tribulos, ita ꝙ toto corpore vulneraba- tur: et tamen cum ſanguinem diluiſſet, nullum læ ſionis veſtigium in ea apparuit. Sicque per ſeip- ſam frequenter ſe lacerauit ſpinis ac vepribus. Multoties dum orando et contemplando accẽde retẽ amore diuino, totum corpus et omnia mẽbra

eius inſtar ceræ liquifiebant, & in vnum globum ſeu ſphæricum corpus conuertebantur, & cõtemplatione finita, ad priſtinam formam redibant. Ex his innoteſcit acerbitas tormentorum purgatorij, pro quorum relaxatiõe ſancta hæc virgo & vere innocens, mirabilisq; Chrīna, elegit in vita hac ſuſtinere tã inaudita in hoc mũdo ſupplicia.

¶De eadẽ materia ex Reuelationibus ſanctæ Brigittæ, Art. LI.

DEus inultum abire peccatum non patitur. Spiritualia deus manifeſtat hominibus ꝑ corporalia quædam. Itaq; ſancta Brigitta quarto libro reuelationum ſuarum ait: Videbatur mihi quod quaſi vinculum eſſet ligatum in capite animæ cuiuſdam peccatoris defuncti per modum coronæ, & ſtringebatur tam fortiter q͞d occiput & frons animæ pariter iungebantur, oculi vero deciderunt a ſedibus ſuis, depẽdentes ꝑ radices ſuas ad genas: crines quoq; quaſi ab igne combuſti, aruerũt: cerebrum autem rumpebatur defluens per nares & aures: lingua etiam extendebatur, dentes comprimebantur, oſſa in brachijs confringebantur, & tanq̃ funes contorquebantur manus vero decoriatæ, ad collum alligabantur: pectus itẽ & vẽter tã fortiter dorſo cõiungebãtur q; coſtis cõfractis, cor cũ om̃ibus exterioribꝰ euerſum mox crepuit: ſed & femora pendebant ad latera: oſſa autem cõfracta extrahebãtur eo modo quo tenue ſolet filum in globum conuolui. Inſuper, alterius animæ penam deſcribens: aures (inquit) ipſius erant quaſi ſufflatoria fuſorum, quæ totum cerebrum cum continuo flatu commouebãt, Oculi aũt euerſi apparebãt atq; immerſi, & Iob. 24.

videbantur ad occiput intus eſſe affixi. Os erat apertum & lingua extracta per aperturas nariũ, & dependebat ad labia. Dentes erant quaſi ferrei claui palato affixi: brachia fuerunt tam lõga, ꝙ pertingebant vſq; ad pedes. Manus ambæ videbantur comprimere quãdam pinguedinem cum pice ardente. Ecce, per miſerabiles atq; horribiles iſtas apparitiones in imaginaria viſione monſtratas deſignabantur inæſtimabilia animarum illarum ſupplicia, quæ tamen damnatæ non erant. Alia multa horrenda leguntur in Reuelatiõibus Brigittæ ſanctæ, qualiter animæ inferno adiudicatæ maledixerunt creatori ſuo, parentibus ac cæteris quorum obſequio ad adultã peruenerunt ætatem. Poſtremo penſandum, quod ſicut corpora electorum hominũ poſt diem iudicij erunt pulcherrima, impaſſibilia, ſubtilia, & agilia: ſic corpora iniquorum erunt turpiſſima, paſſibilia, groſſa & tarda, ponderoſa, feda ac fetida.

¶ Quod mali Chriſtiani multo acerbius torqueantur in inferno, quam infideles.

Arti. LII.

1. Petri. 4. TEmpus eſt vt incipiat iudiciũ a domo dei. Legitur quarto libro Vitaſpatrum, quod dum ſanctus pater Macharius ambularet in eremo, inuenit caput hominis iacens in terra. Et dixit ad caput: Quis es tu? Reſponditq; caput Ego fui ſacerdos gentiliũ, tu vero es abbas Machatius dei amicus, qui habes ſpiritum ſanctum: & quantum diſtat cælum a terra, tãtum eſt ignis ſub pedibus noſtris & ſuper caput noſtrum. Stantibus autem nobis in medio ignis, vnus non conſpicit alium. Et ait ſenex cum fletib9, Væ homini

qui

qui trāſgreſſus eſt præcepta dei. Et dixit ad caput Eſt in inferno aliud grauius tormentum? Reſpondit caput: Maius tormētum ſubtus nos eſt. Et ait ſenex: Qui ſunt in eo? Dixit caput ad eum: Nos gentiles qui ignorauimus deum, habemus modicæ aliquid miſericordiæ: Hi vero qui cognouerūt deum, & non vixerunt ſecundum voluntatem ipſius, ſubtus nos ſunt & grauius puniuntur. Quibus dictis, ſepeliuit ſenex caput illud. Itaq̧, quāto Chriſtiani magis agnoſcunt dei præcepta, eo grauius peccant, & acerbiorem damnationem recipiunt. Iterum, quo plura ac maiora a deo beneficia ſunt ſortiti, eo damnabilior eſt eorum ingratitudo atq̧ tranſgreſſio. Cui ēm plus datum eſt, plus requiretur ab eo. Præſidentium quoq̧ male viuentium, & eorum qui alios ſcandalizant, grauiſſima erit damnatio, imo & tot æternis damnationibus digni ſunt, quot homines ſcandalizant. Hinc (ſicut in libro de obitu ſancti Hieronymi recitatur) vnus trium defunctorum, meritis ſancti Hieronymi a morte reſuſcitatorum, poſt ſuā reſuſcitationem dixit beato Cyrillo epiſcopo: Tantum differt in inferno inter cruciamenta iniquorꝝ Chriſtianorum & paganorum tormenta, vt paganorum tormenta reſpectu eorum quæ falſi & impij ſuſtinent Chriſtiani, ſint quaſi nulla, quanq̄ omnino ineffabilia & magna ſint, & a viuentibus incogitabilia. Et dignum eſt, qm̄ praui Chriſtiani gratiam dei receperunt in vacuum, nec voluerūt a peccatis corrigi dum vixerunt, & exhortationes ſcripturæ reputauerunt pro nihilo.

Titum. 1. Lucæ. 12. Prelatorꝫ pena 2. Corin. 6

¶De acerbitate penarꝫ purgatorij & inferni ex his q̄ legūtur in li. de obitu ſcti Hiero.

SI Moſen & prophetas nõ audiunt, nec; ſi qs
Lucæ.16 ex mortuis reſurexerit, credẽt ei. Iſta ſunt ver
ba quæ (vt filius dei teſtatur) Abraham pa-
triarcha dixit diuiti epuloni damnato. Deniq;, q̃
vera ſint verba hæc, docet experientia. Videmus
nam q; quod Chriſtiani vitioſe viuentes, nec ſcri
pturis acquieſcentes, non acquieſcunt nec effica-
citer credũt verbis ac teſtimõijs & doctrinis eoꝝ,
q reſurrexerũt a mortuis: queẽadmodũ etiã Annas
& Cayphas ac obſtinati eoꝝ cõſortes, nõ credide
Matt.27. runt his qui reſurrexerũt cũ Chro, & venerunt in
ſctã m ciuitatem, & apparuerũt multis. Itaq; ſan
Cyrillus. ctus Cyrillus epiſcopus in epiſtola quã miſit bea
to Auguſtino, de miraculis glorioſi Hieronymi
refert, qualiter meritis electi Hieronymi fuerũt a
morte reſuſcitati tres viri, qui mox vt reſuſcitati
ſunt, ceperunt beatarum gaudia animarum, pe-
naſq; peccatorum tam pugatorij quã inferni cla
ra voce omnibus prædicare. Sanctus eñ Hierony
mus duxerat eos ſecum in paradiſum, purgatori-
um & infernum, vt quæ ibi fiebant patefacerent
vniuerſis. Narrat ergo Cyrillus antiſtes in præfa-
ta epiſtola: Quadam vice ad vnum trium illoꝝ
iui, quem dire lachrymantem inueniens, interro-
gaui cur in tantum lugeret. Qui ex verbis meis
nullam conſolationem admittens, & ſæpe inter-
rogatus tandẽ mea importunitate victus, reſpõ-
dit: Si ſcires quæ pridem expertus ſum, iugiter fle
res. Quales eñ penas credis eſſe paratas non ſo-
lum damnatis, ſed etiam in purgatorio exiſtenti
bus? Ad quod ego: Puto quod maiores ſint penis
præſen-

præſentis vitæ. Et ille: Si omnes (inquit) quæ in mundo ſunt penæ, tormenta & afflictiones com parentur minori penæ quæ illic habetur, velut ſo latia apparebunt. Mallet namq; viuentium qui libet, ſi illas per experientiam noſceret, omnibus penis his ſimul ſine remedio cruciari vſq; ad finē mundi, quas omnes homines ab Adam vſq; in præſens ſigillatim perpeſſi ſunt, quam vno die in inferno aut purgatorio affligi minori pena quæ ibi habetur. Idcirco cauſa fletus mei eſt timor pe narum quæ peccatoribus iuſte debentur. Scio ęp pe me peccaſſe in deum, quem iuſtum eſſe non du bito. Non ergo mireris ſi ploro, ſed potius admi rare, cur homines qui ſe eſſe mortales agnoſcunt, tanta hic viuunt ſecuritate, neq; verentur penas illas incidere, neq; ſoliciti ſunt qualiter eas poſ ſint euadere. Inſuper, tanta pena eſt dæmones in tueri, quod vnuſquiſq; mortalium potius ſe præ beret ardentibus flammis arſurum, quam in ictu oculi formas illorum vellet inſpicere, quorum for mis nihil penoſius, nil horribilius poteſt excogita ri. Anima quoq; mea tam penaliter & acerbe ſe parabatur per mortem a corpore ſuo, quod certe quantæ fuerint illæ preſſuræ atq; anguſtiæ, intel lectu non caperet mens humana, niſi, vt ego, per experientiam didiciſſet. Ecce, ex his oſtenditur ve ritas prædictorum. Si ergo nec ſummi boni amo re, neq; deſiderio felicitatis æternæ volumus vi tia declinare & vitam aggredi virtuoſam: ſaltē penarum iſtarum formidine ſtudeamus corrigere vitam, fugere voluptatem, vana odire, omnipo tentiq; domino cum metu & reuerētia deſeruire. Hebræ.12

¶Quali-

¶Qualiter intelligenda ſint ea quę tacta ſunt, ex viſionibus prænarratis de ſupplicijs aiarũ in purgatorio & inferno. Articul. LIIII.

Sapien.9. CORpus quod corrumpitur aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio ſenſum multa cogitantem. Ea quæ dicta ſunt ex viſione Tondali, & monachi Anglicani, ac aliorum quorundam, poſſet quis prudentiũ ſeculi huius forſitan irridere magis q̃ credere, quod ſcilicet affirmabant ſe vidiſſe animas defunctorum torreri in igne, aſſari in verubus, excoriari, membratim conſcindi, decapitari, frigoribus affici, fetoribus cruciari, bufonibus draconibusque torqueri & operiri, ac conſimilia corporalia tormenta pati: cum tamen animæ ſeparatæ ſint incorporales ſubſtantiæ & ſpiritus ſimplices, carnẽ oſſa & pellem in natura propria non habentes. Eſt igitur aduertendũ, ꝙ deus omnipotens vere, realiter ac penaliſſime affligit animas defunctorum ac dæmones igne corporeo: ſed qualiter hoc fieri queat, doctores diuerſi ſuper quartum Sentẽtiarum diuerſimode aſſignant, quemadmodũ in opuſculo de particulari iudicio, quod fit in obitu ſingulorum, diffuſe narraui: vbi & declaraui qualiter intelligendæ ſint viſiones Tondali & monachi Anglicani, & ea quæ de purgatorio legun tur ſancti Patritij, longumq́ꝫ valde eſſet iam illa hic iterare. Breuiter vero tangẽdo, ſimpliciter eſt tenendum, ꝙ animæ & dæmones vere atq́ꝫ diriſſime affliguntur ab igne. Modus vero quo id fit, a nobis in vita hac comprehendi non valet: ſed ex his quæ naturaliter fiunt ac ſupernaturaliter, declarari aliqualiter poteſt. Conſtat enim ꝙ aĩa rationa-

rationalis, quamuis ſit incorporalis intellectua-
liſq; forma, naturaliter tamē corpori groſſo vni
tur, & viuificat illud, ita q corporeæ paſsiones
redūdant in animam, & eam vere affligunt, etiā
quoad vires eius ſuperiores, q̄uis huiuſmodi paſ-
ſiones magis proprie aſcribantur ſuppoſito. Sic
ſupernaturaliter per omnipotentiā creatoris ani-
mæ defunctorū ac dæmōes ita poſsunt vniri igni
& alijs rebus corporeis, ſicut punibile coniūgitur
punienti, ſicq; ineffabiliter dire torquentur a reb'
illis, non inquantū res illæ ſunt naturalia agentia
ſed ſunt vt diuina iuſtitiæ inſtrumenta. Et q̄uis in
corporales eſsentiæ non calefiant neq; frigeſcant
eo modo, quo entia materialia in hoc mundo, ni-
hilominus vere & ineffabiliter, imo & incōpre-
henſibiliter affliguntur calore & frigore, & alijs
rebus corporeis: quemadmodum enim certiſsime
conſtat, & experientia frequenter edocuit, quod
animæ adhuc exiſtētes in ſuis corporibus, acer-
rime ſunt afflictæ ex intuitu, imaginatione & im
preſsione corporalium rer̄, vt ignis & frigoris,
horribiliumque brutor̄, aut ſimilitudinum rer̄
illar̄, & hoc in ſomno vel raptu, ſeu abſtractio-
one, & alienatione ab omni ſenſu & motu cor-
poreo, quod & quibuſdam in vigilia contigit,
id eſt, non in ſomno, ſed in abſtractione quæ in vi
gilia cepit, prout ex exemplis ante recitatis eſt ma
nifeſtum. Et ſi hoc naturaliter fieri poteſt, & inter
dum ſupernaturaliter factum eſt, certiſſime inno
teſcit q per omnipotentiam dei poſſunt animæ
defunctorum ac dæmones a corporalibus rebus
affligi, & igne frigoribuſq; torqueri: & tanto in
tentius, quanto ſubtilius ac ſpiritualius, quemad
modum

Actus materia-
liū rer̄ i
imateria
lia

quoqꝫ ac florida loca, & multas animas in vtriſqꝫ atqꝫ ad corpus reuerſæ retulerunt ſe multa audiſſe ab illis? Ad hoc inquam beatus doctor eccleſię Auguſtinus reſpondet: Sciēdum ꝙ animæ hæ nō penitus corpus reliquerant, ſed ſenſus tantum corporeos ſuis deſtituerunt officijs. Corpus autē non ex toto vitali caruit ſpiritu. Hinc ea quę audierāt, non res corporeæ, ſed ſimilitudines corporearum rerum erant, quas reuerſæ viuentibus in corpore retulerunt. Inſuper duodecimo ſuper Geneſim loquitur Auguſtinus: Non video cur habeat anima ſimilitudinem corporis ſui, dum iacentē corpore ſine ſenſu, non tamen penitus mortuo, vidit talia qualia multi ex illa ſubductione, ſeu alienatione viuis redditi narrauerunt: & non habeat ſimilitudinem illam dum perfecta morte penitus de corpore ſuo exierit. Huiuſmodi autem ſimilitudines dicitur anima ſeparata habere, ſecundū ꝙ inſpicit eas. Hæc pauca hic breuiter tetigiſſe ſufficiat; de quibus in præfato tractatu de particulari iudicio plenius eſt conſcriptum.

¶DE QVARTO NOVISSIMORUM, ſcilicet de gaudijs cælorum. Articulus LV.

IESVM CHRISTVM cum non videritis, diligitis, in quem nunc quoque non videntes creditis, videntes autem exultabitis lætitia inenarrabili & glorificata, reportantes finem fidei veſtræ ſalutem animarum veſtrarum. Hæc ſunt verba beatiſſimi principis apoſtolorum ſanctiſſimi 1. Petri 1.

Petri

Petri in 1. ſua epiſt. In quibus verbis collaudat fi
deles primo de hoc ꝙ Ieſum Chriſtum, quem cor
poraliter non viderunt, diligant, ſecundum quod
credunt in eum quem non viderunt clare per ſpe-
ciem: deinde tangit huius dilectionis ac fidei fru-
ctum, ꝙ ſcꝫ videntes Ieſum Chriſtum clare in ſe
metipſo, gaudebunt inenarrabili & felici iucun-
ditate, recipientes finem, fructum ac pręmium fi
dei ſuæ ac charitatis, vtputa ſalutem animarum
ſuarum. Quæ ſalus eſt clara, immediata ac facia
lis viſio Chriſti ſecundum ſuam deitatem: imo to
tius glorioſiſſimæ trinitatis, cuius eſt vna deitas,
vna eſſentia, & indiuiſa poteſtas. Hinc apud Io-
hannem Chriſtus ait: Qui diligit me, diligetur a
Iohan. 14. patre meo. Et ego diligam eum, & manifeſtabo
ei meipſum. In quibus verbis filius dei promittit
ſuo dilectori pro præmio ſuæ dilectionis manife-
ſtationem (hoc eſt claram viſionem) ſuiipſius.
Quicunq; autem videt vnam diuinam & increa
tam perſonam, videt totam ſuperdigniſſimã tri-
nitatem, nec poteſt vna perſona diuina videri cla
re per ſpeciem, niſi & aliæ duæ perſonæ per ſpeci
em videantur. Iccirco cum Philippus apoſtolus
Iohan. 14 in cena nouiſſima dixiſſet ad Chriſtum: Domi-
ne oſtende nobis patrem, reſpondit Saluator: Phi
lippe, qui videt me, videt & patrem. Hinc & deꝰ
pater viſionẽ vnigeniti filij ſui promittit pro prę
mio homini iuſto: Eripiam (inquiens) eum, & glo
Pſal. 90 rificabo eum, longitudine dierum replebo eum,
& oſtendam illi ſalutare meum. De quo ſalutari
locutus eſt Simeon iuſtus patri æterno: Viderunt
Lucæ. 2. oculi mei ſalutare tuum, quod paraſti ante faciẽ
omnium populorũ. Hæc beatifica viſio, eſt vera
& ple

& plena, perfecta & vltimata, ęterna & ſumma ſalus omnium intellectualium ac rationaliū creaturarum, id eſt angelorum & hominum, qua viſione adepta contētabitur, & quiſcet deſideriū noſtrum, ſicut tangit Propheta dicendo: Adimplebis me lętitia cum vultu tuo. Itemq́: Satiabor cum apparuerit gloria tua. Hanc creatoris altiſſimi, veri ac viui dei facialem cognitionem electi & ſancti viri ſumme atq́ finaliter deſiderauerit, beatitudinem ſuam & deſideriorum ſuorum finem ac adimpletionem conſtituentes in ea. Vnde Moſes legitur dominū exoraſſe: Si inueni gratiam in conſpectu tuo, oſtende mihi faciem tuā, vt ſciam te. Pſalmiſta quoq́: Domine (inquit) deus virtutum conuerte nos, & oſtende faciē tuā & ſalui erimus. Atq́ apoſtolus Paulus: Cupio, inquit diſſolui, & eſſe cum Chriſto. Cum iam itaq́ determinatum ſit & tractatum de tribus nouiſſimis, incumbit nunc ſcribere de quarto nouiſſimo quod eſt clara & beatifica viſio & fruitiua cognitio ſuperbeatiſſimę trinitatis, ſimpliciſſimę deitatis: quatenus ex notitia, laude, & extollentia tā præclariſſimæ ac ſaluberrimæ viſionis dei omnipotentis, inflammemur deſiderio eius, atque ex deſiderio & amore tantæ felicitatis vitemus ac fugiamus indeſinenter cum diligentia maxima quicquid impedire nos poteſt a tam nobiliſſimæ ac diuiniſſimæ viſionis adeptione, id eſt, omnem iniquitatem & culpam, quæ ſola auertit & impedit, elongat, & reijcit nos a deo. Ideo dixit Iſaias propheta: Iſte eſt omnis fructus, vt auferatur peccatum. Et denuo: Ecce non eſt abbreuiata manus domini vt ſaluare nequeat, neque aggrauata eſt

Pſalm. 15
Pſalm. 16
Exodi. 33
Pſal. 79
Phil. 1.
Iſaiæ 27.
Iſaiæ. 59.

auris eius vt non exaudiat, ſed iniquitates veſtræ diuiſerunt inter deum veſtrum & vos, & peccata veſtra abſconderunt faciem eius a vobis. Denique, ſicut diligens conſideratio mortis ac diuini iudicij ſuo timore retrahit hominem a peccatis, & ad penitendum ac iuſte viuendum inducit, vt iam ante eſt declaratum: ſic vigilans ac intēta cōſideratio futuræ beatitudinis ſuo deſiderio & amore a peccatis nos abſtrahit, & allicit ad virtutes, ad ſpiritalē profectū, ad puritatē internam.

¶ Quod pius omnipotensque creator ad eandem beatitudinem creauit genus humanum, ad quam in exordio mundi creauit angelorū vniuerſitatem ac ſublimitatem.

Articulus LVI.

IN reſurrectione non nubent neq; nubētur, ſed ſunt ſicut angeli dei. Hæc verba locutus eſt dominus noſter Ieſus Chriſtus ad Sadducæos, in quibus verbis tangit, quod poſt diem iudicij & reſurrectionem communem homines electi ac iuſti erunt ſimiles angelis ſanctis: quo cōſtat, quod ſicut deus condidit angelos ad fruendū æternaliter ſua deitate ęterna ac bonitate immēſa: ſic ad hoc ipſum inſtituit genus humanum. Hinc in regno cælorum ex angelis & electis hominibus conſtituitur vna perfecta ac integra triumphans eccleſia. Quemadmodum etiam ex ſingulis choris angelorū aliqui corruerunt, ita ad ſingulos choros & ordines angelorum aliqui electi hoīes perducuntur, ex quibus ruina cæleſtis inſtauratᷓ, prout S. Gregor. in homilia de angelis docet. Nec eſt putandum, vt aliqui ſimplices erronee putant, ꝙ homines non fuiſſent creati, ſi angeli non peccaſſent.

Matt. 22. Lucæ 20.

Eccleſia triūphās.

ſent. Alioquin ordo vniuerſi non fuiſſet completus. Nec creatum eſt genus humanum ſolummodo ad reparandum angelorum ruinam, ſed etiã ob alias cauſas, videlicet ad complendum ordinem vniuerſi: & quia creator glorioſus voluit cognoſci, coli, laudari, ac diligi non ſolùm a creaturis intellectualibus a materia ſeparatis, ſed item a creaturis intellectualib. materialibus, puta hoībus. De quibus per Salomonem locutus eſt: Deliciæ meæ eſſe cum filiis hominum. Hinc dicit Gregorius: Angelorum naturam & hominum, ad cognoſcendum ſe cõdidit deus. Magiſter quoq; Sententiarum libro ſecundo plenius loquens: Rationalem (inquit) creaturã condidit deus, quatenus ſummum bonum intelligat, intelligendo amet, amando poſſideat, poſſidendo fruatur. Hoc eſt quod libro de doctrina Chriſtiana ſanctus aſſerit Auguſtinus: Ad hoc facta eſt rationalis creatura, vt creatorem ſuum collaudet, ei deſeruiat ac perfruatur eodem: propterea homines naturali inclinatione felicitatem deſiderant. Quum igitur tanta ſit dignitas hominum, qui ad tam præſtantiſſimum finem, ad angelicã felicitatem, ad æternam ſui glorioſiſſimi creatoris fruitiuam ac clarã contemplationem ſunt conditi, nonne ineffabiliter magna eſt ingratitudo, vilitas atque ſtultitia carnaliũ iniq̃rũq; hoĩm, q̃ a creatore ſuo ſe auertẽtes, & tantã beatitudinem nõ curãtes, in rebus carnalibus, caducis, vanis, immundis ac vilibus felicitatem ſuã conſtituunt, hoc eſt in voluptatib. carnis, in terrenis diuitiis, in honore, laude, ac gloria, tẽporalib9, trãſitoriis, & humanis? Quicũq; enim peccat mortaliter, creaturam creatori præ-

hõ quare creatus

Prouer. 8

Petrus Lõbard9

ponit, & in re creata caduca conſtituit ſibi finem inhærendo tali rei magis quam creatori, quod eſt maxima creatoris iniuria, & aſpernatio beatitudinis æternalis, ad quã nos ipſe plaſmauit. Et tñ hoc faciũt oẽs ſupbi, luxurioſi & auari, & quicunq; peccant mortaliter, aut in mortalibus iacent ac manent peccatis. De quibus verificat̃ qđ ait Iohel propheta: Cõputruerunt iumenta in ſter

Ioelis. 1 core ſuo. Et Pſal. Corrupti ſunt & abominabiles

Pſalm. 52 facti ſunt in iniqtatib. Itẽq;: Homo cũ in honore

Pſal. 48 eſſet nõ intellexit, cõparatus eſt iumentis inſipiẽtibus. Quicunq; eñ propter aliquã rẽ creatã violat dei præceptũ, a creatore ſuo mentẽ auertit, & ampli⁹ amat creaturã. i. ſeipm̃ & voluptatẽ ipurã ſeu aliqđ creatũ, vt honorẽ mundanũ vel auꝝ, q̃ deũ. Icc irco iniurioſus eſt deo ac ſtult⁹. Sicq; oẽs iniqui vocãt̃ ſtulti in diuinis ſcripturis, & ſunt innumerabiles ſtulti tales, q̃uis a mundo reputẽtur prudentes, in qbus regnat vitiũ puerilitatis, qm̃ ſicut pueri infantuli plus amant poma & pira quã auꝝ & p̃cioſiſſ. gẽmas, ſic hoĩes tales plus amãt, q̃runt, & ſeruant carnalia & terrena, q̃ ſummũ & inuariabile bonũ, & præclariſſ. dona ſpiritus ſc̃ti. De qbus Salomon conteſtat̃: Stultoꝝ infini-

Ecclesi. 1. tus eſt numer⁹. Sed reſipiſce o hõ inſipiens & in-

Peroro grate, reſipiſce a tãta inſania. Ad creatorem tuũ reuertere, dignitatem tibi deſuper condonatã aduerte. Qui ſummæ ac adorandæ trinitatis imagine es ornatus, & oĩpotẽtis ſimilitudine inſignitus cur te brutis aſſimilas? imo cur peccando viliorẽ ac peiorem beſtijs cunctis te efficis, qui precioſo ſanguine & acerbiſſima paſsione ac morte vnigeniti filij dei redemptus es a damnatione æter-

na, a

na, a iugo peccati, a ſeruitute diaboli? Cur perdis teipſum perditione perpetua? Cur pro voluptate ſpurciſſima, pro fallace honore, pro terrenis diuitijs ad infernum trahentibus vendis teipſum diabolo, & iugo peccati ac dæmonũ ſeruituri te ſubdis, qui ad cæleſtem atq; angelicam beatitudinẽ es creatus, ad dei altiſſimi fruitionem ac gloriam ordinatus? Cur in tranſitorijs & carnalibus tuam ponis felicitatem, & ea plus appetis, quæris, ac colligis, q̃ bona ſpiritalia ac diuina, cæleſtia & æterna? Qui in baptiſmo conſecratus es deo, & chariſmatibus ſpirtus ſancti fulcitus, quare te tradis peſſimo inimico, & tantis te inquinas vitijs? Cur ei acquieſcis, conſentis, & ſeruis, qui nihil aliud quærit quam damnationem tuam æternam, & boni ſapientiſſimi ac fideliſsimi tui creatoris & ſaluatoris conſilia abijcis, documenta recuſas præcepta tranſgrederis? Attende quanta ſit iſta peruerſitas, quam infinita fatuitas, quam dãnabilis & enormis ingratitudo. Redi ergo & penitentiam age, veram beatitudinem indeſinẽter deſidera & exquire. Noli in eoꝝ numero cõputari, q vitã nr̃am putauerunt eſse luſum, & conuerſationem vitæ ad lucra eſse impoſitam, & oportere vndecunq; acquirere etiam ex iniquo. Sapien. 15

¶ Quod beatitudo ſanctorum in clara & immediata viſione dei conſiſtens, ſit ineffabiliter glorioſa, iucunda, deifica, tiua atq; digniſsima.

Articulus LVII.

CHariſsimi, nunc filij dei ſumus, & nondum apparuit quid erimus. Scimus quoniam cũ apparuerit, ſimiles ei erim9, qa videbimus 1. Iohan. 3

eum ſicuti eſt. Videmus in omnibus, ꝙ ex vnione potentiæ cum obiecto conuenienti, ac bene proportionato oriatur delectatio, & quanto obiectũ fuerit magis conueniens & amenum, tanto maior iucunditas generatur in potentia ipſum apprehendente. Sic eñ viſus delectatur in pulchro cõuenienti & ameno viſibili, atq; auditus in dulci ſono & optima ſymphonia pariliq; concentu: guſtus in delicato cibo & potu, tactus quoq; in ſuis obiectis, & odoratus in ſuaui odore. Ecce q̃ vehementer aliqui delectantur in diſcãtu, in eloquẽtia, in muſicorum conſonantia inſtrumentorum. Similiter quidam miro modo lætantur res pulchras inſpiciendo. Naturale etenim eſt delectari pulchra cernendo, & quo res exterior eſt formoſior, tanto eſt ad intuendum iucundior. Nonne delectabile eſſet videre iuuenem tam ſpecioſum vt
2.Reg.14 Abſolom fuit, Adonis ac Paris? Tamen ſi tã pulchrum inſpiceremus, & ſuperueniret alter decies pulchrior, mox oculos auerteremus a primo, & in iſtum decies pulchriorem viſum defigeremus, multoq; plus delectaremur in eius intuitu, quã in primi aſpectu. Si vero ſuperuenerit tertius centies pulchrior primo & ſecundo, nonne priorum pulchritudinem intueri ac admirari protinus ceſſaremus, & tertiũ iſtum cum ingenti delectatione ac admiratiõe aſpiceremus? Cõformiter, ſi quartus intraret millies ſpecioſior tertio, in huius quarti aſpectu tota admiratione, & grandi delectatione ſuſpenderentur oculi noſtri exteriores & interiores. Sicque aſcendendo, quo maior eſt pulchritudo rei viſibilis, eo ad intuendum eſt amenior. Cũ ergo deus excelſus ſit penitus incõparabiliter

pulchri-

pulchrior,& infinite ſine omni menſura ſpecioſi
or vniuerſis & ſingulis creaturis ſimul acceptis,
etiam ſi centies millies eſſent plures ac pulchrio
res quam ſunt,certum eſt quod incomparabiliter
& prorſus ineffabiliter delectabile et iucundum
ſit, deũ verum et glorioſum in ſeipſo clare et im
mediate conſpicere,atq; in ſua puritate et clarita
te immenſa viſum mentis indeſinenter defigere,
præſertim cum in ipſo non ſolum ſit pulchritudo
tam ſumma et infinita, ſed etiam omnis perfe-
ctio ſine menſura ac termino, hoc eſt, immenſa
dulcedo,ſanctitas,ſapientia,omnipotentia, pie-
tas,charitas,beatitudo.Ecce,ſi iam in mundo eſ 2.Para.1.
ſet homo tam ſapiens ſicut eſt angelus ſanctus,
vel vt Salomon fuit, quantum optaremus illum
conſpicere et audire,quemadmodũ ſcriptum eſt, 3.Regũ.4
quod omnes reges terræ deſiderauerũt videre fa- 2.Paral.9
ciem Salomõis, vt audirent ſapientiã eius? Simi
liter,ſi eſſet in mũdo vir tam fortis vt Samſõ,aut Iudic. 14.
Hercules,vel tã victorioſus,ſtrenuus ac robuſtus 15.16.
in p̃lijs, vt Iudas fuit Machab.multũ cuperem⁹ 1.Mach.3
videre illũ.Itẽ ſi aliqs eſſet in terra tã ſc̃tus atque
tantoꝝ patrator miraculoꝝ,vt fuit digniſſimus
Petrus princeps apoſtoloꝝ, nõne ardentiſſ.deſi- Acto.5
deraremus hunc intueri:ſi aliquis eſſet nunc inter
homines viuens,in quo omnia iſta ſimul cõſiſte-
rent,q ſcilicet tã ſapiens eſſet vt Salomon, tã for
tis vt Sãſon,tã victorioſus vt Machabæus,tam
ſanctus & in miraculis tam excellens vt Petrus
apoſt.nonne ad illũ vidẽdũ totus concurreret mũ
dus:& tñ hæc omnia eſſent in illo finite ac mẽſu
rate? Cur ergo nõ accẽdimur ad promerendum
ac obtinendum facialem dei conſpectum in quo

omnia iſta ſunt cum excellentia omnfarie infini ta ? quem claret & per ſpeciem intueri tanto eſt deſiderabilius atq; iucundius, quanto ipſe prę vniuerſis ac ſingulis creaturis eſt purior, pulchrior dignior, ſapientior, potentior, melior, dulcior, & in oī perfectione ac felicitate ſublimior, qui facit

Pſal. 71 et 135 & 146 mirabilia magna ſolus, & magnalia ac præcla riſſima opera quorum non eſt numerus. Nonne mirum, miſerabile, ac deflendum eſt, quod tanta eſt ignauia, excæcatio & acedia noſtra, quod ad intuēdum hoc infinitum ac ſuperpulcherrimum bonum, ad fruendum tam ſuperdulciſſimo bono ad exiſtendum cum domino deo creatore, ſaluatore, ac patre noſtro, non amplius inflammamur nec feſtinamus, in cuius viſione, & fruitione tota noſtra ſalus conſiſtit & dignificatio maxima.

Geneſi. 1. Quamuis enim ſimiles ſimus deo per dona naturæ, quia per intellectum voluntatem atq; memoriam ad dei imaginem ac ſimilitudinem ſumus creati, per dona quoq; gratiæ ac virtutum, ac per opera virtuoſa imago & ſimilitudo dei excellentius in nobis reſplendeat, tamen per dona gloriæ per beatificam viſionem & increatæ bonitatis perfectā & æternā fruitionē tam excellenter et ſupnaturaliter ac inſtar angelorū deo aſſimilamur

1. Iohan. 3 vt S. Iohannes apoſtolus dicat, ꝙ ſimiles deo erimus; q̄a videbimus eū ſecuti eſt, hoc eſt clare & p ſpeciē in ſeipſo: ad inſinuādū quod illa aſſimilatio hoīs cū deo tantæ eſt excellentiæ vt aſſimilatio per dona naturæ ac gratiæ, quaſi nullius reputationis ſit reſpectu aſsimilationis illius p gloriā. Vita nanq;, beatitudo & gloria dei in ſeipſo

eſt

eſt æterna atq́ clariſſima contemplatio ſuæ incõ mutabilis veritatis, ardentiſſima quoq́ ac perfecta dilectio ſuæ circũſcriptibilis bonitatis. Mutua etiam intuitio, dilectio, ac fruitio ſuperbenedictæ, adorandæque trinitatis, qua quælibet diuina & increata perſona aliam æternaliter ac perfectiſſime contemplatur ac diligit, & qua ſeinuicem cum infinita complacentia atque dulcedine perfruũtur. Idcirco dum homo ad beatificam deitatis viſionem ac plenam fruitionem pertingit, tunc vita eius eſt ſupnaturaliter ac ineffabiliter ſimilis vitæ ac felicitati & gloriæ dei. Tunc enim inauertibiliter ac ſplendidiſſime ſtat intentus ſynceriſſimæ contemplatiõi ſummæ veritatis, ardentiſſimæ quoque dilectioni diuinæ & increatæ bonitatis, & iucundiſſimæ fruitioni infinitæ dulcedinis dei.

¶De multis & magis atque innumerabilibus gaudijs beatorum.

Articulus LVIII

REplebimur in bonis domus tuæ, ſanctum eſt templum tuum, mirabile in æquitate. Pſal. 64
Beatitudo & gloria omnium electorum in regno cæleſti, principaliter in clara contemplatione deitatis conſiſtit ſicut iam patuit: ſed ex cõtemplatiõe illa prouenit ſanctis multiplex gaudium, cuius primum & maximum gaudium eſt de ipſa deitate. Cum enim ſancti in patria cæleſti deum ardentiſſime ac ſynceriſſime diligant, imo incomparabiliter plus atq́ ardentius quam ſeipſos vniuerſaſq́ creaturas, certum eſt quod de infinita perfectione, beatitudine, & excellentia dei maxime glorientur, & omnipotenti creatori

Multiplex gaudium beatorum.

beatitudine eius. Præterea, in contemplatiõe dei inenarrabiliter gaudent, ſcd̃m ꝙ deus eſt ens eis ſumme & incõparabiliter conueniens. Eſt etẽm deus in ſeipſo ens ſereniſſimũ, tranquiliſſimum, delectabiliſſimum in infinitum, pure atq; totaliter bonũ, amabile, deſiderabile, pulchrũ, ſuaue, liberale, opulentum, iuſtum ac pium, omniq; creaturæ maxime neceſſarium ac vtile & honeſtũ, qm̃ ſine conſeruatione ipſius non poteſt aliqua creatura ad momentum ſubſiſtere, atq; ab ipſo deo procedit & depẽdet omnis ſalus, gratia ac perfectio cuiuſlibet creaturę: ideo deus glorioſus & ſanctus eſt ens omni menti creatæ bene diſpoſitæ conuenientiſſimum ac delectabiliſſimũ. Hinc mẽtes ſanctorum ex immediata clara ac amoroſa vnione cum deo, concipiunt inæſtimabiliter magnã delectationem, tranquillitatem, complacentiam, cõtẽtationẽ, & pacẽ quæ exupat oẽm ſenſum. Amplius, præter hæc gaudia gaudent de beatifica viſione & glorioſa fruitiõe dei, tanq̃ de propria beatitudine, & ſupernaturali & maxima perfectione ac dignitate deſup eis conceſſa. Reflectunt nãq; conſiderationẽ ſuã ſuper ſeipſos, ſicq; conſiderãt vniuerſa dona ipſius deo collata, cum gratiarum actione pleniſſima. Dumq; intuentur ſe eſſe tam beatos & glorioſos, tã ſublimatos & inauertibiliter fonti totius felicitatis vnitos, indicibiliter gaudẽt de ipſa beatifica viſiõe atq; fruitiõe q̃ habent & de omni gloria ipſis donata, qm̃ vident ſe æternaliter ſecuratos, tãq; perfecte ditatos, ꝙ plenarie contẽtantur & habent quicqd deſiderant. Et q̃uis aiæ beatæ nondum habeant in re corpora glorificata, & quædã accidentalia p̃mia q̃ affectãt, hæc

Deus vt ens.

Beatorum delectatio

Phillp. 4.

Beatitudo ſcd̃m

tamen

tñ habent in expectatione certiſſima, inſuper q̃
uis multitudo ſanctoꝝ angeloꝝ electoꝝq; hoim
ſit nobis in hac vita innumerabilis, incõprehenſi
bilis ac incerta, nihilominus qlibet ſctũs in cælo
Cognitio ſctõrum mutua cognoſcit & ſcit vniuerſos ac ſingulos ciues cæ-
leſtes, qm̃ oẽs ciues cæleſtes amant ſeinuicem val
de ardenti amore, cõſtat etiã ꝙ vnuſqſq; eoꝝ gau
det de felicitate & gloria vniuſcuiuſq; ſui cõciuis
ſicut de btitudine propria: et q̃ maior ẽ gloria ſuo
rum conciuiũ, atq; quo maior eſt mutuus amor,
eo cordialius eis congaudent ac vehementius cõ
Gaudia beatorũ quot poratio gratulantur. Idcirco ex hac parte vnuſqſq; ſctõ-
rũ in cælo habet tot gaudia glorioſa, quot ſunt
angelici ſpũs in nouem ordinibus angeloꝝ, & q̃t
ſunt animæ ſanctæ in regno cæloꝝ. Ecce quanta
eſt beatitudo & gloria electoꝝ, quam innumera
bilia gaudia habent magna & dulcia, glorioſa
& pura, quorum quodlibet, imo & minimum,
maius eſt cunctis delitijs carnalibus & munda-
Pſalm.83 nis. O, quam vere & ineffabiliter beati ſunt, qui
habitant in domo tua domine, in domo illa cæ-
leſti, in qua melior eſt dies vna ſuper milia. O
quam beatus quem elegiſti, etiam quicquid inte-
Pſal.64. rim patiatur. O vos miſeri amatores huius ſecu-
li nequam & carnis immundæ, amatores inſa-
ni voluptatis magis quam dei, reſipiſcite, peni-
tentiam agite: & contemptis immundis delitijs
Matth.3. ad tantam beatitudinem aſpirate: eius deſiderio
& amore vileſcant vobis vana ſolatia atque
oblectamenta carnalia. Nolite tantam amitte-
re gloriam propter vilem & breuem lætitiam.
1. Iohan.2 Ecce mundus tranſit & concupiſcentia eius, glo
ria autem cæleſtis æternaliter perſeuerat. Certe
cum

cum bonitas,pulchritudo &perfectio dei infinite excedat omnem bonitatem,decorē &perfectionem creatas, iucundatio quæ oritur ex immediata perceptione boni &pulchri tam infiniti, infinite excedit omnem delectationem procedentē ex perceptiōe boni creati. Si ergo in corporum vnione tanta conſiſtit voluptas, qualis eſt illa iucunditas,quæ immediata,pura &clara vnione cum deo conſiſtit? Non tm̄ excedit vniuerſum Oceanū vnam guttam in quantitate, quantum excedit iucunditas illa ſuperna vniuerſas delitias,quę vnquam in mundo fuerunt,ſunt & erunt.

¶De multis ex quibus perpenditur quam inenarrabiliter magna ſit beatitudo,pulchritudo, ornatus & gloria ſanctorum in cælo. Art. LIX.

INebriabuntur ab vbertate domus tuæ,&torrēte voluptatis tuę potabis eos. Ineffabilis magnitudo felicitatis ſanctorum ex multis probatur,primo ex hoc qđ nulla pura creatura, nec Cherubim,nec Seraphim,fuit digna &apta eam hominibus recuperare ac promereri, ſed cum primi parentes hanc beatitudinem perdidiſſent ſibi ipſis ac poſteris ſuis,ipſemet vnicus filius dei verus deus,factus eſt homo, vt in aſſumpta humanitate recuperaret humano generi felicitatem & gloriam iſtam, quemadmodum in euangelio cōteſtatur:Ego veni vt vitam habeant,id eſt,vt credentes per meum aduentum vitam gratiæ obtineant in præſenti, & abundantius habeant,hoc eſt,vitam gloriæ ſortiantur in futuro. Hinc ſcriptum eſt in euangelio: Non miſit deus filium ſuū vt iudicet mundū,ſed vt ſaluetur mundus p ipm

Pſalm.35 Felicitas ſanctorꝫ ex multis ꝓbatur I. Geneſ.3 Iohann.1 Iohan.10 Iohann.3

nerentur. Secundo perpendi poteſt incomparabi-
lis plenitudo ac dignitas beatitudinis electoꝝ: ex II.
hoc ꝙ vnigenitus filius dei eam tam precioſe ac
laborioſe emit & recuperauit hominibꝰ. Ipſe ete
nim vnicus & omnipotens filius dei, vniuerſoꝝ
creator, qui ſolo imperio cum gaudio creauit cæ-
lum & terram, non ſic reformauit, nec ſic libera-
uit genus hũanũ, ſed precioſiſſimo ſanguine ſuo
illud redemit, & laborioſiſſima paſſione, ac igno
minioſiſſima morte recuperauit atq; promeruit
ei felicitatẽ cæleſtem, factus obediens patri vſq; Philipp. 2
ad mortem. Vnde locutus eſt: Animam meã po- Iohan. 10
no pro ouibus meis. De q̃ Iſaias dixit: Inglorius Iſaiæ. 53
erit inter viros aſpectus eius, & forma eius inter fi
lios hoĩm. Is eñ de quo Pſal. prædixit: Speciosus Pſal. 44
forma p̃ filijs hoĩm, propter nos factus eſt obpro Pſalm. 21
briũ hoĩm & deſpectio plebis. Atq; vt recupera-
ret nobis pulchritudinẽ paradiſi cæleſtis lucẽ glo-
riæ & claritatẽ beatificæ fruitiõis, dignatus eſt tur Sapien. 2
piſſimã & acerbiſſimã mortẽ ſubire, & velut le-
proſus ac viliſſimus hoĩm apparere ac reputari:
queãdmodũ rurſus Iſaias fatetur: Vidimus eum Iſaiæ. 53
non habentẽ ſpeciẽ neq; decorem. Vere languo-
res noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe porta
uit. Et nos reputauimus eũ quaſi leproſum, & per
cuſſum a deo & hũilitatũ. Ipſe aũt vulneratus eſt
propter iniquitates noſtras, attritus eſt propter ſce
lera noſtra. Hinc glorioſus princeps apoſtolorum 1. Petri. 1.
diſſeruit: Non corruptibilibus auro vel argento re
dempti eſtis, ſed p̃cioſo ſanguine agni immacu-
lati, de quo in Apocalypſi ait Iohan. Apoſtolus:
Chriſtus dilexit nos, & lauit nos a peccatis noſtris Apocal. 1
in ſanguine ſuo, & fecit nos deo noſtro regnũ

&

&ſacerdotes. Nequaquam putādum eſt quod ſapientiſſimus ille mercator pro parua re tantū expoſuerit precium, imo nō niſi pro incomparabili gloria ſuis electis recuperanda, tanta fecit ac pertulit: Idcirco nos tanto precio empti, non vendamus noſipſos diabolo pro vili nummo peccati, ſed redemptori altiſſimo ſubditi ſimus ac grati.

III. Tertio perpenditur excellentia beatitudinis ſempiternæ ex hoc quod electi & iuſti eam tam precioſe emerunt, & tot & tanta pro ea obtinenda fecerunt ac pertulerunt. Pro hac namque felicitate martyres ſancti innumerabilia atque duriſſima tormentorum genera ſponte perpeſſi ſunt, & cuncta quæ mundi ſunt cōtempſerunt, ſicut ait Apoſtolus: Sancti ludibria & verbera experti ſunt, inſuper vincula & carceres. Lapidati ſunt, ſecti ſunt tentati ſunt, in occiſione gladij mortui ſunt. Circuierūt in melotis, in pellibus caprinis, egētes, anguſtiati, afflicti, quibus dignus non erat mundus in ſolitudinibus errantes, in montibus & in ſpelūcis & in cauernis terræ. Pro hac felicitate multi nobiliſſimi pulcherrimiq; iuuenes ac puellæ, omnē mūdi proſperitatē & vanā delectationē ſpernētes ſacras introierūt religiōes, & ī clauſtris arduiſſimā vitā duxerūt, imo innumerabiles electi ītrauerūt deſerta, & ſolitariā vitā ducentes, angelicam vitā geſſerūt in terris, corpa ſua arctiſſime caſtigātes, modico pane & aqua contenti. Non ergo pigeat nos pro tāta beatitudine paululum laborare, carnem noſtram cum vitijs & concupiſcentijs cruci figere, tentationibus quoq; viriliter reluctari, qa (vt ſanctus fatetur apoſtolus) non coronatur niſi qui legitime certauerit. Hinc Leo papa locutus eſt:

Hebre. 11.

Gala. 5

Tim. 2.

Non

Non dormiẽtibus prouenit regnum cælorum, nec otio deſidiaq́; torpentibus beatitudo æternitatis promittitur. Quarto perpenditur ſublimitas gloriæ huius, ex multiplici teſtimonio amicorum dei ſanctorum prophetarum atq; apoſtolorum, quibus hoc reuelauit ſpiritusſanctus. De hac quippe felicitate Iſaias loquitur deo: Oculus non vidit deus abſq; te, quæ præparaſti expectantibus te. Qđ Paulus apoſtolus plenius exprimens. Oculus (inquit) non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcenderunt, quæ præparauit deus his qui diligunt eum. Nobis autem reuelauit per ſpiritũ ſanctum. Hinc in Geneſi dominus ait ad Abraham Ego protector tuus, & merces tua magna nimis. Deniq;, diuino & magno Dionyſio Chriſtus in carcere apparens, ſuumq; corpus tradens: Accipe ai t hoc chare me°, quoniam merces tua apud me magna eſt valde. Hinc & in Exodo legitur quod dum Moſes dominum exorauit, dicendo: Oſtende mihi gloriam tuam, dominus ei reſpondit: Ego oſtendam tibi omne bonum, id eſt, meipſum. Deus enim benedictus & adorãdus eſt bonum omnino perfectum, in quo eſt omnium bonorum atq; pulchrorum ac deſiderabilium infinita perfectio, ac plena poſſeſſio. Ideo deus eſt vnum illud, quod ſolum & maxime neceſſarium eſt, in quo pleniſſime inuenitur, quicquid recte appetitur. Si appetantur diuitiæ, ſi poteſtas, ſi ſapientia, ſi voluptas, ſi beatitudo, ſi quies & pax, ipſe eſt diues in ſe, & diues in alijs, & opulentiæ eius nullus eſt finis. Ipſe omnipotens, & ſapientiæ eius nõ eſt numerus nec menſura. Ipſe eſt fons totius ſalutis, in quo ſolo rationalis creatura verã

Leo pap. IIII

Iſaiæ. 64.

1. Corin. 2

Geneſi. 15

Dionyſi°

Exodi. 33

Boethius

Lucæ. 10

Pſal. 146.

&beatam inuenit quietem &pacem. In ipſo ergo figamus noſtram intentionem, in ipſo ſtabiliamus noſtram finalem affectionem, in ipſo ſimplificemus deſideria noſtra, ita vt nihil penitus affectemus, niſi ipſum, vel in ipſo, & propter ipſum, hoc eſt, alia inquantum nobis neceſſaria aut vtilia ſunt ad complacendũ ei, & ad obtinendũ beatificam eius fruitionem. Sicq; in aduerſis tanquã
Pſal. 61 in omnibus diuitijs erimus gloriãtes, cum prophe
V ta dicentes: In deo ſalutare meum, & gloria mea deus auxilij mei, & ſpes mea in deo eſt. Quinto ꝑpenditur præclariſſima gloria beatorum ex ornatu quem creator omnipotens omni anno largitur creaturis inanimatis, videlicet pratis, arboribus, herbis, floribus, agris ac lilijs: quæ omnia adueniente æſtate & ſole approximante miro modo reflorent, ornantur ac venuſtantur. Vnde & apud
Matth. 6 Matthæum dixit Saluator: Conſiderate lilia agri quomodo creſcunt. Dico autem vobis, quod nec Salomõ in om̃i gloria ſua coopertus eſt, ſicut vnũ ex iſtis. Si autem fenum agri quod hodie ẽ & cras in clibanum mittitur, deus ſic veſtit, quanto magis vos minimæ fidei? Si ergo iſta terrena ac infima ſic reflorent & pulchrificantur, accedente ad ea ſole in circulo obliquo, id eſt Zodiaco, qualiter ornabuntur & exhilarabuntur rationales creaturæ, cum ortus fuerit eis in cælo ſol intelligentiæ fons ſapientiæ, origo totius lucis & gratiæ, obiectum & cauſa gloriæ ac ſalutis perpetuæ, quibus
Malac. 4 per Malachiam dominus pollicetur: Orietur vobis timentibus nomen meum ſol iuſtitiæ, & ſanitas in pennis veſtris? Ecce qualiter arida terra, nuda prata, indecora arbuſta, ſuo tp̄e decorantur

&vireſ-

& vireſcũt graminib⁹, floribus, folijs, virore, ſuauitate & fructibus: qualiter ergo corpora electoꝝ in reſurrectione vltima fulcientur claritate, agilitate, impaſſibilitate, ſubtilitate, odore dulciſſimo atq; lætiſſimo apparatu? ad quod oſtendendum Chriſtus ante ſuam paſſionē ſe transfigurauit coram tribus apoſtolis, & reſplenduit facies eius vt ſol. Sexto perpenditur plenitudo felicitatis ac gloriæ beatoꝝ ex hoc quod muri cæleſtis Ieruſalē & angeloꝝ ruina, reparandi ſunt & cõſtruẽdi ex electis hominibus. Si ergo artifices huius mũdi tam pulchre perornant rudia ſaxa, ex qbus ædificant caſtra & ſtatuas, nonne artifex ille cęleſtis pulcherrime decorabit animas & corpora electoꝝ, ex quibus reparabit & cõplebit cæleſtē Ieruſalē, triumphantem eccleſiam, curiamq; supernā? Septimo idem perpenditur ex conſolatione interna, quam deus interdũ largitur in iſto exilio ſuis deuotis, q̃s ſæpe tam dulciter viſitat, ꝙ ſeipſos nequeũt continere, & vix valeant capere aut ſufferre præ carnis fragilitate, ita ꝙ ſupra ſe ſubito rapiuntur, & alienati ab omni ſenſu, motu & actu corporeo, in diuitias gloriæ dei mirabiliter abſorbẽtur. Si tam dulcis eſt ros & gutta ſuauitatis ſupernæ, quã delitioſus eſt fons ipſe ſuauitatis immenſæ deguſtat⁹ in ſeipſo clare & immediate? Octauo idem perpenditur ex hoc, ꝙ fidelis ac munificẽtiſſimus deus ſanctos ſuos in vita hac tam ſublimiter multipliciterq; honorat per diuerſa miracula, atq; per cultum quem eis impendunt fideles, intantum ꝙ oſſibus, reliquijs, pulueribus, panniculiſq; ſanctorum maior impenditur honor, quã imperatoribus regibus, aut principib⁹ mũdi. Vnde merito dixit

Matth.17 Lucæ.9. Marc.9

VI.

VII

VIII

propheta: Mihi autem nimis honorati ſunt ami-
Pſal. 138. ci tui deus, nimis confortatus eſt principatus eorum:
hunc ergo opulētiſſimū, optimū, liberaliſſimūque
omis boni remuneratorem totis veneremur præ-
1. Regu. 2 cordijs, qui primo Regum teſtatur: Quicunque glo
rificauerit me, glorificabo eum: Qui autem con-
temnunt me, erunt ignobiles.

¶De beatiſſima & dilitioſiſſima refectio
ne ſanctorum in cælo. Art. LX.

Apoc. 16. BEati qui ad cenā nuptiarū agni vocati ſunt
Spiritali refectione reficit trinitas benedicta
vniuerſos ciues cæleſtes, quæ refectio eſt om
Refectio patriæ cæleſtis ni corporali refectiōe tanto ſuauior atque p̄ſtātior,
quāto ſpiritus rationalis eſt nobilior corpore, &
quāto cibus ſpiritualis dignior dulciorque conſiſtit
Refectio in cælis q̄re cæna dicta. omni corporeo alimento. Recte quoque refectio
iſta cena vocatur magis quā prandiū, quia eſt vl-
tima ita refectio, poſt quam alia nulla reſtat, quē
admodū cena eſt vltima diei comeſtio: dicitur eti-
Gregori⁹ am ſpecialiter cena agni, id eſt, Chriſti filij dei, de
Iohan. 1 quo dixit beatiſſimus Iohan. Baptiſta: Ecce agn⁹
dei, ecce qui tollit peccata mundi, q̄m ipſe per ſuā
digniſſimā paſſionē promeruit nobis glorioſam
illam reſurrectionē, ſcd'm quod in cena ſua corpo
rali nouiſsima dixit apoſtolis, & in eorum perſo-
Lucæ. 22. na cunctis fidelibus: Ego diſpono vobis ſicut di-
ſpoſuit mihi pater meus regnū, vt comedatis &
bibatis ſuper mēſam meā in regno. Ipſe etēm me
rito ſuæ ſalutiferæ paſsionis reſerauit nobis ianuā
& aditū regni cæleſtis. Dicitur quoque cena nuptia
rum agni, quia in regno illo ſalutis æternæ eccle-
ſia filio dei perfectiſsime deſponſatur, inſeparabi
liter vnitur, non per fidem & charitatē imperfectā

ſicut

ſicut in via huius exilij in quo peregrinamur a do
mino (ſecundum quod dixit Pſalmiſta ad deum: Pſalm.38
Quoniam aduena ego ſum apud te, & peregrinꝰ
ſicut omnes patres mei) ſed ꝑ btificam viſionem
atqꝫ completā fruitionem. In qua deſponſatione
exhibetur ſponſæ, hoc eſt triumphanti eccleſię &
vnicuiqꝫ menti beatæ, nobiliſſima, iucundiſſima
æternaliſque cena, quæ eſt refectio glorioſa ſum-
me confortans, delectans & ſine faſtidio ſatians,
ſpiritaliterqꝫ impinguans. De qua in euangelio Lucæ 14.
legitur: Btūs qui manducabit panē in regno dei. Iohan. 6
Hic panis eſt Chriſtus, qui eſt panis vitę, panis ſu Matth. 6
perſubſtantialis, qui in ſacramento altaris reficit
eccleſiam militantem corpore ſuo ſancto & ſan
guine precioſo, ſub ſenſibilibus tegumentis: por-
ro eccleſiam triumphantem reficit ſua incompre
henſibili atqꝫ altiſſima deitate, cuius beata frui-
tio etiam dici poteſt panis ſanctorum atqꝫ refe-
ctio. Et quoniam glorioſiſſimę trinitatis vna eſt
deitas, eademqꝫ cognitio atque actio indiuiſa ad
extra: iccirco quamuis hæc cena ſpecialiter Chri
ſto aſcribatur, tamen a tota excellentiſſima tri
nitate exhibetur, cuius refectionis tanta eſt digni
tas, vt ipſemet filius dei affirmet ſe in ea miniſtra
turum ſuis electis, ſecundum quod loquitur de ſe-
ipſo: Amen dico vobis, ꝙ præcinget ſe, & faciet Lucæ 12.
illos diſcumbere, & trāſiens miniſtrabit illis, quæ
eſt miniſtratio dignationis non ſubiectionis, ſicut Deꝰ p̄ele
interdum ſuperior ex ſua charitate, dignatione& ctos refi-
humilitate miniſtrat ſubditis ſuis ad menſam. In cit tribus
hac cena ac refectione beata, deus pater pro fer- ferculis in
culo optimo prębet ſuipſius claram cognitionē, patria.
non ſolum oſtendendo beatis ſuis fontalem deli- I.

tioſiſſimam deitatē, ſed etiam ſuam paternam fecunditatem, & actionem ſuam ad intra: qua ſe ipſum intelligendo, generat æternaliter ac inua-
II. riabiliter vnigenitum filium ſuum. Secundum ferculum præſtantiſſimum quod exhibet & apponit, eſt manifeſtatio & illuminatio, qua beatos illuſtrat ad contemplandum ſuam ſpiratiuam fecunditatem & actionem immanentem, qua ſpi-
III ritus ſanctus ab ipſo procedit. Tertium ferculum eſt manifeſtatio, qua electis oſtendit, quam vehementer dilexit genus humanum, dum pro eius ſalute miſit vnigenitum filium ſuum in mundum,
Iohann. 3 iuxta illud: Sic deus dilexit mundum, vt vnigenitum filium ſuum daret, vt oñis qui credit in ipm non pereat, ſed habeat vitam æternam. Hæc omnia clare, beatifice, ac fruitiue cognoſcere, intueri contēplari, dulciſſime atq; ineffabiliter ſapit beatis, in horum intuitu ineffabiliter accenduntur & rapiuntur in deum, omniq; iucunditate replentur.
Deus fili9 reficit electos trib9 ferculis I. Inſuper filius dei in hac menſa pro primo ferculo præſtat beatis claram notitiam, qualiter ipſe æternaliter generetur a patre & tamen conſubſtātialis & coæqualis ſit ei. Pro ſecundo ferculo dat
II. eis glorioſam contemplationem, ad intelligendū qualiter ſpiritus ſanctus procedit ab ipſo ſicut a
III patre. Tertium quoq; ferculum exhibet eis, illuminando mentes eorum ad cognoſcendum clariſſime ſuæ incarnationis myſterium, & ſuam glorificatiſſimam humanitatē, ac omnem ipſius felicitatē & gloriā, atq; beneficia q̄ per ipſam nobis impendit. In quibus omnibus quantū & qualiter q̄ exuberantiſſime & præcordialiſsime glorietūr oēs beati, nemo in vita hac plene valet cōcipere.

Præterea

Præterea in hac beatiſſima refectione & cena ciuium ſupernorum ſpiritus ſanctus pro primo ferculo oſtendit mētib⁹ beatorꝝ, qualiter ipſe æternaliter procedat a patre & filio, & tamen conſubſtantialis & coæqualis ſit eis. Pro ſecundo ferculo eis largitur ſplendidiſſimam iucundiſſimamq́ꝫ notitiam totius ſuperbenedictiſſimæ trinitatis, & totius gloriæ eius, & qualiter cum infinita lætitia tres adorandæ, æternæ, & increatæ perſonę ſeinuicem æternaliter intuentur, amant, amplectuntur ac perfruuntur. Pro tertio autem ferculo pandit beatis omnem ſuam charitatem, dignationē pietatem, munificentiam ac beneficentiam circa eos, & qualiter ſua pietate & gratia ſanctificati ſint & ſaluati, ac qualter dona ſua præſtando, ſe ipſum infudit ac contulit ipſis. Ecce his ferculis feliciſſimæ mentes ſanctorum abundantiſsime nutriuntur, excellentiſsime deificantur, ſuauiſsime inebriantur, inſeparabiliter confirmantur, ſupernaturaliter nobilitantur, gaudioſiſsime contentātur, atq́ꝫ æterna ſecuritate fruuntur. De hac refectione ait ſponſus in Canticis: Comedite amici & bibite, & inebriamini chariſsimi. Et Pſalm. Quam magna multitudo dulcedinis tuæ domine Hoc eſt vere manna cæleſte, habens in ſe omne delectamentum & omnis ſaporis ſuauitatem. Hac ſuauitate in ſuo fonte perfecte & immediate guſtata, prorſus deſipit, & infinite contemnitur omnis delectatio carnalis, venerea, guſtus & tactus, quam ſceleratiſsimus Mahumetus in ſuo Alchorano promittit cultoribus ſuæ legis, imo ſpurciſsimę fecis. O q̄ p̄clariſsima eſt cena illa cæleſtis, ſpiritalis, diuina, puriſsima, ī q̄ ſunt tā innumerabi

De⁹ ſpūs ſctūs exhibet tria fercula beatis in patria.

Cantic. 5

Pſal. 30.

Sapien. 16

innumerabiles,pulcherrimi,ſapientiſſimi, nobi-
biliſſimiq́ꝫ conuiuæ,ſeinuicem ardentiſſime dili-
Societas ſupnorũ ciuium gentes,perfectiſſime inuariabiliterq́ꝫ concordes,
vt; oẽs angeli ſancti,archangeli,principatus, po
teſtates,virtutes,dominationes,throni,cherubim
ac ſeraphim:omnes quoq́ꝫ patriarchæ,prophetę,
apoſtoli,martyres,confeſſores,virgines, & cæte
ri ſancti.In qua cena Chriſtus ſecũdum quod ho
1.Timo.2 mo,dei & hominum mediator reſidet primo lo-
co:quia & ipſe ſecundum aſſumptam humanita
tem ab adorãda reficitur trinitate, atq́ꝫ poſt ipm
reſidet immediate mater eius digniſſima, ſacra-
tiſſima virgo Maria,ſuper omnes angelicorũ ſpi
rituum ordines eleuata.Deinde vnuſquiſq́ꝫ ſctõ-
rum reſidet ordinate, ac decentiſſime collocatur
ſecundum dignitatem,gradum & exigentiã me-
ritorum ſuorum.Poſtremo quoniam quælibet cõ
Præmia eſſentia-lia & accidẽtalia btõꝝ. ſideratio beatorum magnam & propriam habet
delectationem,& dulciter reficit mentem beatã,
conſtat q̃ in cena illa altiſſima erunt tot fercula
gaudioſa, quot conſiderationes ſancti habebunt
de deo,de ſeipſis & omni felicitate, perfectione,
& gloria eis conceſſa,de vniuerſitate ſuoꝝ conci
uium,& de vnoquoq́ꝫ illorũ, de ordine toti⁹ crea
turæ: imo & de ſupplicijs atq́ꝫ miſerijs damnato
rum,quibus beati nequaq̃ compatientur:ſed ze-
lo iuſtitiæ congratulabũtur æquitati diuinę de im
piorum iuſta damnatione.Vnde in Apocaly.ait
Apoca.19 Iohan.apoſtolus:Audiui vocem magnam quaſi
tubarum multarum in cælo dicentium: Alleluia
laus & gloria & virtus deo noſtro,qm̃ vera & iu
ſta ſunt iudicia eius, quia iudicauit de meretrice
magna quæ corrupit omnem terram,id eſt, con-
gregationem

gregationem iniquorũ,quę eſt eccleſia malignan
tium,condemnauit. Cuius rei figura præceſſit in Pſalm.25
Aegyptiorum ſubuerſione.Nam Pharaone cum Exodi 14
ſuis ſubmerſo filij Iſrael cecinerũt:Cantemus do Exodi 15.
mino,glorioſe enim magnificatus eſt,equum &
aſcenſorem proiecit in mare.Sic principe tenebra
rum cum vniuerſis reprobis in infernum proiecto
gratias agent deo, & laudem ei dicent cuncti ele
cti.Denicꝫ certum eſt,ꝙ in cena illa cæleſti valde
ſpeciale gaudium ac nobile ferculum proueniet
ſanctis de humanitate filij dei, & glorioſiſſima
virgine Maria, de quo ſequenti dicitur articulo.
De tali ac tanto conuiuio ſancti gratias agẽt deo,
non poſt illud, quia conuiuium illud nunq̃ finem
habebit:ſed in illo,id eſt,ipſo durante indeſinen-
ter gratias referent hoſpiti tam liberali & amo-
roſo. Ad hanc ſacratiſſimam cenam ardentiſſi-
me vnuſquiſ.ꝑ noſtrum aſpiret dicendo: Quem- Pſalm.41
admodum deſiderat ceruus ad fontes aquarum,
ita deſiderat anima mea ad te de9. Sitiuit anima
ad te deum fontem viuum,quando veniã & ap-
parebo ante faciem dei?

¶Quod ſancti in cælo ex omni parte habent co-
pioſiſſimam rationem atcꝫ materiam multipli-
cium gaudiorum. Articulus LXI.

VEnient in Sion laudantes, & lætitia ſempi- Iſaiæ 35
terna ſuper capita eorum,gaudium & læti
tiam obtinebunt.Et fugiet dolor & gemi-
tus. Tanta, tam copioſa & multiplex eſt electo-
rum in cælo beatitudo & gloria,quocuncꝫ ſe ver
terint,cauſam & incitamenta gaudendi inueni-
ant,Nam ſupra ſe primo & maxime gaudent de

II. benedicta & adoranda trinitate. Deinde ſupra ſe gaudent de omni beatitudine, perfectione, deco-
III. re, & eminentia humanitatis filij dei. Tertio gau dent ſupra ſe in conſpectu virginis glorioſæ Ma- riæ, de omni pulchritudine, excellentia, beatitudi ne, & honore ipſius. Quarto gaudent ſupra ſe de
IIII. omnibus angelis ſctis et de animabus ſeu homi-
V nibus ſanctis qui eis in gloria ſunt ſuperiores. Gaudent quocꝫ in ſe de vniuerſa beatitudine, gra
VI tia & excellentia eis collata. Inſuper gaudent cir ca ſe de feliciſsima ſanctorum ſocietate & bea- ta communiõe, qua vnuſquiſcꝫ eorum alteri bea
VII titudinem ſuã communicat. Gaudent & infra ſe non ſolum de his qui inferiores ſunt eis in gloria, ſed & de tota machina mundiali, quæ poſt diem iudicij erit pulcherrime decorata, vt tactum eſt ſu pra, atcꝫ (vt præcedẽti tangebatur articulo) gau debunt etiã de inferno. Qualiter autem gaudebũt de deo & in deo, in cuius viſione et fruitione eſsẽ tiali ſanctorum omnium pręmium conſiſtit, iam ante pro viribus eſt expreſsum: qualiter vero de Chriſti humanitate gaudeãt, modo pro poſse tan gendum eſt. Itacꝫ de humanitate filij dei multipli citer exultabũt: primo de omni pulchritudine eius quam habet in donis gratiæ & gloriæ tam in cor pore q̃ in anima. Tota nanque capacitas animæ

Gaudij btõꝝ de Chrõ ho mine rõ multi- plex

I. Chriſti ac virium eius ab exordio ſuæ creationis & vnionis cum deitate, fuit repleta omni gratia & virtute, oĩ dono & fructu ſpũs ſcti: imo & in- tellectus eius repletus fuit beatifica deitatis viſio ne. Porro poſt paſſionem ſuã humanitas ſua ple- niſſime glorificata eſt in ſua reſurrectiõe & aſcẽ ſione, quãtũ ad corpus ſuũ inferioresꝙ vires ſuas

Et quanto anima Chriſti præ omnibus ſanctis ex cellentius fruitur deo, & glarioſior ſanctiorq́ cõ ſiſtit, tanto corpus Chriſti mirabilius atq́ ſplendidius eſt glorificatum quatuor dotibus corporũ hominum electorum, ita q́ claritas pulchritudinis eius, ac pulchritudo ſuæ claritatis venuſtiſſimusq́ aſpectus & pulcherrimus eius vultus ineffabiliter maior ac delectabilior eſt omni claritate & decore ſolis, lunæ ac ſiderum omniumq́ corporum glorificandorum. Cum igitur tota Chriſti humanitas ſit tam incomparabiliter ſpecioſior, dulcior, glorioſior ac ſublimior omnibus creaturis, tam angelis q̃ cæteris ſanctis, conſtat quod omnes beati in conſpectu humanitatis Chriſti vehementiſſime delectentur, ita q́ maximum gaudium quod habent poſt beatificam dei viſionem eſt gaudium iſtud ex intuitu humanitatis Chriſti conceptum: cuius humanitas tanta gratioſitate, venuſtate & gloria eſt perfuſa, q́ & angeli ſancti deſiderant eam aſpicere, & cum indicibili iucunditate eam inſpiciunt omnes beati. Secundo, ciues cæleſtes gaudent de Chriſti humanitate, & de eius inſpectione, in quantum per ipſam ſunt liberati vel reparati, & multa & maxima beneficia conſecuti. Itaq́ animæ ſanctæ in cælis inæſtimabiliter gaudent de humana natura filij dei, & de omni excellentia ac gloria eius, qui per eam ſunt ab æterna damnatione ereptæ donis grãæ in via huius ſeculi adimpletæ, atq́ ad felicitatem ſempiternam pductæ. Et quo maiora ac digniora ſunt beneficia iſta, eo humanitatem Chriſti iucundius intuentur, ardentius diligunt, & præcordialius domino IESV Chriſto ſaluatori ſuo regratiantur

Venuſtitas humanitatis Chriſti

II.

Tan-

Tanto certe precordialius atq; deuotius, quo plura ac maiora pro eorum ſalute fecit ac pertulit. Porro ſancti angeli gaudent de Chriſti humanitate, quia per eam ipſorum ruina eſt inſtaurata, ſocietas aucta, & gloria multiplicata. Tertio omnes ſancti in cælo gaudent potiſſime de Chriſti humanitate, eo quod ipſa vnita eſt vnione perſonali vnigenito dei filio, vero deo, quod eſt dignitas infinita, & maius bonum ac eminentius donum, quam omne bonum ac donum cæteris ſanctis et reliquis omnibus creaturis collatum. Hinc de tanta humanitatis Chriſti exaltatione amplius gaudēt ſancti, quam de omni beatitudine, pulchritudine, gratia & gloria omnium cæterorum ſanctorum, & quanto plus diligunt Chriſtum ſecundum vtramq; ſuam naturam, tanto exuberantius gloriantur de omni perfectione, excellentia, & gloria vtriuſq; ſuæ naturæ, videlicet æternæ deitatis atq; aſſumptæ humanitatis. Præterea, omnes ſancti in cælo de præſentia & aſpectuglorioſiſſimæ virginis matris filij dei mirabiliter ineffabiliterq; lætantur, & tanto intenſius, quanto eam amant feruentius. Primo ergo lætantur in eius aſpectu, quoniam ipſa præ omni pura creatura in eſſe creato ſubſiſtente, eſt inenarrabiliter ſpecioſa, ſancta, perfecta, & glorioſa, bona, amabilis, pia, & ad intuendum delectabilis ac iucunda, imo omnino dulciſſima. Si enim de Eſter regina veraciter ait ſcriptura. Erat formoſa valde, et incredibili pulchritudine, omnium oculis gratioſa & amabilis videbatur, quam incomparabiliter excellentius dicendum eſt illud de glorioſiſſima & glorificatiſſima virgine dei matre, q̄ fontem

III Vnitas Chriſti pſonæ diuinæ & humanæ donum excellentius cæteris omnibus

Gaudiū beatorū de excellentia, I.

Eſter. 2

tem concepit ac peperit pulchritudinis infinitæ. Eſt ſi creator omnipotens tantam pulchritudinem, amabilitatem & gratioſitatem ponit in modica humani corporis parte, puta in facie, quã incomprehenſibiliter ac infinite pulcher, amabilis & gratioſus eſt ipſe in ſemetipſe. Secundo vniuerſi beati gloriantur in virgine ſumma, quia ꝑ eam conſecuti ſunt gratioſa dona, & beneficia glorioſa a domino multa & magna. Ipſa nanq; genuit mundo ſaluatorem, ipſa eſt aduocata eccleſiæ militantis, peccatorum refugium, mater & conſolatrix miſerorum. Ei commiſſum eſt miſericordiæ regnũ: & per eam innumerabiles peccatores veniam, gratiam & ſalutem adepti ſunt Et quicquid gratiæ eſt in nobis: ꝑ ipſam datũ eſt nobis. Tertio gaudẽt ꝑſertim i ea et de ea de eius excellentia ac honore: eo quod ipſa ſit mater veri dei: comparentalis deo patri: eũdem filium habens cum illo: quod eſt dignitas quodammõ infinita, propter quam tota curiæ cæleſtis militia, ſingulari præcipuoq; honore eam deuotiſſime veneratur, tantoq; abundantius congratulatur excellentiæ eius, quanto feruentius diligit eam: & quanto quis beatorum miſericordiam maiorem ab ea & per eam a deo eſt conſecutus, tanto præcordalius diligit eam & honorat, ac ei in omnibus iſtis congaudet. Inſuper vnuſquiſq; beatorũ gratulatur ſupra ſe de vniuerſis angelis ſancti, ac cæteris qui eo ſunt maiores in gloria: quoniã omnibus illis toto corde fauet, congaudet: nec appetit eſſe aut habere quod illi ſunt et habent: ſed plene contentatur de ſuo: & quod non habet plene in ſe, gaudet ſe per charitatem & participationem

II. Prærogatiuæ Mariæ virg.

III.

Gaudiũ beatorũ de angelis & alijs ſanctis

nem habere in alio. O quis excogitare aut dicere queat, quantum inferiores ſancti lætantur ex intuitu, præſentia in conſortio ſanctorum apoſtolorum ac prophetarum, & virtuoſorum paſtorũ ac aliorum quorum doctrinis ſubſidijs & detectionibus tantam beatitudinem ſunt adepti, & pˉſertim de illorum aſpectu, ad quos ſpecialiorem & ampliorem habuerunt dilectionem ac deuotionem? Certe omnia gaudia huius mundi ſimul collecta, comparari nequeunt gaudio quod vnuſquiſque beatorum habet de beatiſſimæ virginis Mariæ præſentia & conſpectu, quod etiam quibuſdam electis amatoribus eiuſdem virginis datum eſt in vita hac experiri, quibus ipſa virgo piiſſima viſibiliter apparere dignata eſt. Nec dubium quin multo plus delectentur in aſpectu humanitatis filij dei, & tamen hæc omnia gaudia ad accidentale pertinent prœmium beatorum, quod totum ſimul ſumptum incomparabiliter minus eſt, gaudio præmij eſſentialis, videlicet, beatæ fruitionis, qua excellentiſſima trinitate & eius vna ſimpliciſſima deitate fruuntur. At vero qualiter ſancti intra ſe gaudent de propria felicitate, perfectione, & gloria, de vniuerſis ac ſingulis ſuis conciuibus, angelis ſanctis, & animabus beatis, tactum eſt ſupra, de quo tamen et infra magis tractabit̃. Aſpiremus ergo, feſtinemus et curſitem⁹ ad ineffabilem gloriam electorum, ad quam currere eſt eam feruenter appetere, ad quã feſtinare, eſt tempus indultum fructuoſe expendere, & dei præcepta diligenter implere, ad quam aſpirare, eſt eius deſiderio ac amore flere & gemere in

internum gaudium beatorũ.

Peroro.

lachrymarum hac valle, exemplo prophetæ dicentis: Heu mihi quia incolatus meus prolongatus eſt. Atq; Apoſtoli inclamantis. Infelix ego homo, quis me deliberabit de corpore mortis huius. Pſal. 119 Roma. 7
Certe ſi in regno cælorum non eſſet aliud gaudium aut pręmium, niſi videre ſpecioſiſſimam, optimam, dulciſſimamque Mariam Chriſtiferam merito totis viribus conaremur illuc pertingere: quantomagis cum in adorandi dei glorioſa & fruitiua viſione conſtituta ſit principaliter ſalus & merces noſtra, quæ (vt ſanctus fatetur Bernardus) tam grandis eſt quod non poteſt metiri, tam multa, quod non valet numerari, tam copioſa ac diuturna, quod nequit finiri. Vnde rurſus locutus eſt: Reuera illud eſt verum & ſolum gaudium, quod non de creatura, ſed de creatore concipitur, cui comparata omnis aliunde concepta iucunditas meror eſt, omnis ſuauitas dolor eſt, omne dulce amarum, omne decorum fedum, omne quod aliunde delectare poſſit, moleſtum. Bernard.

¶ De quibuſdam iucunditatibus animarum felicium & hominum beatorum poſt diem iudicij, quas angeli ſancti non habent.

Articulus LXII.

ABſterget deus omnem lachrymam ab oculis ſanctorum, & mors vltra non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor. Apoc. 21.
Quantum ad præmium eſſentiale, quod eſt beata viſio omnipotentis, promittitur hominibus æqualitas gloriæ cum angelis ſanctis: ſed ſicut homines ad beatitudinem illam multo moroſius, laborioſius, difficiliuſq; pertingunt q̃ angeli, qui Matt. 19

in

in exordio mundi vna celerrima atque facilima conuerſione ſuæ mentis ad creatorem promeruerunt tantam felicitatem: ſic animabus ſanctis ante communem reſurrectionem inſunt, & hominibus electis reſuſcitatis poſt diem iudicij inerũt accidētalia quædam præmia & gaudia, quæ angelis ſanctis non competunt proprie. Et primo, quia compoſitus eſt homo ex anima & corpore, habebit poſt diem iudicij duplicem ſtolam, id eſt felicitatem & gloriam animæ & corporis, iuxta illud Iſaiæ: Pro confuſione veſtra duplici & rubore, laudabunt partem eorum. Propterea in terra ſua duplicia poſſidebunt, lætitia ſempiterna erit eis: Vnde in prouerbijs legitur. Omnes domeſtici eius veſtiti duplicibus. Harum ſtellarum vnam iam habent animæ ſanctæ in cælis, aliam habebunt in ſuis corporibus poſt reſurrectionem futuram, ſecũdum quod ait ſcriptura: Datæ ſunt illis ſingulæ ſtolæ albæ, & dictum eſt illis vt requieſcerēt tempus adhuc modicum, donec compleatur numerus conſeruorum eorum. Denique, ad ſtolam corporis pertinent quatuor dotes corporum glorificatorum, quorum quælibet habet delectationem propriam valde magnam. Inſuper martyres ſancti, doctores virtuoſi & virgines ſacræ quæ in perpetua virginitate decreuerunt manere, vltra coronam (id eſt, eſſentiale præmium) & vltra ſtolam, præfatam ac quatuor dotes, habebunt aureolam quod eſt gaudium ſpeciale de opere priuilegiato, virtuoſo ac arduo, vt eſt martyrium, & actus idoneus inſtruendi, atque caſtimonia virginalis. Quemadmodum autem ex gaudio præmij eſſentialis quod aurea nuncupatur, redundat

Iſaiæ. 61.

Prouer. 31.

Apoca. 6

Aureola quid & quibus detur

dundat decor & claritas quædam in corpore, ita ex iucunditate aureolæ reſultant in corpore q̃dã ornatus, ſicq; aureola principaliter cõſiſtit in mẽte, & per redundantiam micat in corpore. Secundum gaudium ſpeciale hominum beatorum erit, quod videbunt deum creatorem ſuum factũ eſſe fratrem & proximum ſuum, quod generabit eis ineffabile gaudium & inflammationem amoris fortiſſimam, atq; perpetuam gratiarum actionem, quod etiam gaudium interim habent animæ ſanctæ in cælo. Hinc ait Bernar. Prorſus omni dulcedine plenum eſt, videre hominem hominum conditorem. Et in hoc honorauit omnipotens genus humanum magis quã angelos aut naturam angelicam, ſicq; exterior hominum ſenſus præcipue reficietur & gaudebit in aſpectu humanitatis filij dei: ſenſus vero interior, vt puta intellectus, in viſione deitatis ipſius. Tertiũ gaudium animarum & hominum electorum ſpeciale & proprium eius eſt, quod euaſerunt pericula tentationum, miſerias vitæ præſentis, & iugum totius iniquitatis. Ideo lęti cantabunt: Aĩa noſtra ſicut paſſer erepta es de laqueo venantium. Laqueus contritus eſt, & nos liberati ſumus. Itemq; Vbi eſt o mors victoria tua? Vbi o mors ſtimulus tuus? Et quia etiam electæ animæ poſt hãc vitam graues ſuſtinent purgatorij penas, omnibus vitæ præſentis tormentis acerbiores, mirabiliter gloriabuntur cũ de tantis ſupplicijs ad ineffabilẽ peruenerint gloriã perpetuãq; ſalutẽ. Oppoſita nãq; iuxta ſe poſita aut ſibi inuicẽ ſuccedẽtia, clarius innoteſcunt. Et ſicut dulcior eſt refectio poſt grauem famẽ, & quies poſt grandẽ laborẽ, con-

Aureola in mente.

Bernard.

Pſal. 123.

1. Cori. 15.

O ſola

ſolatio quoque poſt ingentem triſtitiam, ſic ſua-
uiſſima eſt electis animabus æternæ ſalutis iucũ
ditas poſt tantos labores anguſtias & afflictio-
Pſal. 89. nes. Idcirco iucundiſſ. dicent deo: Lætati ſumus
pro diebus qbus nos humiliaſti, annis qbus vidi-
mus mala. O quantum gaudebunt quod naufra
gium huius ſeculi euaſerunt, in quo tam pauci e-
uadunt: quod dæmonibus Chriſto auxiliante præ
Paucitas ualuerunt, a quibus pene omnes vincuntur: et q̊d
ſaluãdorꝫ amplius peccare non poterunt, quia in deo confir
Roma. 8 matæ & glorificatæ exiſtũt. Poſtremo vt omnia
Gaudiũ cooperentur electis in bonum, ſancti etiam de in
beatorũ ferno gaudium triplex habebunt. Primum, quod
de iferno. infernalia euaſerunt ſupplicia: ideo dicere pote-
triplex rit vnuſquiſqꝫ hominum electorum: Niſi quia do
I. minus adiuuit me, habitaſſet vtiqꝫ in inferno a-
II. nima mea. Secundum, quia aduerſarios & perſe
cutores ſuos videbunt in inferno torq̃ri: & de hoc
gaudebunt zelo iuſtitiæ, nõ amore vindictæ. Hic
Apoca. 6 in Apoc. habetur: Animæ interfectorum clama-
mabant voce magna: Vſquequo dñe ſanctus et
verus non vindicas ſanguinem noſtrum de his q
III habitant in terra? Tertium, qm̃ omne malũ cul-
pæ & penæ ſcient eſſe perpetue clauſum in infer
no, ita quod nullum illorum poterit eis vnquam
appropinquare. Sicque ex omni parte accumulã
tur electis gaudia copioſa.

¶De iucundiſſima felicitate ſanctorum
ex parte glorioſæ ſocietatis eorum.
Articul. LXIII.

Job. 25. NVnquid eſt numerus militum dei? & ſu-
per quem non ſplendet lumen ipſius? In-
effabiliter multã et magnam, ſpecioſam
& no

& nobilem, ſapientē, amicabilē, & concordē eſſe politiam illā cæleſtē, militiamq́ʒ ſupernā & ſocietatem beatā regis æterni, exigit infinita maieſtas regis illius, cum & Salomon dicat: In multitudine miniſtroꝝ dignitas regis, in paucitate plebis ignominia principis. Hinc Daniel ſanctus teſtatus eſt: Milia milium miniſtrabāt ei, & decies millies centena milia aſſiſtebant ei. Denique cū nemo in hac vita comprehendere queat numerorū angelorū infimi chori, in quo ad minus ſunt tot angeli ſancti, q̄t nunc aut vnq̄ vno tpe fuerunt aut erunt hoīes in toto mundo, cū vnicuiq́ʒ hoī p̄ſit vnus angelus bonus de infimo choro exiſtēs, conſtat q̄ incōp̄rehenſibilis nobis ſit tota multitudo angelicoꝝ ſpirituū, præſertim cū iuxta doctrinā diuini Dionyſij, quanto ordo aliquis angelorū ſanctoꝝ ſublimior eſt, tanto plures in ſe continet angelos ſanctos. Cū ergo vnū ſanctū angelū videre ac plene cognoſcere tranſcendat omne gaudiū mundi, quale gaudiū eſt vniuerſos ac ſingulos angelos glorioſos indeſinenter cōſpicere, perfecte intelligere, & de omnium eorū ſocietate gaudere? Sic quoq́ʒ ineffabile gaudiū eſt, vniuerſos beatos apoſtolos, prophetas, patriarchas, martyres, confeſſores, virgines, anochoretas, eremitas, & vtriuſque ſexus religioſas perſonas, electos infantulos, ac cæteros ſanctos clare agnoſcere, ſemper conſpicere, atque de vniuerſorum conſortio gloriari, omniū quoque beatitudinem participare, ſingulis congaudere, & de omnibus exultare. Huius etem̄ glorioſiſſimæ ciuitatis cōmūicatio & participatio eſt inidipm, & particeps eſt quilibet beatorum felicitatis ac gloriæ

Proue. 14

Daniel. 7 angeloꝝ cetus innumerabilis.

Dionyſi.

Pſal. 121.

Gaudioſa ſocietas electorum propter ſeptē

vniuerſorum fruentium deo. Itaq; huic tam præclariſſimæ ſocietati intereſſe gaudioſum eſt, deſiderabiliſſimum ac beatum. Primo propter mu-
I. tuam charitatem ſocietatis iſtius, de qua certiſſimum eſt quod vniuerſi ſeinuicem diligunt dilectione feruentiſſima, indeſinenti, ſynceriſſima, indiſſolubili & perfecta. Et ſciunt quod ita ſeinuicem diligunt, quod nihil charitati contrarium aut repugnans vel diſſonum vnquam poterit eſſe in eis. Certe charitatis delitijs, hac amoroſiſſ. vnionetam ſuauiſſima ac certiſſima mutua dilectione nihil poſt beatificam deitatis fruitionē, poteſt
II. eſſe iucundius, nihil felicius. Secundo gaudioſum optabile & beatum eſt, tam feliciſſime intereſse ſocietati, propter mutuam eius affectuoſam & liberaliſsimam communionem. Charitas qppe tam feruida & perfecta non reſeruat ſibi aliquid proprium: ſed quicquid boni habet, copioſe communicat ſuis conciuibus & proximis atq; conſo-
Actuu.4. cijs. Idcirco in tali ac tanta ſocietate, gaudia ſingulorꝫ redūdant in ſingulos, & diuitias gloriæ ſuę vnuſquiſq; diffundit in ſuos conſortes, ſuntq; eis cuncta cōmunia et beatitudo vnius eſt omnium.
Pſal.86. O q̄ glorioſa dicuntur de te, o ciuitas dei, o trium-
Pſalm.9. phās eccleſia, o curia cæleſtis Ieruſalem, o patria beatorꝫ. Beati oēs qui diligunt te qui præordinati ſunt ad tuam ſocietatem. Tertio gaudioſum &
III. appetendum eſt huic intereſſe conſortio propter plenam inuiolabilem eius concordiam, & pacē dulciſſimam, Quemadmodum enim ciues ſuperni in deo dulciſſime conquieſcunt, & in ipſo perfectiſſimam pacem habent, inauertibiliter ac integre conformati voluntati diuinæ, á qua nūquá

in aliquo poterunt diſſentire, ita & inter ſe habent plenam, perpetuam, imperturbabilemque concordiam. Hinc loquitur Augu. In ciuitate dei ſuperna lex eſt charitas, rex veritas, pax felicitas vita æternitas. Ibi vera pax erit, vbi nihil aduerſi quis patietur, nec a ſeipſo, neq; ab alio. Hac pace nihil ſuauius. Eſt nanq; pax iſta ſerenitas mentis, tranquillitas cordis, vinculum amoris, conſortium charitatis, & imperturbata animi quies in deo. Merito igitur dixit Pſalmiſta ad cæleſtem Ieruſalem: Lauda Ieruſalem dominum, qui poſuit fines tuos pacem, qui & per Iſaiam ait: Ponam viſitationem tuam pacem. Quarto gaudioſum, deſiderabile & beatum eſt huic intereſſe ſocietati, propter eius multitudinem, de qua iam aliqualiter dictum eſt. Nam de parte quadam ſocietatis illius ait Iohan. apoſt. Vidi turbam magnã quam dinumerare nemo poterat, ex oībus gentibus, tribubus & linguis ſtantes ante thronum. De multitudine quoq; innumerabili non ſolum vniuerſorum angelicorum ſpirituum, ſed & cuiuſlibet ordinis angelorum, iam tactũ eſt. De qua aſſerit ſanctus Thomas, quod ſicut corpora cæleſtia quaſi incomparabiliter excedunt corpora inferiora in quantitate, ſic multitudo ſanctorum angelorum excedit multitudinem rerum inferiorum. Sancta quoq; Brigitta in ſuis Reuelationibus dicit, quod quamuis omnes homines qui vnquam in mundo fuerunt, ſunt & erunt, eſſent collecti, adhuc tamen multitudo & numerus angelorum in tantum excederet eos, quod quilibet homini poſſent ad minus decem angeli deputari: hoc eſt quod decies eſſent plures angeli ſcti quam

Auguſti. | Pſal. 147. | Iſaiæ. 60. | IIII. | Apoca. 7 | Thomas Aquinas | Opinio Brigittæ.

homines. Veruntamen de iſto non eſt euidens certitudo, cum & S. Gregorius dicat tot homines eſſe ſaluandos, quot manſerunt angeli ſtantes. Quod dictum multi doctores ſequuntur. Verba autem Gregorij non ſunt paruipendenda, quia etiam, (vt Albertus magnus & Bonauentura ſuper quartum ſententiarum teſtantur) ſpiritus diuinus multa reuelauit Gregor. O q̃ gaudioſum & glorioſum erit, conſpicere in æternũ totum illum cæleſtem exercitum, ex vniuerſis angelis ſanctis et electis hoibus congregatũ, rege gloriæ cũ ſumma reuerentia aſſiſtentem, humilime inclinatũ, promptiſſime obſequẽtem. Quinto gaudioſum eſt ſocietati huic intereſſe, propter eius pulchritũdinẽ & decorem. Vniuerſæ enim perſonæ huius ſocietatis, ſunt totaliter pulchræ, ita quod nulla macula eſt in eis, ſed plenitudo virtutũ, chritatis perfectio, lumen gloriæ, ſplendidiſſima viſio deitatis, immediata & conſummata coniunctio cũ fonte toti9 pulchritudinis & decoris. Quod ſi pulchritudo totius mũdi ſenſibilis eẽt collecta in vnũ comparari non poſſet pulchritudini infimi ciuis ſocietatis illi9. Idcirco inæſtimabiliter delitioſum erit, conſpicere tã ſpecioſiſſimũ, ſplendidiſſimũ, ſanctiſſimumq; conſortium, in quo nihil eſſe poteſt quod valeat offendere intuentẽ, nil quod poſſet erubeſcentiam aut ſuſpitionem vel ſcandalum generare. Sexto gaudioſum eſt huic intereſſe ſocietati, propter eius decentiſſimam ordinationẽ diſpoſitionẽq; optimã, quia in ea vnuſquiſq; iuxta ſuam dignitatem, ſanctitatẽ, meritorumq; exigentiam collocatur. Vnde ait ſaluator: In domo patris mei mãſiones multę ſunt. Hoc eſt di

Albertus Bonaue.

V

VI

Iohan. 14

uerſitas

uerſitas præmiorum ſcd̄m exigentiam meritoꝝ. Ordo aūt eſt optimū quid in rebus, & maxime intuentem delectat. Septimo gaudioſum eſt iſtud, propter nobilitatē totius iſtius ſocietatis. Omnes nanq; ſunt filij & filiæ dei, omnes reges & reginæ omnes hæredes dei cohæredeſq; Chriſti, omnes repleti ſunt ſapientia & virtute, quod eſt ſumma nobilitas, oēs amicabiles, familiareſq; creatori. Congregemus ergo omnia iſta, & pēſemus pro poſſe quā deſiderabile & iucundum ſit, intereſſe & cohabitare ſocietati curiæ cæleſtis, tam ineffabiliter amoroſæ, liberaliſſimæ, concordiſsimæ, innumerabiliſsimæ, ſpecioſiſsimæ, ordinatiſsimæ, ſapientiſsimæ, potentiſsimę, nobiliſsimę: cui etiam iucundiſsimum eſt intereſse propter mutuā eius humilitatē, quia in ea quanto quis maior eſt, tāto prorſus hūilior eſt: ſicq; ſummi in ea ſe habēt hūilime, dignātiſsime, ac beniuolētiſsime ad īfimos.

Philoſo. VII. Roma.8. Petoro. Hūilitas beatoꝝ ciuium

❡De beatitudine electorum ex parte ameniſsimi loci eoꝝ. Art. LXIIII.

O Iſrael, quā magna eſt domus dei, & ingēs locus poſſeſſionis eius. Magnus & non habens finem, excelſus. Sapientia omnipotentis attingens a fine vſque ad finem fortiter, & diſponens omnia ſuauiter, coaptat loca locatis, ponitque vnumquodque finaliter in loco ſuæ naturæ aut meritis congruenti. Hinc hominem protoplaſtum, quem in originali creauit iuſtitia, collocauit in paradiſo terreſtri. Cum ergo beati deo plene & immediate fruentes, ſint incomparabiliter perfectiores, digniores, & magis quietati in deo, quam erat Adam etiam ante lapſum,

Baruch.3 Sapien.8. Geneſi.2.

conueniēs fuit, vt deus ab exordio præpararet eis locum & manſionem incomparabiliter pulchriorem, altiorem, ameniorem, & quietiorem paradiſo terreſtri. Et hic locus eſt paradiſus cæleſtis cælū

Cælum empyreū

empyreum, patria, regio & habitaculum beatorum. Quod cælum vocatur empyreū, id eſt igneū non a calore, ſed a ſplendore, quod ambit omnes orbes cæleſtes ac cælos volubiles, eſtq; continentia viſibilium & inuiſibilium creaturarum. Et q̄- uis incorporales ſubſtantiæ vt angeli, non indigeant corporeo loco ad ſubſiſtendum, ad habitandum, ad contemplandum, tamen congruum fuit vt in loco altiſſimo, ſpecioſiſſimo, ac digniſſimo conſtituerunt, cum beatifice ſint coniunctæ ſummo omnium creatori, omni virtutum decore luceq; gloriæ adimpletæ, & dei hæredes effectæ. Itaque cælum empyreum eſt ſitu altiſſimum, quantitate maximum, natura puriſſimum, luce pleniſſimum, capacitate amplißimum. De quo dixit

Tobi.13

Tobias: Beatus ero, ſi fuerint reliquiæ meæ ad videndum claritatē Ieruſalem. Hoc cælum eſt ſummi regis palatium, in quo ipſe incomprehenſibilis deus ſeipſum clariſſime manifeſtat, in quo excellentius operatur, idcirco in eo ſpecialiter habitare aſſeritur. Hoc cælum eſt totius mundi ſpecioſiſſimum operimentum, quod decentiſſime congruit collocationi & habitationi corporum glorificatorum, & hominum reſuſcitatorum, ex q̄bus & ipſum cælum empyreum refulgentiam ſortietur. Ad cuius ingreſsum ſuſpirauit qui dixit: Do-

Pſalm.25 Pſalm.83

mine, dilexi decorem domus tuæ & locum habitationis gloriæ tuæ. Et rurſus: Beati qui habitant in domo tua domine, in ſeculum ſeculorum laudabunt

dabunt te. Ibi qppe (vt aſſerit Auguſtinus) vere & plene vacabimus & videbimus, imo experiemur & ſentiemus, q̄ ſuauis ſit deus, q̄ magna ſit multitudo dulcedinis eius, q̄ infinita ſit magnitudo delectationis ac gloriæ eius. Ibi videbimus regem in decore ipſius, & amabimus eum amore æternaliter æque intenſo ac feruido, æque delicioſo & nunquam faſtidioſo. Ibi laudabimus eum, quem indeſinēter laudat totus cæli exercitus cum conſonantia maxima, cum ſumma lætitia, cum inæſtimabili reuerentia ac feruore. Ibi eſt finis noſter. Nec enim ſufficit nobis finis, niſi cuius nullus eſt finis. Qui eſt finis non conſumens, ſed perficiens & conſummans. Quo adepto, nil vltra appeti poteſt, quoniam finis ille replet totaliter in bonis deſiderium noſtrum. Hic eſt finis noſter, peruenire ad regnum cuius ſalus & gloria finem non habet. Vnde recte dixit Gregorius: Si conſideremus quæ & quanta ſunt quæ nobis promittuntur in cælis, vileſcunt animo omnia quæ habentur in terris. Terrena nanq; ſubſtantia æternæ felicitatī comparata, pondus eſt, non ſubſidium. Temporalis vita æternæ vitæ comparata, mors eſt dicenda magis quam vita. Quæ enim lingua exprimere, aut quis intellectus capere poteſt, illa ſupernæ ciuitatis quanta ſint gaudia, angelorum choris intereſſe, cum beatiſſimis ſpiritibus gloriæ conditoris aſſiſtere, præſentem dei vultum cernere, incircūſcriptum lumen videre, nullo mortis metu affici incorruptionis perpetuæ munere gloriari? Et rurſus: Ibi (inquit) hymnidici angelorum chori, ibi ſocietas ſupernorum ciuium, ibi dulcis ſolennitas ab peregrinationis huius labore redeuntium.

Auguſti. Pſalm. 33 Pſalm. 30 Iſaiæ. 61 Pſal. 102 Gregori. Idem

Certe in ſplendore tanto ſapiẽtiæ beatorꝝ, nullus error poteſt miſceri, nulla ignorantia inueniri, nulla opinionũ diuerſitas exoriri. Poſtremo, de hac incõprehenſibili magnitudine felicitatis & gloriæ electorꝝ, legitur anima ſcti Hierony. diſſoluta a

Hierony. corpore, dixiſſe ſctõ Auguſtino volenti de gloria beatorꝝ cõpilare tractatũ: Auguſtine Auguſtine quid q̃ris? putas ne breui immittere vaſculo totũ mare? Putas ne orbẽ terrarꝝ breui pugillo includere, aut cælũ immobilitare ne ſolitos exerceat motus? Quæ nullus hominũ oculus videre potuit, tu us videbit? quę auris nulla per ſonũ hauſit, audiet tua? an q̃ cor hũanũ nullatenꝰ intellexit nec cogitauit, æſtimas te intelligere poſſe? Infinitæ rei qs inerit finis? Immenſa qua metieris menſura? Potius totum mare in vaſculo clauderetur arctiſſimo, potius orbem terrarꝝ paruus teneret pugillus potius a motu ſuo cælũ ceſſaret, q̃ intelligeres minorẽ particulã gaudiorꝝ & glorię, quibus beatorꝝ animę perfruuntur perpetue: niſi vt ego de his per experientiã docereris. Impoſſibilia age ne coneris imple vitæ tuæ curriculũ: & taliter conuerſare, vt ea quæ hic aliqualiter intelligere cupis, plenarie inæternum poſſideas.

¶De varijs fructibus & gaudijs æternæ felicitatis. Art. LXV.

Mattt.13. FVlgebunt iuſti ſicut ſol in regno patris eorꝝ. Tot ſunt particularia gaudia beatorꝝ, qđ ea ſolius dei notitia cõphẽdit, & hi qbus hæc cõ

3.Regu.4 ferũt. Tãta ẽ ibi ſapiã vt ſapiã Salomõis eẽt ibi

Iudic.16 velut ſtultitia, tãta fortitudo, ꝙ fortitudo Samſonis eſſet ibi debilitas, tanta dominatio, ꝙ monarchia Octauiani eſſet ibi ſubiectio, tanta opulentia

tia, ꝙ diuitiæ Creſi eſſent ibi paupertas: tanta velocitas, quod velocitas Azaelis eſſet ibi tarditas: tanta duratio, ꝙ longiturnitas vitæ Matuſalę eſſet ibi vix vnum momentum: tanta ſanctitatis perfectio, ꝙ ſanctitas vitæ præſentis eſſet ibi defectus: tanta iucunditas, ꝙ omnis delectatio vitę huius eſſet ibi meſtitia: tanta felicitas, ꝙ omnis beatitudo vitæ iſtius eſſet ibi calamitas: tantus feruor diuini amoris, quod omnis feruor huius vitæ eſſet ibi tepiditas: tanta libertas, quod omnis libertas ſeculi huius eſſet ibi ſeruitus atq; captiuitas: tanta ſecuritas, quod omnis ſecuritas ſeculi huius eſſet ibi timiditas. Ibi iuuentus nunq̄ ſeneſcens, eruntque omnes (vt fertur) ſemperquaſi in ætate triginta annorum, aut in ea ætate qua obijt Chriſtus, quum dicat Apoſtolus: Donec occurramus omnes in virum perfectum, in menſurā ætatis plenitudinis Chriſti. Quod tamen non eſt intelligendum, quod omnes reſurgent in ſexu virili, ſed vnaquęque perſona in ſuo reſurget ſexu. Ibi ſanitas nunquam infirmabilis, ibi ſatietas omni carens faſtidio: imo ſatiati deſiderabimus, ne ſatietas gignat faſtidium, & deſiderātes ſatiabimur, ne deſiderio ſit annexa penuria ſiue anxietas. Carnales quippe delitię cito in faſtidium vertuntur, ſpiritales vero delitiæ deſiderium pariunt quia quod habent & ſentiunt cupiunt ſemper habere atq; ſentire, guſtare & experiri. Ibi erit libertas expers totius ſeruitutis indignæ, pulchritudo naturalis ac moralis & ſupernaturalis in anima & corpore. Et breuirer, bona quæ ibi ſunt & erunt, numerare nō poſſumus, ſed mereri. Ibi gaudium purum, continuum, & æternum. Ibi merita noſtra

Epheſi.4.

noſtra vltra condignum remunerantur. Ibi corpora erũt animabus perfecte ſubiecta, atq; promptiſſime obedientia, & vbi voluerit anima corpus mox erit. Auferentur etenim a corporibus electorum omnia, per quæ nunc impediunt animas ab exercitijs virtutum continuis, omnis grauedo, obſcuritas, indigentia alimenti, indumẽti, ac somni.

Sapien. 3. Fulgebuntq; iuſti & tanquam ſcintillę in arundineto diſcurrent, mutabunt fortitudinẽ, pro fortitudine naturæ ac viæ accipientes fortitudinem felicis innouationis ac gloriæ, aſſument pennas

Mala. 4 vt aquilæ, volabunt, & non deficient. Egredientur & ſalient quaſi vituli de armento, & dicent:

Apoca. 11 Ecce deus noſter iſte, expectauimus eum, & ſaluauit nos. Gratias agimus tibi domine deus noſter omnipotens, qui es & q eras, qui accepiſti virtutem tuam magnam, & regnaſti. Tunc clariſſime cognoſcemus, & cum præcordialiſſima gratiarum actiõe confitebimur ad dei honorem, quã breue fuit omne tempus, quo pro tanta beatitudine domino maieſtatis ſerui fuimus, quã modicus labor, pro quo tam immenſa quiete hic laborauimus, quam parua ſatisfactio pro peccatis, ꝑ quã ad interminabilem atq; dulciſſimam illam æternitatis pacem peruenimus, quam exigua pugna, per quam ad victoriam ſecuriſſimam nunquam

Perorõ finiendam perducti ſumus. Nunc igitur omni excluſo torpore, omnĩ puſillanimitatę abiecta, omni ſpreto faſtidio, ad tantam beatitudinem feſti-

Matth. 5 nemus, & quia beati mundo corde quoniam ipſi

Prouer. 4 deum videbunt, iam puritati cordis feruenter ac

Sapien. 7. fortiter ſtudeamus, omni cuſtodia cuſtodientes corda noſtra ab omni culpa, quoniam nihil inquinatum

natum intrabit in gloriam dei. Nunc quoqꝫ conemur futuram illam prælibare dulcedinem, & guſtare q̄ dulcis eſt dominus, quatenus eius ſuauitatem experti carnalia contemnamus, atqꝫ vt ad tã dulcem pertingere mereamur prægustum ac diuinam experiri ſuauitatem: vitemus omnem conſolationem inanem & cunctam delectationem carnalem, ac in om̄ipotentis conſpectu ambulemus ſolicite, proficientes quotidie in omni gratia & virtute. 1.Petri 2

¶Excitatio cordis ad appetendum inceſſabiliter ac feruenter beatitudinem æternalem.

Articulus LXVI.

SErui dei ſeruient illi, & videbunt faciẽ eius, & nomen eius ſcriptum in frontibus ipſoꝝ, & regnabunt in ſecula ſeculorum. Quare triſtis es o anima? ſpera in deo quoniam adhuc cõfitebor illi, q eſt ſalutare vultus mei, & deꝰ meus obiectum, cauſa, & fons totius ſalutis meæ. Et nunc o anima mea quare merore cõſumeris? Nũ quid rex & ſaluator, adiutor & conſolator nõ eſt tibi? aut cõſiliarius tuus perijt, quia comprehendit te dolor? Audi dicentem, conſulentem, & exhortantem. Inuoca me in die tribulationis, eruã te, & honorificabis me. An non credis promittẽti qui ait? Quoniam in me ſperauit liberabo eum protegam eum quoniam cognouit nomen meũ. Clamauit ad me, & exaudiam eũ, cum ipſo ſum in tribulatione, eripiam eum, & glorificabo eum longitudine dierum replebo eum, & oſtendam illi ſalutare meum. Nonne ſumma & ineffabilis veritas ait: Omnis qui petit accipit, & q quærit inuenit, & pulſanti aperietur. Sed aduerte & im- Apo.22. Pſalm.41 Pſal.41 Mich.4 Pſal.49. Pſal.90 Lucæ 11

Matth.6. Pie quod hæc ipſa veritas iterum loquitur: Opor
Iohan.4. tet ſemper orare & non deficere. Et rurſus: Ora
patrem in abſcondito:Itemq́;:Spiritus eſt deus &
eos qui adorant eum in ſpiritu & veritate adora
re oportet.Hoc eſt,cũ interna mentis recollectio-
ne ac diligenti attentione atq; in vera deuotione,
aut ſaltem cũ propoſito & conatu vitandi omne
peccatum:peccatores enim in propoſito peccan-
Iohan.9. di manentes deus non audit, propter quod filius
Mat.7. dei dixit:Non omnis qui dicit mihi domine domi
ne intrabit in regnum cælorum, ſed qui facit vo-
luntatem patris mei qui in cælis eſt. Non te con-
turbet aduerſitas, neque tentatio te contriſtet:
Iacobi 1 imo omne gaudium exiſtima quum in varias
tentationes incideris, ſciens quod probatio fidei
tuæ patientiam operatur.Hoc eſt,ad patientiam
te exercet. Patientia autem opus perfectum ha-
bet,vt ſis perfecta & integra,in nullo deficiens.
Audi patrem cæleſtem te dulciter conſolantem:
Apoca.3. Ego quos amo arguo & caſtigo. Ignoras ꝙ per
Actuũ 14 multas tribulationes oporteat te intrare in regnũ
cælorum, & ꝙ omnes qui volunt pie viuere in
Chriſto,perſecutionem patientur? Nonne ipſum
Lucæ 24. met Chriſtum dei filium oportuit pati, & ita in-
trare in gloriam ſuam? Nonne hic mundus & ter
ra peregrinationis iſtius,eſt vallis lachrymarum,
locus exilij,& carcer,non patria electorum?Ne-
Mat.5. ſcis ꝙ beati ſunt qui lugent,væ autem ridentibus
Lucæ 6. Nonne offendiſti deum in multis, & quotidie ſæ-
Iacobi 3. pe offendis eum,qui peccata non patitur abire in
Iob 24. ulta?Fagella igitur domini patienter gratanterq;
Iudith 8 ſuſcipe,& ea ad tuam emendationẽ, non ad tuã
ꝑditionẽ proueniſſe, cũ penitentia & humilitate
iugiter

iugiter recognoſce. Itaq; communicans paſſioni
bus Chriſti gaude, quatenus in reuelatione glorię
eius, & cum ipſo æternaliter glorieris: quoniam
quod eſt honoris & gloriæ ac virtutis, ſuper te re
quieſcet, ſi nunc in omni aduerſitate patiens fue- 1.Pet.1.
tis. In deo ęternaliter exultabis, ſi nunc modicum
oporteat contriſtari in varijs tribulationibus, vt Prou. 29.
probatio fidei multo pretioſior ſit auro. Qui em̄ Tobiæ 4
humilis & patiens fuerit, erit in gloria. Benedic 1.Pe. 1
deo qui ſecundum miſericordiam ſuam magnā
regenerauit te in ſpem viuam, vt cōſequaris atq;
poſſideas hæreditatem incorruptibilem, inconta
minatam, immarceſcibilem tibi in cælo paratā,
in qua exultabis lætitia inenarrabili. Tunc vide Iſaiæ 60.
bis & afflues, & mirabitur & dilatabit̃ cor tuū,
& prę plenitudine gloriæ teipſam capere vix va
lebis. Tunc gaudens gaudebis in domino, & ex- Iſaiæ 61.
ultabit mens tua in deo ſalutari tuo, cum fecerit Lucæ 1.
tibi tam magna deus omnipotens, quando indue
rit te veſtimento ſalutis, & adimpleuerit te iucun Iſaiæ 61.
ditate cum vultu ſuo. In horum conſideratione & Pſalm. 15
ſpe lauda deum tuum o filia Sion, exulta in toto Zacha. 2.
corde tuo filia Ieruſalem, qa dominus rex in me-
dio tui eſt, vt ſaluet te in æternum, nec vltra time Sophon. 3
bis malum. Lætare in his quæ dico tibi, quia in Pſal. 121
domum domini ibis, & in domum non manufa- 2.Corin. 5
ctam, æternam in cælis, in qua id quod in præſen 2.Cor. 4
ti eſt momentaneū & leue tribulationis tuæ, ope
rabitur in te æternū pondus gloriæ infinitæ. Iccir- Pſalm. 26
co expecta dominum, viriliter age, & qcqd pōt Eccleſi. 9.
manus tua infatigabiliter age. quoniam labor 1.Cor. 15
tuus non erit inanis in dn̄o, eritq; merces & mer- 2.Para. 15
ces copioſiſſima, fine non habitura operi tuo. Bo-

norum

norum etenim operũ glorioſus eſt fructus. Men-
Sapient.3 ſuram bonam & confertam & coagitatã & ſu-
Lu.6 pereffluentem dabit dominus, & ſaluator tuus
1.Iohan.2 in ſinum tuum. Noli diligere mundum & ea quæ
Heb:13 mundi ſunt. Non enim hic habes manentem ciui-
Pſal.86. tatem ciuitatem, ſed futuram inquiris, de qua ait
vir ſanctus: Glorioſa dicta ſunt de te ciuitas dei:
Sicut lætantium omnium habitatio in te. Expe-
Heb.11 cta igitur ciuitatem fundamenta habentem, cu-
Heb.12 ius artifex & conditor deus. Accede montẽ Sion,
ad ciuitatem dei viuentis Ieruſalem cæleſtem, ad
multorum milium angelorum frequentiã, ad ec
cleſiam primitiuorum, qui conſcripti ſunt in cæ-
lis a iudice omnium deo, cui nunc ſeruias cũ me-
tu & reuerentia, quoniam maledictus homo qui
Phil.3. facit opus altiſſimi negligenter. Hæc eſt vrbs ſa-
Ierem.48 cra Ieruſalem, de qua cecinit Iſaias propheta: Sur
Iſaiæ60. ge, illuminare Ieruſalem, quoniam venit lumen
tuum, & gloria domini ſuper te orta eſt. Et in te
videbitur gloria eius. Non audietur iniquitas in
terra tua, vaſtitas & contritio in terminis tuis. Et
occupabit ſalus muros tuos, & portas tuas lauda
tio. Inſanit Iudæus infelix, qui iſta exponit de ter-
rena Ieruſalem, quam in aduentu ſui Meſſiæ ex-
pectat, quem ſcimus veniſſe, quia præfatis ver-
bis glorioſus flos prophetarum Iſaias ſubiungit:
Non erit tibi amplius ſol ad lucendũ per diem, nec
ſplendor lunę illuminabit te, ſed erit tibi dominus
in lucem ſempiternam, & deus tuus in gloriã tuã
Non occidet vltra ſol tuus, & luna tua non immi
nuetur, quia erit tibi dominus in lucem ſempiter-
nam. Populus autem tuus omnes iuſti, in perpe-
tuum hæreditabunt terram, germen plantationis
meæ

meæ, opus manus meæ ad glorificandum. Hæc
eſt ciuitas de qua Iohannes apoſtolus in Apoca-
lypſi myſtice loquitur: Erat ſtructura muri eius Apo.21.
ex lapide iaſpide, ipſa vero ciuitas ex auro mun-
do, ſimili vitro mundo. Fundamenta muri ciuita
tis omni lapide precioſo ornata, & ſingulæ portæ
eius ex ſingulis margaritis, & plateæ ciuitatis au
rum mundum tanq̃ vitrum pellucidũ. Et templũ
non vidi in ea, dñs em̃ deus oı̄ps templum illius eſt
& agnus, & ciuitas non eget ſole neq; luna. Nã
claritas dei illuminat eã, & lucerna eius eſt agnꝰ.
Non intrabit in illam aliquid coinquinatũ & fa-
ciens abominationem & mendacium, niſi q ſcri-
pti ſunt in libro vitæ. Ad hãc glorioſiſſimã ciuita
tem indeſinenter aſpira o anima. Certe funes ceci Pſalm.15
derunt tibi in præclaris. Sit ergo tibi præclara
hæc ciuitas atq; hæreditas tua, cuius amore con-
temne carnalia & terrena. Portio tua in terra vi-
uentium, ibi theſaurus tuus, ibi propria ſunt glo- Pſal.141
rioſiſſima ac incõparabilia ac ineffabilia bona Mat.6.
quę facilius potes mereri ac adipiſci q̃ in vita hac
comprehendere aut effari. Ecce aduentum tuum
pręſtolatur tota politia tam ſummę ac ſpecioſiſ-
ſimæ ciuitatis: imo rex & dominus eius expectat
te, qui te tanto iucundius, tanto benignius celeri-
uſq; ſuſcipiet, quãto in eius amore perfectior fue
ris: & quo plura & grauiora pro eo ꝓtuleris. Ideo Iacobi 1
in aduerſis quaſi in omnibus diuitijs glorieris.
Vſquequo o miſera anima, q̃diu marceſcis igna Ioſue 18
uia, nec acceleras ad intrandum terrã hanc opti-
mam, in qua nullius rei penuria eſt, quã tibi filius
ſuo ſanguine comparauit, in qua montes ſtillant
dulcedinem, & colles fluunt lac & mel? Quid tu Iohelis 3

Ionæ 1. ſopore deprimeris? Surge, & inuoca deum tuum, vt deducat te per vias rectas, & oſtendat tibi re-
Sap. 10. gnum ſuum, & tribuat tibi ſcientiam ac ſalutem
Roma. 8 ſanctorum. Si cõpateris Chriſto, & conregnabis,
2. Corin. 1 ſi ſocia fueris tribulatiõis, ſocia eris cõſolationis.
Pſal. 45. Ibi fluminis impetus. i. copioſiſſima infuſio diui-
1. Cor. 13 tiarum ſpiritus ſancti, lætificat ciuitatem dei. Videmus nunc deum per ſpeculum in ęnigmate, tũc aũt videbimus eũ facie ad faciẽ. Nunc cognoſcimus deũ ex parte et imꝑfecte, tũc vero cognoſcemus eũ ꝑfecte & clare ſicut cogniti ſumus a deo.
Iob 19. Repoſita ſit hæc ſpes in ſinu tuo, & crede videre
Pſalm. 26 bona domini in terra viuentium. Atq; in eius dilectione aſſidue proficе, qui tam magnifice egit tecum.

¶De effectibus conſiderationis ac deſiderij æternæ felicitatis. Articulus LXVII

Pſalm. 35 Apud te domine eſt fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen. Dominus & ſalua-
Mat. 4. tor in exordio ſuæ prædicatiõis dicebat: Penitentiam agite, appropinquabit enim regnum cælorum. Ex quo conſtat, ꝙ conſideratio & affectus regni cæleſtis inducit hominem ad penitentiam peragendam. Nempe dum quis diligenter
I. perpendit pro poſſe, quanta ſit gloria regni cæleſtis, dolet ſe demeruiſſe gloriam tãtam, & de ſuis penitet, confitetur, ac ſatisfacit peccatis, quatenus amiſſam felicitatem recuperet. Secundo cõ
II. ſideratio regni cæleſtis facit hominẽ tꝑalia aſpnari, auaritiã deteſtari, & neceſſarijs eſſe contentum, ſicut ex verbis Gregorij tactũ eſt. Si conſideremus quæ & quanta nobis promittuntur in cælis, vileſcunt animo oĩa quæ habentur in terris

Hinc

Hinc dixit Apoſtol. Aeſtimo omnia detrimentũ Phil. 3.
eſſe propter eminentem ſcientiam domini noſtri
Ieſu Chriſti, propter quod omnia arbitror vt ſter
cora, vt Chriſtum lucrifaciam: nulla nãq; eſt cõ-
paratio terrenarum & temporalium atq; carna-
lium rerum ad bona diuina, cæleſtia, & æterna.
Quid ergo tibi o Chriſtiane cum iſtis ſenſibilibus
& terrenis, qui ad bona cæleſtia inuitaris? Tertio III
conſideratio regni cæleſtis accendit hominem ad
laborandum fortiter, perſeuerãter ac feruide pro
gloria tanta, iuxta illud ſcripturæ: Vos autem
confortamini, & non diſſoluantur manus veſtrę 2.Para, 5.
Erit enim merces operi veſtro. Hinc ait Apoſto-
lus: Neſcitis q̃ hi qui in ſtadio currunt, oẽs quidem
currunt, ſed vnus accipit brauiũ? Et illi quidẽ vt 1.Cor.in.5
corruptibilem coronam accipiant, nos autem vt
incorruptam. Sic currite vt comprehendatis.
Si enim illi totis ſic viribus currunt pro corrupti-
bili brauio, & parua ac breui corona, quamuis
ſciant non niſi vnum eorum accepturum eſſe bra
uium curſus celerioris: quanto magis viam man
datorum dei currere debemus pro brauio ſempi Pſal. 118.
terno & præmio glorioſo, quod certum eſt vnũ-
quemq; currentium eſſe ſumpturũ? Et plane pror Salute ve
ſus eſt indignus tanta ſalute, qui pro ea renuit la- ra q̃ſnam
borare hoc tempore breui, nec eius amore vult il indignus.
licitas delectationes vitare. Maxima iniuria da
toris huius ſalutis eſt, ſic paruipendere ipſum &
eius promiſſa, & vel lente ac tepide aut oĩno non
quærere gloriam tantam. Quarto, cõſideratio re
gni cæleſtis retrahit hoĩem a cunctis pc̃tis, inquã- IIII.
tum ſunt impeditiua tantæ btitudinis, quã quãto

ſeruentius quis affectat, tanto vehementius amittere eam formidat. O q̃ multa & horrenda facinora plurimi vitant, ne temporalia damna incurrant, præſertim ne occidantur: quanto magis fugere ſemper debemus vniuerſa peccata, quantũ fragilitas permittit humana, ne vitã gloriæ amittamus, ne precioſiſſimis bonis æternæ felicitatis, (quæ eſt ſtatꝰ oĩm bonoꝝ aggregatiõe perfectꝰ) priuemur. Hinc hortatur Apoſt. Has ergo habẽ-
2. Corin. 7 tes promiſſiones, mundemus nos ab omni inquinamento carnis & ſpũs, perficientes ſanctificationem in timore dei. Quinto, cõſideratio iſta ani
V mat & confortat nos ad repugnandum viriliter & conſtanter aduerſarijs noſtræ ſalutis, mundo, carni & dæmonibus, quia vt ait Apoſtolus: Non
2. Timo. 2 coronatur, niſi qui legitime certauerit. Cum em̃ tanta ſit merces huius victoriæ, iuſtiſſimũ eſt infatigabiliter reluctari tentationibus & pctis, & omni hoſti ſalutis. Hinc in libro Sapiæ legitur de electis: In paucis vexati in multis bene diſponẽt,
Sapien. 3. qm̃ deus tentauit illos, & inuenit illos dignos ſe. Ideo accipient regnũ decoris, & diadema ſpeciei de manu domini. Vnde hortatur Apoſt. Non fa-
Heb. 12 tigemini animis veſtris. Nondum enim vſq; ad ſanguinem reſtitiſtis, aduerſus peccatũ repugnantes. Hinc quoq; Gregorius: Delectat (inquit) mẽtem magnitudo præmioꝝ, ſed non deterreat certamen laborum. Ad magna etenim præmia per
VI. ueniri non poteſt niſi per magnos labores. Sexto, conſideratio gloriæ æternalis parit patientiam in aduerſis, facitq; hominẽ omnem tribulationem & perſecutionem hilariter ac leuius ſuſtinere, cũ tanta ſit fructuoſitas aduerſitatis, & tãta merces patientię

patiētiæ eius. Ideo loquitur Chrs: Beati eſtis cum maledixerint vobis hoies, & pſecuti vos fuerint & dixerint oēe malū aduerſus vos mētiētes pro pter me. Gaudete ī illa hora & exultate, qm̄ mer ces veſtra copioſa eſt in cælis. Septimo conſidera tio iſta accendit hoīem in dei amore, q ſeipm̄ no bis promiſit in præmiū obiectale, & ſuipſius im mediatā & clarā viſionē, in p̄mium formale: qui ſe tam infinite oībus excellētiorē ac digniorē ex incōprehenſibili claritate, pietate, atq; dignatiōe dignatur pauperculis ſuis creaturis tam īmediate & proxime counire. Queadmodum aūt bn̄ficia data, ſic & promiſſa præſtāda inflāmant ad amo rem bn̄factoris ac promiſſoris. Octauo cōſidera tio iſta facit hoīem hūiliare ſeipſum, dum ad tam ſupernaturalem beatitudinem ſe cōditū & voca tū perpendit, ad q̄ ſe ex ſe oīo indignū, inſufficien tem & impotentem eſſe cognoſcit, & ita intra ſe dicit: Vn̄ hoc tibi o indigna viliſq; creatura, ex oī parte defectuoſa, vt ad tantā beatitudinē ſis crea ta, ordinata, redēpta, & inuitata? Facit etiā conſi deratio hæc hoīem eſſe ſolicitū vt gratus ſit deo, nec tantam negligat gr̄am eius. Ideo ait Apoſto. Abundantius opꝫtet nos obſeruare ea q̄ audiuimꝰ ne forte pefſluamus. Qm̄o em̄ effugiemꝰ, ſi tantā neglexerimus ſalutē? Et denuo: Videte (ait) ne re cuſetis loquentē. Si em̄ illi nō effugerunt, recuſan tes eum q ſuper terram loquebatur, multo magis nos q de cælo nobis loquentem aduertimus? Vt ergo hi ſalubres effectus inueniant in nobis, atten damus aſſidue & prudenter, q̄ta ſit beatitudo & gloria regni cæleſtis, ad quod cōditi ſumus & vo cati, imo ad quod oī die multipliciter inuitamur.

VII

Iohan. 14

VIII.

Hebr. 2.

Hebr. 12

 ¶Exhor

¶Exhortatio ad promerendum beatitudinem æternalem, & qualiter eã cõpendioſius promereri & adipiſci poſſumus. Articulus LXVIII.

Col.3. QVæ ſurſum ſunt quærite, vbi Chiſtus eſt in dextera dei ſedens. Quæ ſurſum ſunt ſapite, non quæ ſuper terram. Duo amores (vt S. aſtruit Auguſtinus) duas conſtituunt ciuitates. Quoniam amor dei creſcens vſq; ad contemptum ſui, ciuitatem conſtituit dei, hoc eſt, eccleſiam militantem, imo & triumphantem. Porro amor ſui creſcens vſq; ad contemptum dei, ciuitatem facit diaboli, eccleſiam malignantium, regnum Babylonis & Antichriſti. Itaq; amor infuſus, purus & ſpiritalis, quo ſuper oĩa deum diligimus, & noſipſos in deo, origo eſt merendi, & fons omnis operis meritorij virtuoſi. Amor autẽ improbus ſui, qui eſt amor priuatus & ad ſe inordinate reflexus, origo eſt omnium vitiorum. Qui igitur cupit copioſe proficere, celeriter perfici, & ad regnum cæleſte compendioſe perduci, ſtudeat ſeipſum in deo amare, hoc eſt, omnia illa optare, quærere & amplecti quæ ſibi magis neceſſaria aut vtilia ſunt ad complacendum deo, & ad obtinendum beatificam viſionem ipſius, hoc eſt aduerſa & aſpera, & quæ afflictiua ſunt carnis, corripi & corrigi cupiat, contemni, irrideri, ac ferre iniurias non dedignetur, ſed gaudeat, deo reuerenter ac feruide deſeruire non ceſſet, ſeipſum coram deo & proximis humiliet ſemper, omne tempus ſuum fructuoſe expendere delectetur. Ecce quanto quis iſtud adimpleuerit plenius, tanto manſuetior, patientior, humilior, feruentior, temperatior erit

Amor infuſus origo oĩs boni.

Amor priuatus origo oĩs mali

erit in omnibus. Improbum ergo & priuatum amorem, quo carnales delitiæ, temporales diuitiæ propria commoda & temporales honores amãtur, & expetuntur, funditus extirpemus de cordibus noſtris, quoniam falſus & peſſim⁹ amor ille eſt charitatis venenum, & per ipſum fit homo ſeruus diaboli, membrum Antichriſti, mancipium iniquitatis, ciuiſcꝫ Babylõis. Conſideremus quã periculoſus, vitioſus, infectiuus, nociuus, atcꝫ dãnabilis ſit amor iſte priuatus, qui trahit vſque ad dei contemptum & ad transgreſſiones præceptorum ipſius: ſicꝙ amorem iſtum tanquam omnis perditionis cauſam & fomitem toto corde abhorreamus, & deum indeſinenter precemur, vt tam maledictum amorem, & omnem carnalem affectum omnino tollat de cordibus noſtris, & ſua ſancta dilectione nos adimplere dignetur, quatenus deum noſtrum propter propriã, puram, & infinitam bonitatem ipſius ſuper omnia toto corde iugiter diligentes, & etiam ideo quoniam ipſe prior dilexit nos, & quia præcepit hoc ipſum, ac demum propter beneficia atcꝫ promiſſa ipſius, ad beatificam eius viſiõem recto itinere inceſſanter tendamus, ſicꝙ ex ipſo, per ipſum, & in ipſo iam viuamus per gratiam, & in futuro per gloriam. Nempe (vt in meditationibus ſuis ſanct⁹ pater Bernardus fatetur) beatitudo noſtra, ac præmium noſtrum eſt deum videre, cum deo viuere, ex deo & in deo vitam habere, eſſe cum deo, & eſſe in deo qui erit om̃ia in omnibus, & vbi eſt ſummum bonum, ibi ſumma felicitas, ſumma iucunditas, vera libertas, pfecta charitas, æterna ſecuritas, ſecura æternitas, In ip̃o ẽ vera lætitia, plena

Peroro.

Amoris priuati mala.

Deuter. 6. Matth. 22 Marci. 12 Lucæ. 10 1. Iohan. 4

Bernard. Beatitudo nr̃a q̃ 1. Corin. 6

ſcientia,omnis pulchritudo,omnis beatitudo,ibi pax ſempiterna,pietas,bonitas,lux,virtus,hone ſtas,dulcedo,vita perennis, gloria,laus,requies, amicitia glorioſa,&concordia dulcis.Quæ ergo nos angit &impellit veſania, ſitire vitiorum ab ſynthium , ſequi huius mundi naufragium, vitæ labentis infortunium pati, impiæ tyrannidis ferre dominium,& non potius conuolare ad ſancto rum felicitatem,ad angelorum ſocietatem,ac ſo lennitatem ſupernæ lætitiæ,ad iucunditatem vitæ contemplatiuæ, vt poſſimus intrare in poten-

Pſalm.7. tias domini, & videre ſuperabundantes diuitias

Iſaiæ.33 bonitatis ipſius. Ibi videbimus gloriæ decorem, ſanctorum ſplendorem,& regiæ poteſtatis hono rem.Cognoſcemus patris potentiam,filij ſapien tiam, ſpiritusſancti benigniſſimam prorſus clementiam , ſicq; habebimus totius benedictæ ac ſummæ trinitatis notitiam . O quam beatiſſima viſio,videre deum in ſeipſo, videre eũ in nobis,& nos in eo.Hæc erit ſumma felicitas,quoniam intelligetur in ſuo puro eſſe ſynceriſſima deitas,comprehendetur incomprehẽſibilis trinitas, & patebunt deitatis arcana. Hæc viſio ac delectatio totum cor hominis replẽs &ſatians,erit tota illius beatitudinis conſummatio. Vna erit ibi omnium lingua, iubilatio indefeſſa , vnus affectus, idem effectus,æterna laudatio. Ibi angelorum &hominum vnum eſt gaudium,vnum colloquium,vnum conuiuium.Illuc feſtinare debemus,vbi feliciter ſine fine viuemus. Si intantum amamus hanc vitam miſeram ,labilem, incertam,caducam,in qua cum tanto periculo, labore,peccatoq; viuimus;multo magis amare debe

Societas ſuperna qualis.

mus

mus vitam illam in qua cum ſumma ſecuritate, quiete & puritate inæternum viuemus. Qualis pu ratis erit tunc ſplendor animarum, quando ſolis ſplendorē habebit lux corporum in regno patris iuſtorꝶ? Hoc eſt regnū regnorꝶ, regnum omnium ſeculorum, patria electorum. De qua in legenda beatiſſimorum ſanctiſſimorumque martyrum Epictici presbyteri & Aſtionis monachi legitur. Poſſeſsio beatorum paradiſus vocatur, quorum tabernacula ex lumine ſunt conſtructa, quorum vita deus eſt, & conuerſatio immortalis exiſtit, in quorum capitibus ſunt coronæ ex auro puriſsi mo ac varijs gemmis, quorum imperator & rex eſt deus deorꝶ cuius miniſtri ſunt angeli lucis, & ſenatus regis illius præclarus eſt cui• media pars ſunt prophetæ, alia vero apoſtoli. Porro nomen ciuitatis Chriſtopolis, in qua ſtat vir quidam mi rificus Dauid, habens pſalterium decem chorda rum, qui commorantes in ciuitate illa iugiter ex citat ad laudem regis ipſius, dicens: Laudate dominum de cælis, laudate eum in excelſis.; Lauda te eum omnes angeli eius, laudate eum om̄es vir tutes eius. Itaque ad hanc beatiſsimam cæleſtis paradiſi politiam feruidiſsime aſpiremus: atque vt ad eam feliciter pertingere valeamus, nouiſsi ma noſtra de quibus hucuſque tractatum eſt, ſapienter & aſsidue meditemur. Ad laudem & gloriam omnipotentis, qui eſt ſuper omnia deus ſublimis & benedictus, Amen.

Matth. 13

Pſal. 144.

Pſalm. 32

Pſal. 148

D. DIONYSII CARTHVSIANI COLloquium ſiue dialogus de particulari iudicio animarum poſt mortem.

PROOEMIVM.

2.Corin.5 OMNES nos manifeſtari oportet
ante tribunal Chrī,vt referat vnuſquiſq; prout geſſit,ſiue bonū
ſiue malum.Inter ſapientes,(vel
potius inter fatuos.) ſeculi huius
fuerunt nonnulli, putantes & aſſerentes deum ſummum bonū non habere prouidentiam actuum humanorum, nec eſſe hominū
prouiſorem, imo nec inferiora atq; mortalia iſta
cognoſcere: & per conſequens, non eſſe iudicem
hominum, neq; poſt vitam hanc fieri vltionem
culparum vitæ præſentis: quorum perfidus ac ſceleratiſſimus error, timorem dei prorſus excludit,
& irrefrenatam præſtat peccandi audaciam. De-
Geneſ. 4. nique, tantus error a primo illo impijſſimo Cain
Ionathan chaldeus ortum & occaſionem ſumpſiſſe videtur. Ionathan nanque, cuius tranſlatio Chaldaica præcipuæ eſt authoritatis apud Hebræos, teſtatur ipſum Cain dixiſſe in agro ad fratrem ſuum, ſanctum innocentemque Abel: Non eſt iuſtitia neque iudex, nec ſeculum aliud, nec remuneratio iuſtis, nec punitio impijs, Cumque Abel rennuiſſet

hæc

hæc omnia, conſurrexit Cain & occidit eum. De huius erroris nequiſſimi execrãdis cultoribus fertur in pſalm. Dixerunt, quomodo ſcit deus? & ſi eſt ſcientia in excelſo? Apud Ezechielem quoque dicunt: Non videt nos dominus, dereliquit dominus terrã. Vnde & in libro Iob inquiritur: An cogitas ꝙ deus excelſior cælo ſit? nec noſtra cõſiderat, & circa cardines cæli perambulat? Cũ itaqꝫ error iſte prauiſſimus periculoſiſſimusqꝫ cõſiſtat, ſacra & diuina ſcriptura ipm̃ ſæpiſſime atqꝫ clariſſime reprobat & condẽnat in vtriuſqꝫ teſtamẽti codicibus ſerioſiſſime ac frequẽtiſſime clamãs ꝙ deus altiſſimus vniuerſorum creator oĩpotens cuncta & ſingula perfectiſſime intueatur agnoſcat, prouideat, ſingulariter quoqꝫ curã ac prouidẽtiã habeat rationaliũ creaturarꝫ, quibus per temporꝫ interualla legem donauit multiplicẽ: primo vicz naturalẽ, deinde ſcriptam, & tertio euangelicã. Propter quod in libro Iob recte de ipſo aſſeritur: Ecce deus excelſus in fortitudine ſua, & nullus ei ſimilis in legiſlatoribus, de quo & Iſaias fatetur: Dominus iudex noſter, dominus legifer noſter, dominus rex noſter, ipſe veniet & ſaluabit nos. Hic dominus a ſanctis prophetis promiſſus, & a beatiſſimis apoſtolis toti mundo notificatus eſt vnigenitus filius dei, verbũ patris æterni, virtus & ſapientia genitoris illius: a quo omnis paternitas, omnis fecunditas, omniſque cauſalitas in toto vniuerſo manauit, nominatur ac data eſt: ꝗ vt euãgeliſta diſſeruit, oẽ iudiciũ dicit filio ſuo dño nr̃o Ieſu Chr̃o, cuiꝰ metuẽdiſſimo tribunali nos oẽs p̃ſentari & aſtare oportet, vt iudicemur ab

Pſalm. 72
Ezec. 8. 9.
Iob. 22.
Iob. 36.
Iſaiæ. 33

Eccls.12 ab ipſo, ſicut & Salomon loquitur: Cuncta quæ fiunt adducet deus in iudicium, pro omni errato, ſiue bonum ſit, ſiue malum. Præterea docet nos ſacra ſcriptura diuinitus inſpirata, quod duplici iudicio iudicet deus glorioſus & iuſtus genus humanum, vtputa iudicio particulari in obitu ſingulorum, & iudicio generali in fine mundi. Porro, de generali illo iudicio multa pandit ſcriptura & de eodem ſancti patres catholicique doctores copioſe ac euidenter ſcripſerunt, puta de loco eius & tempore, de iudicis viſibili apparitione, de ſignis quæ eius præcedent aduentum, & qualiter cum vniuerſis ciuibus regni cæleſtis deſcendet, de multiſq; aliis. Verum de particulari prætacto iudicio, nec ſcriptura, neq; doctores tam diffuſe & clare inueniuntur locuti, videlicet qualiter fiat, et quo loco ac tempore: hoc eſt, an anima adhuc exiſtente in corpore, an in eius egreſſu, an poſt egreſſum: & vbi vel qualiter, ſeu per quos iudici præſentetur, q̄liter etiam tot aīæ oī pene hora iudicētur particulariter ac ſigillatim a iudice ſummo, quid item de infidelium iudicio animarum ſit ſentiendum. Hinc de omnibus his quidam religioſus frater ſpiritaliter mihi charus, cupiens edoceri, paruitatem meam iam diu ac inſtanter precatus eſt, vt de his pro conſolatione & ædificatione ipſius aliquid ſcribam: cuius tam piæ & humili petitioni, quantum donauerit dominus, ſatiſfacere opto, præſertim cum & ipſe in multis mihi aſſidue tam charitatiue ac prompte obſequioſus exiſtat, imo & toti corpori fraternitatis. Sed quoniam ea quæ per modum ſcholaſticæ inquiſitionis ac reſponſionis conſcribuntur ac ponuntur, magis

Duplici iudicio deus iudicabit genus humanū.

gis conſueuerunt oblectare & clarius informare, propono in iſto tractatulo ſub dialogi forma procedere, prætacto fratre quærente & opponente, me autem pro viribus reſpondente. Poſtremo ne determinata nominum noſtrorum expreſſio quenquam offenderet, aut temerarij occaſionem iudicij miniſtraret, decreueram tam fratrem memoratum quam me, proprijs ſuppreſſis nominibus, per communia quædam deſignare vocabula. Veruntamen aliunde rationabiliter (vt confido) perſuaſus, propria me appellatione deſignabo. De me quidem iam ſatis vulgatum eſt, quod plurima ſcripſerim, nõ obſtante proh dolor imperitia mea, imo & conuerſatione nimium defectuoſa. Vnde etſi hic nomen meum proprium exprimatur, non ex hoc nouus de me rumor gignetur. Itaq; ab inquiſitionibus fratris prætacti præſens opuſculum inchoetur.

¶Quæſtiones fratris circa prologum p̃ inductum, & reſponſio ad eaſdem.
Articulus I. FRATER.

HAnc ſponſionem tuam iam tactam, qua polliceris te inquiſitionibus meis reſponſurum pro viribus, cum ingenti gratiarũ actione accepto o præchariſſime frater. Veruntamen præconijs quæ tetigiſti de me, indignũ me fateor: ſed hoc tuæ eſt bonitatis, bene ſentire de alijs. Verum, ne ex non intellectis progrediar ad ea quæ reſtant, ad dubitationes mihi occurrentes circa prologum introductum, deprecor mihi reſponderi in primis. DIO. Confidenter interroga, quia hoc ipſum ſtudioſitatis eſt ſignum, Nam vt

ait

ait ſcriptura, Auris bona cum omni concupiſcen-
Origenes tia audiet ſapientiam. Atq; vt loquitur Origenes
ex eodem ſapientiæ fonte procedit prudenter interrogare & conuenienter reſpondere. Iunioribus quoq; quamuis eruditis, potius cõuenit audire & interrogare, quam velle inſtruere. Ad quod inſi-
1. Corin. 1 nuandum ſapientia dei patris Chriſtus dominus
Lucæ. 2. cum duodecim erat annorum, in medio ſedit doctorum, audiens atq; interrogans illos, FRAT. Cum iuxta contenta in prologo, duplex exiſtat iudicium, quo homines iudicantur a deo, videlicet particulare in obitu ſingulorum, & vniuerſale in termino ſeculorum, de quo horum iudiciorũ intelligenda ſunt verba Apo. aſſumpta pro the-
2. Corin. 5 mate: Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti? DIO. Quamuis hæc verba cõmunius exponantur de generali illo iudicio, in quo vniuerſi & ſinguli homines corporaliter ac viſibiliter apparebunt ante tribunal Chriſti, tunc corporaliter ac viſibiliter appariturí ac iudicandi, nihilominus poſſunt hæc verba de iudicio quoque particulari intelligi, quemadmodum & id quod
Rom. 14. ad Rom. idem ſcribit Apoſt. Omnes, (inquiens) ſtabimus ante tribunal Chriſti, & item quod ait
Hebræ. 9 Heb. Statutũ eſt omnibus ſemel mori, poſt hoc autem iudicium. FRA. Cum tribunal Chriſti ſit, vbi & in quo reſidet Chriſtus oĩm iudex, ſi in particulari quoque iudicio manifeſtabimur, & ſtabimus ante tribunal Chr̄i, ergo in particulari ſuo iudicio vnuſquiſq; credentium perducetur vſque ad perſonalem Chriſti præſentiam: cumq; ad dexteram patris reſideat in ſummo cęli empyrei loco vnuſquiſq; credentium tempore mortis ſuę de

ducetur

ducetur ac introibit (ſaltem quantum ad animã ſuam) cælum empyreum ſeu regnum illud vſq ad Chriſti conſpectum, cum tamen in Apoc. dicatur, Non intrabit in illud aliquid coinquinatum. Apoc. 22.
DIO. Dñs & ſaluator Chriſtus, q in vnitate perſonæ eſt verus deus & verus homo, ſecundũ deitatis ſuæ naturam vere vbiq eſt: porro, ſecundũ ſuam aſſumptam humanitatem nunc plene glorificatam, cõpetit ei eſſe in cęlo empyreo: q̃uis ex parte propriæ quantitatis dicatur eſſe ibi duntaxat, ſeu vno in loco, tñ ex vi conuerſionis panis & vini in corpus & ſanguinem eius, etiam realiter eſt in ſacramento altaris: tñ ſcd̃m naturã ſuã aſſumptã non eſt vbiq realiter, q̃uis per poteſtatem & iuriſdictionem ſibi conceſſam poſſit dici eſſe vbiq, quẽadmodũ ait: Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo & in terra. Qualiter aũt, & vbi ac qñ aĩæ morientiũ Chriſto iudici manifeſtentur præſententur & corã ſtent, infra plenius ingretur cũ iſtud ſit principale huius intentũ opuſculi. Idcirco pro nunc reſponſiõe hac eſto cõtentus. Matt. 28.
FR. Interim ſic contentor, ſed quid per tribunal Chrĩ intelligendũ ſit, quæſo expone. DIO. Quẽadmodũ in cõmuni vſu loquendi, per apoſtolicã ſedem deſignatur põtifex ſummus ſeu põtificij eius ſumma authoritas aut poteſtas, ita per Chrĩ tribunal datur intelligi Chriſtus oĩm iudex ſeu iudiciaria eius poteſtas Propt̃ q̃d Haymo ait: Stabimus ante tribunal Chrĩ, i. ante iudicẽ Chriſtũ: & dr̃ hoc ipſum a ſimili. Tribunal enim ſedes eſt iudicum, quæ in ſublimi locatur, vt iudex ab oĩbus videat̃ & iudex ipſe ex loco eminenti oẽs valeat intueri. Ita & Chriſtus q̃ſi in tribunali ſedebit, q et ab Haymo eps Tribunal

vniuerſis videbitur, omniumq́ꝫ conſcientias cer net,& cauſas dijudicabit.FRA. Cum Chriſtus inquantum homo,ſit vere corporalis, corporaliterq́ꝫ in loco per proprias ſui corporis dimenſiones,poſſet ne per Chriſti tribunal corporalis locꝰ materiale ve ſoliũ reſidentiæ ſuæ intelligi? DIO. De loco Chriſti corporeo exponitur;vno modo
Apoca. 3 id,quod ipſe teſtatur in Apoca.Qui vicerit,dabo ei ſedere mecum in throno meo:ſicut & ego vici & ſedi cum patre meo in throno eius: hoc eſt,in regno cæleſti, in cælo empyreo, de quo loqtur in
Iſaiæ. 66. Iſaia:Cælum mihi ſedes eſt. Apoſtolus quoq́ꝫ:Ad
Hebræ.4 eamus, (inquit) cum fiducia ad thronum gratiæ eius.Deniq́ꝫ,iuxta hunc ſenſum,tribunal Chriſti poſſet intelligi locus ille in aere,vbi ſedebit in die nouiſſimo ad iudicandum omne hominum ge-
Iohann.5 nus.FR. Allegaſti in prologo quod ſcriptum eſt in euangelio,Pater omne iudicium dedit filio. Quid ergo eſt quod ipſemet filius in euangelio
Iohann.8 proteſtatur loquens Iudæis: Vos ſecundum faciẽ iudicatis,ego non iudico quemquam? & rurſus:
Iohan.12. Qui audit verba mea & nõ cuſtodit ea,ego nõ iudico eum,non enim veni vt iudicem mundũ,ſed
Iohann.3 vt ſaluificem mundum. Quid etiam alibi ita exprimitur: Non miſit deus filium ſuum in mundũ vt iudicet mundum, ſed vt ſaluetur mundus per ipſum.DION.Harum & conſimilium autoritatum eſt vna ſolutio.Quemadmodũ enim eſt duplex Chriſti aduentus,videlicet primus in paupertate & humiliate,& ſecũdus in maieſtate & glo
Zacha. 9 ria,ita eſt duplex iudicium. Vnum eſt iudiciũ diſcretionis,quo inter bonum & malum,inter verũ & falſum, inter electum & non electum diſcernitur

nitur: Atq; aliud retributionis ſeu remuneratiõis quo vnicuiq; iuſta merces rependitur. Itaq; Chriſtus in primo ſuo aduentu non venit vt iudicaret iudicio remunerationis, imo magis vt iudicaretur & patientiſſ. omnia ferret, ſed ad exercendũ tale iudicium veniet in die extremo. Veruntamẽ in primo ſuo aduentu venit exercere iudiciũ diſcretionis, quia tunc inter electos reprobosq; diſcreuit, quoſdam miſericorditer vocando & conuertendo, alios iuſte derelinquendo, impiorum quoq; vitia arguendo, & viam inſtruendo ſalutis. Propter quod apud Iohannem dixit: Nunc iudicium eſt mundi, quod quaſi exponens, adiecit: Nunc princeps huius mundi eijcietur foras. Ex tunc etenim miſſo deſuper ſpiritu ſancto, ceperũt in toto orbe terrarum innumerabilia milia hominum conuerti ad dominum deum, de quorum cordibus eijciebatur diabolus. FR. Si Chriſtus filius dei in primo ſuo aduentu non exercuit iudicium remunerationis, quis ergo iudicauit eos qui obierunt in ſeculo iſto tempore primi aduentus Chriſti, omnique tempore quo inter homines in hoc mundo conuerſabatur? DION. Ille vtiq; qui ab exordio mũdi vſq; ad primum Chriſti aduentum iudicauit morientes in mundo hoc, vtputa verus deus, pater, filius & ſpiritus ſanctus, vnus vniuerſorum creator, iudex ac dominus: quia in tribus ſupergloriofis & ſuperbenedictis perſonis eſt vna natura, adorandæq; trinitatis operationes adextra ſunt indiuiſæ: ſicque Chriſtus vt deus, ſemper fuit omnium iudex per remunerationem. Porro, præhabita ſunt dicta de ipſo ſecundum naturam aſſumptam. FRAT. Si vniuerſi Iohan. 12.

ac ſinguli iudicantur a Chriſto dum moriuntur, quid neceſſe eſt ponere aliud futurum generale iudicium, cum teſte Naum propheta, non iudicet dominus bis in idipſum? DION. Interim ſinguli iudicantur quantum ad animam, tunc quo ad corpus & animam. Huius tamen rei ſunt alię rationes, q̄ ab Alexandro de Hales, ſancto Thoma & alijs aſſignantur, & infra forſan tangentur. Sed iam ſi placet, ab his & huiuſcemodi quæſtionibus ceſſa, q̄tenus principale aggrediamur propoſitum: quo completo, incidentalia & occurrentia proponantur.

Naum. 1.

¶ De loco ac tempore particularis iudicij animarum credentium. Articulus II

FRATER

DE iſto potiſſime cupio informari, vbi & quando iudicentur a Chriſto animæ morientium ſingulorū. Nam verba ſanctorum multorum, viſiones quoq; & reuelationes, quam plurium videntur prætendere, quod animæ non iudicantur a iudice ſummo, niſi poſt egreſſum earum de corpore, quod & ſanctus Papa Gregorius. 4. Dialogorū videtur ſentire: & item, quod angeli boni ac mali animas Chriſto repræſentēt ad iudicandū, quaſi animæ deferrentur in cælum ad conſiſtorium dei, vt iudicentur ibidem. DION. De iſta materia non niſi valde caute & ſobrie eſt loquendum, atque ab omni temeraria aſſertione prorſus eſt præcauendum. Idque in primis pro certo tenēdum, quod animarum remuneratio nō differtur vſque ad diem generalis iudicij, prout quidam hæretici, imo & multi Græcorum dice-

Gregori.

re

re præſumpſerunt: quorum errorem doctores ſuper.4. Sententiarum, & ſpecialiter ſanctus Thomas in Summa contra Græcos, euidenter & plene reprobarunt. Hoc ergo errore abiecto, ſcrutandum an credentium animæ iudicentur a Chriſto dum adhuc in corpore ſunt, an poſt egreſſum de corpore. Quocirca ſciendum quod Innocentius Papa tertius in libro ſuo de miſeria conditionis humanæ, videtur ſentire quod animæ dum adhuc in corpore ſunt, iudicantur a domino, ita quod ante egreſſum de ſuis corporibus ſciunt quo pergent: hoc eſt, an erunt ſaluatæ, an condemnatæ. Ait quippe ibidem Innocentius Papa: Quatuor dolores patiuntur mali in morte: Primus eſt corporalis anguſtia tam grauis & magna, quod in hac vita non eſt dolor ei æqualis. Secũdus dolor eſt, quando corpore iam plene defatigato viribusque exhauſto, anima clare & ſubito videt omnia ſua peccata præterita. ¶Tertius eſt, quando anima incipit iam iuſte dijudicari, & vniuerſa ac ſingula inferni tormenta ſuis iniquitatibus debita ſibi conſpicit imminere. Quartus, dum anima impij adhuc in corpore poſita, videt ſpiritus malignos ad rapiendum ſe paratos. Inſuper clarius loquens ait: Quatuor legũtur aduentus Chriſti: Primus ad iudicium, ſecundus in obitu cuiuſlibet fidelis, tertius in carne, quartus in mentem. FRATER. Quid circa hoc ſentis? DION. De tam ardua & ſublimi materia nequaquam volo aliquid ex meipſo aſſerere, neq; de corde proprio vaticinari: quid vero de his ſecundum ſanctorum patrum & authenticorum

Thomas Aquinas

Innocentius papa

Dolores .4. patiuntur mali in morte.

I.

II.

III.

IIII.

4. Chriſti aduentus

doctorum traditionẽ, imo & ſecundum ſcripturam cononicam, & iuxta reuelationes ac viſiones deſuper (vt pie creditur) factas tenendum ſit diligenter inferius introducam. FRAT. Legiſti aliquos doctores præfatum dominum Innocentium in materia iſta ſequentes? DION. Hucuſque neminem legi, niſi quidam venerabilis & deuotus pater ordinis noſtri frater Ludolphus in. 3. volumine de vita domini ſaluatoris, capit. 46. ſic ſcribit: Qualem dominus in morte quẽquam inuenerit, talem illum in die iudicij iudicabit, qui etiam in morte iudicium ſuum cognoſcit. Vnuſquiſque enim Chriſtianus in morte Chriſtum videbit, & tunc cognoſcet an de electis vel damnatis ſit. Vnde Lotharius, qui poſtea Innocentius tertius dictus eſt, in libro de miſeria conditionis humanæ ſic ait: Videt tam bonus quam malus antequam anima egrediatur à corpore, Chriſtũ in cruce poſitum: malus ad ſuam erubeſcentiam & confuſionem, vt erubeſcat ſe non eſſe redemptum ſanguine Chriſti ſua culpa exigente, vnde de malis dicitur: Videbunt in quem pupugerunt quod intelligitur de aduentu Chriſti ad iudicium & de aduentu eius ad diem mortis. Bonus vero videt ad exultationem. Vnde & CHRISTVS de Iohanne euangeliſta teſtatur: Sic eum volo manere donec veniam, ſcilicet, ad obitum eius. Quatuor nanque leguntur aduentus Chriſti ad homines, duo videlicet viſibiles, & duo inuiſibiles. Primus aduentus viſibilis fuit in carne, alter erit in maieſtate ad iudicandum. Primus aduentus inuiſibilis fit in mente iuſti per gratiam. Secundus aduentus inuiſibilis eſt in obitu cu-

Ludolp. Carthuſ.

Innocentius papa

Zacha. 12

Apoca. 1.

Iohan. 19.

Iohan. 21.

4. Chriſti aduen.

cuiuslibet fidelis. Vnde dicitur obitus, quoniã ob uiam venit Chriſto. Hos quatuor aduentus repręſentat eccleſia in quatuor dominicis de Aduẽtu, non ſolum numero dierum, ſed etiam ratione officiorum. Hæc omnia ſumpſit & allegat Ludolphus ex præfato Innocentij libro, aliqua tamẽ omittit. Nam ad probandum ꝙ Chriſtus in morte appareat ſingulis, Innocẽtius addit: Et hoc habemus ex verbis Apoſtoli, qui ait: Vſqꝫ ad diem aduentus domini noſtri Ieſu Chriſti, i. vſqꝫ ad diẽ mortis, quando apparet tam bonis ꝗ malis Chr̄s in cruce poſitus. FRA. Videntur tibi præallegatæ authoritates ſcripturæ ſatis probare propoſitum? Diony. Authoritates iſtæ ab expoſitoribus catholicis atqꝫ authenticis aliter exponuntur ad literam, iccirco prætacta earum applicatio nõ ſatis probat intentũ, prout hoc infra in ſpeciali oſtẽdam articulo. FR. Quid ſentis de hoc quod Innocentius aſſerit, & Ludolphus allegat, Chr̄m in cruce poſitum ſingulis credentibus apparere in morte, anteq̃ animæ egrediantur de corpore? an doctores alij communiter id affirmãt? Dio. Quid circa hoc videatur dicendũ infra diligenter ſcrutabitur. In nullo quoqꝫ doctore alio legi hoc, niſi in deuoto quodam tractatulo de arte moriendi, cõpoſito a magiſtro Gerardo Rondelli, doctore theologiæ, decano Leodienſis eccleſiæ nuper defuncto, qui ex Innocentio hoc ipſum allegat ac tenet Fra. Precor proſequere, & deſcribe quid de propoſita quæſtione atque materia ſecundum doctores authenticos & famoſos potius ſit tenendum.

Innocentius papa

1. Corin. 1

De particulari iudicio aĩarum, ex dictis beati Thomæ. Articulus III.

An in extremo vitæ aliquis penitere poſſit.

SVper quartum Sententiarū diſtinctione viceſima, mouet Sanctus Thomas hanc quæſtionem: Vtrū in extremo ſeu vltimo vitæ ſuæ poſſit aliquis penitere. In cuius ſolutione inter cætera dicit: Deus qui dat omnibus affluenter nulli ſuam denegat gratiam, dummodo faciat quod in ſe eſt, ſe ad gratiam præparando. Præparatio autem ad gratiam fit per motum liberi arbitrij. Idcirco quamdiu manet homini vſus liberi arbitrij in hac vita, tam diu poteſt penitere & veniam obtinere. Talis autem vſus liberi arbitrij manet homini vſque ad vltimum vitæ præſentis, quia in ea liberum arbitrium nondum eſt confirmatum in malo: ideo vſque ad extremum vitæ poteſt vnuſquiſque ſalubriter penitere. Inſuper probat hoc, quia ſapientia & miſericrodia dei vincit humanam malitiam: ſed homo poteſt vſque ad extremum vitæ ſuæ peccare, ergo poteſt vſque tunc per miſericordiam dei veniam cōſequi. Dicit enim ſuper quartum diſtinctione 25. quod per vinculum carnis anima detinetur in via. Ideo quamdiu hoc vinculum non eſt ſolutum, manet in via & ſtatu merendi ac demerendi. Hinc eodem libro diſtinctione. 47. apertius ſcribit: Quilibet homo eſt & ſingularis perſona, eſt etiam pars quædam totius generis humani. Ideo duplex iudicium ei debetur, vnum ſingulare, quod fit de eo poſt mortem, quando recipiet iuxta ea quę in corpore geſſit, quamuis non totaliter, quia non quo ad corpus, ſed quo ad animam tantum. Aliud iudicium debet eſſe de eo ſecundum quod eſt pars quædam totius generis humani, quemadmodum etiam aliquis iudicari

Iacobi, 1.

Iob. 38.

iudicium hominis duplex quare.

dici.

dicitur ſecundum humanam iuſtitiam, quãdo iudicium datur de communitate cuius ipſe eſt pars Nec tamen deus bis iudicat in idipſum, quoniã pro eodem peccato non infert duas penas, quarũ quælibet per ſe ſufficiens ſit pro illius punitione peccati: ſed pena quæ ante finale iudicium cõplete inflicta non fuit, in vltimo iudicio complebitur, quando impij cruciabuntur quantum ad corpus & animam ſimul. Amplius, idem ſanctus doctor in tertia parte Summæ ſuæ quæſtione 53. ait: Iudicium de re immutabili perfectione, (id eſt, cõſummatum & certum iudicium) dari non poteſt ante conſummationem ſeu finem rei, ſicut iudicium de aliqua actione qualis ſit dari perfecte nõ poteſt, anteq̃ ſit conſummata in ſe & in ſuis effectibus: quoniam multæ actiones videntur vtiles eſſe, quæ ex ſuis effectibus inueniuntur nociuæ. Similiter de homine iudicium perfectum dari nõ poteſt, quamdiu vita eius non terminatur. Porro vita hominis terminatur per mortem, iccirco poſt mortem datur de eo ſingulare iudicium. Hinc dicendum quod poſt mortem, quantum ad ea quæ ſunt ipſius animæ, homo ſortitur quendam immutabilem ſtatum: ideo quantum ad præmium animæ, non oportet differri iudicium vltra mortem. Rurſus in eadem aſſerit quæſtione: Quamuis pena, ſeu præmium corporis dependet ex pena ſeu præmio animæ, tamen quoniam anima non eſt mutabilis, quoad ſtatum merendi & non merendi, niſi per accidens, ſcilicet propter corpus, ideo anima ſeparata a corpore, ſtatim habet ſtatum immutabilem, & accipit ſuum iudicium. FRATER. Quantum intelli-

Naum 1.

Iudicium hois q̃n p ficitur.

gere valeo ex præhabitis ſancti doctoris verbis euidenter conſequitur, & habetur, ꝙ particulare animarũ iudiciũ fiat poſt earꝫ ſeparationẽ a ſuis corporibus. Nam vſque ad mortem durat ſtatus ac tempus merendi ac demerendi, ipſaque mors eſt terminus ſtatus ac temporis huius, ita ꝙ ſtatim poſt eam ſequitur immutabilitas ſtatus, in qua anima amplius promereri non poteſt. Dionyſi. Recte cõſideras, ſed audi quid adhuc idem cõſcri bat doctor. Nempe in Summa cõtra Gentiles libro quarto: Animæ (inquit) ſtatim cum a corporibus fuerint ſeparatæ, immobiles ſecundum voluntatem reddũtur, vt ſcilicet vltra voluntas hominis mutari non poſſit, neque de bono in malũ, neque de malo in bonum. Quamdiu enim anima mutari poteſt de bono in malum, vel ecõuer ſo, eſt in ſtatu pugnæ atque militiæ. Oportet nanque vt ſolicite malo reſiſtat, ne ab ipſo vincatur, vel vt conetur ꝙ liberetur ab ipſo. Sed ſtatim dũ anima a corpore ſeparatur, nõ erit in ſtatu militiæ aut pugnæ, ſed in ſtatu recipiendi penam aut præmium, pro eo ꝙ legitime aut illegitime certauerit. Propter quod vita hæc cõparatur militiæ, & diebus mercenarij, iuxta illud Iob: Militia eſt vita hominis ſuper terram, & ſicut dies mercenarij dies eius. Itaque tota hæc vita eſt via ad aliam vitam, & ad meritum ſiue demeritum: propter quod ea finita reſtat iudicium. Hinc in eodem libro ait: Anima eſt in ſtatu mutabili quã diu corpori vnitur, hoc eſt quam diu manet in corpore, non autem poſtquam fuerit a corpore ſeparata. Diſpoſitio nanqꝫ animæ mouetur ſeu mutatur

[Margin: Aiæ ſeparatæ imobiles ſecũdum voluntatem reddunẽ]

[Margin: 2. Tim. 2. Iob 7]

tur per accidens ſecundum aliquem corporis motum. Quum enim corpus deſeruiat animę ad ipſius animæ operationes, ad hoc naturaliter datum eſt animæ, vt anima in ipſo exiſtens perficiatur, quaſi ad perfectionem mota. Quando ergo erit a corpore ſeparata, non erit in ſtatu vt moueatur ad finem, ſed vt in fine adepto quieſcat. Ex quibus verbis elicitur, quod quam diu anima nō eſt a corpore ſeparata, eſt in ſtatu quo poſſit moueri, ſeqꝫ cōuertere ad vltimum finem, qui deus eſt ſeu beatifica eius fruitio: iccirco quam diu in corpore eſt non competit ei iudicari a deo, ſed ſtatim poſt ſeparationem. Præterea eiuſdem libri penultimo ait capitulo: Duplex eſt retributio pro his quæ homo gerit in vita præſenti, vna ſecundum animam, quam retributionem ꝑcipit homo ſtatim quum anima fuerit a corpore ſeparata: alia vero retributio erit in reſurrectione corporum. Et prima quidem retributio ſingulatim fit ſingulis, ſecundum quod diuiſim moriuntur: ſecunda aūt retributio ſimul omnibus fiet, ſecundum quod omnes ſimul reſurgent. Omnis autem retributio qua diuerſa diuerſis redduntur, ſecundum diuerſitatem meritorum requirit iudicium: Vnum, quo diuiſim ſingulis, quantum ad animam, redditur pena vel præmium: aliud autem commune, quo quantum ad corpus & animam reddetur omnibus ſimul quod meruerunt. FRA. Satis diffuſe & euidenter ex dictis ſancti Thomæ oſtēdiſti intentum. DIO. Adhuc vnum ipſius teſtimonium introducam, idqꝫ doctor iſte ſuper ſecundum Sententiarum diſtinctione ſeptima, cauſam obſtinationis & impenitentiæ angelorum, qui corruerūt

Apo. 2.

duplex retributio eoꝶ q̄ p̄ſenti vita aguntur.

aſſignans: Quemadmodum (inquit) impoſſibile eſt a voluntate indeclinabiliter adhærente recto fini procedere culpam, ita econtrario impoſſibile eſt a voluntate adhærente inconuertibiliter peruerſo fini procedere actum bonum. Pctm̄ aūt voluntatis contingit dupliciter circa finem: Primo ex paſſione abducente rationem ab actuali conſideratione recti ac debiti finis, & taliter peccans penitet paſſione ceſſante. Secūdo ex malitia, quæ ſecundum Philoſophum ſeptimo Ethicorum, corruptiua eſt finis. Dicitur nanque ex malitia peccare, qui ex electione praui finis eſt peccās, eo quod qualis eſt ſecundum habitum, talis finis videtur ei conueniens, ſicut qui habitualiter luxurioſus eſt, finem ſibi conſtituit in delectatione Venerea. Et quum error circa finem in operabilibus ſit, ſicut error circa prima principia in ſpeculabilibus, circa quæ errantem non contingit retrahi, ac dirigi ex aliјs magis notis, oportet ꝙ ſic peccās ſit impenitens, vt ibidem ait Philoſophus. Igitur de peccato nullus poteſt penitere, niſi vel paſſione ceſſante, vel remoto habitu quo finem malum elegit. Remoueri autem habitum non eſt poſſibile, niſi in eo qui eſt in ſtatu viæ & mutabilitatis Vnde quandocunque aliquis deuenit ad terminum viæ, non poteſt deflecti ab eo fine cui inhæſit, ſiue ſit bonus, ſeu malus. Finis vero hominis eſt mors ſua, & finis angeli eſt terminꝰ ſuę electionis, q̄ bono adhæſit vel malo. Vñ ſicut homines poſt mortem confirmantur in bono vel malo, ita angeli poſt auerſionem vel conuerſionem. Hæc Thomas: Ex cuiꝰ verbis ſic argui poteſt: Deus particu-

Volunta tis pctm̄ dupliciter contingit circa finē

Pctm̄ ex malitia quod

ticulari iudicio nõ iudicat aĩam moriẽtis, quouſq; ipſa finaliter & indeclinabiliter fixerit ſe in bono aut in malo, hoc eſt in auerſione a deo vel in conuerſiõe ad ipm̃. Indeclinabilitatẽ aũt ſeu immutabilitatẽ ſuæ conuerſionis aut auerſionis nõ conſequitur niſi via completa, id eſt, poſt mortem: ideirco nec iudicatur niſi poſt mortem. FRATE. Quamuis hæc rationabiliter dicta videantur, attamen circa præallegata verba Thomæ dubitatio mihi occurrit. Quomodo em̃ affirmat peccatum voluntatis dupliciter contingere, ſcz ex paſſiõe & malitia, quum dicatur communiter quod contingat tripliciter, vtputa ex ignorantia, infirmitate ſeu paſſione & ex malitia? DIO. Duo illa tãgendo, tertium nõ excludit. FR. Qualiter ergo ſtabit qđ dixit: De peccato nullus poteſt penitere niſi vel paſſione ceſſante, vel habitu malo remoto, quum is qui ex ignorantia peccat, ceſſare queat a culpa, ignorantia ſua per eruditionem ablata? DION. Dici poteſt, quod Thomas diſtinguit & loquitur quantum ad propoſitum ſufficit: vel quod tertium illud ad aliquod horum reducatur duorum. FRATE. Ex alijs quoque doctoribus præinducta (ſi placet) declara.

¶ Ex dictis domini Bonauenturę, Alexandri de Hales & aliorum doctorum de eadem materia, & præſertim de modo, forma ac duratione particularis iudicij.

¶ Art. IIII.

DION.

Deuotus

DEuotus doctor Bonauentura ſup̱ quartũ Sententiarum, diſtinctione viceſima: Credendũ eſt, ait, quod in egreſſu animæ a corpore aſſiſtũt ſpiritus bonus & ſpiritus malus, vel vnus vel plures, & tunc ſecundum veritatem ferri ſententiam: & ſi bona eſt anima, per miniſterium angeli boni adduci eam in cælum aut in Purgatorium, quouſq; purgata, per eius miniſterium educatur: ſi vero ſit mala, per miniſterium angeli mali ducitur ad infernum. Hoc inquã magis probabile, magis eſt concedendũ, quãuis in hac parte nihil ſit temere aſſerẽdũ. FRA. Ex his apparet q̃d aĩa iudicet̃ in eius egreſſu a cor̃pe nõ poſt egreſſum: cũ dicat, tũc. DIO. Q̃d ait tũc intelligẽdũ videt̃. i. tp̃e illo, vtputa mox poſt egreſſum, nã vltimũ inſtans quo aĩa eſt in corp̃e, pertinere cẽſet̃ ad tẽpus quo in corpore manſit, tanq̃ illius temporis finis. Deniq;, iuxta hunc ſenſum idem doctor aſſerit ſuper quartum diſtinctione. 21. Sicut contingit regnum dupliciter obtineri, vicz integre & p̱fecte ſiue in toto, & alio modo ſecundum partem ſiue in anima, ſic duplex eſt iudicium & duplex ſententia. Nam ſicut homo glorificatur ſecũdum partem, ita particulariter iudicatur, & de eo ſententia fertur quando anima de corpore egr̃editur. Iudicium autẽ vniuerſale erit, quando homo erit glorificandus ſecundum corpus & animam. Pręterea, his concordant quæ irrefragabilis doctor Alexander de Hales ſcribit in Summa ſua & ſuper ſecundum Sententiaꝝ, & item quæ Thomas de Erfordia de hac ipſa ſcripſit materia. FRA. Ex prææallegatis Bonauenturæ verbis manifeſte ſequi videtur, quod animæ morientium præſentan-

Alexand. de Hales. Thomas de Erfor.

tan-

tantur iudici ſummo non in cælo, ſed infra in medio loco, qui inter cælum & infernum ac purgatorium medius perhibetur. Ait enim quod data ſententia, ſi anima fuerit bona, deducitur ab angelo ſancto ad purgatorium vel ad cælum: ſi mala, deducitur per dæmonem ad infernum. Ad iudicem etenim pertinet diffinire quo deducenda ſit anima, & quantum ac qualiter punienda. DIO. Bene conſideras, nihilominus obſeruãdum quod docet Bonauentura, vt ſcz de his nil temere aſſeratur. FRA. Qualiter anima iudici præſentatur? DIO. Cum anima ſit inuiſibilis & incorporalis ſubſtantia, conſtat quod inuiſibiliter præſentetur tamen vere realiter. Iudex autem ſecũdum ſuam deitatem vere vbiq; eſt. FRA. Qualiter profert ſententiam? DIO. Quum anima relicto corpore non vtatur auditu corporeo, non profertur de ea iudicialis ſententia verbis vocalibus, ſed intellectuali locutione, qua animæ notificatur ſpiritali terq; exprimitur & intus oſtenditur, quid promeruit, q̃ ducetur, qd pro mercede ſuſcipiet. FRA. Quid de duratione huius iudicij ſentis? DION. In momento peragitur & completur, præſertim cũ diuinæ, omnipotenti, infinitæq; poteſtati conueniat agere in inſtanti. FRA. Quomodo poſſunt præſentatio, accuſatio, diſceptatio atq; ſententiæ prolatio, q̃ in particularib⁹ quoq; iudicijs fieri ſuo modo creduntur, inſtãtanee fieri & cõpleri? DIO. Quid hoc miraris de particulari iudicio cũ de gñali quoq; iudicio dicãt doctoresq̃ plures ſuper q̃rtũ Sentẽtiarũ, quod in momẽto cõplebitur? ad quod allegant quod ipſemet iudex apud Lucam proteſtatur: Sicut fulgetur coruſcans de ſub cęlo in ea Lucæ.17. Matth.24

quæ

milia annorum. Omnino enī irrationabile eſſet, iniuſtum & indecens, deum iuſtum, ſapientē ac omnipotentē, ſanctos & electos tam diu differre a mercede & gloria, aut occupari tam diuturne ad iudicandū genus humanū, q in principio ſolo imperio condidit mundū. FRA. Ex authoritate illa & verbis Chriſti, q̄ ex Luca & Matthæo iam allegaſti, videtur neceſſario ſeq, q̄d finale illud iudicium inſtar fulguris inſtantaneū momentaneum ve conſiſtet. DIO. Hoc plane conſequeretur, niſi verba illa poſſent & aliter accipi & expoī. FRA. Qualiter exponuntur & aliter? DIO. Hi q putāt finale iudicium per tempus notabile duraturū, dicunt q Chriſtus præallegata protulit verba non ad inſinuandū illius iudicij momentaneā durationem, ſed ad deſignandum ſui aduētus claram & omnibus viſibilem manifeſtationem. Geneſ.1 Lucæ.17 Matt.24.

¶ Cōfirmatio eorū q̄ dicta ſunt de loco & tpe particularis iudicij, ex verbis ſanctorū patrum & præcipuorū doctorum.

¶ Art. V. DION.

Quam periculoſum ſit penitētiā vſq ad finē differre, & tñ in fine poſſe hominem penitere, teſtatur beatus Auguſt. Periculoſum eſt, inquiens, penitētiam vſq ad finē vitæ differre, ſi tamen tunc vera habeatur penitentia, hominem liberat, & ſpiritualiter mortuo vitam gratiæ impetrat: non tamen ſic, vt nullam ſentiat penam, niſi forte tanta ſit vehementia contritionis & gemitus, quæ ſufficiat ad punitionem iniquitatis. Licet ergo difficile ſit vt tunc vera ſit penitentia, quādo venit tam ſera, dum cruciatus membra ligat & dolor opprimit ſenſum, ita vt homo vix valeat aliud aliquid cogitare, melior Auguſt.

tamen eſt penitentia ſera quam nulla. Penitentia
nãq; ſi in extremo vitæ hiatu aduenerit, ſanat ac
liberat. Hinc magiſter Sententiarum aſſerit quar
Petr° Lũ to libro: Sciendum quod penitentiæ tẽpus eſt vſq;
bardus ad extremum articulum vitæ. Ideo ait & Leo pa
Leo pap. pa: Nemo eſt deſperandus dum adhuc in corpore
eſt conſtitutus, qa nõ nunquã quod diffidentia ętatis
tis differtur, conſilio maturiore perficitur. Ex qui
bus ſatis ſequi videtur, quod anima non iudica-
tur antequam de corpore egrediatur. Deniq;, ad
Iohã. Cli. hoc probandum allegat Climachus quod ait ſcri
ptura: In quo inuenero te, iudicabo te, dicit domi
nus. Hinc Damaſcenus libri ſecundi capitulo ter
Ezech. 7 tio conteſtatur: Quod angelis eſt ruina, hoc homi
nibus eſt mors: quia nec angelus poſt ruinam, nec
homo poſt mortem eſt penitentiæ ſuſceptiuus.
Iohannes damaſc. Omnes autem iſtiuſmodi authoritates fundãtur
in ſcriptura canonica. Nã & in Eccleſiaſte ſcriptũ
Eccls. 11. eſt: Si ceciderit lignum ad aſtrum vel ad aquilo-
nem, in quocunq; loco ceciderit, ibi erit. In quibus
verbis per lignum intelligitur homo, per caſum
mors, p auſtrum ſors ſeu ſocietas electorum, aut
feruor charitatis ſeu ſplendor virtutum, per aqui
lonem frigus vitiorum ſeu conſortium reprobo-
rum. Itaq; ſenſus eſt, quod in ea affectione & diſ
poſitione mentis, qua anima recedit a corpore,
permanet inæternum, ita quod ad electorum nu
merum pertinebit, ſi in charitate diſceſſerit: ad re
probos vero, ſi igne dilectionis carnis in torpore
Ezech. 18 pigritiæ & peccato abierit. Vnde & per Ezechie
lem dominus ſecundum antiquam tranſlatiõem
aſſerit: In quacunq; hora ingemuerit peccator,
omnium iniquitatũ eius amplius non recordabor

Præte-

Præterea, dominus Antiſiodorenſis ſcribit in 3. parte Summæ ſuæ, & idem fatetur Alexander de Hales, ꝙ quamuis deus omnipotẽs ſit, non tamẽ poſset homini abſoluta aſsertione prædicereꝙ ſit damnandus: quia ſic homo teneretur deſperare. Si autem anima iudicaretur a deo antequã egrederetur de corpore, deſpare mox teneretur adhuc in corpore manens, quod opinari non licet. Guliel. Antiſiod. Alexãd. Halen.

¶Obiectiones contra præhabita, & reſpõſio ad eaſdem. Art. VI. FRA.

COpioſe probaſti, quod homo vſq; ad vltimum inſtans vitæ præſentis incluſiue, poſſit ſalubriter penitere. Quid ergo eſt, quod ſanctus Gregorius in homilijs ſuis & alibi de quibuſdam morientibus recitat, ꝙ in extremis agentes viderunt teterrimos ſpiritus in ſpeciebus Aethiopum aut draconum ad ſe venientes, propter quod fuerunt valde perterriti atq; inducias petierunt, in quibus vtiq; penitere propoſuerunt? & tamẽ affirmat ſanctus Gregorius, ꝙ totũ illud illis nil profuit, nec propter eoꝝ emendationẽ, ſed ob noſtram admonitionẽ talia demõſtrata ſunt ipſis Ex eiſdẽ recitatiõibus videtur, ꝙ illi iudicati fuerunt a deo antequã migrauerunt a corpore. Nam & vnus eorum aſtantibus dixit: Draconi ad deuorandum datus ſum. Inſuper Climachus refert de quodam magno anachoreta nomine Stephano, qualiter ante migrationẽ ſuam a corpore in extaſi mentis poſitus, apertis oculis intẽdebat ad dexteram lectuli ac ſiniſtram: & quaſi ad reddẽdam rationem a quibuſdam exactus, cunctis qui aderant audiẽtibus, dixit interdũ ſic: vtiq; verum eſt ſed confeſſus ſum, & tanto tp̃e ieiunaui pro iſto. Gregori. Iohã. Cli. Stephanus anachor.

R Quan

Quandoq; ſic: Nequaq̃, ſed mentimini, iſtud non feci. Aliqñ vero: Verum eſt quod hoc feci, ſed ploraui & dño miniſtraui. Atq; nõnunquã: Hoc feci, nec reſpõdere poſſum, ſed de⁹ miſericors ẽ. Eratq; horribile & horrendum executorium inuiſibile illud rationis exactæ, & hic tantus ita ſub rationis reddendæ exactione poſitus, receſſit a corpe. Ecce ex hac narratione videtur, quod anima ante receſſum a corpore iudici præſentetur, & rationem reddere exigatur & accuſetur. Ampli⁹, in epiſtola ad Hebræos ait apoſt. quod Eſau non inuenit penitẽ
Hebræ.12 tiæ locum, quãquã cum lachrymis inquiſiſſet eũ. Conformiter de Antiocho fertur, quod orauit ſcelestus dñm a quo non erat miſericordiã conſequuturus, q̃ tñ valde penituiſſe videtur. Nã & inter cætera ſua ꝓmiſſa vouit ſe Iudæũ futuꝝ, & totã terrã ſctãm peragraturꝝ ac p̃dicaturꝝ dei potẽtiã, ac tẽplum eſſe ſe ornaturꝝ optimis donis. Poſtremo
Prouer.1. in Prouer. loquitur increata ſapientia de iniqs ad huc in corpore cõſtitutis, quia vocaui & renuiſtis, deſpexiſtis oẽ conſilium meum, & increpationes meas neglexiſtis. Ego quoq; ĩ interitu veſtro gaudebo: & ſubſannabo, cum vobis quod timebatis aduenerit, cũ irruerit repentina calamitas. Tunc inuocabunt me, & nõ exaudiam: mane cõſurgẽt ad me, & nõ inueniẽt me. At vero p Moſen deus
Exod.9 dixit ad Pharaonẽ: Quia in hoc ipſum excitaui te
Roma.9. vt oſtendã in te fortitudinẽ meam &c. p quæ verba prænunciauit ei ſuã reprobationẽ. Adhuc aũt
Mat.26. ipſe Saluator apertiſſime dixit de Iuda: Væ homi
Lucæ.22. per quẽ filius hominis tradetur. Bonum ei eſſet ſi
Marci.14 natus nõ eſſet. Et hoc Iudas intellexit proferri de
Ibidem, ſe, Petro quoq; p̃dixit: In hac nocte ter me negabis non

non tamẽ ob hoc Petrus deſperauit, deſperareue debuit ſe poſſe euadere trinam illam negatiõem. Poſtremo apud Iohannem legitur: Qui nõ credit iam iudicatus eſt, quia non credit in nomine vnigeniti filij dei. Infideles ergo iam ante obitum ſuum ſunt iudicati. Iterum: multi ſanctorum ſuſcitauerunt defunctos, etiam eos qui in mortalibus obierunt peccatis, qui non fuerunt iudicati in morte, imo doctor ille Pariſienſis, cuius damnationis occaſione ſanctus ordo noſter ſumpſit exordium primo die poſt obitum ſuum miraculoſe ſe erigẽs perhibuit eſse ſe accuſatum, ſecundo die dixit ſe iudicatum, tertio condemnatum. Non ergo videtur, ſtatim poſt mortem ſuam iudicatus & condemnatus fuiſse. Conſimilia multa poſsem obijcere, ſed ex horum (vt reor) ſolutione patebit ad illa reſpõſio.

Iohan.3

Inſtitutionis ordin. Carthuſiẽſis exordium & origo.

¶Solutio inſtantiarum iſtarum.

¶Articulus. VII. DION.

EX charitatiua & modeſta diſputatione veritas clarius innoteſcit. Ideo tua obiecta ſunt diligenter ſoluenda: & quoniam ea quæ ex verbis Beati Gregorij obiecisti, duplicem includunt impugnationem, videlicet quod multi in fine vitæ ſuæ nequibant veniam obtinere, & item quod tales videntur ante ſuum obitum iudicati. Idcirco ad primum reſpondeo: quod tanta eſt pietas dei, quod nulli facienti quod in ſe eſt, veniam negat aut gratiam, ſed ipſe cordium eſt inſpector, nec humanæ aſtutiæ verbis ex repentino aut vehementi timore prolatis decipi poteſt. Porro, vt BONAVENTVRA ſuper 4. fatetur tunc dicitur homo facere quod in ſe eſt, quando

Pietasdei

Bonauẽ.

toto poſſe ſuo deteſtatur pctã, inquantum pecca ta ſunt, vtputa feda & vilia, & contra iuſtitiam, offenſiuaq; dei: & hoc eſt deteſtari ac vitare pctã ex zelo quodã iuſtitiæ & quodã dei amore, & vltra hæc inuocat dei auxilium, ac ea q̃ deus requirit ab ipſo, proponit implere. Qui aũt ex ſolo ſeruili timore deteſtatur pctã & penitet, emendationemq; ſpondet, is quantũ in ſe eſt adhuc amat iniquitatẽ, nec ad bonũ honeſtũ afficitur, neq; ad deum, ſed ſolo horrore incõmodi proprij incitat̃ ad penitendũ: quod non eſt meritoriũ apud infallibilẽ iudicẽ, qm̃ ex amore proprio & priuato procedit. Nec dubites qn tales fuerũt de quibus ex Gregorio obieciſti. Ad aliud dico, ꝙ illi nõ fuerunt añ ſuum obitũ iudicati, q̃uis q̃dam ſigna ſuæ inſtantis dijudicationis vel ob eoꝝ cõmonitionẽ, vel ad noſtrã præmonitionẽ apparuerũt eis. Is quoq; qui dixit: Draconi datus ſum ad deuorandũ, ita putauit, nõ tñ ſic fuit. Nam & paulopoſt vere penituit Ad id quod ex Climacho obieciſti, arbitror reſpõdendũ, ꝙ ſecreta diſpenſatione oĩpotentis & ex ſpecialibus cauſis altiſſimo notis, anachoreta ille ante obitũ ſuum ſic fuit exactus reddere ratiõem & accuſantibus eũ dæmonibus ita reſpondit, vt etiã ſctĩ viri humilient ſe & diuinũ formidẽt iudicium, & vt agnoſcamus q̃ metuenda & diſtricta ſint dei iudicia in obitu ſinguloꝝ. Climachus tñ non refert quod anachoreta ille accepit diuinam ſentẽtiã ante aĩæ ſuæ de corpore egreſſionẽ: & dato ꝙ ante egreſſionẽ acceperit eam, hoc tñ prædictis non obuiat: qa intelligẽda ſic ſunt, ꝙ de lege cõmuni fertur iudiciũ poſt animaꝝ egreſſionem. Oĩpotens aũt & ſuperbeatiſſimus deus nulla lege

Timor ſeruilis ſine merito

arctatur

arctatur. Certum eſt etiã q multis electis & ſctis reuelata fuit diuinitus futura eorũ ſaluatio, anteq̃ exierunt de corpore, qđ fuit ex grã ſpeciali. Nam & diuino ac ſctõ Dionyſio i carcere clauſo appa ruit Chrs, dansq; electo illi propriũ corpus: Accipe, inquit, hoc o chare meus, qa merces tua apud me magna eſt nimis. Deniq;, ſctũs Martinus aſtã ti dixit diabolo: Recede a me funeſte, nihil ĩ me re peries, Abrahæ me ſinus ſuſcipiet. Conformiter ſanctus pater noſter Hugo Lincolnienſis epiſcopus, poſitus in extremis diſſeruit: Non erit iudicij, ſed refrigerij dies cum defunctus fuero ego. Ad il lud quod de Eſau obieciſti, dicendũ q verba apo ſtoli intelliguntur ad literam quantum ad hoc q Eſau non inuenit penitentiæ locum, ita vt poſſet recuperare ius primogenituræ quã vendidit fratri ſuo: ſi tamen poſtea penituit vere de ſuis pctĩs, ve niam eſt adeptus. Cõmuniter tamẽ tenetur, q ad finalem penitẽtiã non peruenit, lachrymæ quoq; ipſius non fluxerunt ex vera contritione, ſed ma gis ex impatiẽtia & indignatiõe aduerſus Iacob, vt Haymo ſcribit, vel ex dolore amiſſionis pater næ benedictionis, quantum ad temporalem proſperitatem, q̃ magis q̃ æternam felicitatem ama uit. Similiter ad inſtantiam illam de Antiocho fa ctam, dicẽdũ qđ calliḋiſſimus ac ſceleratiſſimus ille ex præſenti dolore ſibi inflicto & timore maioris ſupplicij, atq; ex deſiderio recuperandę inco lumitatis, non aliquo iuſtitiæ zelo aut virtutum amore penituit. Idem dicendũ ad verba Salomo nis q̃ tetigiſti. Ad ea quæ de prænunciatiõe facta Pharaoni adducta ſunt, reſpõdet Gulielmus An tiſiodorenſis in ſecunda parte Summæ ſuæ, quod

Dionyſi. Areopagita.
S. Marti.
Hug. eps Lincolni.
Hebr. 12.
Haymo.
1. Mach.
Prouer. 1.

 dum

dum deus alicui prædicit ſuam culpã aut cõdem-
nationem, intelligendum eſt dictum hoc eſſe ſub
conditiõe, vcz niſi penituerit aut cauerit ſibi. Nec
deus hoc prædicit ad certificandum aliquẽ de ſua
culpa aut condemnatione, quia ſic ei præcluderet
viam ſalutis. Per quod patet reſponſio ad obie-
cta de ſacratiſſimo Petro & nequiſſimo Iuda. Ad
Matth.26 id quod tactum eſt, quod non credentes iam iudi-
Marci.14 cati ſunt, reſpondetur verba illa ſic eſſe intelligẽ
Iohann.3 da, quod ſententia de eis in cõmuni nunc data eſt
& ſub conditione, vicz niſi conuertantur ad fidẽ,
& quoniam habent in ſe manifeſtã cauſam dam
nationis, cum ſint abſq; fidei fundamento, nec ali
quod boni meritorij habeant ſibi admixtum, vn
de nec iudicio diſceptationis ſunt iudicandi. Ve-
runtamen loquendo de iudicio retributionis, iudi
cantur ſigillatim in morte quantum ad animam
generaliter quoq; in die nouiſſimo, quo ad corp9
& animam. Nam & deus iuſtus ac ſanctus præfi
git eis menſuram penarum iuxta menſuram exi
gentiamq; culparum. Non enim omnes æque ini
qui ſunt. Itaq; & eis ad memoriam reuocantur
ac deſuper oſtenduntur vniuerſa eorum peccata,
vt ſciant ſe iuſte damnari, nec rationabiliter con
queri queant. Præterea, ad id quod obieciſti de re-
ſuſcitatis, concorditer dicunt doctores, qđ in mor
tali culpa defuncti & reſuſcitati, non fuerunt a iu
dice ſummo omnia præſciente finali ſentẽtia con
demnati, ſed præſcius futurorum omnipotens ob
id quod ſciuit futurum, ſuſpendit ac diſtulit eoꝵ
finale & abſolutum iudicium, interim tamen fue
runt adiudicati tormentis ad tp̃s. Ad vltimũ re-
ſpondendũ, quod quamuis ille defunctus vicibus
interpolatis apparuit & narrauit ſe eſſe accuſatũ

iudicatum & condemnatum, tamen omnia illa potuerunt ſimul eſſe peracta. Tribus quippe ap paruit vicibus, vt plures confluerent & miraculum tanto celebrius redderetur, ac fructus copioſior ſequeretur. Vel deus diſpenſatione ſpeciali ac rationabili ſuſpendit damnationis illius iudicialem ſententiam ob cauſas prætactas. Quam uis enim de lege communi fiat ſingulorum parti culare iudicium ſtatim, (vt dictum eſt) poſt animarum a corpore exitum, nihilominus certis ex cauſis poteſt omnipotens aliter agere de quibuſdam, differendo de eis ſententiam. FR. Non ſolũ ad obiecta lucide ac rationabiliter reſpõdiſti, ſed etiam ex iam prætactis aduerto, quid de infidelium generali ac particulari iudicio ſit tenendum Attamen opto agnoſcere, an etiam angeli ſancti aſtent infidelium animabus dum iudicantur: & videtur quod non, quoniam animæ illæ nil boni deferunt ſecum nec poſſunt iuuari. Nam & Apoſtolus loquitur: Omne quod non eſt ex fide, pec catum eſt. DIO. Apud Danielem legitur, quemadmodum Gabriel angelus dixit ad Danielem Princeps Perſarum reſtitit mihi viginti & vno diebus. Quod ſanctus Gregorius & Thomas ac alij multi exponunt de angelo ſancto, qui præfuit toti genti Perſarum, qui angelus fuit de tertio ordine, vtputa Principatuum choro, ſicut & Michael qui præfuit tunc ſynagogæ. Quemadmodum ergo angelus ille coram deo defendit pro poſſe cauſam plebis Perſarum ſibi commiſſæ, quã uis gens illa fuit idololatra: ſic forſan quis opinari poteſt quod angeli ſancti cuſtodes infideliũ ſingulorum comitẽtur animas ſibi commiſſas vſq;

Rom. 14.
Danie. 10
Gregori.
Thomas Aquinas
Danie. 12

ad dei iudicium, quatenus a dæmonum accu-ſatione eas quamtum queant releuent vel excu-ſent, & bona ex genere quæ egerunt in corpore, pro ipſis a allegent. Quamuis etenim infide-les nil meritorij operentur, agunt tamen aliqua bona ex genere, præſertim qui vnius veri dei qua leſcunque ſunt cultores, vt ſubueniendo pauperi-bus, honorando parentes, deum laudando, & ta lia forſan valent eis ex infinita miſericordia dei, ad ſuarum minorationem aut mitigationem pe narum. Veruntamen, quicquid agunt propter fi nem quem in ſua perfidia præſtolantur, peccatũ cenſetur, vt ſi Saracenus eleemoſynam largiatur quatenus tandem in paradiſo terreſtri carnis vo-luptatibus perfruatur, prout in Alchorano pro-

Rom. 14. mittitur. Hinc quod ait apoſtolus: Omne quod non ex ex fide peccatum eſt, ita exponitur: Om-ne quod eſt contrarium fidei, culpa eſt. FR. Ver-

Deute. 10. bum illud ex Daniele iam allegatum, princeps Perſarum reſtitit mihi, putabam de angelo ma-lo ſeu dæmone intelligendum. Quomodo enim inter ſanctos angelos poteſt pugna aut reſiſten-

Iob. 29. tia eſſe, cum ſcriptũ ſit, Poteſtas et terror apud de um eſt, qui facit concordiam in ſublimibus ſuis? DION. Quamuis quæſtio iſta non multum ſit ſpeculationis præſentis, tamen breuiter reſponde

Hieron. bo. Atque id fateor, quod & ſanctus Hieronymus ſuper Danielem, authoritatem illam exponit de angelo malo, opinatiue tamen & ſobrie, non aſ-ſertiue. Aptius tamen videtur exponenda de an-gelo bono, quoniam angelus ille non potuiſſet tot diebus reſiſtere Gabrieli, niſi iuſtam cauſam aliquam habuiſſet: & ſi iuſtam habuit cauſam,

potuit

potuit reſiſtentia illa fieri per angelum bonum. Itaque iuxta expoſitionem Gregorij, cum imper ſcrutabilia ſint diuina iudicia, eorum profunditatem non intelligunt angeli ſancti, niſi in quãtum eis diuinitus reuelatur: idcirco non ſemper agnoſcunt quid vnicuique plebi aut homini debeatur ſecundum diſpoſitionem atq; iudicium dei, quouſque eis deſuper reueletur. In diuerſis autem gentibus ſæpe ſunt diuerſa merita & demerita, propter quæ vna debeat alteri ſubdi vel ab eius dominio liberari. Quilibet vero angelus merita plebis deputatæ ſuæ cuſtodiæ, ad diuinæ iuſtitiæ examen ac iudicium refert: ſicque angelorum ſanctorum mutua pugna nil aliud eſt, niſi reuelationes & allegationes contrariorum meritorum plebium eis creditarum, dum vnus angelus ſanctus allegat pro plebe ſua aliqua bona, & angelus alius pro gẽte ſibi commiſſa allegat meliora quæ poteſt. Nihilominus inter angelos ſanctos vera concordia eſt, nulla diſſenſio, quoniam dei ſententiam vnanimiter præſtolantur: & quicquid iudicauerit deus, concorditer volunt & approbant. Gregori9 Rom. 11.

FRATER. An ſicut quilibet homo habet duos angelos, vnum in cuſtodem, alium in tentatorem, ſic quælibet gens habeat angelum vnum bonum pro communi cuſtode, & alium malum pro generali impugnatore? DION. Hoc ex verbis HIERONYMI, Bedæ, Alberti, Thomæ & aliorum manifeſte habetur, ſed non nimium euagemur.

¶ Reſponſio ad authoritates, quibus aliqui probare conati ſunt, quod animæ iu

dicentur a Chriſto antequam egrediantur a corpore.

Articulus VIII.

FRATER

QVia hucuſque probaſti quod animę iudicantur finita hac vita, reſtat vt ad authoritates alterius poſitionis reſpõdeas. DION. Ad primam illam authoritatem: Videbunt in quem pupugerunt, dicendum quod ad literam loquitur de Iudæis qui Chriſti crucifixionem procurauerũt, & de Pilato ac eius miniſtris qui impleuerunt. Vnde ad hunc ſenſum allegatur iſta authoritas a Iohanne qui dicit: Videbunt in quem tranſfixerunt. Similiter in Apocalypſi, vbi legitur: Videbit eum omnis oculus & qui eũ pupugerunt. Sicque Auguſtinus, Beda, Albertus & alij eam exponunt. Loquitur quoque authoritas iſta ad literam de finali & generali iudicio. Siqdem in Apocalypſi immediate ante hæc verba præmittitur: Et ecce venit cum nubibus & videbit eum omnis oculus, & hoc dicunt ibi expoſitores. Sumpta eſt quoque iſta authoritas ex Zacharia propheta, vbi legitur: Aſpicient ad me, quem confixerunt. Secunda authoritas, vtpiita, Vſque ad diem aduentus domini noſtri Ieſu Chriſti, habetur in prima ad Theſſalonicenſes, & in Gloſſa exponitur, vſque ad finem vitæ pręſentis. Sic etiam Gorra exponit. Veruntamen confitendum eſt, quod Chriſtus veniat ad quemlibet morientem, non quod ad ſingulos perſonaliter veniat & deſcendat, ſed per effectum ſuæ pietatis ſeu æquitatis venire aſſeritur, viſitando atque iudicium exercendo, quemadmodum in Apocal-

Zach. 12.
Iohan. 19.
Apocal. 1.
auguſtin.
Apocal. 1.
Zach. 12.
1. Theſſ. 3

Apocalypſi comminatur quibuſdam: Alioquin veniam ad te tanquam fur, & veniam tibi cito. Sic etiam poteſt exponi quod dixit dominus de Iohanne: Sic eum volo manere, id eſt, in hac vita expectare ac perſeuerare, & in vita contemplatiua quieſcere, donec veniam tempore mortis ſuæ, eum ad me gratioſe vocando & aſſumendo. Denique, quamuis Chriſtus viſibiliter apparuerit Iohanni apoſtolo, & eum de beatitudine ſua aſſecurauerit ante obitum eius, ex hoc non ſequitur quod alijs omnibus ita appareat: quia vt ſanctus Auguſtinus exponit, quod Chriſtus voluit Iohannem ita manere donec veniret, fuit priuilegium ſpeciale. Priuilegium autem dicitur quaſi lex priuata, vt Gratianus fatet. Idcirco ex hoc non ſequitur lex communis.

Apocal. 3.
Iohan. 21.
Auguſtin.
3. diſt. ca.
Priuilig.

¶Declaratio ex Reuelationibus ſanctę Brigittæ viduæ, quod animæ iudicãtur poſt egreſſum a ſuis corporibus.

Articulus IX.

Libri quarti capitulo ſeptimo cæleſtium reuelationum Brigittæ ſanctæ narratur, qualiter in imaginaria apparitione videbatur ipſi Brigittæ in oratione vigilanti, non dormienti, quod dæmon clamauit ad iudicem ſummum de anima cuiuſdam peccatoris, adhuc in corpore exiſten tis & protinus exituræ: O iudex, adiudica mihi hanc animam & audi opera eius. Modicum enim reſtat de vita ipſius in corpore. Permitte etiam mihi punire corpus cum anima, donec abinuicem ſeparentur. Ad quod angelus bonus animæ cuſtos reſpondit: Miſericordia dei quamlibet animam ſequitur vſque ad mortem

exemplã ex Reuelationib. ſ. Brigit.

&

& vſq; ad vltimum punctum vitæ, & poſtea fit iudicium. In iſto autem adhuc coniuncta ſunt corpus & anima, & manet diſcretio. Deinde in viſione illa deſcribitur, qualiter anima illa precibꝰ virginis glorioſæ & amicorum dei accepit a deo gratiam veræ cõtritionis ante ſuam a corpore egreſſionem. Propter qđ angelus ſanctus dixit ad Brigittam: Tu prius audiſti ꝙ propter preces amicorum dei illa obtinuit veram contritionem ex charitate modicum ante mortem, quę contritio ſeparauit eam ab inferno. Ideo poſt mortem iudicauit iuſtitia ꝙ ardere debeat in purgatorio. Multa alia in viſione hac deſcribuntur, ſed ex his patet propoſitum. Præterea in alia viſione in eodem legitur libro, quemadmodum de anima corã deo grauiſſime accuſata, angelus eius dixit: Audi o iudex qui omnia noſti, audi vltimam cogitationem & affectionem, quam anima iſta habebat in corpore. Ipſa quippe in vltimo puncto ſic cogitauit: O ſi deus vellet mihi dare ſpaciũ vitæ, vellẽ vtiq; libenter emẽdare mea peccata, omniq; tempore vitæ meæ deo ſeruire, nec eum vnq̃ offenderē. Memento etiam domine iudex, ꝙ perſona iſta non vixit tam diu, ꝙ obtineret plene intelligibilẽ conſcientiam. Ideo iuuentutem eius attende, & fac cito miſericordiam. Tunc reſponſum eſt de libro iuſtitiæ: Talibus cogitationibus in fine non debetur infernus. Et ait tunc iudex: Propter paſſionem meam aperietur huic animæ cælum cum fuerit ſufficienter purgata. Inſuper ſeptimo libro Reuelationum beatæ viduæ Brigittæ recitatur diffuſe, qualiter beatiſſima virgo animam Caroli militis filij ſanctæ Brigittę de corpore exeuntem defendit,

Aliud exemplum.

Aliud.

fendit, atq; ad obtinendum æternam felicitatem adiuuit, in qua viſione miſericordiſſima virgo inter cætera ait: Statim dum egreſſa fuit a corpore anima, accepi eam in meam cuſtodiam. Deinde dixit ad Brigittam: Qualiter poſt mortem ipſius Caroli filij tui factum eſt iudicium animæ eius, oſtendetur tibi cum mihi placuerit. Porro diabolus aduerſus ſacratiſſimam virginem exclamauit: Ego o iudex coram te cõqueror, ꝙ mulier iſta quę eſt mater tua, fecit mihi iniuſtitiam de anima iſta. Nam ego ſecundum iuſtitiam poſtq̃ egreſsa fuit de corpore, debui mihi eam aſsumere, & ante tuum iudicium præſentare. Amplius, ſexto Reuelationum illarum libro deſcribitur, qualiter dęmon animam cuiuſdam defuncti corã deo acerrime accuſauit, quia putauit eam in mortali peccato emigraſſe de corpore ſuo. Virgo autẽ dulciſſima gratioſe accedens atq; ſubueniens, dixit iniquo: Præcipio tibi diabole, vt mihi reſpondeas, quoniam domina tua ſum: Dic mihi, ſcis tu vniuerſas hominis cogitationes? Et reſpondente illo ꝙ non, benigniſsima virgo oſtendit, ꝙ anima illa in fine vitæ ſuæ vehementer penituit, ꝙ itẽ nullus eſt tam immundus peccator, aut tam auerſus a deo, ꝙ non poſset penitere & veniam conſequi q̃diu viuit in mundo. Ex q̄bus omnibus multisq; alijs viſionibus, verbis ac reuelationibus in præallegato libro deſcriptis, monſtratur, ꝙ aĩæ poſt receſsum a corpore iudicantur, & ꝙ iudicia talia fiant inuiſibiliter in momento, q̃uis per corporalia prolixe ac ſimilitudinarie exprimant̃ & reuelentur, quoniam aliter ab hoĩbus in carne degentibus nequeunt comprehendi. Aliud.

Confir-

¶Confirmatio prædictorũ ex his quæ in libro de obitu ſancti Hieronymi recitantur. Articulus X. DION.

Refert (vt creditur) ſanctus Cyrillus Hieroſolymitanus epiſcopus, quemadmodum defuncto glorioſo Hieronymo, quædã inter Græcos orta ſit hæreſis, negans purgatorium eſſe, & aſſerens animas ſanctorũ ac electorũ ante futurã gñalem reſurrectionẽ non poſſe ad beatiſſicam deitatis pertingere viſionem, nec animas impiorum interim ſenſibilem pati penam. Ad cuius impiiſſimæ hæreſis extinctionem ſanctus Hieronymus tunc defunctus, procurauit a Chriſto tres mortuos ſuſcitari: qui reſuſcitati retulerunt vniuerſis qui aderant ſupplicia purgatorij ac inferni, atq; ſanctarum gaudia animarum. Cumque beatus Cyrillus ad vnum trium illorum acerbiſſime & inconſolabiliter lachrymãtem veniſſet, interrogauit eundem obnixe, vt ſibi referret quid circa ſe geſtum eſſet in hora mortis. At ille: Adueniente (inquit) exitus mei hora, tanta immundorum ſpirituum affuit multitudo in loco quo iacui vt præ multitudine dinumerari non poſſent: quorum forma fuerat talis, quod ea nil penalius, nil formidabilius poteſt excogitari. Potius nanque quilibet hominum flammis ardentibus exponeret ſe arſurum, quam ictu oculi potiretur viſione formæ eorum. Tandem apparente glorioſo Hieronymo aufugerunt, & iubente eodẽ anima mea receſſit a corpore tam grauiter & acerbe, quod certe quantæ fuerint illæ anguſtiæ & præſſuræ, non caperet humana mens, niſi, vt ego, per experientiam didiciſſet. Itaq; anima mea cum tam ineffabi

Exẽplum ex Cyrillo epo.

Tres mortui reſuſcitati intercedente Hieronymo iã tũ defuncto

ineffabilibus penis atq; doloribus ſeparata ſubi-tò in ictu oculi fuit ante dei iudicantis præſentiã ineffabiliter deportata:ſed qualiter,non agnoſco Nec inde mireris, quia nunc carnis aggrauor mo-le,tunc autem anima fuit ſine carne. Vniuerſa & ſingula peccata noſtra iudici clariſſime patuerũt imo & cunctis aſtantibus. Dæmonum quoq; aſtitit multitudo accuſans:locum,modum, tempus, numerumq; mearum declarans culparum,& cõtradicere non valebam. Heu quid dicam,qualem præſtolabor ſententiam? Cum igitur nil reſtaret niſi damnationis ſententiam promulgari, glorioſus Hieronymus impetrauit a iudice noſtram differri ſententiam. Deinde me & duos mecum reſuſcitatos aſſumens,oſtendit nobis locum & beatitudinem animarum ſanctarum:deinde ad infernum & purgatorium nos deducens, non ſolum quæ ibi gerebantur oſtendit, ſed etiam voluit vt ea experiremur. Quibus peractis iuſſit vt rediremus ad corpora, & ea quæ vidimus ac ſuſtinuimus aliis denunciaremus,ſicq; animæ noſtræ noſtris corporibus ſubito ſunt coniunctæ. Inſuper inter miracula ſancti Hieronymi legitur, q; quidã Andreas nomine cardinalis,cum eſſet defunctus & iudici præſentatus, fuerat æternis ſuppliciis deputandus ob ſuam in veſtimentis & cibis ac potibus ſuperfluitatem, niſi glorioſus Hieronymus ſubueniſſet,qui meritis ſuis ac precibus impetrauit a iudice animam illius reſtitui corpori, ſicque anima illa fuit in ictu oculi corpori reſtituta. Præterea in vita ſancti narratur Martini, qualiter ipſe magnus ſanctus MARTINVS, quendam, qui ſeipſum ſuſpenderat laqueo, ſuſcita-

Miraculũ exvi. Hierony

ſuſcitauit a mortuis, & alium quendam catechumenum, qui nondum conſecutus fuit baptiſmum Qui reſuſcitatus ſæpius retulit qualiter aĩa ſua a corpore ſeparata, fuit a iudice locis tenebroſis ad iudicata, quo cum a malignis duceretur ſpiritibꝰ duo angeli iudici ſuggeſſerũt hũc eſſe pro quo S. oraret Martinus: quo audito, precibus tanti pontificis, reddita eſt anima illa ad corpus. Amplius In vita Chriſtinæ mirabilis, quã deſcripſit venerabilis vir qui & librum Apum compoſuit, ipſa met admirabilis virgo Chriſtina narrauit, qualiter anima ſua exuta a corpore ac iudici præſentata, fuit ab eo benigne recepta. Cũque & penas inferni purgatoriiꝗ vidiſſet, data eſt optio ei manere cum Chriſto, vel redire ad corpus, & diuerſa pati ſupplicia pro deliberatione animarum in purgatorio detentarũ, quæ cum ex ardentiſſima charitate & pietate petiſſet ad corpus reuerti, repente reuixit. Et breuiter, huiuſmodi quaſi innumerabilia leguntur miracula, in quibus reſuſcitati teſtati ſunt ſe poſt receſſum a corpore, fuiſſe iudici pręſentatos ac iudicatos. Nec recolo me de aliquo reſuſcitato legiſſe, ꝙ dixerit ſe iudicatum, anima ſua adhuc in corpore exiſtente. FRA. Sufficienter (vt reor) iſtud per exempla monſtratũ eſt. Precor autem vt exprimas quid æſtimas ſentiendum de hoc, quod (vt prætactum eſt.) Innocentius ſcribit in lib. de miſeria conditionis humanæ, Chriſtum in cruce poſitum vnicuiꝗ fidelium apparere ante exitum animæ ſuæ de corpore, bonis ad conſolationem, malis ad confuſionem.

Exẽplũ ex vita Chr̃inæ mirabilis

¶ An Chriſtus quaſi in cruce poſitus appareat ſingulis añ mortẽ, Arti, XI, DIO.

Quid

Quid neceſſe eſt incaute & temere diffinire, quod abſq; periculo ignoratur? tamē quoniam prouide ſciſcitaris quid æſtimē non quid affirmem ſuper hoc ſentiendum ſeu potius opinandum, tangam breuiter quod occurrit. Porro quæ fidei ſunt, & naturalem rationē prorſus tranſcendunt, probari poſſunt vel per miracula, aut per ſcripturas, ſeu p determinationē eccleſiæ, deinde etiam per authores authenticos, præſertim ſi communiter atq; concorditer dicunt qd tale. Authoritates vero ad huius dicti probationem inductę, ſatis ſolutę ſupra, articulo 7. quo patuit, ꝙ authoritates illæ a doctoribus ad literā aliter exponuntur communiter. Dictum eſt quoq; ꝙ doctores & ſancti patres non videntur concurrere in huius rei aſſertione ſeu opinione. Inſuper, cū multi valde ſint reſuſcitati a morte, qui & expoſuerunt viuentibus quæ eis in morte, & ante, & poſtea contigerunt, non tamen recolo me legiſſe aut audiuiſſe de aliquo tali reſuſcitato, ꝙ dixerit ſe habuiſſe talem Chriſti apparitionem tempore mortis. Sed non eſt ambigendum quia multi ſancti vtriuſq; ſexus, tam martyres q̃ confeſsores ex ſpeciali beneficio pietatis diuinæ & propter merita ſua, Chriſtum ante ſuum obitum conſpexerunt, de quibus tamen non legitur, quod apparuerit eis tanq̃ in cruce diſtentus. Deniq; a ſequentibus illam Innocentij poſitionem eſset quærendū, quali viſione videant omnes Chriſtum ante obitum ſuum, an ſcilicet viſione corporali & exteriori, an viſione imaginaria, an ſolū intellectuali, & circa hoc multa occurrerent inquirēda, an etiā Chriſtus in propria perſona illis appareat, & qua-

De incertis nihil temere diffiniendum

liter ſpecies illa crucifixi exiſtat in ipſo, an mini-ſterio angeli formetur in vi imaginatiua huiuſ-modi forma Chriſti taliter repræſentatiua. Verũ de iſta materia tutius arbitror pertranſire, quàm pro incertis certa inſerere. FRAT. Quia iam ſatis locutus es de particulari ſingulorum iudicio, & vbi ac qualiter fiat, iam cupio vt reſpondere non abnuas ad dubitationes & quæſtiones, quæ mihi circa prætactam occurrunt materiã. DIO. Quantum dño concedente potero, reſpondebo.

¶Vtrum horum iudiciorum duorum videatur magis horribile ac timendum, particulare ne an generale

¶Articulus XII.

hebræ. 10 DE vtroque verificatur quod ſcribit Apoſtolus: horrẽdum eſt incidere in manus dei viuentis. Porro particulare iudicium quã-tum ad aliqua poteſt horribilius reputari, tum q̃a propinquius imminet. Vnde & Iacobus ait apo

Iacobi 1. ſtolus: Ecce iudex ante ianuam aſſiſtit, tum quia pericula ſingularia ac propria ſolent amplius formidari, quam generalia atque communia: tum quoniam qui in particulari ſuo iudicio ſententiã damnationis euaſerit, in iudicio illo generali erit

Iudicium gñale q̃re horribiliꝰ iudicio ꝑticulari

ſecurus. Veruntamen abſolute loquendo, videtur generale iſtud iudicium formidabilius eſſe ob multa quæ quiſque faciliter poteſt perpendere, quoniam coram vniuerſis rationalibus ac intellectualibus creaturis agetur, ſingulorumque vitia ſingulis innoteſcent, & tam iudex quam angeli tunc viſibiliter apparebunt, ſtabitque mundus in igne conflagrationis, & reprobi qui nunc

quantũ

quantum ad animam inferno adiudicantur, tunc quo ad corpus & animam damnabuntur, tartareum quoque chaos patebit. Hinc ſancti patres de terribilitate illius iudicij & copioſius ſunt loquuti. Vtrunque tamen ineffabiliter eſt terribile ac pauendum: Primo ex parte iudicis ſummi, cuius omnipotentiæ nullus poteſt reſiſtere, cuius ſapientiam nil valet latere, cuius iuſtitia tunc flecti nequibit, qui & reprobis iratus ac terribiliſſimus apparebit. Secundo ex parte iudicandorum, qui comparatione iudicis tanti, nullius ſunt momenti, neque tunc poterunt appellare, nec vllo ſe modo poterunt excuſare: imo & accuſabuntur acerrime. Tertio ex parte ſententiæ, quæ impijs acutiſſima & penoſiſſima erit. Quarto ex parte retributionis, quæ in generali iudicio erit vel infernalis damnatio, aut ſempiterna ſaluatio. Quinto ex parte circumſtantiũ ipm iudicium, quoniam particulare iudicium in præſentia fit multorum, generale autem in conſpectu vniuerſorum elemẽtis ardentibus, circunſtantibus angelis, imo & oĩbus ſanctis. Si metuendum eſt iudicium creaturæ mortalis, quam expauendum eſt iudicium dei omnipotentis? Si ſententia temporalis mortis eſt formidãda, quam formidoloſa eſt æternæ damnationis ſententia? Si confuſibile eſt & penale, coram paucis hominibus increpari, & ſecretorum vitiorum denudationem audire, quam confuſibiliſſimum penaliſſimumque conſiſtet, coram vniuerſis & ſingulis angelis ſanctis ciuibusque ſupernis atq; dæmonibus ac cunctis hominibus manifeſtari de omni pctõ quantũlibet paruo & magno, ſedo & turpi, enormi ac erubeſcendo.

Iudicium vtrunq; paueudũ ĩ rõe quintuplici

I.

II.

III

IIII.

V.

FRAT. Mirum quod iſta non magis veremur. DIO. Si ea debite & circunſtantionaliter ac frequenter conſideraremus, ea vtiq; penetratiuo hor rore metueremus. Affectiones nanq;, vt timor, amor, ſpes, deſiderium, ex prauia aliqua apprehenſione cognitiua naſcuntur, quum obiectum appetitus ſit bonum cognitum. FR. De terribilitate vtriuſq; iudicij plenius aliquid tange, ſi placet. DIO. De terribilitate finalis iudicij alibi ſatis multa legiſti, ac plurima aliũde audiſti. Porro de horribilitate particularis iudicij, de q̃ in iſto opuſculo principalis ac ſpecialis eſt mentio, aliqua tã gam. FRATER. Nihilominus aliquid precor tãge & de generalis terrore iudicij, vt ea tanto tenacius commendem memoriæ, quanto ſpecialius propter me aut mei occaſione commemorantur. DIO. Præter & vltra prætacta quę illud iudicium tam metuendiſſimum reddunt, id quoq; nos debet inducere ad intenſiſſimum eius timorẽ ꝙ viri eximiæ ſanctitatis, vt diuiniſſimus Dionyſius, glorioſus Hieronymus, illuminatus Gregorius, alijq; innumerabiles viri virtutũ, illud tam formidoloſe atq; aſſidue expauerunt. Ait quippe Hieronymus: Quoties diem illum conſidero, toto corpore contremiſco. Siue etenim comedo ſiue bibo, ſiue aliud aliquid facio, ſemper videt̃ mihi tuba illa terribilis inſonare auribus meis: Surgite mortui, venite ad iudicium. Iudicaturo equidem domino lugubre mundus immugiet, & tribus ad tribum pectora feriet. Hinc quoque Gregorius: Præſentis (inquit) temporis ita eſt agenda lętitia vt nunquam amaritudo ſequentis iudicij recedat a memoria. Sic namque omnipotens deus vias

Hierony.

Gregor.

noſtras

noſtras conſiderat, & cunctos greſſus noſtros dinumerat, vt nec minimæ cogitationes, nec minutiſſima verba, quæ apud nos viluerunt, in eius iudicio indiſcuſſa permaneant. Tunc plane, vt deuotus & ſubtilis ille Anſelmus ait, a dextris erũt peccata accuſantia, a ſiniſtris infinita dæmonum turba, ſubtus horrendum chaos inferni, ſuperius iudex iratus, foris mundus ardens, intus conſcientia vrens. Ibi vix iuſtus ſaluabitur. Heu miſer peccator ſic deprehenſus quo fugiet? Latere erit impoſſibile, apparere intolerabile. Inſuper ſanctus dei propheta Daniel, cũ angelum in forma quadam viſibili conſpexiſſet, vt ipſemet ſcribit, dixit: Domine, in viſione tua diſſolutæ ſunt compages meæ, & nihil in me remanſit viriũ, ſed & halitus meus intercluditur, & emarcui. Si tantum perterritus, conſternatus, deiectus fuit vir iuſtus ex vnius intuitu angeli apparentis in forma terribili, qualiter in die nouiſſimo terrebuntur & affligentur reprobi & iniqui tam innumerabilia angelorum milia intuendo, quæ eis in forma præmetuenda tunc apparebunt? Tunc etenim non ſolum orbis terrarum, ſed & politia tota cœlorũ pugnabit pro ſuo creatore contra inſenſatos & reprobos. FRA. Non inutiliter poſtulaui hæc tãgi, quorũ aliqua nõdũ conſideraui, nempe ſi tam metuendus & afflictiuus erit iniquis angelorum aſpectus, quam intolerabile ipſis erit iudicẽ ipſm cui tam ingrati fuerunt, conſpicere? ſed & dæmonum, qui tunc (vt credo) viſibiliter apparebunt, aſpectus erit impijs inæſtimabiliter grauis. Sed quum Iohannes dicat apoſtolus: Timor nõ eſt in charitate, ſed perfecta charitas foras mittit timo-

Iob 31

1. Petri 4)

Sapien. 5.

rem, quomodo verum eſt quod viri in charitate tam eminenter perfecti, eatenus illud timuerunt iudicium? DIO. Quemadmodum perfecta charitas foras mittit & expellit timorē ſeruilem, ſic parit timorem filialem. FRA. Timor filialis directe reſpicit malum culpæ, quemadmodum timor ſeruilis malum penæ. Timor autem iudicij eſt timor mali penalis, non mali culpabilis: filiali ergo timore non timuerunt illud iudicium. DIO. Sicut timor ſeruilis directe & immediate concernit malum penale, id eſt, ſupplicium, atq́ ex conſequente & ſecundario malum culpæ, hoc eſt peccatum, in quantum pro peccato infligitur pena: ſic timor filialis directe & immediate concernit malum culpæ, quam fugit & abominatur ex diuino amore, ne ſeparetur a deo: ex conſequente autem & ſecundario poteſt reſpicere malum penæ, ſecundum quod pena culpam concomitatur: nec ſimul cum plena dilectione fruitiua & amoroſa præſentia ſtare poteſt. Et quid miraris ſi viri perfecti in iſto exilio illud formidēt iudicium, cū & tunc cælorum virtutes atq́ angelicæ poteſtates mouendæ ſint, motu vtiq́ reuerentialis timoris & admirationis cuiuſdā ingentis? Merito igiť vnus ſctōꝝ locut⁹ eſt p̄rm: Si poſſibile eſſet aīas exire de corpore p̄ timore, in dei aduētu oīs mundus moreretꝑ p̄ formidine & horrore. Quale eēm eſt cælos ſciſſos videre & deum reuelatum cum ira & indignatione, atq́ innumerebiles angelorum militias, & totū ſimul genus humanū intendere? Propter quod viuere ſic debemus, tāquam de ſingulis motibus noſtris rationem daturi. FRAT. Copioſe de iſto diſſeruiſti, tamen ſi nō grauat, ex

Lucæ 21

pone

pone qualiter cæli tunc ſciſſi erunt. DION.Non neceſſe eſt opinari,quod cęli qui eminent elemẽtis ſubſtantialiter tunc ſcindentur,ſed ſcd̃m apparẽtiã quandã,ita ꝙ hiatus ꝗdam & velut apertiões apparebunt in eis ex fulgureis ꝗbuſdã luminibus ſeu coruſcationibus,quæ erunt in cælo aereo,quẽadmodũ & tp̃e fulguratiõis aliqualiter cernimus Nam & in euangelio cæli legũtur dño baptizato apti. FR.Iam iuxta promiſſum, de terribiiltate particularis iudicij placeat loqui. Iohann.1 Lucæ.3. Matth.3. Marci.1

Quam metuendũ ſit particulare iudicium. Artcul. XIII. DIO.

SIcut iam tactũ eſt, particulare vniuſcuiuſqꝫ iudicium ex multis cauſis redditur metuendũ ſicut & vniuerſale iudiciũ:& præſertim qm̃ ſi in particulari iudicio fuerimus deprehẽſi in pc̄tõ mortali, non ſolum tunc quãtum ad animã adiudicabimur penis æternis,ſed in finali quoqꝫ iudicio quo ad corpus & animã condemnabimur inæternum.Hinc ſancti patres ex conſideratione ſui particularis iudicij proxime imminẽtis valde pertimuerunt. Vnde & ſanctus abbas Elias:Ego inquit,tres res timeo: Vnam,quando egreſſura eſt anima mea de corpore:ſecundam,quando occurſurus ſum deo:tertiam, quando de me proferetur ſententia.Alius quoqꝫ ſenex locutus eſt fratri:Vade & cogita ſicut cogitant rei incarcerati.Ipſi em̃ interrogant homines. Vbi eſt iudex? quando veniet? & ſuarum expectatione penarum lugent. Sic monachus debet ſemper ſolicitus eſſe & animam ſuam obiurgare,dicendo: Væ mihi,quomodo habeo ſtare ante tribunal CHRISTI & actuum meorum reddere rationem? Et alius: Elias ab. Tres res timendæ

In omni(inquit)re increpet homo animam ſuam dicendo ad eam:Memor eſto quia oportet te occurrere deo.Sed & alius ſenex dixit: Flere ſemper debemus.Cum em̃ ſenex quidã obiſſet,atq; poſt longam horam rediſſet ad ſe,interrogauimus eũ Quid vidiſti ibi pater? Reſpõdit cum lachrymis: Audiui ibi lugubrẽ vocem inceſſanter dicentem: Væ mihi,væ mihi.Sic & nos dicere ſemper debe-
Iohã.Cli. mus.Præterea Climachus refert de quodã ſancto anachoreta,q̃ ex intenta atq; aſſidua mortis me ditatione frequenter patiebatur mentis exceſſum viribusq; deficiens & fere abſq; flatu exiſtens, re portabatur a fratribus qui eum inueniebãt. FR.
Philip.1 Cum dicat apoſtolus:Cupio diſſolui & eſſe cum
Roma.7. Chriſto,itemq;:Infelix ego homo, quis me libe-
Pſalm.41 rabit de corpore mortis huius? Pſalmograph.q̃q;
Pſal.119 Sitiuit anima mea ad deum fortem viuum,quan
Pſal.141 do veniam & apparebo ante faciẽ dei? & denuo: Heu mihi quia incolatus meus prolõgatus eſt,& Educ domine de carcere animam meam ad confitẽdum nomini tuo, conſtat quod perfectorum ſit mortem potius deſiderare quam formidare. Quo modo igitur ſancti viri mortem taliter timuerũt? DIO.Naturale eſt homini mortem timere,quem admodum naturale eſt vitam diligere:ſed vigor gratiæ charitatisq; feruor ac futuræ prælibatio felicitatis ſic poſſunt augeri ac prædominari in homine,vt mortem tanquã huius miſeræ defectuoſæque vitæ terminum atq; futuræ beatitudinis ianuam optet. Verum vt loquitur Paulus apoſtolus Vnuſquiſq; ſuum donum habet a domino. Et vnus electorum magis in hac, alter magis in illa abũdat virtute & grã.Propter quod de vnoquoq; ſancto

ſancto cantatur:Non eſt inuentus ſimilis illi. Qui- Eccle.44.
dam ergo electi qui elegerunt coram deo iugiter
eſſe ſoliciti, timorati, cuſtoditi, mortem quamplu
rimum timuerũt, non propter ipſam corporalem
mortem principaliter aut duntaxat, ſed maxime
propter particulare dei iudicium morti ſtatim an
nexum, & propter penalia quæ concomitãtur, &
qm̃ certi non erant an amore digni inuenirẽtur, & Eccls.
an curſum ſuum feliciter terminarent, & quia cir
ca mortis articulũ contingere ſolẽt tẽtationes gra
uiſſimæ. Nempe & ſi teſte Philoſopho, oĩm terri- Philoſo.
bilium terribiliſſimum eſt mors, loquendo de ma
lis penalibus vitæ præſentis, nihilominus præta-
cta horribilia morti annexa & eam concomitan
tia, omni morte corporali ſunt ineffabiliter terri-
biliora. Vnde & multi ex eo quod talia vel vide-
runt in ſpiritu & exceſſu, aut ſuſtinuerunt ad tem
pus, reuerſi ad ſe ſeu ad priſtinam vitam, peniten
tiam egerũt mirabilem, & rigoroſiſſime ac timo
ratiſſime deinceps vixerunt. FR. De hoc aliqua
refer exempla, quia exemplaris narratio magis
ſolet ædificare, compungere atq; accẽdere. DIO.
Recitat Climachus de ſolitario quodam eremi- Iohã.Cli.
ta, qui iuxta montem Sinai longo tempore negli
gentiſſime vixit: qui quodam tempore infirma-
tus extreme, migrauit perfecte a corpore quaſi ꝑ
integram horam, deinde reuerſus ad ſe, rogauit
omnes qui aſtabant recedere. Quo facto, ianuam
cellulę ſuę obſtruens, manſit intus per annos duo
decim, cum nullo penitus colloquium habens: nec
aliud quam panẽ guſtans & aquam, ſedit ſtupens
ad ea quæ vidit in extaſi, morem ſuum de cætero
nunquam mutans, & calidas lachrymas iugiter

 fundens

ſundens. A quo cum migraturus erat, hoc ſolum audiuimus: Indulgete mihi fratres. Nemo habẽs mortis memoriam poterit peccare. Ecce quã hor ribilia vidit in ſpiritu, qui repẽte tam extreme mu tatus eſt. Inſup legitur de quodam ordinis Ciſter- tienſis cõuerſo, in quodam magno peccato defun cto, & precibus glorioſiſſimæ virginis ad corpus reducto: qui reſuſcitatus, narrauit ſe grauiter corã iudice accuſatum: & orante pro eo dulciſſima vir gine, iudicẽ cum aliquibus contuliſse ſecrete, qua ſi tractando quid de ipſo eſset agendum, ſeq; inte rim tam vehemẽtiſsime timuiſse, quod ſi anima ſua fuiſset mons æreus, defluxiſset & liquefactus fuiſset præ immenſitate ſui terroris. Poſtremo, de beatiſsimis patribus Arſenio & Agathõe in Vi- taſpatrũ deſcribitur, quod in extremis poſiti val de extimuerunt occulta & iuſta dei iudicia. Dixit que vnus: Nõ præſumo quod vereor, qm̃ alia ſunt iudicia dei & alia iudicia hoĩm. Arſenius quoq; a diſcipulis inquiſitus: In veritate & tu o pater for midas? reſpondit: Timor qui nunc in me eſt, ſem per fuit in me ab ea hora q̃ monach9 factus ſum, & timeo valde. FR. Si tales ac tanti ſic timuerũt quid reſtat nobis agendum? Sed precor vt de ſup plicijs animarum poſt vitam hanc pauliſper lo- quaris. DIO. De penis purgatorij & inferni tot alibi ſæpe legiſti, vt opus nõ ſit hinc in iſto tracta re dialogo. FR. Ex ſpeciali cauſa iſtud deſidero. Intendo equidem adhuc interrogare qualiter in- telligenda ſunt quædam, quæ in diuerſis viſioni- bus, reuelationibus & libellis, imo & libris de hu iuſmodi penis leguntur, ad quorum ordinatam

Agathon abbas. Arſenius abbas.

&fructuoſam inquiſitionem ex tuis reſponſionibus &doctrinis cupio peruenire.

¶De penis purgatorij.
¶Articulus XIIII. DIO.

AD tractandum vtcunq; de ſupplicijs purgatorij, primo commemoro quod magiſter Sententiarum libro quarto ex verbis allegat Auguſtini dicentis: Prius purgandus eſt igne purgationis, qui in aliud ſeculum diſtulit fructum conuerſionis. Hic autem ignis &ſi æternus non ſit, tamen miro modo eſt grauis. Excellit enim omnem penam quam vnquam paſſus eſt aliquis in hac vita. Nunquam in carne inuenta eſt tanta pena, licet mirabilia paſſi ſint tormenta martyres ſancti, & multi nequiter magna nimis ſuſtinuerunt ſupplicia. Præterea de purgatorij penis ſcribit Thomas ſuper quartum: In purgatoro, inquiens, erit duplex pena: videlicet damni, in quantum retardantur a viſione diuina: alia ſenſus, inquantum ab igne corporali puniuntur. Et quantum ad vtrunq; minima pena purgatorij excedit maximam vitæ præſentis penam. Quanto enim aliquid plus deſideratur, tanto eius abſentia eſt moleſtior: & quia affectus quo deſideratur ſummum bonum, poſt hanc vitam in anima bus ſanctis eſt intenſior, quoniam corporis mole non retardatur, & etiam quoniã tempus ſeu terminus fruendi ſummo bono iã aduenisſet, niſi aliqd impediret, ideo de tardatione maxime dolent Similiter quũ dolor non ſit læſio, ſed læſiõis ſenſus ſiue pceptio, tãto plus aliquis dolet de aliq̃ læſiuo quanto

Petrus lõbardus Augu. de vera & falſa penitẽti. ca. 18

Thomas Duplicẽ eſſe ĩ purgatorio penam

quanto eſt magis læſiuum ſeu ſenſitiuum. Propter quod læſiones quæ fiunt in locis maxime ſenſibilibꝰ, maximũ cauſant dolorem. Et quoniam corporis totus ſenſus fluit ab anima, ideo ſi in ipſam agat animam aliquid læſiue, oportet de neceſſitate quod maxime affligatur. Hinc vtraque pena purgatorij omnem excedit penam vitæ prę ſentis. FR. Circa hæc oritur mihi timor & quæſtio multiplex. DIO. Timor iſte eſt vtilis, ſed quęſtiones curioſę compunctionem non fouent. Ideo idiotæ & ſimplices ex ſuo ſalubri timore frequẽter magis proficiunt, quam qui circa ſingula quęſtionibus implicantur. Sed qm̃ q̃ſtiones tuę nõ ex curioſitate ſed ex charitate naſcuntur, dubia tua (ſi placet) propone. FR. Scientiã ad charitatem eſſe ordinandam noui ex eo, quod in euangelio Iohannis ait ſaluator loquens ad patrem: Notũ feci eis nomen tuum, vt dilectio tua in eis ſit. Fateor tamen quod circa quæſtiones ſuperflue occupari, deuotionis ſit impeditiuum. Curioſitas vero humana quęſtionibus immoderate inuoluitur ſicut & Salomon conteſtatur: Deus fecit hominem ab initio rectum, & ipſe ſe immiſcuit quæſtionibus infinitis. Quod ſi huic ſuperfluitati vacauero, tuum erit me charitatiue dirigere. DIO. Audenter quicquid te mouet propone. FR. Primo oritur quęſtio circa id quod aſſerit conſcius ſecretorum dei vnctiſſimus Auguſtinus, penã purgatorij omnem vitæ præſentis penam excedere. Cum enim ſint multa peccata quibus in hac vita debetur minor pena quam ſunt quædam penæ vitæ præſentis, cur in purgatorio debetur eis pena tam grandis, omni pena ſeculi huius intenſior

Vtranq; purgatorijpenam excedere omnem mundi penam

Iohan. 17

Eccls. 7

Auguſti.

ſior. Hoc nãq; videt diuinæ cõtrariari iuſtitiæ, cũ in Deuteronomio ſcriptum ſit: Secũdum modũ dilecti erit & menſura plagarum. Præterea capere nequeo, qualiter deſiderium illud fruendi ſummo bono propter dilationem & retardationem fruitionis illius, pariat dolorem omni pena ſeu dolore præſentis vitæ maiorem. Cum enim in anima in purgatorio detenta maneat virtus patientiæ, poteſt de neceſſitate facere virtutem, & dilationem illam æquanimiter ferre nec tantum affligere ſemetipſam deſiderando quod ante tempus ſtatutum adipiſci non valet. Deinde apparet quod immaterialis incorporaliſque ſpiritus, ſcilicet anima a corpore ſeparata, tam dire pati & affligi non poſſit ab igne illo corporeo, a quo (ni fallor) nec calefieri poteſt nec corporaliter tranſmutari, cum iuxta philoſophorum & theologorum doctrinam, quicquid in aliquo recipitur, in eo recipiatur ſecundum modum ipſius recipientis. Ideo quicquid talis ſpiritus ab igne recipit, immaterialiter ac ſpiritaliter videtur recipere. Inſuper, in anima ſeparata non eſt nec remanet tactus, nec aliquis ſenſus corporeus, quæ eſt potentia organica. Quomodo ergo a corporalibus rebus poterit lædi, affligi, ſentire aut læſionem ꝑcipere? Non videtur quod aliter quam ſpiritaliter & immateriliter, quod non eſſet doloroſius omni doloroſo ſeculi huius aut vitæ præſentis. Amplius, ſi anima ſeparata ideo magis affligitur ab igne, quam aliquis in hoc mundo, ob hoc quod ignis ille agit in animam ipſam, a qua profluunt omnes corporis ſenſus, conſequens erit quod animæ in purgatorio exiſtentes grauius affliguntur

Deute. 25.

ab

ab illo, quam animæ in inferno poſt reſurrectionem futuram: quia tunc animæ condemnatæ erunt corporibus reunitæ, ſicq; ignis ille non aget in animam immediate. Amplius, non videtur ꝙ minima pena purgatorij, loquendo de pena ſenſus, maior ſit omni pena vitæ præſentis, cũ multæ ſint minutiſſimæ culpæ, quibus non videtur tã intenſa pena deberi: & item quia ſecundum hoc maiores purgatorij penæ, q̃ pro grauiſſimis ſceleribus contritis, ſed per ſatiſfactionem non deletis infliguntur, eſſent inæſtimabiliter duræ & afflictiuæ: & etiam quoniam penæ purgatorij paulatim (vt creditur remittunt) ac minuuntur. DIO. Obiectiones iſtæ chariſſime frater difficiles ſunt, & partim a doctoribus ſuper quartum Sententiarum mouentur. Ideo in ſequenti articulo ad eas pro viribus reſpondebo.

¶ Solutio obiectionum præcedentis articuli. Articulus XV. DION.

AD id quod allegaſti, & ſecundũ menſuram delicti erit & plagarum modus, dicẽdum quod verum eſt in eodem ſtatu & cæteris paribus. Status autem animarum in purgatorio & inferno, eſt alius a ſtatu vitæ præſentis. Ideo peccata ibi grauius puniuntur quam hic, præſertim quoniam in punitione culparum deus magis aſpicit voluntatem patientis, quam penam in ſe. Qui autem in hac vita pro ſuis peccatis penam aſſumunt ac ſuſtinent, ſponte & libere eas aſſumunt & ſufferunt. Non ſic in purgatorio. Hinc ſuper quartum ſententiarum diſtinctione ſecunda ait Bonauentura, & concordat domi-

Bonauẽ.

nus

nus Alexander de Hales in Summa: Duplex eſt pena, videlicet aſſumpta & inflicta. In pena aſſumpta non ſolum cõplacet deo ordinatio penæ ad culpam, ſed etiam ordo & rectitudo volũtatis penam aſſumẽtis. In pena vero inflicta placet deo ordo penæ ad culpam. Quoniam ergo pena penitentium in præſenti eſt pena aſſumpta, pena autem exiſtentium in purgatorio eſt pena inflicta, quia in eis eſt tempus recipiendi, non promerendi, ideo modica pena in præſenti plus ſatiſfacit, & de ea magis contenta eſt diuina iuſtitia, q̃ de magna in futuro. Hinc quaſi improportionabiliter maiorem exigit penam deus in purgatorio, quam in ſeculo iſto, vt ſuæ ſatiſfiat iuſtitiæ, cuius exemplum accipi poteſt in materialibus debitis. Creditor nanque magis acceptat vnã marcam auri, quam decem marcas argenti. Pena autem hic ſponte aſſumpta, plus pretioſior eſt pena purgatorij, quam aurum argento. FRAT. Placet reſponſio, & veritas eius delectat, ſed dubitatio oriens auget & incitat ad quærendum. Videtur quippe ex iſta reſponſione, quod pena purgatorij non ſit voluntaria, ſed coacta, & per conſequens, deo non placita, nec ſatiſfactoria. Quæritur ergo an ſit volũtaria, & videtur quod imo, quoniam exiſtentes in purgatorio ſine huiuſmodi pena nequeunt beatitudinem adipiſci: & rurſus, quia in charitate conſiſtunt & iuſti nec deo rebelles. Idcirco quod deus eis iuſte inflixit, illa voluntarie non inuoluntarie patiuntur. Porro quod inuoluntaria ſit, hinc apparet, quoniam cupiunt & precantur liberari ab ea. DIONYSIVS. Ex præhabita reſponſione magis accendi debe-

Pena duplex

debemus ad faciendum penitentiam in hac vita condignam & plene ſatisfactoriam, quam ad quærendum non neceſſaria ad ſalutem. Veruntamen quæſtio tua eſt vtilis, ad quam breuiter dico, quod pena purgatorij dicitur voluntaria: non abſolute, ſed conditionate. quoniam aliter ſalua-

Alexan. Haleñ. ri non valent, quemadmodum æger vult incidi aut vri. Vnde ſacundum Alexandrum, & idem

Pena voluntaria dicit tribus mod. tangit Bonauentura ſuper quartum: Pena dicitur voluntaria tribus modis. Primo, quia a volũtate imperante aſſumitur, & talis eſt pena penitentialis. Secundo, quia a voluntate acceptante

I. æquanimiter toleratur, vt eſt martyrum pena, q̃

II. intantum placuit eis, quod ab ea erui noluerunt.

III. Tertio, quia a voluntate tolerãte ſuffertur, ſicut dum cupiens ſanitatem infirmatur, ſuſtinet quidem infirmitatem tanquam penam diuinitus inflictam, & tamen ab ea liberari procurat: & talis eſt purgatorij pena, talisq; pena minus habet de ratione voluntarij quam prædictæ. FRAT. Bona ſolutio, reſpõde ad alia. DIO. Ad id quod dicis comprehendere te non poſſe, qualiter deſiderium ſeu dilatio beatificæ fruitiõis gignat maiorem penam in aniabus purgatorio deputatis, quam ſit aliqua pena ſeculi huius, reſpõdeo tibi

Bonaue. per verba Bonauenturæ dicentis, quod cum magiſter in litera, & multi ſancti affirment penam purgatorij eſſe omni pena huius vitæ maiorem, oportet nos ita tenere, etiam ſi non appareat nobis ratio ad hoc. In huiuſmodi enim magis eſt adhærendum authoritati quam rationi, quoniam totum illud eſt potius ſupra naturam & rationẽ, quam ſecundum naturam & rationem. Verũtamen

men prædallegatis verbis Thomæ, dicentis quod deſiderium illud propter dilationem atq; carentiam beatificæ fruitionis inducat tam grauem dolorem & penam, doctores aliqui contradicunt, quemadmodum & ipſe dominus Bonauentura qui ſuper quartum diſtinctione XX. ſcribit: Aliqui voluerunt aſſignare rationem, partim naturalem, & partim ſupernaturalem de acerbitate penæ purgatorij. Dixerunt nanque quod animæ exutæ habent potentias ſuas expeditas, habentque naturale deſiderium pertingendi ad ſummũ bonum, ad quod creatæ ſunt: & vltra hoc gratia eſt in eis quæ iſtud deſiderium magis inclinat. Idcirco cum ſciant hoc vltimum bonum, & retrahantur ab eo quaſi in carcere poſiti, modica pena ſenſibilis cum iſta triſtitia eſt maxima eis, & pro tanto dicunt purgatorij penam maximã eſſe Nam ſicut delectatiões ſpirituales ſunt multum intenſæ & corporales excedunt, ſic triſtitia de abſentia ſummi boni excedit omnem corporalem dolorem. His verbis addit Bonauentura: ſed certe nec iſta ratio bene manuducit, ſi quis bene aſpiciat. Primo, quoniam deſiderium ſummi boni neceſſario habet adiunctam fruitionem quandã & aliquam boni illius poſſeſſionem. Ideo facit gaudium. Vnde qui magis deſiderat ſummum bonũ, magis delectatur in eo: quia in hoc differt deſiderium corporalium ac temporalium a deſiderio ſpiritualium rerum, vt Auguſtinus oſtendit in libro octogintatrium quæſtionum: & hoc veritatem maxime habet, cum deus p charitatem inhabitat animam: imo ſecundum iſtam rationẽ pena lymbi maxima fuiſſet in patribus ſanctis,

Bonauẽ.

Triſtitia de abſentia ſummi boni, omnem corporalem excedit dolorem.

Auguſti. Epheſi. 3.

T in

in quo tamen creditur fuiſſe requies ſancta, non penalis. FR. Quid tibi circa iſta probabilius eſſe videtur? DIO. Inter tantos iudicare doctores non eſt meæ iam paruitatis; tamen quia interrogas quid mihi probabilius videatur, ſine incauta aſſertione reſpondeo, quod poſitio Thomæ prætacta rationabilior eſſe apparet, quoniam & ſa-
Proue.13. cra ſcriptura in Prouerbijs proteſtatur: Spes quæ differtur, affligit animam. Lignū vitæ deſideriū veniens. Et experientia docet dilationē boni optati, & eius carentiā tanto eſſe penaliorē, quanto bonū illud magis amatur. Inter cæteros quoque charitatis effectus ſunt, vulnere & languidū facere diligentē. Concedendū eſt etiā, quod in purgatorio exiſtentes aliquomodo habeant ſummū bonū, vtputa in ſpe. Vnde & aliquā habent conſolationē, inquantū certā ſpē obtinendi habent bonū tā infinitū. An tamen fruantur aliquo modo hoc bono per ſpē, fruendoq; gaudeant actualiter in eodē, certū non reor. Forſitan enim magnitudo ſupplicij ita abſorbet in eis rationē & voluntatē, quod a tali aliquantula fruitione & gaudio impediuntur, niſi fortaſſis aliquando habeāt aliqua lucida interualla. FRA. Si ſummi boni carentia & dilatio beatificæ fruitionis tanto plus affligit, quanto bonū illud magis diligitur, ſequi videbitur quod animæ in purgatorio exiſtentes habeant penā dāni tāto doloroſiorē, quāto ſunt magis perfectæ in charitate, ſicq; animæ meliores ibi plus affliguntur. DIO. Quantū eſt ex parte dilationis atq; carentiæ & ex charitatis radice poſſet ſic eſſe: ſed aliunde creditur fieri recompenſatio, doloriſque huius mitigatio in animabus in

charitate perfectioribus,puta ex maiori fiducia cito obtinendæ felicitatis,imo & felicitatis maioris, & forſan interdum ex qualicunque fruitione boni ſumme amati aliquantiq; gaudij conſequentis.FR.Quid dicis de animabus patrū ſanctorum in lymbo? an carentia beatificæ fruitionis fuit in eis penoſa? DION. Communiter dicūt doctores,quod in lymbo patrum ante Christi deſcenſum ad illum,non erat pena ſenſus, ſed pena duntaxat damni ex dilatione atque carentia gloriæ. Vnde in tertia parte Summæ ſuæ quæſtione.47.loquitur Thomas:Chriſtus ad lymbum patrum deſcendendo contulit eis quantum ad gloriæ adeptionem,& per conſequens ſoluit eorum dolorem, quem patiebantur ex dilatione gloriæ, ex cuius tamen ſpe gaudium magnum habebāt Deniq; Bonauentura ſuper quartum diſtinctione 45.Sancti,inquit,patres quia in ſuperiori parte inferni erant,& dei viſionem expectabant, non ſolum in lymbo,ſed etiā in ſinu Abrahæ dicūtur fuiſſe.Ille igitur patrꝫ dicebatur infernus,& quia inferior,& quia aliquo mō fuit locus miſeriæ.Dicebatur etiā lymbus,qm̄ erat ibi pena carentiæ: ſed ſinus Abrahæ vocabatur, qm̄ ibi erat expectatio gloriæ. His cōcordāt ſcripta Petri de Tharantaſia,Richardi de media villa & Thomæ de Erfordia.FR.Prædictis obuiare videt̃,q̄d in Zacharia fert̃ de Chr̄o:Tu quoq; in ſanguine teſtamēti tui eduxiſti vinctos tuos de lacu, in quo nō erat aq̄. Quod de eductiōe patrꝫ ex lymbo tuipſe ſup Zachariā expoſuiſti, vbi & ꝑ aq̄ refrigeriū deſignat̃.Nō ergo erat ibi gaudiū aliquod.DIO. Gloſſa ibidem aliquid plus inducit: Tu inquiens

Thomas Aquinas

Bonauē. Loci in q̄ patriarchæ detēti fuerunt nomina.

Zach.9.

liberaſti eos qui tenebãtur vincti carceribus, vbi nulla miſericordia eos refrigerabat. Verum ad hæc & ſimilia eſt vna ſecundum ſanctum Thomam ſolutio, quia intelliguntur quantum ad refrigerium perfectæ liberationis, quam ante deſcenſum Chriſti ad eos conſequi non valebant. Porro vectes ſeu carceres, quibus ſancti patres detinebantur incluſi, intelliguntur impedimenta q̃bus prohibebantur exire reatu originalis peccati. FR. Cupio edoceri an pena damni erat animabus patrum ſanctorum in lymbo tam penalis, vt exiſtentibus in purgatorio, in quibus secũdum beatum Thomam excedit omnem præſentis vitæ dolorem. Et videtur quod ſic, imo apparet ꝙ fuit maior in patribus ſanctis: tum quoniam magis diſpoſiti erant ad gloriam, quam in purgatorio exiſtentes: tum quoniam clarius conſiderauerunt quantum bonum eſſet beatifica illa fruitio, & quantum damnum ex eius dilatione incurrebant. DIO. Non puto quod dilatio gloriæ fuit eis ita penoſa, vt exiſtentibus in purgatorio pena damni: quia non ſuſtinebant dilationem gloriæ pro perſonali & propria culpa, ſed reatu originalis peccati. Porro ad argumenta tua reor dicendũ ſicut tactum eſt paulo ante, quod quamuis illa dilatio potuerit ſanctis patribus eſſe valde penoſa, quantum fuit ex parte carentiæ ac dilationis atq; ex radice charitatis, tamen aliunde releuatio & recompenſatio fuit ex conſolatiõe & gaudio ſpei certiſſimæ liberationis. Et quoniam deũ per fidem formatam, & per donum ſapientiæ aliquo modo contemplabantur, imo & per charitatem aliqualiter fruebantur, Omnipotens quo

Pena patrum in lymbo q̃ 𝔡s fuerit.

ꝗ

quo iuſtus & pius deus penam damni in diuerſis diuerſimode moderabatur, ſecundum quod diuerſimode erant diſpoſiti per merita ſiue demerita. Etem aliter erat & eſt pena damni in condemnatis, aliter in paruulis in ſolo originali peccato defunctis, aliter in purgatorio, & tunc aliter in patrum ſanctorum lymbo. FRAT. Iſtud optarem mihi clarius explanari, ſed vereor te nimium fatigari. Nempe cum exiſtētes in inferno nullatenus diligant deum, ſed maxime odiant, non video quod carentia viſionis diuinæ ſit eis moleſta: quia non cupiunt deo vniri nec eo frui, ſed rebus caducis, in quarum affectione migrauerunt a corpore. DION. Subtiliter tangis, ſed breuiter dico, quod quamuis non cupiant gloriam electorum per reſpectum ad dei honorem eiuſque laudem, attamen in quantum gloria illa eſſet eis accommoda, atque a tantis miſerijs ereptiua, ſic gloriæ huius carentia eſt eis penoſa: & ita non cupiunt deo frui, ſed vti, quemadmodum & hi qui diligunt deum, ſolum propter beneficia ſua: qui vtique plus amant ſeipſos, quam deum, cupiunt ꝙ ſeipſis & rebus tranſitorijs frui & ꝑ conſequēs deo vti, quod eſt mere præpoſterum ac ſumma peruerſitas. FRAT. Placet reſponſio. Idcirco ſi placet ad reſidua reſponde obiecta. DION. Sequentium obiectorum ſolutio præcipue ſtat in hoc, vt oſtendatur qualiter animæ a corporibus ſeparatæ, & etiam dæmones pati valeant & affligi ab igne corporali: & quia de hoc eſt præcipua difficultas quæ paucis verbis expediri nō poteſt, idcirco obiectorum reſiduorum ſolutio in ſequenti ponetur articulo.

¶Qualiter animæ ſeparatæ ac dæmões poſſint affligi & torqueri ab igne corporeo. Articulus XV.

DE hac difficultate ſcribit Magiſter Senten. libro quarto, diſtinctione 44. Et eadem diſtinctione ſuper hac re multa ſcripſerũt doctores, & longum eſt omnia recitare. Porro Thomas recitat ibi diuerſas aliorum opiniones. Quidam nanque dixerunt, quod hoc ſit animæ ſeparatæ affligi ab igne, quod videt ignem: quod reprobatur, quoniã viſio illa animæ ſeparatæ eſt intellectualis, quæ vt talis, non eſt ita afflictiua. Ideo alij poſuerunt, quod anima talis patitur atque affligitur ab igne corporeo, inquantum apprehendit illum vt ſibi nociuum, ſicque ex tali apprehẽſione afficitur timore & dolore, vt impleatur in animabus damnatis ſeu in purgatorio cõſtitutis, quod ſcriptũ eſt: Illic trepidauerunt timore vbi non erat timor. Iſtud rurſus improbat Thomas: Quoniam ſic nõ pateretur anima ſeparata ab igne, ſed a ſimilitudine ignis quam concipit. Nec probabile eſt quod animæ ac dæmones ingenij ſubtilitate pollentes, putarent ignem illum eſſe eis nociuum, niſi ſic eſſet in veritate, & niſi veraciter grauarent ab eo. Hinc alij dicunt, quod ignis ille agit in ſpiritus incorporales, videlicet in animas atque dæmonia, non vt res naturæ, ſed vt inſtrumentum diuinę iuſtitiæ. Iſtud quoque aſſerit Thomas, non eſſe ſufficienter probatum, quoniam agens inſtrumentaliter non agit in aliquid, niſi in quo habet etiam aliquam naturalem & propriam actionem, quemadmodum ſerra ſecando lignum, introducit for-

Thomas Aquin.

Pſalm. 13

Pſalm. 52

mam artificialem. Iccirco aſsignari oportet igni aliquã naturalem actionem in anima ad hoc ꝙ agat in eam tanq̃ inſtrumentum diuinæ iuſtitiæ. Conſequenter ponit hic doctor modum ſibi placentem dicendo: Corpus in ſpiritum naturaliter agere non poteſt, nec ei aliquo modo obeſſe, nec ipſum grauare, niſi ſecundum ꝙ corpori aliquo modo vnitur. Spiritus autẽ corpori vnitur dupliciter: Primo vt forma materiæ, vt ex eis fit vnũ ſimpliciter, & hoc modo aïa & dæmon non vniuntur corporeo igni. Secundo ſicut mouens mobili, vel ſicut locatum loco, eo modo quo incorporalia ſunt in loco. Incorporei enim ſpiritus ſunt in loco diffinitiue, quoniam ita ſunt in loco vno, ꝙ nõ in alio: q̃uis autem res corporea ex ſua natura habeat ꝙ ſpm̃ incorporeũ loco diffiniat, nõ tamẽ ex ſua natura. Hoc ſuperadditur, ꝙ ſpm̃ incorporeum loco diffinitũ detineat vt ita illi loco alligetꝰ ꝙ ad alia diuertere neq̃at, cũ ſpũs nõ ſit naturaliter ita in loco vt loco ſubdatur. Sed hoc ſuperadditur igni incorporeo inquantũ eſt inſtrumentum diuinæ iuſtitiæ, quod ſic detinet ſpiritum, & ita efficitur ei penalis, retardans eum ab executione propriæ voluntatis, ne ſcilicet poſsit operari, vbi vult & ſecundũ quod vult. Hæc Thomas, q̃ etiã in Summa cõtra Gentiles libro quarto ponit hũc modum. Sed cõtra hunc modum multa obijci poſsunt. Primo, quoniam iuxta iſtã poſitionem nequaquam videtur, ꝙ pena ſenſus animarum ſeparatarum in purgatorio vel inferno exiſtentiũ, excedat oẽm penã vitæ pñtis. Nam ſpiritũ detineri ab igne, & ei eſse alligatũ, multo minor eſt pena, q̃ vere corpaliter cremari in medio ignis.

Spũs corpori vniť dupliciter.
I.
II.

Contra Thomã Aqui. obiectiones q̃rundã.

Nam & ignis ratione ſui caloris veriſſime perhi
II. betur eſſe maxime actiuus & afflictiuus. Denique quamuis regis filio eſſet valde graue detineri in carcere, non tamen detentio illa eſſet ei ita penoſa, vt alteri cuicunq; cremari & cõburi in medio æſtuantiſſimi ignis mundani. Amplius, crimina dæmonum ſaltem peiorum non ſunt minora criminibus hominum: iccirco ſupplicia dæmonũ etiam poſt diem iudicij non erunt minora ſupplicijs hominum reproborum, qui tũc in corpore & anima punientur ab igne: ſed ſi tunc dęmones ſolum punientur ab igne tartareo per alligationem & detentionem præfatam, multo minor eſſet tũc pena eorum q̃ hominum. qui tunc infernali incẽdio per caloris impreſſionem ineffabiliter torquebuntur. Præterea ſecundum iſtam opinionem ſpiritus incorporei multo grauius punirent̃, ſi alligarenter ac detinerentur infimo elemento, vtputa terræ, & præſertim terræ lutoſæ, fetenti, ac ſordidæ: quoniam talis res corporalis & huiuſcemodi locus eſſet eorũ naturæ ac dignitati ſpecificę multo magis contrarius. Vnde vt refert Guilielmus
Guil. Pa. Pariſienſis in libro de vniuerſo, quidam dixerunt dæmones quoſdam nunc detineri cloacis & huiuſcemodi impuriſſimis locis. Inſuper iſta poſitio
III. non videtur conſonare diuerſis ac plurimis viſionibus ac reuelationibus hominum deuotorũ atq; ſanctorum, qui dixerunt atque ſcripſerunt ſe vidiſſe penas purgatorij ac inferni, & animas ibi vere realiter immutari, pati, affligi vehementiſſimo ignis calore: imo multi a morte reſuſcitati, teſtati ſunt ſe ita eſſe expertos, & quidã in ſpũ multa talia ſe vidiſſe paſſoſq; eſſe aſſeruerunt. Infra quoq;

quoq; probabitur, ꝙ iſta poſitio non ſatis concordare videtur cum poſitione ſanctoꝝ Auguſtini, Gregorij, ac plurium aliorum. Adhuc autem ſi non affligeretur animæ ſeparatæ ac dæmones ab igne, niſi per præfatam detentionem, poſsent ex aſsuefactione & diuturnitate pœnam huiuſmodi maxime mitigare, faciendo de neceſsitate voluntatem quandam patientiamq; coactam. Quemadmodum incarcerati ſcientes ſe non poſse euadere, aſsumunt ſibi patientiam quandam. Poſtremo quod Thomas affirmat, agens inſtrumentale non agere aliquid virtute ſuperioris agentis, niſi habeat aliquam naturalem & propriam actionem in illud, q̃uis in naturabilibus communiter ita ſit, non tamen oportet ſic eſse in effectibus, q ſunt ſupra naturam, quales ſunt punitiones ſpirituum ab igne materiali: imo deus altiſsimus, qui eſt ſuper omnem legem naturæ & ſuper omnem ordinem vniuerſi, interdum ad oſtendendam ſuperliberrimam & illuminatiſsimam omnipotẽtiam ſuam agit aliqua per ea quę minime per naturã poſsunt cooperari ad illa, imo per ea quæ ex ſua natura habent operari contrarium. Vnde ſuper illud Iſaiæ: Iuſsit Iſaias vt tollerent maſsam de ficis, & cataplaſmarent ſuper vulnus Hezechiæ, & ſanaretur; dicunt cõmuniter expoſitores, ꝙ applicatio illa ficorum naturaliter erat cõtraria curationi vulneri Hezechiæ. Ideo deus ꝑ Iſaiã iuſſit apponi tale emplaſtrum, quatenus curatio Hezech. miraculoſior monſtraret: nempe vt ait Hierony. per vulnus Hezec. Theodotio, Symmachus & Aqla intellexerunt regiũ morbũ, alij apoſtema, quoꝝ vtriq; cõtrariatur applicatio dulciũ

Verborũ Thomæ ſolutio

Iſaiæ 38

Hier. li. 11 ſup Iſaiã cap. 38.

Vnde ſecundũ Hierony. vt ſanatio Hezech. oſtẽ
deretur diuinior, per res noxias atq; aduerſas ferẽ
collata. Itaq; ad indagandũ qualiter ſpũs illi pa-
tiantur ab igne corporeo, nõ expedit nimis inniti
naturali inueſtigationi, quẽadmodum nec in alijs
multis quæ credimus. FR. Vt mihi apparet ad
deuotionis & compũctionis profectum, plus con
fert in his ſimpliciter credere, q̃ ea quæ fidei ſunt,
per rationem diſcutere: tamẽ quia materiã iſtam
ingreſſi ſumus, opto audire quid alij quoque do-
ctores de hac ipſa ſcribant materia.

In ſpũalibus indagãdis nõ e naturaliter procedendũ

De alia quorundã doctorꝫ poſitione circa modum quo incorporei ſpiritus affliguntur ab igne materiali. Articulus XVII.

DE hac re ſuper 4. diſtinctione 44. ſcribit Bo
nauen. Aliqui ſumere voluerũt modũ actio
nis iſtius ex parte naturæ ipſi⁹ aïæ, & ſumpſerunt
iſtud ex verbis Aug. 12. ſup Geneſim, vbi oñdit q̃
aïa pati põt corp̃e nõ patiẽte, etiã acerbiſſ. paſſio
nes, quẽadmodũ probat ibi per exẽpla in ſomnis
& in ægritudine q̃dã vexationibusq; q̃buſdã. Si
ergo aïa ſecũ trahit affectiones & imagines cor-
porales, & in illis atq; per illas potuit pati in cor
pore, corpore non patiente etiã ad ignis abſentiã,
multo plus quum ſeparata fuerit a corpore pote-
rit pati per illas & in illis, igne purgatorij ſeu in-
ferni præſente. Quoniam quamuis nõ ſit ibi paſ-
ſio corporalis, eſt tamen paſſio ibi animalis, ſeu
ſpiritalis, q̃ vera eſt paſſio & vera afflictio. His
verbis addit Bonau. Sed iſtud nõ videt aïæ fideli
ſufficere, quoniã credimus etiã dæmones q carẽt
huiuſmodi imaginatiõib. & affectionibus a cor-

Aug. li. 12 ſuper Geneſim, capite 17.

pore tractis, pati ab illo igne. Credimus etiam quod pena illa infernalis & etiam purgatorij ſit per veram ignis actionem, nõ per phantaſticam imaginationem. Amplius, ſi ſubſtantia ſpiritalis ſeparata certa eſt quod ab igne lædi non poteſt, ergo imaginatio illa ignis non generat in ea terrorem, niſi aliud occurrat quam ipſius animæ natura aut diſpoſitio ex corpore contracta: & ideo cũ non poſſit ſufficiens ratio ſumi ex parte diuinę iuſtitiæ, quæ ratiõem noſtram quietet, nec ex parte ſolius animæ quæ fidei per omnia cõcordet: Ideo ratio ſumi poteſt aſpiciendo ad vtrunq;. Inter plures autem modos perſuadendi iſte videtur probabilior eſſe: nam ſcd̃m Auguſtinum decimo quarto de Ciuitate: Dolor ſiue triſtitia eſt diſſenſus ab his rebus quæ nobis nolentibus accidunt. Ad hoc igitur qđ dolor gñetur in aĩa ab aliq̃, duo cõcurrũt ex parte aĩæ patiẽtis, vicz pceptio ex parte cognitionis, & deteſtatio ex parte affectionis: Similiter duo requiruntur ex parte agentis: Vnum eſt quod immutet aĩæ perceptionẽ: aliud, qđ violẽter & inſeparabiliter adhæreat contra repugnantiã voluntatis. Ex his quatuor duo ſunt ſecundum ordinem natũræ, & duo ſecundum ordinem diuinæ iuſtitiæ. Quod enim ignis immutet cognitionem animæ, & anima percipiat actionem & calorem ignis, hoc eſt de naturali potentia vtriuſq;. quod patet ſic: Quia dum ignis agit in compoſitum ex anima & corpore, duplex ibi eſt paſſio: vna naturalis, q̃ eſt calefactio corpis: alia animalis, & hæc eſt immutatio ſenſus:: & prima eſt vera naturalisq; paſsio, qm̃ eſt ab igne tãq; a naturali agente: ſecunda

Auguſti. Ad doloris gñatione duo cõcurrunt

Ignis qñ i cõpoſitũ agit duplex oriẽ paſsio.

ſecunda paſsio eſt ab anima ſeipſam mouēte, & ab igne occaſionē præbente, vt dicit Auguſtinus ſexto Muſicæ. Quemadmodum ergo poſtq̃ ſeparata eſt anima a corpore ſuo, corpus poteſt pati ab igne paſsione naturali, quoniam poteſt calefieri & inflammari, & hoc per naturalem potentiam vtriuſque: ſic ſpiritus ſeparatus poteſt pati ab igne paſsione animali, & ab igne præſenti immutari, naturali potentia ignis & aīæ. Duo ergo ſunt ibi per ordinem naturæ, & alia duo per ordinem diuinæ iuſtitiæ. Quod enim ignis animæ indiſſolubiliter alligetur, & anima in eo recludatur tanquam in carcere, hoc eſt diuinę iuſtitię, ad quā ſpectat malefactorem includere carceri. Quod item anima refugiat ignis calorem, qui ei per naturam nocere non poteſt, & trepidet timore vbi non eſt timor, hoc eſt diuinæ iuſtitiæ, quæ facit trepidare peccatores immittendo timorem & horrorem huius rei, qua ſecundum naturam ſunt ſuperiores: & quamuis iſtud ſit opus diuinæ iuſtitiæ non tamen eſt contra ordinem naturæ, vel ſpiritum trepidare quod trepidandum non eſt, vel ſpiritum corpori alligari. Hæc Bonauentura. Cuius poſitio partim concordat cum præinducta Thomæ poſitione, & partim ab ea diſcordare videtur. Nempe cum Thoma dicit ſpiritus illos igni alligari, & detineri in igne velut in carcere. Quod vero ſubiungit eos trepidare vbi trepidandū non eſt, recedit a Thoma: Multaq́ʒ alia in iſta opinione tanguntur, quæ impugnationibus patent. Nā quod ait animam mouere ſeipſam ad ſentiendū, & ignē præbere occaſionē, ſic videt̄ ſonare quaſi ſenſatio fieret nō recipiēdo ſed extra mittēdo, & quaſi

Aug. li. 6. de Muſica, cap. 5.

Thomæ & Bonauēturæ diſcrepātia

quaſi ſenſus ſit actiua nõ paſſiua potẽtia, q Platonicum eſt. Item quod dicit animam ſeparatam pati ab igne paſſione animali, qua ſenſus immutatur a ſuo ſubiecto: non enim manent in anima ſeparata vires organicæ, aut ſenſus exteriores. Conformiter quod ait ſpiritus illos trepidare vbi non eſt timor, non apparet: niſi deus intellectum illorum ſpirituum taliter hebetet & obſcuret, vt naturam, proprietatem & vim ignis ignorent, q multa valde altiora & ſubtiliora intelligunt. Denique iuxta iſtam opinionem non videtur poſſe defendi, quod etiam poſt reſurrectionem communem dæmones punirentur tam grauiter vt homines reprobi, vt præcedenti tangebatur articulo: nam & ibi obiecta contra hanc quoque poſitiõem militare videtur. Tantis tamen doctoribus nõ eſt irreuerenter aut temere contradicendum. FRA. Quid de iſta materia verius putas? DIO. Ad hoc ſine aliorum præiudicio in ſequẽti reſpõdebo articulo.

¶ Quid verius videatur de modo quo animæ ſeparatæ ac dæmões affliguntur ab igne materiali.

¶ Articulus XVIII. DIO.

Ego firmiſſime atque ſimpliciter credo, teneo & affirmo, quod ignis ille purgatorij & inferni vere realiter ac penaliſſime influat, agat & imprimat in animas ſeparatas ac dæmones immutando & affligendo eoſdem ſuo calore ineffabiliter acrius ac penalius, q̃ aliqs in hoc mũdo affligi & immutari queat ab ignis calore. Veruntamen modum & qualitatem immutationis illius arbitror comprehendi non poſſe ab homine viatore, qm̃ ignis ille non agit vt agens naturale, ſed

Diony. Carthuſ. cenſura circa iam dicta.

ſed vt inſtrumentum diuinæ omnipotētis iuſtitiæ & ſicut omnipotens deus ſupernaturaliter contulit materialibus ac ſenſibilibus rebus, vtputa ſacramentis, vt aquæ ſeu tinctioni in aqua, & vnctioni ac ſacramentalibus verbis, virtutem agendi ſalubriter in incorporeas animas adhuc in corpore exiſtentes: ſic ſupernaturaliter cruciat, affligit, immutat & vrit animas ſeparatas ac dæmones. Rurſus quemadmodum creator benedictus & glorioſus dedit inuiſibilibus creaturis, vt angelis ſanctis, imo & dæmonibus virtutem naturaliter influendi ac imprimēdi creaturis corporeis, & mouendi, tranſmutandi, puniendi eaſdem: ſic corporalibus ac ſenſibilibus rebus ſupernaturaliter dedit virtutem hanc immutandi affligendiq; animas ſeparatas, quod & iuſto ac decentiſsimo egit iudicio. Ex quo enim animæ prauæ ac dæmones peccando fecerunt ſeipſos ſenſibilibus, corporalibus inanimatisq; entibus viliores per culpam iuſtum eſt vt rebus huiuſmodi ſubijciantur per penam, detentiōem & immutatiōem maxime afflictiuam. Nam & huiuſmodi afflictionibus ac paſſionibus vult iudex omnipotens ſpiritus prauos ſubdi & affici, quamuis ineffabili modo aliter ſint in eis quam in rebus hui⁹ mūdi corpeis. FR. Hæc omnia, vt mihi videtur, catholice ſonāt, ſed authoritatibus ſanctorum & exemplis ea corrobora. DIO. Quoniam diuerſi diuerſimode, imo & truncate ac imcomplete verba allegant ſancti Gregorij, volo verba eius integre commemorare, vt clarius pateat mens ipſius. Itaq; IIII. Dialogorum libro diſſeruit: Si viuentis hominis incorporeus ſpūs tenetur in corpore, cur non poſt mortem

Gregori⁹

tem

tem igne teneatur corporeo? Ad quod Petrus (cũ quo diſputauit ſicut & ego tecum) reſpõdit: In viuente quolibet idcirco incorporeus ſpiritus tenetur in corpe, quia viuificat corpus. Ad quod Gregorius: Si incorpore⁹ ſpiritus in hoc teneri poteſt, qa viuificat, cur nõ & ibi penaliter teneatur, vbi mortificatur? Teneri autem ſpiritum per ignem dicimus, vt in tormẽto ignis ſit vidẽdo ac ſentiendo: ignem nanq; eo ipſo patitur quo videt: & qa concremari ſe aſpicit, cõcrematur: ſicq; fit, vt res corporea incorpoream rem exurat, dum ex igne viſibili ardor ac dolor inuiſibilis trahitur: vt per ignem corporeum, mens incorporea flamma crucietur. Quamuis colligere ex dictis euãgelicis valeamus, ꝙ incẽdium anima nõ ſolum viuẽdo, ſed etiam experiendo patiatur: veritatis etenim voce diues mortuus dicitur in inferno ſepultus: q deprecatus eſt Abraham, dicens: Mitte Lazarum, vt intingat extremum digiti ſui in aquam, vt refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma. Deniq; veritas in fine reprobis dicet: Ite maledicti in ignem æternum, qui præparatus eſt diabolo & angelis eius: Si ergo diabolus eiusq; angeli, cum ſint incorporei, corporeo igne ſunt cruciandi, quid mirum ſi & animæ antequam recipiãt corpa, corporea tormenta ſentire cogantur? Ad hæc Petrus ille reſpõdit: Placet rõ, nec debet aĩus de hac q̃ſtiõe vlterius dubitare. FR. Q̃ño ignis ille corporeus dicitur, cum aliqui ſancti videãtur ambigere, an corporeus incorporeus ve exiſtat: quemadmodum te legiſſe ac melius ſcire non dubito? DIO. Fateor doctorum egregium beatiſſimum AVGVSTINVM, de his interdum inquiſitiue

Spũs ig e q̃mõ de tineantur

Lucæ. 16.

Matth. 25

Auguſti.

&

&quaſi dubitatiue locutum. Nam & ſuper Geneſim ait: Spiritualem arbitror ignem i lum. Et iterū dicit: Cuiuſmodi ſit ignis ille æternus arbitror ſcire neminem poſſe, niſi cui ſpiritus diuinus oſtendit. In libris quoq; de Ciuitate dei: & ſuper verba
1. Corin. 3 illa apoſtoli: Alij ædificant lignum, fenum & ſtipulam: loquitur de his dubitatiue. Et rurſus XII. ſuper Geneſim: Spiritualem, inquit, arbitror eſſe locum, in quem anima defertur poſt mortem. Inſup Damaſcenus quarto libro: In fine inquit tra-
Iohannes Damaſc. detur diabolus & dæmones, & homo eius, videlicet Antichriſtus, & impij in ignem æternum, non materialem, qualis eſt qui apud nos eſt, ſed qualem nouit eum deus. Verum vt Bonauentura fa-
Bonaue. Auguſti. tetur: Ipſe Beatus Auguſtinus in ſuis ſermonibus
Iohannes Damaſc. manifeſte teſtatur, ignem illum eſſe corporeum. Damaſcenus quoq; non negat ignem illum eſſe materialem, ſed dicit quod non ſit taliter materialis vt ignis qui apud nos eſt: vel dicit eum eſſe immaterialem, quantum ad ſuas proprietates. Verum vt rurſus ſcribit Bonauentura: Talem dubitationem de igne purgatorij ac inferni, abſtulerūt
Gregori⁹ nobis poſteriores ſancti doctores, vt Gregorius,
Iſidorus. cui ſpiritusſanctus multa reuelauit: atq; Iſidorus in libro de ordine creaturarum, ac alij ſancti, qui euidēter teſtati ſunt, ignem illum eſſe corporeum FR. Cum diues in inferno ſepultus, non habuerit ibi linguam corporeā, nec Lazarus in limbo patrum digitum corporalem, videtur quod totum illud, de flamma intinctioneq; digiti, & refrigeratione linguæ, ſit ſpiritaliter intelligendum. DIO. Verum eſt, verba illa de lingua & eius refrigeratione, intinctioneq; extremitatis digiti in aquam

eſſe

eſſe ſpiritaliter accipiẽda,prout ſuper Lucam poteris inuenire.Flamma tamen corporalis ibidem eſt,quę qualiter agit in ſpiritum,iam audiſti.FR. Propoſui quærere,quid ſpiritaliter per diuitis condemnati,ſeu potius ſuæ animæ linguam,& quid per digitum extremitatẽq; digiti animę Lazari, quid etiam per intinctionem eius in aquam ſit intelligendũ: ſed quia ad expoſitores ſuper Lucam me remiſiſti,nunc iſta interrogare nõ audeo:Nam & ſuper Lucam te iſta expoſuiſſe non ambigo. Sed precor vt ex aliorum quoq; ſanctorum patrum doctrinis elucides,qualiter incorporei ſpiritus,affligantur ab igne corporeo.

¶Proſecutio declaratiõis,qualiter animæ ac dæmões poſſint tam dire affligi a corporeo igne.

¶Articulus. XIX. DION.

AD huius rei veritatem declarandam,primo affirmo quod ſanctus aſſerit Auguſtinus in quodam ſermone: Ignis ille purgatorij durior eſt,quam quicquid penarum in ſeculo iſto videre,ſentire,aut cogitare quis poterit.Deinde quod quarto Sententiarum Magiſter ex verbis ſapiẽtiſſimi Auguſtini allegat,dicẽtis:Quiſq; profiteri renuit animam poſſe habere ſimilitudinem corporis,corporaliumq; membrorũ, poteſt negare animam eſſe quæ videt in ſomnis ſe ambulare, ſedere, vel huc illucque ferri volatu aut greſſu:quod ſine quadã corporis ſimilitudine nõ fit.Proinde ſi hanc ſimilitudinem & apud inferos gerit,nõ corporalem,ſed corpori ſimilem, poteſt & ibi ſic pati. Inſuper ad idem probandũ inducit Magiſter verba Iuliani Epiſcopi,qui verba Gre-

Auguſt.

Petrus lõbardus.

V gorij

gorij præcedenti capite introducta, allegat in forma, & ſequitur ea. Addit quoque magiſter: In Caſſiani etiam voluminib⁹ legitur, quod animæ ſeparatæ non ſunt otioſæ, neque nihil non ſentiant, cum diues ille in inferno flamma cruciari ſe clamet: vnde probatur, animas defunctorum non ſolum ſuis ſenſibus non priuari, ſed nec iſtis affectibus, ſcz ſpe, gaudio, triſtitia, metu carere: Hæc Magiſter. FR. Ex his nō ſatis intelligo, qualiter animæ ſeparatæ, ac dæmones affligantur ab igne corporeo, niſi forte ex quadam phantaſtica ignis apprehenſione, & imaginatione rei læſiuæ, a qua tamen nequeunt immutari: & magis a ſimilitudine ignis quam ab igne. DIO. Ea quæ fidei ſunt, rationem & comprehenſionem tranſcendunt, nihilominus per ea quæ naturaliter fiunt, aliqualiter declarantur. Si ergo anima adhuc exiſtens in corpore poteſt abſq; corporis paſſione tā horribiliter affligi in ſomno ex ſola imaginatiōe & ſimilitudine corporalium rerum, quanto magis per omnipotentiam dei poſſunt animæ ſeparatæ ac dæmones nūquam dormientes affligi & immutari, ineffabiliterque puniri igne corporeo, ex ignis illius apprehēſione, præſentia, impreſſione, per ſimilitudines, ſpecies ac diuinationes ipſius: ita quod ſicut ſpūs illi vitioſi ac turpiter in rebus caducis ſunt delectati, ſic iuſte & innaturaliter, violente & ſupernaturaliter cōpellātur rerum corporeaꝝ ac viliū impreſſionibus atq; punitionibus ſubiacere & affici. Inſup, non obſtāte omni aīæ rationalis ſimplicitate & incorporeitate, aīa naturaliter efficitur intrinſeca corpis forma ſubſtantificans, eſſentians atque viuificans illud: & ex conſe

Iohā. Caſſianus.

Lucæ. 16

Aiæ defunctoꝝ ſenſib⁹ nō priuātur.

ex conſequenti, paſſionibus afflictionibusq́ cor
poralibus communicans, ſubiacens, & formata.
Nonne ergo omnipotēs iudex poteſt tam animas
ſeparatas quam dæmones taliter alligare & vni
re corporeo igni vt vere ſubiaceant, afficiātur &
torqueātur impreſſiōibus eius? FR. Cū nec in dæ
monibus nec in animab⁹ ſeparatis conſiſtant ſen
ſus interiores, qui ſunt vires organicæ, inter quas
ſunt vis imaginatiua ac memoratiua, quomodo
poterit in illis ſpiritibus eſſe imaginatiua appre-
henſio, ſeu imaginaria cognitio ignis & corpora
lium rerum? DIO. Nōne ſuperſimpliciſſimus &
immaterialiſſimus deus cognoſcit vniuerſa hæc
corporalia, deinde & angeli ſancti in quibus ne-
quaquam eſt ſenſus interior, aut imaginatiua po
tentia? Nonne etiam anima diuitis condemnati
poſita in tormentis, recordabatur fratrum ſuorū?
Porro an & qualiter potentiæ ſenſitiuæ exterio- Lucæ.16
res & interiores maneant & conſiſtant in anima
ſeparata, & qualiter non, ſpecialis eſt difficultas,
quæ a doctoribus ſuper quartum Sententiarum
determinatur, & circa hoc aliter ſenſerunt Plato-
nici, quos in hac parte Auguſtinus & alij quidam Auguſt.
catholici ſeq videntur: aliterq́ Peripatetici, quos
doctores noſtri communiter ſunt ſecuti. Certum
eſt autem quod potentiæ ſenſitiuæ ad minus radi
caliter & originaliter manent in anima ſeparata
Veruntamen Auguſtinus in libro de Spiritu & a- Idem
nima dicit: Recedit aīa a corpore ſecū trahens ſen
ſum, imaginationem, rationem, intellectum, con
cupiſcibilitatem & iraſcibilitatem, & rurſus: Idem
Anima (inquit) recedens a corpore ex his puta,
ex imaginatione, concupiſcibilitate, iraſcibilitate

ſecundum merita aut demerita afficitur, ad dele ctationē vel ad dolorē, imo ſuper Geneſim XII. ait: Neq; enim video cur habeat anima ſimilitudinem corporis ſui, dum iacente ſine ſenſu corpore, non tamen penitus mortuo, videt talia qualia multi ex tali ſeductione ad ſe reuerſi, alijs narrauerunt, & non habeat ſimilitudinem hanc, dum perfecta morte penitus de corpore exierit. FRA. Cū iſta ſint ſatis difficilia mihi, cupio de iſta materia plenius per exempla certificari.

¶Demonſtratio per exempla, quam acerbiſſime patiantur animæ defunctorum ab igne purgatorij & inferni.

¶Articulus. XX. DION.

Gregori⁹

Reparati viſiones.

De hac re recitat multa exempla Gregorius Papa quarto Dialogorum, quę te puto legiſſe, videlicet qualiter vir nomine Reparatus, eductus de corpore vidit rogum ingentem paratum, cui ſuperimpoſitus fuit Tiburtius presbyter lubricus, & igne ſuppoſito eſt crematus, eademq; hora obijt ille Tiburtius, cuius anima fuit incendio deputata. Alium quoque vidit rogum parari, cuius cacumen videbatur a terra vſq; ad cęlum extendi. Vidit autem rogos parari, non quod in inferno ignis conſtruatur ex lignis ſed per ea ex quibus apud nos ignis nutritur, oſtēſa ſunt ei ſupplicia impiorum, vt ea viuentibus, per ſolita aptius recitaret. Inſuper, refert de quodam curiali repente defuncto, eo quod puellam quam de fonte leuauit baptiſmatis, violauit: de cuius ſepulchro cunctis cernentibus, diu flamma erupit, quouſq; omnia eius combuſſit, imo & totum eius ſepulcrum conſumpſit, quod vt ait Gre

gorius

gorius, ideo fecit omnipotens deus, vt oſtenderet quid anima eius pertulit in occulto, cuius corpus ſic combuſtum eſt in ſepulcro: atq; vt hinc penſemus, quid anima viuens ac ſentiens pro ſuo patiatur exceſſu, cuius inſenſibilia oſſa, tãto ſunt cõ cremata ſupplicio. Ampli⁹ ſcribit de eremita monacho nomine Petro, qui antequam eremiticam vitam aſſumpſit, defunctus fuit, ſed corpori protinus reſtitutus, reſtabatur ſe vidiſſe inferni ſupplicia, atq; innumera loca penarum, quoſdam quoque ſeculi huius potentes, in eiſdem flammis ſuſpenſos: cumq; & ipſe iam demergendus eſſet in ignem, angelus mox apparens eripuit eum & dixit: Egredere, & qualiter tibi deinceps viuẽdum ſit, attende cautiſſime: Qui reſuſcitatus, tantis de inde vigilijs ſe ieiunijſq; conſtrinxit, vt eum inferni tormenta vidiſſe ac timuiſſe conuerſatio loqueretur, etiam ſi id lingua non fateretur. Pręterea recitat de milite nomine Stephano, qui defunctus iacuit inhumatus vſq; ad diem ſequentem, & tũc reſuſcitatus, perhibuit ſe vidiſſe inferni ſupplicia q̃ non credidit prius audita. Refert quoq; de alio milite educto de corpore, qui reductus ad corpus retulit ſe pontem vidiſſe, ſub quo ponte decurrebat niger caliginoſusq; fluius, nebulam intolerabilis fetoris exhalans. Tranſacto autem ponte, erant amena atq; virẽtia prata, odoriferis herbarum floribus decorata, in quibus dealbatoꝝ hominum conuenticula videbantur, & tantus erat ibi odor ſuauitatis, quod vniuerſos illic habitantes ambulanteſq; ſanauit, ibi manſiones diuerſorum ſingulæ multitudine lucis fuerunt plenæ, ibi quoq; ædificabatur dom⁹ miræ potẽtiæ, q̃ aureis

Gregori. Stephani militis viſio.

videbatur laterculis conſtrui:ſed cuius erat, nequit agnoſci. Erant etiam ſuper ripam prædicti fluminis nonnulla habitacula, quorum aliqua ab exurgente fetoris nebula tangebantur, alia vero exurgens fetor non tetigit. Porro, hæc erat in põte illo probatio, vt quiſq; iniuſtorum vellet p eã procedere, in tenebroſum & fetidum flumen delaberetur, iuſti vero quibus culpa non obſtitit, ſecuro per eum ac libero greſſu ad prata amena p̃tingerent. Ibi quoq; vidiſſe ſe dixit Petrum quendam maiorem, ante 4. annos defunctũ, deorſum in locis illis teterrimis poſitum, magno pondere ferri religatũ atq; depreſſum, qm̃ reos magis ex crudelitate, quam ex obedientia & æquitate puniuit. Aſſeruit item ſe vidiſſe in põte illo Stephanum quendam, quo volente tranſire per pontem lapſus eſt pes ipſius, atq; ex media corporis parte fuit extra pontem deiectus, & a quibuſdam viris teterrimis ex flumine ſurgentibus per coxas deorſum, & a quibuſdam albatis ac ſpecioſiſſimis viris cepit trahi per brachia ſurſum: per quod dabatur intelligi, quod in Stephano illo erãt eleemoſynarum largitio, & carnis laſciuia. FR. Diu te de his recitãtem libenter audiui: & quamuis circa narrata multæ mihi dubitationes & quæſtiones occurrerent, has tamen proponere diſtuli, qa perpendi ex tua relatione mihi dari occaſionem diligentiſſime inquirendi, quod diu ac ſæpe inquirere concupiui, vtputa quid æſtimes ſentiendum de viſionibus reuelationibuſq; nõnullis, qbus qdã modicã adhibent fidẽ, q̃ tñ ex p̃inducta magni Gregorij relatione roborari videntur, atq; credibiles fieri. DIO. Quænã ſunt viſiones reuelationeſq;

onesq; illæ? FR. Viſio Tondali, viſio cuiuſdam monachi quæ Anglicana vocatur, viſio facta de purgatorio Patritij, & viſio Chriſtinæ mirabilis. DIO. Quid tibi in viſionibus illis videtur amplius inquirendum, & mi᷑ ſeu magis ambiguū?

¶ Quid ſentiendum videatur de viſione Tondali militis, & an viſio illa facta ſit anima Tondali exiſtente in corpore, an eo veraciter mortuo.

Articulus XXI. FRA.

DE viſione Tondali prolixum eſt cuncta referre, & longa narratione moleſtare te vereor, cum in omnibus ſtudeas breuitati. Verum aliqua compendioſius quo potero, enarrabo. Itaq; ſicut is qui viſionem illam deſcripſit, teſtatur: Tondalus miles Hiberniæ, poſt viſionē ſuam reductus ad corpus, dixit: Cum ania mea corpus exueret, & illud mortuum eſſe cognoſceret, conſcia ſibi de malo, cepit timere, voluitque ad corpus redire, nec poterat illud intrare: ſicque miſerrima confidebat in ſola dei mīa. Tandem vidit venire ad ſe tantam multitudinem immūdo᷑ ſpirituum, vt non ſolum domū, ſed & omēs vias ac plateas viderentur implere, qui dentibus ſuis ſtridebant in eā, & vnguibus proprijs præ nimio furore laniabant genas teterrimas. Poſt hæc miſit deus angelum in occurſum ipſius, quem videns aīa mea a longe venientem, indeſinenter eū aſpexit, qui dixit: Eſto ſecurus, qa non deerit tibi mīa dei, qa patieris pauca de pluribus q̄ pati promeruiſti: ſequere me, & quæcunq; monſtrauero tibi, memoriter retine, quia debes iterum ad corpus redire. Cumq; lōgius pergerent ſimul, tādem

venerunt ad vallem, valde terribilem, tenebroſam, profundam, ardẽtibus carbonibus plenam habentem operculum ferreum ſex cubitorum, quod nimio ardens calore, ſuperabat carbones, cuius fetor animam præ omnibus (quas ſuſtinuit huc uſque) penis afflixit: deſcendẽbat autem ſup ferream laminam illa multitudo miſerrimarum animarum, & illic cremabantur donec omnino liqueſcerent, inſtar cremij in ſartagine concremati, & quod grauius eſt per illam laminam colabantur, ſicut colari ſolet cera per pannum, ſicq; in carbonibus ignis ardentibus renouabantur ad

Beſtia incredibilis magnitudinis

penas. Deinde anima cum angelo venit ad quandam incredibilis magnitudinis beſtiam, cuius os videbatur poſſe capere nouem milia hominum armatorum, intra quam erant multa milia virorum ac mulierum, dira tormenta luentium: tunc angelo diſparente, dæmones traxerunt animam in beſtiæ ventrem vbi ineffabila tolerauit tormẽta, ferocitatem canum, vrſorum, leonum, ſerpentium, & innumerabilium aliorum animalium monſtroſorum, dæmonum ictus, ardorem ignis, aſperitatem frigoris, fetorem ſuſphuris, caliginẽ oculorum, fluxum lachrymarum, dentiumq; ſtridorem, ita quod proprias genas præ dolore potuit lacerare. Poſt hæc miro quo neſcio modo eruta de beſtia, cum longius debilis iaceret, aperiens oculos, vidit angelum prope ſeſtantem, qui eam confortans, duxit ad ſtagnum amplum & tempeſtuoſum, in quo erant terribiles beſtiæ mugientes, nec aliud poſtulantes, niſi animas deuorare. Porro per lacum eius erat pons longitudinis duorum miliarium, & latitudinis palmæ vnius, cui

inſerta

inſerta erat tabula clauis ferreis acutiſſimis plena,omneſque beſtiæ conueniebant ad pontẽ ſumere eſcas, vtputa animas pertranſire non valentes,dixitq; angelus animæ: Oportet te pontẽ iſtum tranſire,nec vacua ibis: ſed vaccam indomitam. (quam,dum in corpore eras compatri tuo furata fuiſti)oportet te conducere,& illæſam mihi vltra pontem exhibere.Tunc anima ait: Quomodo ego miſerrima potero trãſducere vaccam in tali periculo, vbi ſtare non poſſum omnino? Videns autem anima quod oporteret eã ſic facere,cœpit reluctantem trahere vaccam, & cũ ea ire per pontem,& cum ſtaret anima cadebat vacca:cum ſtaret vacca,corruit anima:ſicq; viceuerſa,modo ſtabant,modo cadebant,quouſq; venerunt ad medium pontis,vbi obuiauit eis quidam furatos manipulos ſuper ſe portans: ſicque animæ iſtæ rogabant ſeinuicem,ne vna alteram a ſuo impediret itinere,et plantarum ſuarum ſanguine pontem cruentabant,tandem, (neſcientes qualiter)ſenſerunt, quod vna aliam pertranſiſſet.Cumque anima pontem tranſiſſet,vidit angelum ſuum,oſtenditque ei pedes ſuos cruẽtatos. Poſt hæc angelus duxit eam ad domum ignibus plenam, de qua exibat flamma, per mille paſſus comburens omnes animas quas inuenit. Vidit autem anima ante domus portam ſtantes carnifices cum ſecuribus,cultris,ſarmentis, falcibusque acutis,cum dolabris,terebris,vãgis foſſorijs, cum quibus poterant animas excoreare,decollare,ſcindere, detruncare:& ſub manibus illorum carnificum viderunt animas innumerabiles hæc omnia ſuſtinentes,tunc(angelo permittente.)dæ

Domus ignibus plena

mones animam rapuerunt, & præfatis inſtrumẽtis diſſipauerunt, & diſſipatã ac fractam tradiderunt incendio. Doloribus verendorũ maxime torquebantur luxurioſi. Conſequenter duxit angelus aĩam ad loca atq; tormenta p̃dictis horribiliora, monſtrauitq; ei infernũ, & principẽ tenebrarũ in horribiliſſima forma. Tandẽ cũ aĩa vidiſſet & experta eſſet huiuſcemodi penas, proceſſit cũ angelo, & vidit murũ excelſum, intra, quẽ erat plurima multitudo virorũ ac mulierũ, ventum ac pluuiã, famẽ ac ſitim ſuſtinẽtiũ, & erãt valde triſtes: & interrogante aĩa qui eſſent, angelus dixit: Iſti ſunt mali, ſed non valde mali, qui in mũdo ſe habuerunt honeſte, ſed bona tẽporalia non cõmunicauerunt pauperibus quẽadmodũ debuerũt ideo patiunt̃ has penas per aliquot annos, & tũc deducunt̃ ad requiẽ bonã. Poſt hæc angel9 et aĩa venerunt ad portam, q̃ ingreſſi viderunt campũ pulcherrimum, odoriferũ, floribus conſitum, lucidum & amenum, in quo erat multitudo innumerabilis aĩarũ virorũ ac mulierũ, & nox ibi non erat, nec ſol occumbebat, & erat ibi fons aquæ viuæ. Interrogauteq; aĩa, quarũ animarũ eſt requies iſta? Angelus ait: Hic habitant boni, non valde boni, q de ſupplicijs liberati, nondum merentur ſanctis coniungi: & inde procedens anima, vidit laicos ſibi notos. Cumque angelus & anima proceſſiſſent, viderunt murum nimis ſublimem & præclarum: & ingreſſis eis ibidem vidit choros angelorum deum laudãtium, viros ac mulieres lętantes pulcherrime veſtitos, et ſuauiſſimus odor fuit ibi, dixitq; angelus: Iſta ſunt præmia coniugalium, qui fidẽ coniugalẽ ſeruãtes, et

ſuam

Luxurioſorum penarum genera in inferno

Locus nõ valde malorum.

ſuam familiam bene regentes, temporalia ſua communicauerunt pauperib⁹ & peregrinis atq; eccleſijs. Cum ergo angelus & anima ſic plurimos pertranſiſſent, apparuit eis murus tam altus vt primus de auro puriſsimo, quo pertranſito, apparuerunt ſedilia de auro & gemmis conſtructa, precioſiſsimis ſericis cooperta, in quib⁹ ſedebant ſeniores viri & feminæ, veſtiti ſericis, & ſtolis albis, & tyaris, & vniuerſis ornatibus, & ſplenduit facies vniuſcuiuſq; ſicut ſol in meridie, cecineruntque deo dulciſſime Alleluia. Et angelus dixit: Iſti ſunt cõtinentes, q per aliquod tempus carnis debitum perſoluentes, reliquũ vitę in ſeruitio dei duxerunt, vel martyriũ patientes pro Chriſto, vel ſeipſos cum vitijs & concupiſcentijs crucifigentes. Verũ dũ aĩa curioſius cõſpiceret, vidit caſtra & papiliones, ex purpura, byſſo, argento, auro & ſerico mira varietate cõſtructos, in quibus audiuit quamplurimos omni muſicorum genere ſuauiſſime concinentes, quorum beatitudo & gloria omnium pręcedentium gloriam tranſcendebat. Dixitque angelus: Iſti ſunt monachi & moniales, qui vere regulariter ſub obediẽtia ſctã vixerũt. Poſt hæc viderũt murũ altitudine, pulchritudine & ſplẽdore diſſimilem alijs, ex oĩ lapide p̃cioſo conſtructũ, q pro cæmẽto habuit aurũ, erantq; in muro oẽs lapides p̃rioſi. Conſcenſo itaq; muro viderũt nouẽ ordines angelorum, & audierunt inenarrabilia verba, quæ nec potuerunt, nec licet hominibus loqui. Ab illo igitur loco (mirabile dictu) viderũt oẽm gloriã añ viſam, & totũ mundũ q̃ſi ſub vno radio ſolis ſtãtes ẽm nec ſe gyrãtes, cũctos ex eodẽ loco, et añ

&

Apo.19

Gala.5

2.Cor.12.

& retro poſitos cernebant. Non ſolum autem viſus, ſed & ſcientia acceſſit inſolita animæ illi, vt iam non egeret interrogatione, ſed omnia noſceret integre, quà exultante & ibi manere ſperante angelus blande locutus eſt ei: Vidiſti hæc omnia ideo quæ vidiſti memoriter retine, quoniam te ad corpus redire oportet: iuſte & ſobrie amodo viue

1. Tim. 4. Argue, obſecra, increpa peruerſos & laſciue viuẽtes. Hoc audito ingemuit anima, & corpus reinduere horruit, attamen eodem momento quo in cælo loquebatur cum angelo, ſenſit ſe in terris induere corpus ſuum, & debiles aperiens oculos circũſtantes aſpexit, & cuncta quæ vidit, narrauit. Iſta prout breuius potui ex viſione præfata perſtrinxi. DIO. Satis ſuccinctim hæc (multis omiſſis) narraſti, nunc ſi placet, propone dubia, quæ tibi circa hæc oriuntur.

¶ Introductio dubiorum quæ circa hæc oriuntur.

Articulus XXII. FRAT.

Qualis fuerit Tondali viſio

PRimo me mouet, an anima Tondali iſta videndo fuerit realiter in corpore illud viuificando, an ſeparata a corpore, & ſubſtantialiter extra illud, ita quod corpus vere mortuum fuerit, & quidem viſionis huius deſcriptor manifeſte teſtatur & aſſerit, quod Tondalus per triduum quo anima eius conſpexit hęc erat defunctus. Sed oppoſitum huius videtur ex multis: nam animæ ſeparatæ non competit videre dæmones in forma corporali ſenſibili, neque localiter ambulare, nec pedes corporales qui ſanguine cruententur, habere. Nec realiter in inferno aut purgatorio ſunt beſtiæ, nec animabus ſeparatis

tis competere poteſt excoriari, decollari, ſcindi, liquefieri, aut ſecari. Nec in illis tormentis ſunt canes, vrſi, leones, ſerpentes, & ſimiles feræ. Nec rurſus anima ſeparata potuit ſic ducere realiter indomitã vaccã per pontem. Nec videtur quod iſta poſſint animæ ſeparatæ per formas imaginarias aut per ſimilitudines corporales oſtendi: cum in ea non maneãt niſi potẽtiæ intellectuales, propter quod omnia iam prætacta aptius oſtenderẽtur ei per intelligibiles ſpecies. Præterea ſecundũ ſanctorum patrum doctrinã, omnes animæ ſanctæ ſeparatæ a corpore, & ſufficienter purgatæ in purgatorij igne, mox euolant in regnum cæleſte: & quamuis in inferno diuerſa genera ſint penarum, in purgatorio tamen non eſt niſi ſuppliciũ ignis, loquendo de pena ſenſus. Dicunt item doctores, ꝙ animæ in purgatorio non puniuntur ꝑ dæmones, quomodo ergo quidam defuncti, non ſuſtinebãt niſi ventum & pluuias, quod non videtur omnem huius vitæ excedere penã, & quomodo anima iſta vidit defunctos puniri ꝑ dæmones antequam ad inferni loca peruenit? Inſuper ſecundum fidei veritatẽ, omnes beati ſunt in vno paradiſo cæleſti, non in pratis virentibus, nec in regno cæleſti, aut manſionibus beatorum ſunt muri aurei ſiue argentei, nec caſtra aut papiliones, ergo nullum horum oſtenſum eſt animæ huic ſecundum veritatem ſeu exiſtentiam rei, ſed ſolũ per imaginariam repræſentationem, & ita videtur in tota hac viſione fuiſse in corpore, & rapta fuiſſe in ſpiritu, ac alienata prorſus ab omni actu atqꝫ officio exteriorum ſenſuum ac membrorũ. Poſtremo q̄uis angelici ſpiritus ſint altioris natu-

ræ

Eccleſia triūphās vñ cōſtet

tæ & dignioris ſpeciei, quam animæ ſeparatæ aut homines, nihilominus ex electis, & ſanctis animabus ac angelis glorioſis conſtat vna triumphans eccleſia, ita quod ad ſingulos ordines angeloꝝ aliquæ animę ſanctæ perueniunt, quēadmodum & ex ſingulis angelorum ordinibus aliqui corruiſſe creduntur. Quando ergo hęc omnia vidit in loco altiſſimo, infra aureum murum nouem choros angelorum, quaſi ibi ſint vniuerſi angeli glorioſi, & ibi duntaxat. Porro ſi anima iſta videndo hæc omnia fuit realiter ſeparata a corpore, atq; localiter ducebatur, & vniuerſa prętacta veraciter vidit, precor vt mihi exponas, quo & quali viſu ac qualiter vidit hæc. & qualiter a dæmonibus trahebatur in beſtiæ ventrem, & qualiter iuit per pontem, an etiam in re fuerunt aut ſunt talia prata, caſtra, papiliones, muri ac muſica inſtrumenta, & ſi non ſunt, qualiter oſtenſa ſunt animæ ſeparatæ. DIO. Multa ardua & profunda compendioſe ſententioſeq; tetigiſti, ſed quia hæc eadem circa alias quoq; viſiões, de quibus dixiſti te velle inquirere, poſſunt moueri & obijci, iccirco ſi placet de alijs etiā viſionibus tange quæ mouent te, vt ad omnia ſimul reſpondeatur.

¶De quibuſdam in viſione monachi Anglicani contentis.
Articlus XXIII. FRAT.

VIſio & reuelatio illa Anglicana de multiplici pena purgatorij & inferni, videt̄ mihi per omnia viſioni Tondali conſonare. Nam & in viſione hac Anglicana inter cætera continetur, quemadmodum frater deuotiſſimus

cui reue

cui reuelatío illa eſt facta, dixit ſibi apparuiſſe ſanctum & venerabilem ſenem, videlicet beatiſſimum Nicolaum, qui apprehẽſa dextera fratris ait: Sequere me, ſtatimq́; frater fuit in extaſi mẽtis, in qua a nocte cenę domini vſq; ad veſperas ſabbati paſchæ permanſit, omnium exteriorum ſenſuum ac membrorum orbatus officio, & reuerſus ad ſe in die paſchæ poſt prandiũ, ad importunam, affectuoſam, humilimam fratrũ inſtantiam dixit: Ibamus ſenex ille & ego ſimul quouſq; peruenimus in regionẽ ſpacioſam, horrendam, in qua vidimus multitudinem infinitã variis & inenarrabilibus immanitatibus ſuppliciorum expoſitam, & tamen omnes in ſpe futuræ liberationis aliqualiter reſpirabãt, qa nõ erãt damnati. Gemebant, flebant, & penis vrgentibus eiulabant, quorum quidam repente exilire conantes, mox ab emergente flamma inuoluebantur, ac dire cõflagrati occurrentibus & reſiſtentibus tortoribus, cũ flagris atq; tridentibꝰ ac vario ſuppliciorũ apparatu relabebant̃ in penas. Nihilominus ſic exuſti, cæſi, diſcerpti, ſic frigore glaciali cõtracti, paulatim ad tolerabiliora pergebant tormenta. Infinitæ erant ibi ſpecies tormentorũ, hi ad ignẽ torrebant̃, hi in ſartagine frigebant̃, hos ignei vngues vſq; ad oſſa & ſolutionẽ cõpagũ radẽdo ſulcabãt, alios balnea cõfecta ex pice & ſulphure, ære & plũbo reſolutis, calore cũ fetore excoq̃bant horrendo, alios vermes mõſtroſi cũ dentibꝰ venenoſis rodebãt. Multos mihi olim in ſeculo agnitos & familiares ibi aſpexi. Porro clericos & monachos, laicos & femīas tã ſeculares, q̃ ſctimõiales eo minorib. cruciatib. vidi addictos,

Viſio horrenda.

Tormentorũ ſpecies variæ.

addictos, quo in vita ſua minoribus fuerunt honorum ſeu officiorum priuilegijs fulti. In veritate dico, ꝙ ſpeciali acerbitate ſupplicij vniuerſos affligi aſpexi in linguis ſuis, quos aliorũ iudices aut prælatos fuiſſe cognoui temporibus noſtris. Nulla tamen hominis lingua ſufficienter valet exprimere leuiſsima regionis illius ſupplicia, nec æſtimatio poteſt concipere varietatem ac multiplicitatem, quia viciſsim alternantibus penis ſubduntur, nec aliquis poſſet ea dinumerare. Teſtis mihi eſt deus, quia ſi viderem aliquem hominem, (qui me & omnes charos meos afflixiſſet omnibꝰ penis atq; iniurijs quę poſſunt homini in vita hac irrogari, aut etiam occidiſſet,) deputari ſupplicijs, quæ vidi ibidem, milleſies (ſi fieri poſſit) pro eius ereptione mortem appeterem; intantum cuncta quæ vidi ibi excedunt menſuram & modum doloris & anguſtiæ, amaritudinis atq; miſeriæ. Poſt

Locꝰ ſcd̃s hæc venimus ad locũ aliũ tormẽtorum, videlicet ad tenebroſiſſimam ac profundiſsimam vallem in qua erat teterrimus fluuius, nebulam ineffabilis fetoris exhalans, rogus quoq; vſq; ad cælũ ſuccenſus. Tanta etiam immanitas frigoris, ſæuientibus procellis niuis & grandinis, vt putarem me nil penalius illo cõſpexiſſe algore. Tanta fuit ibi multitudo animarũ, vt ſolent aluearia apũ multitudine abundare: animabus illis fuit hoc generale ſupplicium, ꝙ nunc in amnem fetidũ, nunc inde erumpentes ignibus immergebantur. Tormẽta huius loci erant grauiora ſupplicijs loci prædicti. Tandem venimus ad tertiũ purgatorij locũ,

Locus tertius. ad campum horribili chaos opertũ, vbi erat ſulphureus fumus fetoris immenſi, planicies campi ita

ſta ſcatebat multitudine vermium, vt ſolet paui mentū domus iuncis cooperiri,& hi vermes vltra oēm æſtimationē horrendi, monſtroſi, deformes, terribiles, rictu & igne ſpirantes, inexplebili vora citate miſeros lacerabant, quos & dæmones fru ſtatim per membra ſingula igneis ferramentis truncabant. Deum teſtor, parum eſt, imo tanq̃ ni hil qcquid dicere nitimur de penis loci illi9. In bre uiſſimo enim temporis ſpacio intuebar eos centū vel amplius penarꝫ diuerſitatib9 annullari, mox que reſtaurari, & rurſus quaſi in nihilum redigi, & harum viciſſitudinum nullus erat finis. Tam edax fuit incendiū ignis illius, vt quaſi tepere cre deres, quicquid in mūdo feruere aut exurere ſolet: vermes dirupti ac mortui, ac per fruſta cōminuti ſub infelicibus congerebantur, qui fetore execran dꝫ putredinis adeo vniuerſa replebant, vt feculen tia illa omnem prædictarꝫ penarꝫ excederet cru ciatum. Deniqꝫ viſis tot cruciamentis, cepit pro cedentibus nobis lumen gratiſſimum apparere, hinc fragrantia odoris dulciſſimi, atqꝫ amenitas campi multimoda florum iucunditate vernantis incredibilem nobis præſtitit voluptatem. In hoc campo inuenimus infinita milia hoīm, ſeu po tius animarum, felici quiete poſt expleta tormen ta gandentium: quos in prima illius campi parte inuenimus, vtebantur veſtibus albis, ſed non ſa tis nitentibus, nil tamen nigredinis aut maculæ erat in eis, minori tamen gratia candoris polle bant. Vidi ibi quandā venerabilē Abbatiſſam, q̃ magnæ fuit virtutis in vita hac, & nuper de tor mentis euaſerat, quæ in campo hoc veſtibus im maculatis, ſed non ſatis candētib9 vtebatur, hæc

marcida ſpecie, & tali habitudine videbat̃, quaſi longa ægritudine confecta, & ex balneis nuper fuiſſet egreſſa. Vidi ibi & quendam Priorem, beata quiete cum ſpiritibus iuſtorum felicē, certa expectatione viſionis diuinæ, qua erat remunerandus, incomparabiliter lætiorem. Poſt hæc ad interiora huius campi progreſſi, vidimus in medio ſpirituum beatorum, quorum ibi infinita milia circumſtabant, crucis myſterium adorari. Videbatur Saluator quaſi in ſtipite crucis ſuſpenſus, ad quod vitale ſpectaculum cum ineffabili alacritate vndique concurrebatur: mira intuentiū deuotio, magna pro tantis beneficijs gratiarum actio. Quis non admiretur tantam in Saluatore noſtro clementiam, vt quod ſemel pro nobis in carne paſſibili pertulit in hoc mundo, hoc impaſſibilis nunc exiſtens, ob nimium humanarum animarum amorem, ad earum gaudium & deuotionem ampliandam, imaginaliter repræſentare dignetur in paradiſo? Deinde poſt horam non modicam viſio ipſa diſparuit, & ſinguli ad proprias ſedes cum gaudio redierunt. Poſt hæc vidi eminus quaſi murum cryſtallinum, cuius nec altitudo, nec longitudo poterat peruideri, per cuius lucidiſſimam portam intrauimus, ibi delicioſiſſimus ſplendor. Porro ad altiora proſpiciens, vidi dominum ſaluatorem in throno gloriæ reſidentem. Veruntamen locus iſte non fuit vbi videtur deus facie ad faciem, ſed inde iam remota omni difficultate & omni dilatiōe, aſcendit̃ in cælum illud æternæ deitatis viſione beatū. His viſis & auditis, ſanctus Nicolaus ductor meus me breuiter ſalubriterq́ admonuit, dicens; Iam tibi ad

S. Nicolaus.

tuos

tuos eſt redeundum. Hæc pauca ex viſione iã perſtrinxi. DIO. Magiſtraliter perſtrinxiſti, ideo dubia quæ tibi circa hec occurrunt propone. FR. Pene omnia quæ præcedenti articulo tetigi, hic quoque poterunt tangi, quæ nunc repetenda nõ ſunt. Specialiter vero me mouet qualiter verum ſit, ꝙ animæ in purgatorio emundatæ, dicuntur in hac viſione venire ad paradiſum terreſtrẽ antequam ad cæleſtem perueniũt paradiſum, pręſertim quoniam inter receptacula animarum poſt vitã hanc non computatur paradiſus terreſtris, ſicut tu melius noſti. Denique quum animæ poſt hanc vitam non ſint amplius in ſtatu merendi, cur eis in paradiſo fieret talis repræſentatio dominicæ paſſionis? DIO. Sapienter interrogas, & rationabiliter dubitas. Veruntamen anteꝗ̃ ad ſolutionem oĩm horum procedam, adhuc tange de aliis viſionibus aliqua, quæ maiorẽ tibi pariunt dubitationẽ.

¶ De purgatorio ſancti Patritij.
Articlus XXIIII.

QValiter ſanctus PATRITIVS impetrauerit ſibi a domino demõſtrari quendam purgatorij locum ſub terra, vulgatum eſt ſatis: quæliter etiam inter multos, qui locum huiuſmodi intrauerunt, quidam miles introierit atque exierit, & quæ ibi conſpexit de ſupplicijs peccatorum, gaudijsque iuſtorum, reuerſus retulit, communiter legitur in libello ꝙ de purgatorio ſancti Patritij intitulatur. Retulit quippe quod foſſam profundam ingreſſus, primo deuenit in campum & aulam, in qua venerunt ad eũ

Deſcriptio purgatorij Patritij.

quadringenti & quindecim viri ſancti, admonentes eum de futuris periculis, & de cõſtantia obſeruanda. Poſt quorum diſparitionem apparuerũt ei viſibiliter dæmones multi in formis horrendis cum ſtrepitu magno, quorum dum verba contemneret, ab eiſdem proiectus eſt in magni rogum incendij, de quo Chriſtum inuocando repente ereptus eſt: quo facto dæmones eũ traxerunt ad cam-

Purgato. cãpus I. pum quendam longiſſimum, plenum hominib⁹ nudis vtriuſq; ſexus, qui ventre humo hærebant, & clauis ferreis atq; candentibus terræ affixi extendebantur.

II. Deinde traxerunt eum ad aliũ campum maioribus plenum miſerijs, in quo homines diuerſæ ætatis & ſexus reſupini iacebant fixi in terram, ſuper quos iacebant dracones igniti, quaſi comedentes ac lacerantes ſubiectos. Aliorũ capita vel brachia aut totum corpus circumcinxerunt ſerpentes, & capita ſua pectoribus miſerorum imprimẽtes, ignitum ac venenoſum oris ſui aculeum illorum cordibus infigebant. Bufones quoque miræ magnitudinis, & quaſi ignei, ſuper quorundam pectora conſedebant, quibus ſua roſtra deformia infigentes, ipſorũ corda quaſi extrahere nitebantur: ſuper quos etiam dæmones diſcurrebant, flagris cruciantes eoſdem.

III. Inde traxerunt eum in tertium campum, miſeris plenum hominibus, qui a ſummitate capitis vſque ad digitos pedum ita erant clauis transfixi, quod in eorum membris locus vacuus non videbatur: inſuper vento frigido ac vrente flagriſque dæmonum cruciabantur.

IIII. Deinceps traxerunt eum in quartum campum, multis ignibus, & omni tormentorum genere plenũ, in quo catenis igneis ſuſpende-

ſuſpendebantur, alij per pedes, alij per manus, alij per membra, capitibus eorum ad ima verſis, atq; ſulphureæ flammæ immerſis: alij in fornacibus ſulphureis cremabantur, alij ſuper ſ[illegible]rtagines vrebantur. Omnia genera tormẽtorum quæ excogitari poſſunt, erant ibidem: Ibi vidit hic miles aliquos ſibi notos. Eiulatus & clamores vniuerſorum quos ibi audiuit, nec lingua exprimere, nec ſenſus mortaliũ ſufficit excogitare. Poſt hæc traxerunt eum in domum permaximam incendijs plenam, rotundis & profundiſſimis foſſis repletã quæ erant plenæ liquefactis metallis feruentibus, in quibus plurimi torquebãtur. Deinde traxerũt eum ad flumen magnum ac fetidum, totaliter coopertum ſulphurei flamma incendij: ſuper quod flumen a ripa in ripam pons lubriciſſimus ac ſtrictiſſimus tendebatur, qui in tantam altitudinem paulatim fuit extenſus, quod horribile erat videre, per quem hunc militem oportuit ire: qui fiducialiter tranſeundo inuenit pontem continue latiorem. Quibus peractis, dæmones militem reliquerunt: ipſe vero vidit ante ſe murum magnum & altum, pulchritudinis admirandæ incomparabiliſq; ſtructuræ, in quo extitit porta ex gemmis & pretioſis metallis reſplendens, ex qua venit ei obuiam proceſſio maxima cum crucibus & vexillis cum cereis & aureaꝝ ramis palmarum, quę militem cum ingenti veneratione & concentu dulciſſimo introduxit per portam, dixeruntq; archiepiſcopi duo ad militem: Regio iſta eſt paradiſus terreſtris, de qua ob ſuam culpam eiectus eſt Adam Omnes nos per loca penarum ad requiem iſtam tranſiuimus, ad quam etiam venient oẽs quos in

Domus incendijs plena.

Flumen fetidum

purgatorij penis vidiſti, cum fuerint expurgati. Nullus noſtrum nouit q̃diu hic erit: & licet ab oĩ hic liberi ſumus culpa, ad ſupernam tamen ſanctorum lętitiã nondum digni ſumus aſcendere: quotidie ſocietas noſtra creſcit & decreſcit, dum ſingulis diebus & a penis ad nos, & a nobis ad cęleſtem aſcenditur paradiſum. Deinde duxerũt militem in montem ſublimem, oſtenderuntq; ei portam paradiſi cæleſtis: quibus auditis & viſis, reuerſus eſt miles. DIO. Conuenienter hoc recitaſti ſed quid tibi circa iſta apparet? FRA. Specialia dubia mihi ex his naſcuntur, quæ tibi mouebo.

¶Dubiorum circa hæc orientiũ propoſitio. Articulus XXV. FRAR.

Dubium primum. HIC apertiſſime dictum eſt, quod a purgatorio non aſcenditur ad paradiſum cæleſtem, niſi per paradiſum terreſtrem, cuius oppoſitum (ſicut & tu certius noſti) dicunt doctores communiter: qui & multipliciter probant, ꝙ ſatisfactione in purgatorio ꝑſoluta, animę mox volent in cælum empyreum: quod & rationabile eſſe videtur, quum nulla ſit cauſa dilatiõis a gloria, quam culpæ reatus. Denique ſicut præhabitum eſt, ſola dilatio gratiæ, quæ & pena damni vocatur, excedit in animabus ſeparatis non condemnatis, omnem penam vitæ præſentis. Si ergo animæ in paradiſo terreſtri nondum deo beatifice perfruuntur, ergo ſunt ibi in pena grauiſſima. II. Inſuper, qualiter potuit miles ille intra diem naturalem pertingere vſque ad paradiſum, III. atque reuerti ad portam per quam fuit primam foſſam ingreſſus. Iterum dubitatur, qualiter tot animæ in purgatorio exiſtentes apparuerunt

ruerunt militi huic viſibiliter in humanis corporibus: quomodo etiam animæ in paradiſo terreſtri (vt dicitur) conſtitutæ, apparuerunt & occurrerunt militi in humana effigie. Et quicquid de viſionibus præmemoratis dicatur, viſio iſta dici non poteſt imaginaria extitiſſe, ſed exterior & in plena vigilia, ſicq; taliter viſa realiter ita ſe habuerũt vt videbatur, & iuxta hæc dici nõ poterit, q᷑ ſoli Elias & Enoch ſunt in paradiſo terreſtri, cum ibi ſint & innumerabiles alij. DION. Fortia ſunt quæ moues & difficilia ad ſoluendum, mallemq; ſuper his inſtrui quã docere, vnde nec de iſta materia volo quid dicere cum aſſertiõe incauta. Porro ſi & aliquot alias vis tãgere viſiones, & ex eis proponere quæſtiones, hoc facito antequã ad horum ſolutiõem progrediar. FRA. Poſſem & alia quædam referre ac ſciſcitari, præſertim ex Reuelationibus Brigittæ ſanctæ, cuius reuelatiões prædictis ſatis conſonare videntur. Verum vt arbitror, ex horum ſolutione, illorum quoq; ſatis eluceſcet ſolutio, imo & infra opportune poterunt tãgi: idcirco ſi placet, ad præinducta diſcutienda, declaranda ac ſoluenda te modo accinge. Gene.5 Eccle.44. Hebræ.11

¶De triplici viſione.
¶Articulus. XXVI. DION.

TRI plex ſecundum Auguſtinum eſt viſio: Prima eſt exterior, qua ad oculũ exteriorẽ aliquid ſenſibiliter cernitur aut apparet, quemadmodum beatiſſima virgo vidit angelum Gabrielem, qui ei multa prædixit futura: ſic quoque Zachariæ patri ſacratiſſimi Iohannis Baptiſtæ idem apparuit atq; locutus eſt angelus. In veteri Auguſti. Viſio tri plex. Lucæ.1 Ibidem

teri etiam teſtamento patri Samſonis ac Gedeo-
Iud.13.6.2 ni,imo omnibus filijs Iſrael angeli ita apparue-
runt,ſicut in libro Iudicum ſcribitur:ſic etiam aſſi
Exo.14.23 due viſus ac locutus eſt angelus Moſi,& hæc vi-
II. ſio non fit niſi in vigilia.Secunda eſt viſio imagi
naria,qua per ſimilitudines in interiori ſenſu,pu-
tavi imaginatiua formatas,aliquid conſpicitur:
Ierem.1. & tales fuerunt communiter viſiones propheta-
rum, quemadmodum Ieremias vidit virgam vi
Ezech.4. gilantē & ollam ſuccenſam,atq; Ezechiel ædifi-
cium templi ac ciuitatis in mōte. Porro huiuſmo
Matth.1 di viſio aliquando fit in ſomno. Vnde & in euan
gelio legitur angelus apparuiſſe & locut⁹ eſſe ſan
Nume.12. cto Ioſeph in ſomnis.In Numeris quoq; dominus
proteſtatur:Si fuerit inter vos propheta,in viſio-
ne apparebo ei,vel per ſomnium loquar ad eum
Iob.33. Et in libro Iob: Per ſomniū in viſione nocturna
quando irruit ſopor ſuper homines,& dormiūt in
lectulo,aperit deus aures viro℞,& erudiēs eos in
ſtruit diſciplina. Aliquando vero imaginaria vi-
ſio fit in vigilia,exterioribus tamen ſenſibus alie
natis & abſtractis ab omī actu & exercitio a ſuis
Iſaiæ.6 obiectis, ſicq; Iſaias vidit dñm ſedentē ſup ſoliū
excelſum & elauatum. Tales fuerunt viſiões ſan
Apoc.1 cti Iohannis euangeliſtæ,quæ in Apocalypſi con
ſcriptæ ſunt. Vnde fatetur: Fui in ſpū in dñica die
Apoc.4 & audiui poſt me vocem magnā,& rurſus: Vox
inquit,prima quam audiui tanquam tubæ loquē
tis mecum,dicens: Aſcende huc,& oſtendā tibi q̄
III oportet fieri cito,& ſtatim fui in ſpū. Tertia eſt vi
ſio intellectualis & anagogica ſeu ſurſum ducti-
ua,qua per ſpecies intelligibiles & mentalem illu
minationē puriq; luminis infuſionē aliq̄d homini
demon-

demonſtratur:&tales fuerunt viſiones &reuelationes Dauid prophetæ, ſecundum quod ipſemet innuit in libris Regum: Spũs dñi locutus eſt ꝑ me, &ſermo eius per linguã meã, ſicut lux auroræ orie nte ſole mane abſq; nubibus rutilat, & ſicut pluuijs germinat herba de terra. Præterea ſcire oportet, ꝙ viſio dicitur imaginaria dupliciter. Primo, qm̃ ſola eſt imaginaria & non intellectualis, quã do vcz alicui aliquid demonſtratur per imaginarias ſpecies, nec tamẽ agnoſcit qd per huiuſmodi ſpecies ſeu ſimilitudines deſignatur, ſic viſio Nabuchodonoſor qua vidit ſtatuam magnam, &illa qua vidit arborẽ pulchrã in ſomno, viſio quoque qua Pharao vidit in ſomno ſeptem boues & ſeptem ſpicas, fuerunt imaginariæ, &tales viſiones non merentur dici propheticæ, quia (vt apud Danielem legitur) Intelligentia eſt opus in viſiõe Hinc præfati reges non fuerunt prophetæ, ſed Ioſeph & Daniel qui viſiones illas expoſuerunt. Secundo dicitur viſio imaginaria, qm̃ partim ẽ imaginaria &partim intellectualis, quando vcz is q habet imaginariam viſionem, intelligit quid deſignetur ꝑ eam. Similiter viſio dicitur intellectualis dupliciter: Primo, qm̃ eſt pure & ſolum intellectualis, quando per ſolas intelligibiles formas repræſentatur, &per ſpiritualem illuſtrationem intelligitur. Secundo, quoniam pro parte eſt imaginaria, atq; pro parte intellectiua: propter quod interdum imaginaria & aliquando intellectiua vocatur, taliſq; viſio intellectualis non differt a viſione imaginaria ſecundo modo ſic dicta. Deniq; per hanc diſtinctionem poſſent faciliter ſolui ac concordari verba doctoꝝ, q de hac materia

[Margin: 2. Reg. 23. — Viſio imaginaria duplex — Dani. 2. 4 — Gene. 41. — Danie. 10 — Gene. 41 — Dani. 2. 4 — II — Viſio itellectualis duplex. I — II.]

Diony. Areop. diuerſimode loqui videntur. Præterea, ſicut ex doctrina diuini & magni Dionyſij in libris de Angelica & Eccleſiaſtica hierarchijs manifeſte habet, propheticæ viſiones miniſterio angelorum ſanctorum adminiſtrãtur & fiunt prophetis, quod etiã
Thomas Aqui. Thomas in ſecunda ſecundæ, Alexander de Ha-
Alexan. Halen. les ſuper ſcdm Sententiarum, Albertus quoque ibi-
Albertus dem ac alij concorditer tenent, & ex ſcriptura probatur canonica, Iſaia teſtante: Volauit ad me v-
Iſaiæ.6 nus de Seraphim. Vnde & Zacharias frequenter:
Zacha.1. Dixi, inquit, ad angelum q loquebatur ad me, &
Zacha.2. rurſus idem aſſerit Zacharias: Ecce angel9 qui loquebatur in me, egrediebatur, & alius angelus egrediebatur in occurſum eius & dixit: Curre & loquere ad puerum iſtum. Hoc ipm inſinuatur in Apocalypſi, vbi ait Iohannes apoſt. & propheta: vi-
Apoca.1. di ſimilem filio hominis veſtitũ podere. Non ait, Vidi filiũ hominis, ſed, Similem filio hominis, id eſt, angelũ in perſona Chriſti apparentẽ atque lo-
Haymo. quentẽ, vt Haymo, Beda, Albertus exponũt. Pro-
Beda pter quod in Apocaly. filius hominis conteſtatur: Ego Ieſus miſi angelum meũ teſtificari hæc vobis
Apoc.22 in eccleſijs. FR. Placet per omnia iſta viſiõum diſtinctio, ſed inſtrui cupio qualiter diſcernatur qđ viſio ſit vera nec fallax.

¶Ex qb9 queat cognoſci aut pſuaderi, ꝙ viſiones & reuelationes, illuminationes & conſolationes ſint vere a deo.

¶Articulus. XXVII. DION.

MErito iſtud inquiris, quia in viſionib9 poteſt de facili euenire periculum maximũ cũ dicat apoſt. Ipſe ſatanas ſe trãsfigurat in angelũ lucis, Hinc qdam diabolicis viſionibus

decepti

decepti miſerabiliter corruerunt, ſicut & Caſſianus deſcribit. Verum multa ſunt ex quibus perpenditur, quod viſiones ſint vere a deo. Primum eſt, ſi ſcripturis ſanctis concordent: ſecundum, ſi a ſanctorum patrum doctrina non diſſonent: tertium, ſi communi documento doctorꝫ catholicorꝫ conſentaneæ ſint: quartum, ſi ad ſpiritalem profectum & ſanctam deuotionem inueniantur accõmodæ: quintum, ſi quod in eis p̃dicitur vere impletur: ſextũ ſi perſonæ in quibus fiunt ſunt vere catholicæ. virtuoſæ ac ſtabilitæ in bonis, quanq̃ etiam malis hoĩbus interdũ fiunt reuelationes, vt conſtat de Balaam, qm̃ prophetia & viſio ſunt dona gratiæ gratis datæ, quæ bonis & malis, electis & reprobis ſunt coĩa. Præterea, ex hoc coĩter poteſt aduerti, an illuminatio, viſitatio, ſeu conſolatio aut reuelatio ſit a deo, dũ homo ex hmõi influentia inclinatur ac trahitur ad ſuñpſius cordialem contemptũ, ad humiliationẽ profundã, ad oĩm vanitatũ ac vitiorꝫ deteſtationem, ad feruidũ boni coĩs amorem, ad gñalẽ charitatis ac gratiæ ſibi conceſſæ coĩcationem ad omnes, ad ardẽtem ſpiritalis profectus affectum, ad boni propoſiti ſynceriſſimam integritatem, ad purum deitatis amorem, ad fidei illuminationem, & ad corũ quæ ſunt fidei intelligentiam clariorem, ad patientiam firmam & obedientiam ſanctam. Nempe quemadmodum ex ſolis præſentia oriuntur in aere ſplendor & calor, ita ſummo ſapientiæ atque iuſtitiæ ſole apparente, radiante ac operante in anima, mox naſcuntur in ea veræ ſapientiæ fulgor, charitatiſque ardor: & quamuis practicante diabolo poſſit in homine gigni ſenſibilis

Io. Caſſ. viſionũ certitudo et veritas multiplex

Nu. 22. 23.

que

quædam deuotio & conſolatio quædam ſeu dul cedo ſuo modo interna, præfati tamē affectus eſ ſe non valent a dæmone, nec diabolus poteſt agere immediate in apicem affectiuæ aut verticē intellectiuæ, nec ita perſtringere mentem, vt velit nolit rapiatur ſyncere ad deum, atq; in lucis demergatur abyſſum, ita quod ex huiuſcemodi prę uentione, influxu aut viſitatione oriuntur in mē te ſaluberrimi effectus præfati. FRA. Videntur mihi hæc omnia ſonare valde catholice, nec his, (vt reor) poterit contradici. Verum vt ſuſpicor, hæc introduxiſti vt per ea reſpondeas ad quæſita ſuperius: idcirco ſi placet, oſtende ex his quid æſtimes ſentiendum de viſionibus & reuelationibus præmemoratis, quæſtiones etiam circa eaſſupra inductas ſolue.

¶ Quod viſiones Tondali & monachi Anglicani, & quæ de purgatorio Patritij factæ ſunt, videantur veræ & fide dignæ.

Articulus XXVIII. DIO.

SI attēdamus viſiões & reuelationes prophetarum veteris teſtamenti et ſancti Iohannis apoſtoli, non video quod præfatæ viſiones ac reuelationes ſint reprobandæ: primo, quoniā ſimiles leguntur in ſcripturis vtriuſq; teſtamenti canonicis, vbi inueniuntur horribiles ac myſticæ apparitiones prophetis oſtenſæ, et ſancti prophetæ referunt ſe tranſlatos fuiſſe in ſpiritu ad loca remota, in quibus oſtenſa ſunt eis inuiſa ante et inaudita, et quæ ſecundum quod ſonat litera in-
Ezech. 1 telligi nequeunt, ſicut dum ſanctus Ezechiel aſſe rit ſe vidiſſe quatuor animalia, cum diſpoſitioni

bus,

bus, formis ac motibus ibi expreſſis, et rurſus ali bi deſcribit ſe tranſpoſitum a Chaldæa in Ieruſa lem in viſionibus dei: ſpiritu vtiq;, non corpore: quod ſubtiliſſime innuit, dicens: Emiſſa ſimilitu do manus apphendit me in cincinno capitis mei & eleuauit me ſpiritus inter cęlum & terram, & adduxit me in Ieruſalem in viſione dei, & reliq̃ quę ibi habentur. Et iuxta expoſitores, tota viſio illa fuit imaginaria, ipſo Ezechiele in Chaldæa in ſuo loco realiter ac immobiliter permanente, atq; in interiori ſuo ſenſu, vi ſcilicet imaginatiua formatis per angelum ſimilitudinibus repræſen tantibus vniuerſa quæ ibi deſcribit, ſeq; vidiſſe & feciſſe teſtatur. Similiter & alias: Facta eſt, in quit, ſuper me manus domini, & adduxit me in viſionibus dei in terram Iſrael; & dimiſit me ſu per montẽ excelſum nimis, ſuper quem erat qua ſi ædificium ciuitatis. Et ibi per aliquot capitula ſcribit ſe in illa viſione multa vidiſſe, audiſſe, e giſſe, cum tamen totum hoc ageretur, & eſſet in ſola imaginaria viſione, non tamen inani, ſed magna quædam repræſentante. Iuxta hunc mo dum ait etiam in Apocalypſi Iohannes: Venit ad me vnus de ſeptem angelis, & ſuſtulit me in ſpiri tu in montem magnum & altum, & oſtendit mi hi ciuitatem ſanctam Ieruſalem: & habebat mu rum magnum & altum, habentem portas duo decim: & erat ſtructura muri eius ex lapide iaſpi de: ipſa vero ciuitas ex auro mundo, fundamen ta muri ciuitatis omni lapide pretioſo ornata.

Ezech.8 Ezech.40 Ez.41.42.43.44.45.46.47.48. Apoc.21.

Alias multas viſiones imaginarias, admirabiles & horrendas ſcribit in Apocalypſi Iohannes, di cendo; Vidi mulierem ſedentem ſuper beſtiã coc

Apoc.17.

cineam,

cineam, plenã noībus blaſphemiæ, habentẽ capi ta ſeptem & cornua decẽ. Itemqꝫ, Vidi, inquit, cælum apertum, & ecce equus albus: & qui ſedebat ſuper eum, vocabatur fidelis & verax, & exercitus qui ſunt in cęlo, ſequebantur eum in veſtibus albis. & apprehenſa eſt beſtia, & cum illa pſeudopropheta, & viui miſſi ſunt hi duo in ſtagnum ignis ardentis ſulphure. Multa hmōi habentur in Apocalypſi, ex quibus probatur quod viſiones Tondali & monachi Anglicani, & quæ de purgatorio Patritij ſunt oſtenſæ, non diſcordãt a ſcriptura canonica nec a fidei veritate. Porro, quod nec a doctrina ſanctorum diſſonent patrũ monſtratur ex his quæ ſupra ex dictis ſancti Gregorij quarto dialogorum ſunt allegata. Siquidem ſanctus Gregorius refert ibidem atqꝫ in homilijs, ad morientes frequenter veniſſe angelos bonos & malos: & angelos malos in forma apparuiſſe Aethiopũ aut draconũ, ac morietiũ mẽbra ligaſſe, eorumqꝫ aīas ad loca amena aut penalia deduxiſſe: animas quoqꝫ defunctoꝝ rediſſe ad corpora ſua, atqꝫ viuentibus retuliſſe ſe maxima cõſpexiſse aut etiam toleraſse tormenta, & deinde iuſtorum gaudia gaudioſaqꝫ loca vidiſse, & in recitationibus ſuis quaſi per omnia nominibꝰ corporalium rerum ſimilitudinibusqꝫ earum ſunt vſæ, videlicet flamma, ignibus, pontibus, pratis florentibus, domibus atqꝫ nauigijs. Inſuper, perſonæ quæ iſta viderunt, poſt horum viſionem & experientiam tam abſtinenter, rigoroſe, cõpuncte & ſancte vixerunt, quod tanta eorum conuerſio aut profectus atteſtabatur verbis eorum. His quoqꝫ quæ de purgatorio ſancti Patritij leguntur, at

Apoc. 19.

Gregori.

teſta

teſtatur Legenda ipſius & Paſsionale ſanctorum. Poſtremo, præfatæ viſiones valde ſunt inductiuæ & inflammatiuæ ad dei timorem, ad internam compunctionem, ad ſanctam deuotionem, ad pœnitentiam ſalutarem, ad mundi contemptum, ad cordis cuſtodiam, atque ad emendationem in omnibus. FR. Libentiſſime hanc tuã audiui cenſuram ſeu poſitionem confidens quod & alij multi his auditis cum maiori credulitate copioſiorique fructu, præfatas & conſimiles lecturi ſint viſiones. Nunc ſuper eſt vt quæſtiones circa viſionem Tondali motas diſſoluas. Viſionũ vtilitas

¶ Solutio dubiorum quæ circa viſionẽ Tondali mota ſunt ſupra articulo viceſimo ſecundo.

Articulus XXIX DIO.

Circa viſionem Tondali primo quæſiſti, an anima eius fuit realiter ſeparata a corpore in tota illius viſione, an potius realiter manſit in corpore, ita quod vidit omnia illa ſola imaginaria viſione, & in ea per ſimilitudines quaſdam ſuſtinuerit tot & tanta, de quibus ſcribit tormenta. Ad quod (vt tetigi) videtur haberi reſponſio ex recitatione hiſtoriæ de Tõdalo illo, in qua fertur quod pro tũc mortuus fuerit. Vñ & ipſe reductus ad corpus ſeu corporis vſum ac ſenſum, dixit: Cũ aĩa mea corpus exueret & illud mortuũ eſſe cognoſceret, voluit ad corpus ſuũ redire, nec poterat illud intrare. Verũtñ huius oppoſitũ poſſet probari ex eoqdi eodẽ narratur libello, quod Tõdalo ſubito corruẽte, apparuerũt ĩ eo oĩa ſigna mortis, dẽpto qd calor modicus in ſiniſtro eius latere ſentiebatur ab his, qui corpus eius diligent palpabãt: propter quod Solutio dubij pri.

&

& corpus inſepultũ ſuper terram ſeruabant vſq ad tertium diem, quo reuiuiſcere videbatur. Ideo poſſet quis probabiliter dicere, quod anima eius manſit toto tempore viſionis illius realiter in corpore ſuo, atq; quod ſola imaginatiua viſione cõſpexit ac ſupplicia pertulit per omnipotentiã dei diſpenſatione occulta & modo quodammodo incomprehenſibili nobis, quemadmodum de animabus ſeparatis ac dæmõibus dictum eſt, quod vere & ineffabiliter atq; grauiſſime affliguntur ab igne corporeo. Hinc Auguſtinus in libro de cognitione veræ vitæ ait ad quæſtionem interrogatus: Nõne legiſ quod ſæpe multæ aĩæ de corpore eductæ viderunt multa loca penalia, loca quoq; amena ac florida, & multas aĩas in vtriſq;, atq; ad corpus reuerſæ retulerũt ſe multa audiſſe ab illis. Ad hoc Auguſtinus reſpondet: Sciendũ quod hæ animæ non penitus reliquerãt corpus, ſed ſenſus tantum corporeos ſuis deſtituerunt officijs. Corpus autem nõ ex toto vitali caruit ſpiritu: vnde ea quæ audierunt, non res corporeæ, ſed ſimilitudinis corporearum rerum fuerunt, quas reuerſæ conſtitutis in corpore narrauerunt. Sicque vlterius diceretur quod propter vehementem illã alienationem & abſtractionem animæ Tondali a corpore ſuo & omni ſenſu, motu & actu corporeo, & propter intenſiſſimam occupationẽm eius circa ea quæ ſunt alterius ſeculi, videbatur ei quod eſſet ſeparata a corpore. Nec hoc incredibile reputetur de anima Tondali, cum diuus dicat Apoſtolus ſe neſcire an in corpore vel extra corpus fuerit raptus. Aliqui quoq; interdum tãnta repleantur ſuauitate cæleſti, vt eis videatur quod anima

[Margin: Auguſtin. — beside "ab igne corporeo"; 2. Cor. 12. — beside "le reputetur"]

nima

nimæ eorum de corporibus ſuis exiliant,aut extra corpus conſiſtant. Fronto quoque epiſcopus dixit ſe interfuiſſe ſepulturæ beatæ Marthæ,ſimiliter ſanctus Ambroſius perhibuit ſe ſepulturæ ſancti interfuiſſe Martini: & tamen Richardus de Media villa ſuper primum Sententiarum diſtinctione decimaſeptima, et alij multi dicũt ſanctos illos antiſtites nõ fuiſſe in ſepulturis illis perſonaliter nec animas eorundem.Sic quippe ait ibi Richardus: Dici poteſt quod in veritate nec corpus nec anima Ambroſij interfuit ſepulturæ S.Martini, ſed forte angelus in ſpecie Ambroſij apparens:quod dum fieret,videbatur Ambroſio ſoporato quod intereſſet illi ſepulturę.Nec eſt putandum quod phantaſticum hominis realiter exeat de homine dormiente, ſed quandoque contingit quod homo ſomniat ſe eſſe præſentem alieno conſpectui:& quando hoc ſomniat,tunc ſpiritus in ſpecie illius hominis, apparet illi cuius conſpectui ille dormiens ſomniat ſe eſſe præſentem. Hæc Richardus. De hac autem materia diffuſius ſcribit beatus Auguſtinus. 18.de Ciuita. dei,vbi ſatis miranda refert de transformationibus,apparitionibusque quibuſdam.Pręterea ad intelligendum qualiter anima in corpore manẽs poſſit per imaginariam viſionem talia cernere, ſicque moueri,pati,terreri valet,quod.12.ſuper Geneſim loquitur Auguſtinus de iacentibus abſque ſenſuum vſu,quod gerunt quandam ſimilitudinem corporis ſui,per q̃ poſſunt ad loca corporalia ferri,& talia qualia vident ſimilitudinibus ſenſuum experiri.Nihilominus poteſt quis etiam probabiliter dicere,quod in omni præfata viſione

Frõto epũs. Ambroſ.

Richard. villa.

Ambroſij dictum quomõ intelligendum

Auguſtin.

ne ſuerit anima Tondali vere ſeparata a corpore, & interiori intellectualique viſu conſpexerit ea quæ ſe vidiſſe narrauit. Intellectus nanq̧, (vt Boethius docet Boethius.) quodammodo in ſe includit ac comprehendit omnes exteriores interioreſq̧ ſenſus, & actus illorum exercet ſimpliciori altiori-Compa-ratio q̧modo quam illi. Vnde quemadmodum deus æternus & glorioſus per ideales ſimpliciſſimas & immaterialiſſimas formas videt & noſcit vniuerſa & ſingula quantumcunque corporalia & terrena diſtinctiſſime atq̧ pleniſſime, ac deinde angeli ſancti ac dæmones quamuis immateriales, tamen per ſuas intelligibiles ſpecies, diſtincte cognoſcunt corporea & ſenſibilia q̄q̧, ita & anima ſeparata poteſt per intelligibiles ſpecies, ſecundum quod ſibi tunc inſunt, ſenſibilia & corporea intueri diſtincte ac talium reminiſci. Veruntamen ad iſtud facilius reſponderetur ſecun-Auguſti. dum beati Auguſtini inueſtigationem, qui ſuper Geneſim 12. ait libro: Non video an habeat aīa ſimilitudinē corporis ſui, dū iacēte corpore ſine ſenſu nō tn̄ penit⁹ mortuo videt talia q̄lia multi ex illa ſubductiōe ſeu alienatiōe viuis redditi narrauerūt, & nō habeat ſimilitudinē illā, dū pfecta morte penitus de corpore ſuo exierit. Hmōi aūt ſimili-Io. Caſſi. tudines dicitur anima ſeparata habere ſecūdum quod inſpicit eas. De hac re multa ſcribit Caſſianus in libro de anima ſeparata, quod ſcilicet anima ſeparata a corpore, adhuc videt, audit, imaginatur & recordatur. Vnde vt ſupra eſt al-Auguſti. legatum, Auguſtinus in libro de ſpiritu & anima fertur dixiſſe, quod anima recedens a corpore, ſecum trahit ſenſum, imaginationem, intelle-

ctū

ctum & intelligentiam, concupiſcibilitatem & iraſcibilitatem. In libro quoq; de eccleſiſticis dogmatibus loquitur Auguſtinus: Homines ſolum credimus habere animam ſubſtantiuam, quæ exuta corpore viuit, & ſenſus ſuos atq; ingenia viuaciter tenet. Veruntamen prætacta Auguſtini & Caſſiani ac aliorum quorundam verba ſecũdum quod ſonant, magis conſonant & concordant. Platonicorum quam Peripateticorum doctrinis. Sed in his quæ fidei ſunt, præſertim in oĩ iſta materia, magis arbitror inſiſtendũ authoritati quã philoſophicæ rationi: quia ſecundum ſuper naturalem omnipotentis dei operationem nobis in vita hac imperſcrutabilem, multa contingunt in his. FR. Prolixe diſſeruiſti, qualiter vtrunque prædictorum probabiliter queat teneri, quod ſcilicet in corpore vel extra corpus realiter fuerit anima Tondali in viſione præſcripta: reſtat vt ſolnas argumenta ad hoc introducta, quod tunc extra corpus realiter eſſe nequiuit. DIONYSIVS. Hoc noueris, tantam eſſe infirmitatem intellectꝰ humani quamdiu in corpore eſt, quod etiam animæ a corpore realiter ſeparatæ, dum ad corpus fuerunt reductæ, non potuerunt perfecte intelligere nec alijs plenarie recitare ea, quæ ipis extra corpus contigerunt, & quæ de immaterialibus rebus viderunt: ſed per corporalia quædam, prout aptius poterant, expreſſerunt. Hinc vt refert Cyrillus vnus trium meritis ſancti Hieronymi reſuſcitatorum, interrogatus a Cyrillo de his quæ ſibi poſt diſſolutionẽ a corpore contigerunt, reſpondit: Quod me interrogas, non eſt bene poſſibile plene fari, qm̃ ſpiritualia noſtris ſenſibus minime

intellectꝰ humani ĩfirmitas

comprehenduntur. Nam ſcis deum & angelos eſſe, & tamen quid ſint perfecte intelligere nequis. Cum enim ſint multa notiſſima in natura, quæ noſtræ intelligentiæ paruitate comprehendere non valemus, ſupercæleſtia & ſpiritualia omnino aliena a noſtra cognitione quomodo intelligeremus? Itaqꝫ ſi anima Tondali in illa viſione fuit realiter ſeparata a corpore, ſic ea quæ vidit ſeparata, retulit prout potuit corpori reſtituta, p̄ſertim quia & Tondalus miles non videtur naturali philoſophia multum fuiſſe inſtructus aut aſſuetus, ita vt de ſpiritalibus per appropriationem diſſereret. Itaqꝫ reſpondendum quod nec ſitus, nec ambulatio, nec eſſe in loco, proprie competant incorporeis rebus. Vnde quod Tondalus retulit animam ſuam ſupra corpus ſtetiſſe, & vndique circunſpexiſſe, dæmoneſque vidiſſe per loca & ambulaſſe, ac conſimilia, ſunt ſpiritualiter intelligenda. Quemadmodum enim cōuenit animæ ſeparatæ eſſe in loco diffinitiue, non circunſcriptiue, ſic competit ei moueri, ambulare & ferri de loco ad locum. Qualiter autem poterat corporalia intueri ac pati, modo diſcuſſum eſt. Porro animarum tormenta eo modo oſtenſa ſunt animæ Tondali ac animæ monachi Anglicani atque Chriſtinæ Mirabilis & aliorum quorundam quo vtiqꝫ mō debuerūt ac potuerūt ea aptius, intelligibilius ac fructuoſius recitare hoībus poſtea rū reditionē ad ſua corpora, ſicqꝫ ſeparatarꝫ & inuiſibilium animarꝫ ac dæmonū ſupplicia ac pſonæ dæmōſtrata ſunt aīabus p̄fatis ſub ſimilitudinibus corporaliū rerꝫ & beſtiarꝫ, materialium que penarum; non quod anima Tondali habu-

erit

erit corporeos pedes, aut ꝙ aïæ in purgatorio excoriabãt, ſcindebãt, decollabant, liquefiebãt aut vrebant in verubus, ollis, patellis, aut ꝙ redigebantur quaſi in nihilum, aut in vnam maſſam cõglobabantur: ſed ꝙ omnes iſtiuſmodi penæ vere & ineffabili modo ſint in animabus in purgatorio conſtitutis, aliter tamen: imo & ſupernaturaliter & incomprehenſibilius ac prorſus penalius q̃ eſſe poſſunt in aliquo homine aut in quibuſcũque hominibus in hoc mundo. Et iuxta hunc modum ſunt intelligenda, quæ de ſtagnis, ponte, lamina ferrea ardente & conſimilibus aſſeruntur. Dæmones quoq; in formis diuerſarum apparuerunt ferarum, bufonum, draconum, ſerpentũ, ad inſinuandum diuerſas eorum crudelitates, atque multiplices atrociſſimasq; penas, quas minantur aut inferunt animabus: nam & frequenter in talibus formis apparuerunt ſanctiſſimis viris, Antonio, Hilarioni ac conſimilibus, quos ſuis tentamẽtis ac terroribus cupiebant deijcere. Præterea vtrũ aïæ de purgatorio euolent immediate in regnum cæleſte, an mediate: ita ꝙ primo terreſtrem introeant paradiſum, infra in ſpeciali diſcutietur articulo. Similiter & id, an minima purgatorij pena (loquendo de pena ſenſus,) maior ſit omni præſentis vitæ tormento. Cætera etiam ſupra 24. articulo circa viſionem Tondali obiecta & tacta, infra clarius exponentur. Poſtremo, doctores ſuper quartũ Sentent. communiter dicunt, ꝙ animæ in purgatorio non puniuntur per dæmones, q̃m eos vicerunt: neq; per angelos ſanctos, qui ſuos conciues futuros non punirent tam dire, ſed ꝙ ſolo igne torq̃ntur ꝑ diuinã iuſtitiam. Huictñ contrarium Diſtinctione 50

y 3 non

non in prænarratis viſionibus tantum, ſed & in aliȷs reuelationibus multis inſinuari videtur. De iſto tñ non eſt aliquid ab eccleſia determinatum: vnde nec periculoſum aut illicitũ reputatur circa hoc diuerſimode opinari, nec ratio iſta multum cogit, quod ideo a dæmonibus non torquentur, quoniam eos vicerunt. Quamuis enim vicerunt finaliter, frequenter tamẽ victæ fuerunt ab illis: nec pro hoc ſatisfecerũt in ſeculo iſto, ſicq́ poſſet quis dicere, quod meruerunt adhuc puniri ab ipſis dæmonibus, vt ſubdantur eis in penis, quibus

Deute.25. ſe ſponte ſubdiderunt in culpis: & per quos peccauerunt, per hos & puniantur, quemadmodum et

Petrus Lomba. 4. Sententiarum ait Magiſter: Hos habebunt in tormentis tortores, quos habuerunt in vitȷs incẽtores. Verum de hac re nihil diffinio, quemadmodum nec de iſto, an ſola pena ignis animæ in purgatorio affligantur, loquendo de pena ſenſus, cir

Thomas Aquinas ca quod Thomas & alȷ multi tenent quod imo, quoniam pena purgatorȷ ordinatur ad purgationem, quæ maxime competit igni. Ex multis tamen reuelationibus aliter eſſe videtur, nec apparet negandum, quin ad minus dæmonum aſpectus ſit etiã his q̃ i purgatorio ſunt valde penalis.

¶ An animæ in purgatorio ſatis punitæ, & igne purgatorio ſatis purgatæ, mox euolẽt in paradiſum celæſtem. Articulus XXX. FR.

DE iſto nũc cupio diligenter tractari, an aĩę ex purgatorio liberatæ, perducãtur ad paradiſum terreſtrẽ, et ibi demorẽtur ad tp̃s anteq̃ ad cæleſtẽ patriã deducãtur atq́ ingrediãt DI. Ad hæc videretẽ protinꝰ rñdẽdũ, ꝙ i purgatorio ſufficientẽ punitæ & expurgatæ, ĩmediate itro

eant

regnum cælorum, niſi prætactæ & etiam quædã aliæ viſiones viderentur oppoſitũ affirmare. Sed forſan me aliqui irridebunt, ꝙ in tanta materia non reſpondeo indilate, abſolute & aſſertiue, iuxta generalem & concordẽ doctoꝝ traditionem propter reuelationes quaſdam phantaſticas & incertas. Veruntamen nec doctoribus contradico propter viſiones prætactas, nec propter doctorũ traditionem audeo tot ſanctoꝝ hoĩm viſiones & reuelationes appellare phantaſticas aut mẽdoſas q̃diu eccleſia ſuper hoc nihil determinat. Nam & qui eas deſcripſerunt & approbauerunt, fuerunt religioſiſſimi ac doctiſsimi viri, & quidam eorum fuerunt doctores in theologia. FRA. Si placet, breuiter tange quid ad huius quęſtionis vtrãque partem poſset induci & allegari. DION. Ad probãdum quod animę de purgatorio immediate pertingãt ad gloriam paradiſi cæleſtis, multa ſatis authentica & robuſta poſſunt argumenta adduci. Primo, quoniã ſuper quartum Sententiarum, diſtinctione 45. vbi Magiſter ex verbis Auguſtini tractat de abditis receptaculis animarum ſcribunt doctores concorditer, ꝙ ante paſſionem Chriſti, receptacula illa fuerunt lymbus patrum, q̃tum ad iuſtos & ſufficienter purgatos: & lymbus paruuloꝝ, q̃tum ad aĩas ĩ ſolo originali a corpore ſeparatas: & infernus, q̃tum ad reprobos: ac purgatoriũ, q̃tum ad animas ſine mortali, tñ cum obligatione ad penã exeuntes de corpore. Porro poſt Chriſti paſsionem ac aſcenſionẽ, lymbus ceſsauit patrum, & pro eo cælum empyreũ factum eſt receptaculum animarũ ſctãꝝ, atqꝫ in purgatorio plenarie purgatarũ. Iſtud eſt doctrina

Receptacula aĩaꝝ ãn paſsionẽ Chriſti q̃ fuerint.

Alexandri de Hales, ſancti Thomæ, Alberti Magni, Bonauenturæ & aliorum: nec quiſquam ſanctorum patrum aut ſcholaſticorum doctorũ videt paradiſum terreſtrem inter receptacula ponere animarum, imo ſuper quartum aſſerit Thomas: Quemadmodũ leuia per leuitatẽ ſtatim feruntur ſurſum niſi aliunde impediãtur, ſic aiæ ſoluto vinculo carnis, mox præmiũ ſeu beatitudinẽ conſequuntur niſi aliq d impediat, ſc; veniale pctm̃ qđ purgari oportet. Et qm̃ locus deputatur animab⁹ ſecundum cõgruentiã præmij aut penæ, ſtatim vt aĩa a corpore abſoluitur, in infernum demergitur aut ad cælum euolat, niſi impediatur aliquo reatu, quo oporteat euolationem differri, vt anima prius purgetur. Et huic veritati authoritates ſcripturæ canonicæ manifeſte atteſtantur & documẽta ſctõrum patrum: vnde contrarium pro hæreſi eſt habendum, vt patet 4. Dialogorum, & in lib. de eccleſiaſticis dogmatibus. Hæc Thomas, qui etiam in ſumma contra Græcos iſtud multipliciter probat. FRAT. Si huius contrarium eſt hæreticum, ergo non licet aliter opinari. DION. Hæreticum eſt dicere animas ante futuram generalem reſurrectionem non præmiari, & hoc Gregorius quarto dialogorum ex ſcriptura oſtendit canonica: quid vero ad ea quæ Thomas & alij introducunt valeat reſponderi, infra habebitur.

Thomas Aquin.

Grogor. Auguſti.

FRA. Diſputationem tuam proſequere. DIO. Ad huius partis probationem Thomas de Erfordia breuiter multa introducit motiua in ſuo compendio nõ paruipendenda: Animæ (inquiens) cũ fuerint ſufficienter purgatæ in igne, euolãt ſtatim ad

Thomas de Erfordia.

ad gloriã, quod patet multiplici ratione. Primo, quoniam poſt purgationem non manet in anima aliqua diſſimilitudo ad gloriam, ideo merito debet gloriæ iungi. Secundo, quoniam ianua cæli aperta eſt ei, quæ nullum habet introeundi obſtaculum. Tertio, quia neceſſe eſt illos ſpiritus, in quibus eſt charitas ſurſum eleuans, & nihil retardãs, ad gloriam eleuare. Quarto, quum deus pronior ſit ad miſerendum & beatificandum, quam ad puniendum, merito debet purgatos coniungere gloriæ, quos purgandos ſubiecit penæ. Quinto, quia non punit deus bis in idipſum, iccirco dum quis ſatisfecit in penis ignium, non debet amplius puniri in dilatione præmiorum. Sexto, quia poſt purgationem non debet talis amplius eſſe in purgatorio, quum iam ſit purgatus, non purgandus: nec debet eſſe in lymbo, quum non ſit de numero paruulorum: neque in inferno, quia non habet mortale: ergo oportet quod ſit in cælo, quum non ſint alia poſt mortem receptacula animarum. Septimo, quia efficacior eſt charitas quam iniquitas: ſed iniquitas ſtatim ducit ad ſuppliciũ, ergo charitas ſtatim ducet ad præmium. Octauam quoque ſubiungit, quæ iam ex verbis Thomæ eſt introducta. FRATER. Auguſtinus in Enchiridio ſcribit, ꝙ vſque ad diem iudicij animæ ſeparatę ſint in abditis receptaculis, ergo nec in inferno, nec in cælo, quum hæc duo ſint omnibus nota. Gregorius quoque quarto Dialogorum refert quaſdã animas electorum alibi quam in purgatorio eſſe punitas, quod & in alijs multis fatetur hiſtorijs: aliquos etiam narrat in para-

[Margin: Aĩaꝶ purgataꝶ euolatiõis ratiões 8. — I. — II. — III — IIII. — V. — VI. — VII. — VIII. — Auguſt. — Gregori⁹]

diſo fuiſſe,& inde rediſſe. DION. Ad iſta & con
Bonauẽ. ſimilia claret reſponſio ex verbis Bonauenturæ
ſuper quartum Sententiarum, diſtinctione quadrageſima prima, ſcribentis: Triplex eſt ſtatus
Stat9 aĩa rũtriplex animarum: Primus, eſt retributionis: Secundus, quietæ expectationis: Tertius purgationis. Nam anima exuta duplici cauſa poteſt impediri a retributione beata: Primo, propter hoc ꝗ ianua clauſa eſt: Secundo, quoniam anima non eſt plene purgata. Itaque ſtatui retributionis correſpondet proprius locus receptaculumque determinatum in ſe, & quo ad nos, videlicet cælum empyreũ, quoad iuſtos, & infernus quantum ad impios. Statui autem quietæ expectationis correſpondet locus determinatus quoad ſe, ſed non quoad nos: quoniam ex ſcripturis non conſtat vbi ſit lymbus Statui vero purgationis correſpondet locus indeterminatus, & quo ad nos, & quo ad ſe: quia nõ omnes in eodem purgantur, licet in vno aliquo loco purgentur multi, & quantum ad hæc loca, in quibus diuerſi ex diuina diſpenſatione diuerſimode purgantur. Loquitur in Enchiridio Auguſtinus: Denique lymbus debetur peccato originali, infernus mortali, purgatorium veniali: eſtq; probabile quod hæc tria loca gradatim ſe habeant, & circa eandem terræ partem exiſtant. Inſuper receptacula aliquibus dantur ſecundum conſilium dei, quod incommutabile eſt, & ſecundũ cauſas ſuperiores, aliqbus vere ſecundũ ſententiã dei quæ aliquando reuocatur, & ſecundum cauſas inferiores, & de aĩabus hoc ſcd̃o mõ deputatis alicui receptaculo, intelligẽda ſunt verba Grego.

in ſuo

in ſuo Dialogo. Hæc Bonauentura: Porro ſecundum Thomam, etiam cælum & infernus inter abdita receptacula cōputantur, quia inuiſa ſunt nobis, & ſola fide noſcuntur. Cōmuniter quoq; aſſerit, ꝙ de lege cōmuni ē vnus generalis purgatorij locus: ſed ex ſpeciali diſpoſitiōe iudicis ſummi diuerſa ſunt loca, in quibus aīæ quędam purgantur Thomas aqui.

FR. Modo (ſi placet) tange motiua, ex qbus apparet quod animæ in paradiſo terreſtri recipiantur ac demorentur antequam cæleſtem introeant paradiſum.

¶ Perſuaſiōes, ex quibus apparet ꝙ aīę in purgatorio ſatis purgatæ, primo ingrediantur paradiſum terreſtrem, deinde cæleſtem.

¶ Articulus. XXXI. DION.

AD hoc primo inducitur, quod (vt ſupra, decimo quarto articulo commemoratū̃ eſt) Gregorius narrat 4. Dialogorum de quodam poſt viſa tormenta reorum ac gaudia electorum ad corpus reducto: qui dixit, quod ponte periculoſo tranſacto, erant amena atque virentia prata, in quibus dealbatorum hominum conuenticula videbantur: & tantus erat ibi odor ſuauitatis, quod vniuerſos illic habitantes ambulantesque ſatiauit: vbi & manſiones diuerſorum ſingulæ multitudine lucis erant plenæ, quod de paradiſo terreſtri intelligendum videtur, quibus concordat quod in viſione legitur Tondali, quod ſcilicet angelus & anima Tondali venerunt ad portam: quam ingreſſi, viderunt campum pulcherrimum odoriferum, floribus conſitum, lucidum & amenum, in quo fuit multitudo innumerabilis Gregori9

animarū

animarum,& cætera quæ ſupra viceſimo articulo ſunt conſcripta. Porro in viſiõe Anglicana & in hiſtoria de purgatorio Patritij clariſſime dicitur, quod animæ purgatorium exeũtes, primo introeunt paradiſum terreſtrem, & manent ibidem ad tempus, quouſq; aptæ reddãtur ingredi regnũ cælorum. In reuelationibus dæmum ſanctæ virginis Mechtildis narratur, quod animam eius dominus aſſumpſit ac duxit in ameniſſimum hortum, in quo erat multitudo animarũ ad menſam ſedentium, quibus Chriſtus pro ferculo appoſuit officia atq; ſuffragia, quæ a viuis fiebãt pro illis, dixitq; Mechtildis: Mi domĩe qd proſunt hęc illis cum ſint in gaudio magno? Tunc aperientibus ſe cordibus animarum, vidit in corde cuiuſlibet quaſi vermem cor ipſius torquentẽ, eo quod non meruit ſine impedimento & dilatione poſt mortẽ ad dominum euolare, & dictũ eſt ei: Hic vermis non moritur, nec ab eo anima liberatur donec intret in gaudium domini, ſicq; videtur quod animæ a purgatorio liberatæ ſint in loco ameno & pulchro, puta terreſtri paradiſo, in quo quamuis multum lætentur, quod purgatorij ſenſibilia ſupplicia euaſerunt, & de æterna beatitudine cito adipiſcenda ſint ſecuræ, dolent tamen de gloriæ dilatione, & quod non ſatis ſynceriter in hoc mundo vixerunt. Amplius, his concordare videtur quod in quarto libro Reuelatiõum ſanctæ Brigittæ capitulo ſeptimo angelus ad ſanctam Brigittam in ſpiritu raptam legitur protuliſſe: Supra infernum eſt locus quidã, in quo eſt maxima purgatorij pena quam animę poſſunt ſuſtinere: & vltra locum hunc eſt alius locus, in quo minor eſt pena, quæ nõ

Brigittæ viſiones

eſt

eſt alia niſi defectus virium in fortitudine & pulchritudine, ſicut per ſimile tibi dico, quaſi ſi aliqs eſſet infirmus, & infirmitate ceſſante ac pena, nihil haberet de viribus donec eas paulatim recuperaret. Tertius vero locus ſuperior eſt, in quo alia nulla eſt pena, niſi deſiderium perueniendi ad deum, & vt melius in conſcientia tua intelligas, dico tibi per ſimilitudinẽ, quaſi ſi æs miſceretur cũ auro, & in igne ardẽtiſſimo aurum tam diu eſſet purgandum, donec æs totum conſumeretur & aurum fieret purum: quanto autem æs fortius eſſet ac ſpiſſius, tanto ardentiori igne egeret, quouſqꝫ aurum eſſet quaſi aqua currens & totum fulgens deinde magiſter eius profert aurum in aliũ locum in quo obtineat veram ſui formam in viſu & tactu: poſtea mittit aurum in tertium locũ, vbi cuſtodiatur & poſſeſſori ſuo repræſentetur. Sic ſpũaliter eſt de locis prædictis: quia in primo eſt maxima purgatorij pena, ibi eſt dæmonum tactus, & ibi per ſimilitudinem apparent venenoſi vermes & ſimilitudo animalium valde ferocium: ibi calor & frigus, tenebræ atqꝫ confuſio. Deinde magiſter (id eſt, diuina iuſtitia) profert aurum (id eſt, animas) in alium locum, in quo nõ eſt niſi defectus virium, vbi animæ morabuntur tam diu, quouſque habeãt refrigerium per ſuffragia amicorum ſuorum aut de continuis ſanctę eccleſiæ operibus Nam anima quo maius habeat auxilium, eo citius conualeſcit ac liberatur. Poſt hæc anima fertur in tertium locum, vbi non eſt pena niſi deſiderium perueniendi ad dei præſentiam & eius viſionem beatam. In hoc loco morantur multi & nimis diu, præter illos qui dum in mundo vixerunt,

per-

perfectum habuerunt deſiderium perueniendi ad dei beatificam viſionem. Alibi quoq; quædam his conſonantia aſſerit Brigitta ſctã. Poſſent etiã ad hæc aliæ quædã perſuaſiões adduci. Nam cum diuinus Dionyſius proteſtetur, q a diſtanti nõ itur in diſtans, niſi per medium, & tanta ſit in purgatorio pena tam damni quã ſenſus, apparentiã habere videtur quod a purgatorio non perueniatur ad paradiſum cæleſtem, niſi (vt dictum eſt) p terreſtrem, aut a loco in quo non eſt niſi pena damni Ambroſius etiam ſuper Lucã: Illuc, inquit, redeundum eſt nobis, vnde eiectus eſt Adam, & Gregorius: Qm̃ primus homo per vetiti eſum ligni p didit paradiſum, illuc reduci nõ poſſum⁹, niſi per abſtinentiam ſalutarem. Deniq;, in legenda ſanctæ Dorotheæ habetur, quemadmodũ ipſa de paradiſo ſponſi ſui miſit Theophilo in menſe Ianuarij tria mala & tres roſas, ſicque videtur terreſtris paradiſi ſpem habuiſſe ac docuiſſe. In legenda demum beatiſſimi Thomæ apoſt. narratur, quẽadmodũ frater regis Indiæ reſuſcitatus a morte, perhibuit ſe ab angelis ductũ in paradiſum & ibi vidiſſe formoſum palatiũ ex auro, argento & gemmis conſtructũ, & regem ſuo demerito perdidiſse idipſum. Vnde videtur in paradiſo terreſtri eſse quædã remuneratio hominum, cum in cæleſti paradiſo non ſint palatia talia. FR. Quid tibi de horum veritate videtur? DIO. Horum determinationẽ alijs magis cõmitto, & ſi concordari hæc queant, peritis relinquo: quia nec tantis doctoribus, neq; tot reuelationibus cõtradicere audeo. Determinationi aũt eccleſiæ hæc tutius committuntur. FR. Cõuertamur ergo ad alia; & q͂a interdum iã tactum

Dionyſ. areopa.

Ambroſ. Gregori⁹ Gene. 5

Ex hiſtoria S. Dorotheæ.

Ex legenda S. Thomæ apo.

tactum eſt,quod in purgatorio exiſtentes transfe
runtur paulatim ad leuiora tormenta, non vide-
tur quod minima purgatorij pena ſit maior om-
ni vitæ præſentis ſupplicio.

¶ An minima purgatorij pena ſit maior
quacunq; pena vitæ præſentis.
¶ Articulus. XXXII. DION.

SIcut præhabitum eſt,ſanctus Thomas &alij Tho.aq.
multi doctores affirmāt,quod minima pena
purgatorij,tā pena damni q̄ pena ſenſus,ſit
acrior qualibet huius ſeculi pena: q̄d etiā multi a
morte reſuſcitati ſe eſſe expertos ſunt teſtati,imo
multa horribiliora &quaſi incredibilia inde locu
ti ſunt. Sed obuiare videt̃ q̄d circa hoc ſcribit Bo
nauentura ſup 4.Sentētiarꝝ diſtinctio.20.Sane, in Bonaue.
quiēs,intelligendū eſt hoc,vt gn̄aliter pena illa ſit
maior iſta,ſcd̄m regulā illam Philoſophi:Si opti Philoſo.
mum in vno genere eſt melius optimo alterius ge
neris,&hoc ſimpliciter illo melius eſt,ſimiliter in
telligendum eſt hic,ꝙ illa pena ſit maior,non qa
minima in illo genere ſit maior maxima in gene
re iſto,ſed quia maxima pena in genere illo ma-
ior eſt maxima pena generis huius ſeu ſtatꝰ ac vi
tæ præſentis.Nam vt ait Beatus Gregorius,qui- Gregoriꝰ
buſdam eſt reuelatum quaſdam animas eſſe pu-
nitas in vmbra.Hæc Bonauentura. FRA.Quid
circa hæc verius putas?DIO,De incertis mihi ni
hil diffinio,ſed quod Thomas fatetur,iuxta illo-
rum poſitionē videtur procedere,q opinātur penā Tho.aq.
in purgatorio pro aliquo peccato inflictā a prin-
cipio ſui vſq; ad finem æque intenſe durare, quo
uſque ſatisfactum fuerit pro pctō. Porro poſitio

Bonauē

Bonauenturæ videtur ſecundum illos procedere, qui dicunt penã purgatorij tanto plus minui, quãto ſatisfactio magis propinquat ad ſufficiẽtiam ſeu quanto purgatio pro maiori parte fuerit conſummata. Cui poſitioni reuelatiões prætactæ magis concordant, ſicque exponi poſſet oſtenſio illa odoriferorum virentiumq; pratorum, quod in eis adhuc reſtabat aliquid perſoluendũ de pena damni & quod prata huiuſmodi ſignificabãt amenitatem paradiſi cęleſtis. Sancti autem qui inſinuare videntur quod ad terreſtrem paradiſum redeundum ſit nobis, vtũtur figura pro re figurata: quia ſub nomine paradiſi terreſtris cæleſtem intelligũt paradiſum, in quo eſt finalis & plena remuneratio electorum. Eſſet quoq; hæreticum affirmare, quodanimæ non pertingant ad regnum illud cæleſte, completa omni pena pro culpis inflicta, loquẽdo tam de pena damni quam de pena ſenſus.

Pratorũ viſio quõ itelligẽda

Purgatæ aīæ ſine medio euolant

Nec aliquo modo negandum eſt, homines in hoc mundo tantæ poſſe perfectionis conſiſtere, vt ſine omni dilatione pertingant eorum animę ad regnum cæleſte poſt receſſum a corpore: nec in viſionib⁹ præallegatis alicubi hoc negatur, ſed magis aſſeritur. Inſup, ad dubia quæ articulo 24. mouiſti circa ea quæ de purgatorio leguntur Patritij poteſt fortaſſis ſe aliquis breuirer expedire, dicendo cum Auguſtino, quod in his quæ ſunt ſupra naturam, tota cauſa ſeu ratio facti aut operis eſt omnipotentia ac diſpoſitio dei agentis, cuius virtute poterant animæ defunctorum illi militi apparere, ſicut & dæmones in quibuſdã aſſumptis corporibus aut in quibuſdam præſtigijs: magis tamẽ videtur quod in corporibus ad horam aſſumptis.

Auguſt.

Confor-

Cõformiter poterat miles iſte in ſpatio tam breui per tam longa itinera ferri, moueri, trahi, redire. Nam per aliqua loca a dæmonibus,quorum velox agilitas eſt,tractus deſcribitur,& diuina virtute atq; angelica ope ſic rediŋt. Veruntamen nõ arbitror expedire,talia immoderate aut curioſe ſcrutari,ſed diuinam vereri iuſtitiam,& nunc taliter conuerſari,quod tanta euadamus ſupplicia — Peroro.

FR.Quãtum in tam abdita arduaq; materia fieri poſſe videtur,ſatis diffuſe & clare iam reſpondiſti,atq; quam diro & ineffabili modo incorporei ſpũs tam in purgatorio quam inferno affligãtur,elucidaſti,ita vt merito debeam contentari.

DIO.Adhuc ad hoc perſuadendum duarum ſanctarum teſtimonia feminarum inducam.

¶De acerbitate penaꝝ purgatoriŋ & inferni

¶Articulus XXXIII. DION.

Quarto libro cęleſtium reuelationum ſanctæ Brigittæ recitatur,qualiter in viſiõe imaginaria vidit hæc Brigitta animam cuiuſdam defuncti ſtãtem iuxta æſtuantiſſimum clibanum,& ignẽ incendiŋ aſcendere vſq; ad animæ caput,intantum quod pori ſtabant ſicut venæ currentes cum igne ardente: aures vero videbantur quaſi ſufflatoria fuſorum,quæ totum cerebrum cum flatu continuo commouebãt. Oculi autem euerſi videbantur & inuerſi,& apparebãt ad occiput intus eſſe affixi, os quoq; erat apertũ, & lingua extracta per narium aperturas & depẽdebat ad labia:dentes etiam erant quaſi claui ferrei per palatum affixi,brachia vero erant tam lõga,quod tendebãt ad pedes,ſed & manus ambæ videbantur habere atque comprimere quandam — Aĩæ damnatę miſera facies.

pinguedinem cum pice ardēte. At vero cutis quæ ſuper animam apparebat, erat quaſi veſtis ſpermate circunfuſa: & erat tam frigida, quod omnis qui eam videbat, contremuit: de qua etiam tam grauis & intolerabilis prodijt fetor, quod nullus fetor in mundo hoc ei poſſit aſſimilari. Ecce incorporea anima illa in tam miſerabili & penoſa corporali effigie eſt oſtenſa, ad deſignandum quod ipſa in ſe inuiſibiliter ſuſtinebat talem anguſtiam & preſſuram, tale incendium & tormentum. Hinc rurſus de alia anima ſeparata & rea ac purgatorio deputata loquitur Brigitta ſancta:

Aīæ purgādæ triſtis aſpectus.

Videbatur mihi quaſi quod vinculum quoddam eſſet alligatum in capite animæ inſtar coronæ, & ſtringebatur tam fortiter, quod frons & occiput pariter iungebantur: oculi vero deciderunt a ſedibus ſuis, dependentes per radices ſuas ad genas, crines quoq; quaſi igne combuſti aruerunt, & cerebrum rumpebatur defluens per nares, & per aures lingua extendebatur, denteſque comprimebantur: oſſa etiam confringebantur in brachijs & cōtorquebātur vt funes. Porro manus decoriatæ ligabantur ad collum, pectus vero & venter tam fortiter dorſo coniungebantur, quod coſtis confractis cor cum om̄ibus interioribus; euerſum crepuit. Femora vero pendebant ad latera, oſſaque confracta extrahebātur eo modo, quo filum tenue ſolet in globum conglomerari. Ecce per omnia iſta imaginarie viſa ſignificabatur, quod qualem penam haberet homo, ſi per poſſibile ſic violentaretur ac torqueretur in corpore, quo vniuerſa membra eius ac inteſtina taliter diſſiparentur, talem, imo inenarrabiliter grauiorem in purgato

gatorio penam ſuſtinet anima. Præterea: Mirabilis illa Chriſtina, cuius Legendam conſcripſit doctus vir ſuffraganeus epiſcopus, qui & librum Apum compoſuit, illa inquam virtuoſa mirabiliſque Chriſtina, poſt primam ſuam a morte reſuſcitationem reducta ad corpus, interrogantibus quid ſibi poſt egreſſum de corpore contigerit, dixit: Statim vt defuncta ſum, ſuſceperũt animam meam angeli lucis, & deduxerunt eam in locum tenebroſum ac horridum, animabusq; hominum plenum. Tormenta quæ ibi vidi, tanta tamq; crudelia erant, quod nulla id lingua valet exprimere & cogitante me quod eſset infernus, angeli reſpõderunt purgatoriũ eſſe. Inde duxerunt me ad penas inferni, & inde in paradiſum coram domino maieſtatis: qui cum me hilariter accepiſſet, ſuper omnem modum gauiſa ſum, putans me ibi æternaliter cum domino permanſuram. Qui ait ad me: Reuera dilectiſſima mea hic mecum eris, ſed duorum optionem nunc tibi propono, videlicet mecum manere vel reuerti ad corpus, & in eo pati penas ſatisfactorias pro ereptione animarum, quas in purgatorij penis vidiſti. Me autem ſine hæſitatione mox eligente reditionem ad corpus, iubente domino ſtatim reuixi. Præterea, quã veriſſima fuerit iſta mirãdæ Chriſtinæ relatio, probãt immaniſſima tormẽta q̃ poſt reſuſcitatiõem ſponte ſuſtinuit, imo ſibijpſi inflixit. Intrauit eñ frequenter ardẽtiſſimos clibanos pro panũ decoctiõe paratos, in qb⁹ tã vehemẽtiſſime cruciabat̃ vt p̃ anguſtia clamitaret, nec tñ in ea egrediẽte vlla apparuit leſio. Sepe q̃q; ĩ igniũ incẽdia ſe piecit

Chrĩnæ mirabilis legendæ ſcriptor

Chrĩna mirabilis

&in cacabos plenos bulliẽtes intrauit vſq; renes vel vbera, ac reliquis membris aquam bullientẽ proprijs manibus ſuperfudit, & præ dolore clamauit velut parturiens: exiens tamen non habuit læſionem. Interdum etiam, imo multoties in aquas cõgelatas ſe præcipitauit, & ſub glacie ſex diebus aut amplius morabatur. Quandoq; inter ſuſpenſos ad patibulum ſe ſuſpendit, & biduo manſit ſuſpenſa: deinde illæſa deſcendit, & mortuorum intrauit ſepulchra, deflens ibi hominũ vitia. Tempore quoq; hyemali conſueuit ſub rotis molendinorum ſtare erecta, ita q; aqua corruebat ſup caput eius & membra, ceciditq; interdum ſuper rotarum circuitum: & tamen rediẽs fuit illæſa. FR. Nunquid & tu qui naturalis rationis viges acumine, atq; in philoſophicis es eruditus ſciẽtijs, credis hæc vera eſſe? DIO. Male & nimis male naturali viget acumine atq; ſcientia acqſita, q ex hoc ea quæ fidei ſunt ſeu fidei digna narratione inueniuntur, ſuo præſumit igenio menſurare, dijudicare & coartare. Deniq;, quæ præfatus autor Legẽdæ Chriſtinæ Mirabilis de ea conſcribit, & iam partim commemorata ſunt, probat idem deſcriptor teſtimonio reuerendi patris Iacobi Aconenſis epiſcopi, poſtea Cardinalis, qui ſe eam & eius mirabilia vidiſſe teſtatur, imo & alia multa prætactis mirabiliora narrant de ea. Ego quoq; in loco quo fuit ſepulta, fui frequenter: & dum in pueritia in oppido ſancti Trudonis frequentaui, ſcholares ex relatu ſuorum parentum ſæpe loquebantur de ea. FR. Quia iam de particulari iudicio ſingulorum & penis purgatorij ac inferni ab punctis

Iaco. aconẽſis eps.

hæc

hæc concernentibus tam diligenter & plene locutus es, p̄cor vt in fine huius dialogi aliqua ſcribas qualiter debeamus nos quotidie ad mortem & ad mite iudicium dei diſponere, ne incidamus rigorē diuinæ iuſtitiæ. De tētationibus quoqꝫ quæ ſolent agonizantibus magis eſſe moleſtæ, & de remedijs contra eas, & qualiter muniendus ſit agon & exitus morientis. DIO. Pia, fructuoſa ac ſapientialis petitio: ad cuius impletionē vtinam eſſem idoneus. Attamen te orante pro me, tentabo pro viribus adimplere quod poſtulas.

¶De præparatione quotidiana ad mortem, & ad mite iudicium.

¶Articulus. XXXIIII. DION.

QVemadmodum tota vita ſacerdotis timorati cupientis celebrare deuote, debet eſſe continua præparatio inceſſabilisqꝫ diſpoſitio ad celebrandum condigne, ita vt diligentiſſime vitet quicquid impedimentū eſt celebrationis deuotæ ac feruidæ: & quicquid ad eam diſponit ac confert, viriliter apprehendat & exequatur, ita tamen vt hora celebrationis inſtante, per ſpecialia & peculiaria quædam exercitia deuotionalia orationum, meditationum, pſalmodiatum, contritionis, confeſſionis & ſatisfactionis ad inſtantem celebrationem ſe præparet: ſic tota conuerſatio cuiuſlibet Chriſtiani deum timentis ac mori ſalubriter cupientis, debet eſſe vna iugis præparatio ad mortē & ad particulare iudicium dei, ita nihilominus, vt graui ſeu letali ægritudine incumbens ipſe infirmus per exercitia apta ac ſpecialia, per ſuæ cōſcientiæ diligētiſſimam

Miſſam celebrātiū ſacerdotū q̄lis eē debeat vita

diſcuſsiōem, per plenā contritionem & integram confeſſionem, per profundiſſimam ſui cordis coram deo proſtrationem, per orationes ardentes, per meditationes de paſſione dominica, de immi nenti ſibi diuino iudicio, de ſupplicijs impioꝝ & gaudijs electorum, per grāde & integrale totius emendationis propoſitum, per Euchariſtiæ affectuoſam ſuſceptionem, atq; per ſacrā vnctiōem præparet ſe ad mortem & ad occurrendum iudici metuēdo. Itaq; optima & vere tutiſſima ad mortem diſpoſitio eſt, tempore ſanitatis & iuuentutis taliter deo ſeruire & ita ſe coram ipſo in cunctis habere, vt in extrema, ſumma & periculoſiſſima illa neceſſitate mereatur homo nō derelinqui, ſed adiuuari, conſeruari ac ſaluari a domino, quemadmodum & pſalmiſta orauit: Cum deficiet virtus mea, ne derelinquas me. Porro ſi quis ita non egit, non tamē in extremis deſperet, imo tunc ſaltem per confeſſionem & alia iā prætacta, ad ſalubrem exitum ſe diſponat. Sed inæſtimabiliter periculoſum tam diu differre, quemadmodum 4. libro magiſter Sentētiarum ex verbis comprobat Auguſtini, dicentis: Si quis poſitus in vltima neceſſitate voluerit accipere penitentiam & accepit, ſicq; decedit, fateor vobis, non illi negamus quod petit, puta viaticum aut penitentiam, ſed non preſumimus quod bene hinc exeat. Nunquid dico damnabitur? ſed nec dico quod liberabitur. Si ergo vis a dubio atq; periculo liberari, age penitentiam dum ſanus es. Si ſic agis, dico tibi quod ſecurus es, quoniam penitentiam tunc egiſti, quādo peccare potuiſti. Si vis penitentiam agere quando iam peccare non potes, peccata te dimiſerunt

[Margin: Optima ad mortē diſpoſitio]
[Margin: Pſal. 70]
[Margin: Periculoſa melioris vitæ ꝓcraſtinatio]
[Margin: Auguſti.]
[Margin: Pñia agēda tēpore ſanitatis.]

ferunt, non tu illa. Nullus ergo expectet quouſq; peccare non poteſt. Arbitrij enim dominus quærit libertatem, vt delere poſſit commiſſa, non neceſſitatem: charitatem, non tantum timorem, quia non in ſolo timore viuit homo. Quem igit ſero penitet, oportet non ſolum timere iudicem, ſed etiam diligere, quoniam ſine charitate nemo poteſt ſaluus eſſe. Non itaq; tantum timeat penã qui penitet, ſed anxietur pro charitate & gratia. Sed quoniam vix vel rara eſt in fine tam iuſta cõuerſio, timendum eſt de penitente ſero. Attamen quoniam deus ſemper potens & pius eſt, ſemper etiam in morte poteſt iuuare, ſed quoniam multa ſunt quæ tunc impediunt & languentẽ retrahunt periculoſiſſimum eſt interituiq; vicinum, vſque ad mortem protrahere penitentiæ remediũ. Hinc iterum loquitur Auguſtinus: Plane aut non aut vix inuenio te mortis tempore aliquam poſſe penitentiam facere. Tunc nanq; omnes potentię et virtutes ſunt occupatæ vehementia mortis, & deſtituta ſunt omnia libertate. Hinc quoque Hieronymus: Qui dum ſanus & iuuenis eſt, deum offendere non veretur, in morte indulgentiam non meretur. O chariſſimi filij, qualis eſt penitentia illa quam tunc & idcirco quis accipit, quando et quia ſe diutius non poſſe viuere cernit? Hinc etiam ait Bonauẽtura, quod anima in extremis ita intenta eſt dolori mortis & ægritudinis, quod vix poteſt redire ad ſe. In Horologio quoque æternæ ſapientiæ in perſona improuiſe ac indiſpoſite morientis ſic dicitur: Quomodo poſſum me modo conuertere? & qualiter nunc valeo veraciter penitere? Nonne vides anguſtias

Auguſti.

Hieron.

Bonauẽ.

mortis me p̃mentes? Ecce timore & horrore tam vehementer pterritus ſum, ſic alligatus ſum vinculis mortis & anxietatibus nimijs premor, vt quid agendum ſit non videam. FR. De horũ veritate non ambigo: at vt cerno, non tantũ ſecularibus praue viuentibus, ſed religioſis quoq; ſe negligenter habentibus grande inſtat periculum quoniam ſicut homo ſe habet circa deum dũ ſanus & fortis eſt, ſic deus ſe habet circa illum dum letali ægritudine contabeſcit. Sed cum naturale ſit homini libenter gaudere, recreationem amare, faciliterq; reſolui in riſum & triſtia fugere, p quæ omnia ſolet ſaluberrima & intenta mortis conſideratio tolli a corde & mentis compunctio diſſipari, imo & præfata ad mortem præparatio impediri, precor te oſtende mihi talem de morte ac moriente imaginationem, vt per eã poſſim abijcere omnem cordis diſſolutionem, inanẽ lætitiam, vanitates, iocos ac riſus.

¶ Qualem debeat homo imaginationem de morte ac moriente ſuo cordi imprimere atq; aſſidue diligenter reuoluere. Articulus XXXV. DIO.

SIcut is qui vult de paſſione & morte dñi noſtri Ieſu Chriſti fructuoſe & optime cogitare, ita debet imaginari ac ſi iam ipſo cernente Chriſtus comprehendatur, conſpuatur, & omnia illa ſuſtineat quæ eum euangelica hiſtoria p tuliſſe teſtatur: hoc eſt, quaſi proprijs corporalib⁹ oculis videat innocentiſſimum ac manſuetiſſimum filiũ dei nudari, alligari colũnæ & atrociſſime flagellari, ſpinis coronari, cruci affigi, diris clauis p ſacratiſſimos pedes & man⁹ tenerrimas transfo

transforari atq; violentiſſime in cruce diſtendi, et in tam vehementiſſimo dolore ibi pendere: ita q cupit compunctam & ſaluberrimam mortis cōſiderationem aſſumere, imprimat cordi ſuo qualiter qui infirmatur vſq; ad mortis extremum pducatur articulum, & quaſi præſentialiter videat aliquem morientē. Imaginare ergo & corde recollecto diligentiſſime cogita, qualiter hō dum morti propinquat, iacet in lecto miſerabilis, viribus deſtitutus, relicturus oīa quę in hoc mūdo habuit & male amauit, & aliud ſeculum ingreſſurus, moxq; metuendiſſimo iudici præſentandus. & ſeipſum amplius iuuare non valens, qui paulo ante tam fortis & agilis, tam iucundus, liber ac imperterritus videbatur. Perpende qualiter tunc frons obduretur, corpus rigeſcat & cadāt capilli labiaq; palleſcant & oculi errent ac euertantur, manus nigreſcant, vultus palleſcat, pulſus caprizet, habitusq; deficiat & amariſſimæ mortis puncturæ interiora circundent, & ipſum cor premant ac penetrent, mox quoq; aſſit ſudor mortis naturam eſſe victam demonſtrans ac mēbra pertranſiens. Tunc certe commouentur cuſtodes domus & nutant viri fortiſſimi, & otioſe exiſtunt molentes & tenebreſcunt videntes per foramina. Tunc rumpetur funis argenteus & recurrit aurea vitta, atq; cōterditur hydria ſuper fontē ac rota confringitur ſuper ciſternā: qm̄ ibit hō in domū æternitatis ſuæ, reuertetq; puluis in terrā, & redibit ſpūs ad deū q dedit illū. Cumq; naturalia iſta ſint ita penoſa, tn̄ aliūde inſtāt grauiora & magis horrenda, videlicet teterrimi & laruales dæmonū vultus, acerbiſſ. etiā impugnatiōes eoꝝ & me

Diſpoſitio morientis

Eccls. 12.

tuendiſſimum dei iudicium. Intuere qbus & qualibus anguſtijs, doloribus atq; terroribus miſera anima concutiatur, dum exterioribus ſenſibus a ſuo actu ceſſantibus ad ſeipſam reuertitur, & vniuerſa ſua peccata ſubito ac clariſſime intuetur imminētes ſibi maligniſſimos ac procaciſſimos ſpiritus cernit, & ſuper omnia pauendum pæſto
mortis amaritudo latur iudicium. Inſuper ipſa mors ineffabiliter eſt amara intantum, quod quidam precibus S. Hieron. reſuſcitatus a mortuis dixit Cyrillo: Anima mea corpus reliquit tam grauiter et amare, φ certe quantæ fuerunt illæ anguſtiæ & preſſuræ, non caperet mens humana, niſi vt ego experiētia didiciſſet. Si enim omnis hoīm intelligentia vniuerſas quas vellet anguſtias & dolores excogitaret oīa reputarentur pro nihilo reſpectu diſſolutionis animę a corpore. Si hanc morientis effigiem cum vniuerſis circumſtantijs nunc prætactis noſtræ memoriæ imprimeremus infirmiſſime, & recogitaremus aſſidue ac profunde, puto quod nec ridere, nec iocari, nec leuitatibus aut vanitatibus locū tribuere delectaret. FR. Vere ſalubris doctrina, ſuauiſſimumq; conſilium, atq; (vt puto) iſtud eſt ſcire mori & vera ars moriendi. DI. Scire mo
Marc. 13. ri, eſt adimplere id quod in euāg. ait ſaluator: Vi
Epheſi. 4. gilate omni tempore orantes, quia neſcitis diem
Philip. 2. neq; horā. Hoc eſt, digne deo conuerſari iuxta exigentiā propriæ vocationis aut profeſſionis, et cū metu, timore ac tremore propriā operari ſalutem ſicq; paratū eſſe ad mortē, quod eſt oī die ita ſe corā deo habere, ac ſi in eo tollendi eſſemus de vita præſenti. FR. Vt video, hucuſq; nimis negligens fui ac diſſolutus. DIO. Bonū eſt ſeipm humiliter

accu

accuſare, ſupereſt vt nos pariter & efficaciter emendemus FR. Reſtat vt de tentationibus q̄ morituris & agonizantibus ſolent contingere, & de remedijs contra eas loquaris.

¶ De tentationibus quæ agentibus in extremis accidere ſolent, & de remedijs cō tra eos.

Articulus XXXVI. DIO.

IN Apocalypſi legitur quod aſcenderit diabolus de abyſſo habens iram magnam, ſciens ꝙ modicum tempus habet: quod ad literā a multis exponitur de principe tenebrarum & eius impugnationibus, quibus inſtante tempore generalis iudicij & termino mundi, inuaſurus & tētaturus eſt genus humanū tanto inuidioſius, acrius ac multiplicius, q̄to breuius tp̄s tentandi ſibi ſciet eſſe reſiduū. Quēadmodū ergo tunc tā rabidiſſime aduerſus genus conſurget humanū, ita (vt creditur) dæmones, tanto grauius tentant eos, qui letali infirmitate laborant, quanto certius vident ſibi modicum tp̄is ſupereſſe, quo ſuis tentationibus poterunt illos ad auerſionē a deo & ad dānationis barathrum trahere. Verūtamen tunc quoq; locū habet quod ait Apoſtolus: Fidelis deus qui nō patietur vos tentari ſuper id quod poteſtis. Deniq; angeli ſancti in hora tā extremæ & ſummæ neceſſitatis non minus ſoliciti ſunt ad ſubueniendū quam angeli tenebrarum ad ſeducendum. Præterea, ſicut ſanctus docet Ambroſius: Callidiſſimi ac imp̄ijſſimi dæmones tempore mortis ſpecialiter enituntur hominem a fidei veritate auertere, & alicui p̄iculoſo errori doctrinæ eccleſiæ cō trario implicare: quoniam fides eſt totius ſpūalis ædi-

Apoc. 12.

1. Cor. 10.

Ambroſ.

Impugnatur hõ proxim⁹ morti primo de fide

ædificij fundamentum, & radix merendi ac oculus mentis. Prima ergo morientium impugnatio ſolet eſſe de fide, qui tunc ſacramentum accipiũt Euchariſtiæ, in quo ſola fides præcipue habet locum. Huic maledictæ tentationi nõ poteſt homo nec in vita, neq; in morte melius ſalubriusq; reſiſtere, q̃ eam tanquam diabolicum quoddam ſuſurrium penitus contemnendo & irridendo, imo nec aduertendo, atq; ſimpliciter intra ſe cogitando: Ego firmiſſime credo ſicut ſancti apoſtoli, innumerabilesque martyres, infiniti & glorioſiſſimi confeſſores, ac virgines ſanctæ, & vniuerſalis eccleſiæ dei ſancti crediderunt & docuerunt: quorum fidem & doctrinam deus omnipotens, neminem fallens, per innumerabilia miracula ſibi ſoli poſſibilia confirmauit, & de quorum ſanctiſſima vita nullus poteſt ambigere, q omnes per fidem hanc deo placuerũt, quos & deus fidelis ac verus mirificauit tam in vita eorum quam in morte atq; poſt mortem. Secunda tentatio qua impijſſimi ſpiritus ſolent in extremis aliquos impugnare, eſt de impietate blaſphemię, & vt turpe ac indecens cogitent aliquid de deo aut ſanctis eius, qua tentatione vehemẽtiſſime inuaſerunt ſanctum Euſebium Hieronymi glorioſi diſcipulum, a qua tentatione debet ſe homo omnino auertere, & intra ſe dicere: Ego ſum certus, ꝙ deus eſt ſumme & infinite bonus, perfectus & ſuperlaudabilis, & omnes ſancti eius omni virtute repleti ſunt. Tu autẽ diabole omni malitia, falſitate, inuidia vituperabilitate es plenus. Ideo ex hoc ipſo ꝙ tu ſuggeris mihi iſta, ſcio ꝙ falſa & praua ac peſſima ſint. Abſit a me in æternum, vt

Tentatio ſcd̃a de blaſphemijs.

de deo

de deo & ſanctis eius indignum qd ſentiā. Tertia tentatio eſt de deſperatione, nempe vt S. vir Climachus ſcribit: Dum homo [illegible]nus, perſuadet ei diabobus, ꝙ deus vere & in[illegible]nite miſericors eſt, & penitentiam hominis etiā in fine vitæ acceptet: iccirco interim non eſſe tam grande, vt fert, periculum. Sed hora mortis iam imminēte, ſuggerit homini deum infl exibilem ac prorſus iuſtiſſimum eſſe, nullumq́ peccatum manere inultum, & penitentiam ex timore prodeuntem eſſe inutilem. Tunc quoq́ reducit infirmo ad memoriam vniuerſa peccata quæ fecit, & quanta bona omiſit, & ea vehemēter exaggerat: & præſertim quæ homo confeſſus non eſt: ſicq́ multos ad deſperationis pertrahit lacum, quos ante ad præſumptionem, ſecuritatem, negligentiamq́ induxit. Hæc tentatio multos in hora illa tam grauiter vexat, ſicut & quidam a morte reſuſcitati teſtati ſunt, ꝙ abſq́ ſpeciali & gratioſo dei auxilio nequeat ſuperari. Contra quam optimum eſt remedium, vt homo intra ſe dicat: Certus ſum ꝙ deſperatio maxime diſpliceat deo, & ꝙ infinitam dei bonitatem, pietatem ac veritatem grauius nō poſſim inhonorare atq́ offendere, quam deſperādo de ea Abſit vt putem maiorem eſſe meam prauitatē, quam dei bonitatem, aut meam impietatem, ꝙ altiſſimi pietatem. Ipſe quoq́ qui mentiri nō poteſt, nec fallere, omni vere penitenti & in ſe ſperāti, ipſumq́ inuocanti, miſericordiā indulgentiāq́ ſpopondit. Incomprehenſibilis, omnipotens, & immenſa eſt bonitas eius ac pietas, quæ omnem meam iniquitatem infinite excedit. Non igitur deſperabo de deo creatore ac ſaluatore meo, ſed in ipſo

Tentatio tertia de deſperatione

Remedium.

Iob.13. ipſo etiam ſi occiderit me, ſperabo. In deo ſalutare
Pſalm.61 re meum, & gloria mea deus auxilij mei, & ſpes
Tenta.4. mea in deo eſt. Quarta eſt de nimia ſecuritate ſeu
ſpũalis ſuperbia gloria vana, aut ſuſpſius complacentia periculoſa ac ſtulta, quia vt inſtruit Caſſianus, dum impius ille tentator hominem ad deſperationem, puſillanimitatem aut diffidentiam ſuperfluumve timorem non poteſt allicere, conatur eum ad periculoſam ſecuritatē, complacentiam fatuā, aut gloriam inanem perducere perſuadendo eidem: Euge, euge, q̄ bene prçualuiſti, q̄ bene te habuiſti, q̄ prudenter te præparaſti ad mortem, quantum habes deo regratiari, q̄ ſecure hinc exies, quanta tibi iā reſtat felicitas. Contra tentionem iſtam peſtiferam remedium eſt ſapientiale & prorſus ſa-
Eccls.9 lubre, vt hō intra ſe dicat: Neſcit homo an amore
1.Cor.4. ſit dignus an odio. Et: Quid habes quod non acce-
1.Cor.1 piſti? Et item: Qui gloriatur, in domino glorietur,
2.Cor.10. & quia alia ſunt iudicia dei, & alia hominum, &
Lucæ 18 quod phariſæus qui iuſtificauit & magnum reputauit ſeipſum, fuit deſuper reprobatus. Veruntamen aliqui virtuoſi ex inſpiratione & conſolatione ſpecialiq; gratia ſpiritus ſancti ſolent in extremis gaudere in domino, & mortem tanq̄ amicā imperterrito aīo prçſtolari atq; hilariter acceptare. Porro ſecurius eſt inter timorem & ſpem mori hinc ex diuina miſericordia confidendo, hinc ex
Tenta.5. de impatientia propria culpa & inſuffitientia metuendo. Quinta tentatio eſt de impatientia, quæ ſolet accidere eis qui longa & graui ægritudine conſumuntur.
Remedium, Contra quam verum extat remedium, vt intra ſe penſent ac recognoſcant huiuſmodi ægritudinem eſſe ſignum diuinæ dilectionis & viſitationem

nem dei paternam atq; culparū purgatione, redē ptionē quoq; & euaſionem maioꝝ ſuppliciorū, quæ hanc vitam ſequuntur, & occaſionem: imò & præparationem ad gratiam ampliorē, & ad protectionem diuinam. Conſideratio quoq; dominicæ paſſionis intenta, valet ad reprimendum impatientiam iſtam. Sexta tētatio eſt, ſtulta ſpes euadendi infirmitatem ac viuēdi diutius, ex qua ſequitur dilatio cōfeſſionis & impræparatio mortis. Contra quam remedium eſt partem eligere tutiorem, nec vanis ſpebus præbere auditum, neq; periculo ſeipſum committere, nec cōſolatores carnales aduertere. Septima eſt immoderata occupatio circa rem familiarem, & ſobolem ac propinquos, & circa terrena quæ relinquere mox oportet: de quibus debet ſe homo expedire, & rebus rite diſpoſitis, atq; præſentibus ſalubriter admonitis & inſtructis ſe totum ad deum conuertere, & quæ ſuam concernunt ſalutem penſare. FRAT. Placent hæc dicta, & bonū eſt recognoſcere ea, quia vt fertur, iacula præuiſa minus percutiunt, quemadmodum etiam ait ſcriptura: Fruſtra iacitur rete ante oculos pennatoꝝ. Iccirco peropto vt plenius exequaris de iſta materia, qualiter imminente iam morte aſſiſtendum ſit migraturo, et qualiter ipſe habere ſe debeat.

Tētatio 6. melioris ſalutis p̄ſumptio

Tētatio 7 circa tp̄alia cura ſuperuacua.

Qualiter aſſiſtendum ſit mox morituris, & quomodo ipſi debeant ſe habere.

¶ Articulus XXXVII.

DIONYSIVS.

Hora

HORA tantæ neceſſitatis ac periculoſitatis inſtante, debet vnuſquiſq; fidelis charitatem ſuam ad proximum migraturũ, tanto feruẽtius abundantiusq; monſtrare, quanto tunc maior eſt indigentia, & præſertim omnis prælatus, ſeu eius vicarius ad ſibi commiſſos, ne ex negligentia ſua ouis ſibi credita ab infernalibus illis lupis crudeliſſimisq; p̃donibus & procaciſſimis ac fallaciſſimis hoſtibus deuoretur, decipiatur, ac omnium creatori ſaluatoriq; animarum æternaliter auferatur. Paſtor ergo & cuſtos ac medicus animarum tunc pręcipue curet adeſſe migraturo, pro quo & ipſe coram deo rationẽ reddere obligatur. Quod ſi perſonaliter adeſſe cõuenienter nequiuerit, cum diligẽtia ſumma diſponat, vt deuotæ & religioſæ & prudentes perſonæ aſſiſtant illi quouſq; exhalauerit ſpiritum. Prouidendum eſt quoq; vt ſancta crux tunc ante morientis oculos collocetur, & aqua benedicta ſuper ipſum & vndiq; circa lectulum eius ſæpius aſpgatur. Inſuper aliqua perſona ad hoc magis idonea ſedeat aſſidue iuxta ægrum mox deceſſurũ, & eum diligenter & opportune, feruenter & deuote exhortetur de neceſſarijs ac pertinẽtibus ad ſalutem, quamdiu capax eſſe videtur: ſpecialiter vero admoneatur, vt nulli diabolicę ſuggeſtioni, nulli mortiferæ tentationi præſtet cõſenſum: imo omnibus illis viriliter reluctetur, in infinita dei miſericordia confidendo, ac viſcera pietatis diuinæ humiliter inuocando: & ſi aſſidens deprehendere poterit qua tentatione moriens impugnet, debet eũ ſpecialiter cõtra illã tentationẽ armare, ıncomemorando ei congrua contra illam remedia.

prelatorũ cura circa morituros ſibi creditos

Heb. 11

dia. Vniuerſi demum qui adſunt, debent pro eius defenſione, conductione & ſalute indeſinēter cū omni compunctione & feruore orare, excluſo oī carnali & inordinato amore, omniq; impertinēti occupatione. Admonendus eſt etiam æger, vt Chriſti paſſionem attendat, & Chriſtum pro ſe paſſum mentaliter amplectatur, atq; pro vniuerſis beneficijs ſuis ei pro poſse regratietur. Prouidēdum eſt item, vt aliquis paſsionem Chriſti tunc legat, & ſymbolum fidei alta voce legatur, ac ſæpius repetatur, pręſertim obitu ęgri iam de proximo imminente, ſed & ſeptem pſalmi cum Litanijs cum ingēti deuotione legēdi ſunt. At vero de interrogationibus quæ proponendæ ſunt ægris ſpiritualibus ſecularibusve perſonis Anſelmus & Cancellarius Pariſienſis alijq; ſatis conſcribunt, & vt videtur, ſufficit vt breuiter a migraturo quæratur: Tu credis quicquid ſacra ſcriptura & ſancta mater eccleſia docent eſse credendum? Quo reſpondente, quod imo, quærtaur: Tu doles quod dominum deum tuum vnquam offendiſti, & velles quod magis inde doleres ex vera charitate & zelo iuſtitiæ, non ex ſolo ſeruili timore? Quo reſpondente, quod imo, quæratur: Tu petis tibi de omnibus tuis peccatis ab infinita dei miſericordia miſericordiſsime indulgeri? Quo reſpondente, quod imo, quæratur: Tu habes propoſitū integrum nunquam peccandi de cætero, & ſeruiendi deo perpetue, ſi contigerit te ſanari? Quo reſpondente, quod imo, addatur: Tu in hac hora cōmendas animā tuam tuo benigniſsimo ac fideliſsimo creatori, & nunquam vis ſeparari ab eo, merito paſſionis domini noſtri Ieſu Chriſti optas

Interrogationes ægris proponendæ

ſaluari, atq; a glorioſiſſima virgine Maria, & a ſancto angelo tuo, & ab omnibus ſanctis dei poſtulas in hoc tempore & in omni hac tua neceſſitate iuuari, & in omnium horum, de quibus te interrogaui affectione ac fide cupis ſeparari a corpore, ac ſummo iudici præſentari? Quo reſpondẽte quod imo, perſona interrogans dicat: Et ego & omnes, qui adſumus, commendamus te infinitæ miſericordiæ dei tui, vt ipſe te defendere & ſaluare dignetur, & meritis dñi noſtri Ieſu Chriſti vt tibi ſuccurrant, & tuum ſuppleant imperfectum. ac precibus beatiſſimæ genitricis dei virginis Mariæ, omniumq; ſanctoꝝ, & ſancti angeli tui, vt te circundent, & inceſſanter finaliterq; cõſeruent. Præterea ipſe æger ſatis tempeſtiue eſt admonendus, præſertim a ſuo ſuperiori, quatenus dum adhuc bene compos eſt mentis, plene & integre confiteatur, & omni vana ſpe conualeſcentiæ ſpreta, omnia ſua diſponat, cunctis indulgeat, ſibi ab omnibus indulgeri precetur, ablata & cuncta bona iniuſte adepta ſeu habita reddat, & debita ſua perſoluat, & pro ſua ſubuẽtione largiatur eccleſiæ & egenis pro poſſe. Inſtruendus eſt quoq;, quod confeſſio ex ſolo timore ſeruili facta non proficiat ad ſalutem, ideo de vniuerſis peccatis ſuis ſtudeat penitere ac cõfiteri ex charitate & zelo iuſtitiæ, inquantum fuerunt diſplicentia deo & offenſiua, ac inhonoratiua ſanctitatis ac maieſtatis diuinæ, quibus peractis, cum omni poſſe ſuo mentem ſuam conuertat ad dominum, eius miſericordiam inuocando, eius pietati & gratiæ ſe recommendando, diuinæ liberalitati ac benificẽtiæ grates præcordiales agendo,

Quorum admonẽdus ſit æger

diuinæ

diuinæ volūtati ſuā hūiliter volūtatē cōformādo atq; ſubdendo, diuinæ q̄q; æqtatis rigorē ſapienter timēdo. In ſola dei pietate & gratia confidendo, & omne bonum ac meritum deo plene ac integre aſcribendo. Inſuper recolendo acerbiſſimā paſſionem domini noſtri Ieſu Chriſti, & cętera beneficia eius, & omnem charitatem ipſius ad homines, inuocando quoq; ex corde virginem glorioſam & ſanctos, eos præſertim, ad quos maiorem habet deuotionem, & ſanctum angelum ſuum, & patientiā conſeruando in omnibus: omi item prauæ ſuggeſtioni prorſus diſſentiendo, ac ſumme curando, vt in pura ac feruente affectione ad deum, ſeu in ſyncera conuerſione ad ipſum recedat a corpore, certus q̄ in tali conuerſione, ſeu auerſione æternaliter permanebit, in qua a corpore ſuo receſſerit. FRATER. Quia hæc omnia catholice & ſaluberrime deſcripſiſti, reſtat vt aliquas orationes feruentes, a migraturo ſi poterit, alias a præſentibus proferendas conſcribere, nūc digneris: quo facto, te ad alia feſtinantem de hac materia amplius fatigare non volo.

Qui potiſſimū ſcti tpe agōis ſint inuocandi.

¶Orationes a migraturo dicendæ, vel ab hisq affuerint ei. Arti. XXXVIII. DIO.

DIuerſis hoib9 diuerſæ orōnes cōueniūt. Porro inter oēs orōnes ſententioſiſſima, excellentiſſ. ac cōmuniſſ. eſt orō illa dn̄ica, quā dn̄s & ſaluator proprio ore edocuit dicēs: Sic orabitis, Pater noſter qui es in cælis. Hāc ergo orōnē ſanctiſſimā tam infirmus q̄ qui ei aſſiſtunt poſſūt frequentius deo offerre ac iterare. Vn̄ de S. Hugone Gratianopolitano epō legit, q̄ in extremis laborās, vna nocte trecētis vicibus orationē iſtam

Matth. 6. Lucæ 6

dominicam deuotiſſime iterauit. Aliquibus autẽ infirmis magis ſapiunt pſalmi, & eos libẽtius legunt, & faciunt coram ſe legi quouſque ſpiritum tradunt. Vnde & ſanctus Auguſtinus agens in extremis, ſeptem pſalmos penitẽtiales fecit in pariete ſcribi, & oculis ſuis opponi, quos legẽs ac intuens fleuit vberrime. Aliqui vero in quibuſdam pſalmorum verſiculis amplius delectantur, vt in
Pſalm.25 illo: Domine, dilexi decorem domus tuæ, & locũ
Pſalm.83 habitationis gloriæ tuæ. Quam dilecta taberna-
Pſalm.41 cula tua domine virtutum, rex meus & deus me-
Pſalm.6. us. Quemadmodum deſiderat ceruus ad fontes
& 37 aquarum, ita deſiderat anima mea ad te deus, &
Pſal.78 in quibuſdam ſequentibus pſalmi illius verſicu-
Pſalm.16 lis, & iſti atq; conſimiles verſus magis deſeruiũt
Pſalm.9. hominibus in charitate feruentibus ac perfectis.
Pſalm.50 Sunt autẽ & alij verſus impfectis & penitentibus
Pſalm.55 magis deſeruientes, videlicet: Domine ne in furo
Pſalm.59 re tuo arguas me, neq; in ira tua corripias me.
Pſalm.12 Domine ne memineris iniquitatum noſtraꝝ an-
Pſal.37 tiquarum, cito anticipent nos miſericordiæ tuæ,
Pſalm.16 quia pauperes facti ſumus nimis, cum verſu &
Pſalm.50 ſemiuerſu ſequẽtibus: Mirifica miſericordias tu-
Eodem. as, qui ſaluos facis ſperantes in te. Miſerere mei
Pſal.115 deus, ſecundum magnam miſericordiam tuam,
Pſalm.30. cum multis verſibus pſalmi illius, & multi con-
Pſal.141 ſimiles verſus. Sunt inſuper alij deuotiſſimi ver-
Ibidem. ſus tam perfectis quam imperfectis morientibus
Pſalm.30 conuenientes, vt iſti & conſimiles verſus: Illumina oculos meos ne vnquam obdormiam in mortem, nequando dicat inimicus meus: præualui aduerſus eum. Ne derelinquas me domine deus meus meus, ne deceſſeris a me. Intende in adiutoriũ

meum domine deus ſalutis meæ. A reſiſtentibus dexteræ tuæ cuſtodi me, vt pupillam oculi. Sub vmbra alarum tuarum protege me a facie impiorum qui me afflixerunt. Cor mundum crea in me deus, ſpiritum rectum innoua in viſceribus meis. Ne proijcias me a facie tua, & ſpiritum ſanctum tuum ne auferas a me. Dirupiſti vincula mea, tibi ſacrificabo hoſtiam laudis, & nomen domini inuocabo. Illuſtra faciem tuam ſuper ſeruum tuum, ſaluum me fac in miſericordia tua, domine non confundar quoniam inuocaui te. Clamaui ad te domine, dixi, tu es ſpes mea, portio mea in terra viuentium. Educ de cuſtodia animam ad confitendum nomini tuo, me expectant iuſti donec retribuas mihi. Præterea verſus iſte digniſſimus a Chriſto in cruce prolatus: In manus tuas domine commendo ſpiritum meum, eſt agonizanti ac morienti etiam, quamuis aduertere nequeat, ſępiſſime ingerendus ac inſonandus, quoniam grandem & ſpecialem vim habet. Præfati itaq; & conſimiles verſus a morituro ſunt proferendi, vel ſi eos proferre non valet ab aliqno ei præſente ſunt ipſo audiente pronunciandi: & qui morientis diſpoſitioni magis conueniunt, ſunt ei ſpecialiter proponendi. Laicisq; in theutonico poſſunt proponi, poteſt etiam dici hic hymnus: Maria mater gratiæ, mater miæ, tu nos ab hoſte protege, in hora mortis ſuſcipe, &c.

¶ De ſpecialibus orationibus tpe mortis.

Articulus XXXIX. DIO.

PRæter orationes prætactas poſſunt & aliæ orationes deuotæ ac feruidæ pro moriēte offerri, imo & ab ipſo ſi valet proferri, modica mu 2.Cor.1 Iohan.

1.Iohā.4 tatione facta in verbis.Itaq; ad deum patrem po
teſt iſta dici oratio:O pater omnipotēs & æterne
pater miſericordiarum, & deus totius conſolatio
nis, tuam deprecamur bonitatē ſuperpijſſimam
Baruch.3 & immenſam, per ineffabilem illam charitatem
Sapient.2 qua dilexiſti genus humanum, quando vnigenitū
atq; chariſſimum filium tuum miſiſti in hūc mun
dum pro noſtra redemptione, & ipſum ex ſacra-
tiſſima ac mundiſſima virgine Maria voluiſti in
carnari, & inter homines conuerſari, ac tandem
acerbiſſimam, ac ignominioſiſſimam mortem
ſubire: oſtende o domine in hac hora pietatis tuæ
abyſſum, & charitatis tuę dulcedinem in hac tua
rationali creatura nunc mortaliter infirmante &
ad te patrem ſpirituum redeunte, oſtende ei o cle-
mentiſſime ac ſupergloriosiſſime deus pater lucē
miſerationum tuarū. O deus ſancte, fortis, & im-
mortalis, cōforta mentē eius in te, intellectū eius
illumina, voluntatem eius accēde, & conſerua in
te omnium vltimato ac beatifico fine ſummo &
incommutabili, infinito & incomparabili bo-
no: protege eum o præſtantiſſime pater ab omni
poteſtate aduerſaria poteſtate, ab omni occurſu
contrario, a tentationibus vniuerſis, non ſecundū
peccata ſua facias ei, ſed ſecundum tuę benigniſ-
ſimæ bonitatis immenſitatem, ſecundum tuā cha
ritatem affluentiſſimā & paternā, ſecundū mul-
Pſal. 78 titudinem miſerationum tuarum, ei nunc o ſup
dulciſſime deus pater miſerere & indulgere, par-
cere ac adeſſe digneris, & ſuſcipe ſpm̄ eius in bra
chijs tuæ dilectionis ꝑ vnigenitū tuū dn̄m noſtrū
Ieſum Chriſtū, per vniuerſa myſteria & bn̄ficia
eius, per oīa quæ in ipſo pro nr̄a ſalute aſſumpſit

fecit

fecit ac paſſus eſt, q tecũ viuit & regnat in vnitate ſpiritusſancti deus per oĩa ſecula ſeculoꝝ, Amen.

¶ Alia oratio ad deum patrem.

DOmine rex omnipotẽs, in cuius diſpoſitio ne atq; imperio vniuerſa ſunt poſita, cuiꝰ voluntati nullus poteſt reſiſtere, qui iuxta tuã omnipotentẽ, ſanctã, ſuperſapientiſsimã atq; liberrimã voluntatẽ facis tam in virtutibus cæli, q̃ in habitatoribus terræ, cui nullus dicere poteſt, quare ſic facis? qui quibus vis misereris, & quos vis induras: api oculos tuæ miſericordiſsimæ pie tatis ſuper hanc tuam miſerabilẽ creaturã viribꝰ deſtitutam in extrema neceſsitate ac ſummo periculo conſtitutam, hoſtibus ſuæ ſalutis ac aduerſarijs tui honoris horribiliter ac malitioſe vndiq; circumuallatã. O pater altiſsime, ne memineris iniquitatũ quas ex humana fragilitate aut ignorantia, aut alia quauis cauſa ſeu occaſione incidit aut cõmiſit. Attende o benigniſsime ac ſuauiſsime pater, q̃ prona ſit humana natura ad lapſum, quanta ſit eius infectio, quã procliuis ſit ex ſeipſa hũana conditio ad peccandũ. Quid o ſuperexcellentiſsime pater, eſt genus corruptibile, luteũ vas carnale ac mortale figmẽtũ, vt ita amariceris de eo, & viſcera miſericordiæ tuæ ſup illud cõtineas & permittas illud perire? Memento o dñe, ꝙ propter miſeros pctõres miſericors appelleris. Idcirco o fons totius pietatis & grãæ ob tuam infinitã potẽtiam cõforta in te hanc tuã dificientẽ ac debilem creaturam, propter immenſam ſapientiam tuam aĩam eius illuſtra, propter tuam abyſſalem & interminabilẽ pietatẽ vniuerſis culpis eiꝰ ignoſce, propter oẽm beatitudinẽ tuã prorſus illimitatã

Eſter.13 Eccls.8 Exodi.33 Rom.9. Pſal.78. Gene.8. Eccle.14 Danie.14. Exodi.32 Iſaiæ.58

libera eam ab infernali miſeria, & ab omni cala
mitate eam circundante ac opprimēte. Da ei ſan
ctiſſime pater cum tanta contritione a corpe emi
grare, vt benigniſſime ſuſcipiatur a te per vnige-
nitum tuum dominum noſtrum Ieſum Chriſtum
per preces & merita clementiſſimæ virginis, tibi
o pater æterne comparentalis, per interceſſiões ac
merita totius triūphantis eccleſiæ, & oīm viatoꝝ
tibi placentiū, q cū vnigenito tuo & adorādo pa
racleto ſpū vnus es verus, ſolus ac ſumm⁹ deus.

¶ Tertia ad deum patrem Oratio.

Epheſ.3. O DEVS & pater domini noſtri Ieſu Chriſti
a quo omnis paternitas in cælo & in terra
nominatur, cui propriū eſt miſereri ac par
cere, a quo alienum eſt iraſci, punire ac vindicare
Obſecram⁹ te o ſuperpijſſime & ſuperdulciſsime
pater, per communicationem illam adintra, qua
totam deitatis tuæ plenitudinē communicas vni
genito filio tuo per generationem æternam, atq;
ſpirituiſancto, per diffuſiōem æternam & imma
nentem: effunde ſuper hanc tuam creaturam pau
perem & infirmam omni ſolatio deſtitutam, libe
raliſſima dona gratię tuæ, ꝑueni & conuerte eam
pijſſime, applica eam tibi o gratioſiſſime domi-
2.Timo.2 ne, fac eam o glorioſiſſime ac ſereniſſime deus pa
Pſalm.88 ter eſſe vas miſericordiæ tuæ immenſæ. Nihil pro
Pſam.16. ficiant in ea aduerſarij humanæ ſalutis, protege
eam ſub vmbra tuæ omnipotētis virtutis. In tan
ta tētationum & afflictionum caligine animam
eius irradia gratiarum tuarum ſuauiſſima luce,
& conſolationum tuarum interna tranquillitate,
periculū eius in manibus eius eſt, & nunc in vnius

horę

horæ momento, aut æternæ damnationis ſenten
tiam merebitur obtinere, aut in tua charitate &
gratia decedendo iudicium ſaluationis perpetuæ
conſequetur. Ecce o pater adorande & benedicte, qui a nobis pauperculis atque fragilibus creaturis ad omne malum proniſſimis, pater appellari dignaris, ecce quam infinitum periculum miſericordiſſime, ergo ſuccurre o clementiſſime ac fideliſſime pater, nec in hac periculoſiſſima hora auferas miſericordiam tuam ſaluificam a creatura hac agonizāte, ſed eam benigniſſime intuere, corrobora, ſalua, poſſide per vnigenitum tuum in charitate & pietate ſpiritusſancti interuenientibus omnibus ſanctis tuis pro ea, ad laudem & gloriam nominis tui.

¶Oratio ad filium dei prima.

OBſecramus te domine Ieſu Chriſte per charitatis tuæ ardorem, quo teipſum pro noſtra redemptione tradidiſti in mortem, mortem autem crucis acerbiſſimam atque turpiſſimam, & per tui pretioſiſſimi pro nobis liberaliſſime fuſi ſanguinis pretium, per tuæ quoque amariſſimæ paſſionis indeficientiſſimum ac copioſiſſimum meritum, atque per tuam dilectiſſimā matrem, & ſuæ maternæ compaſſionis acerbitatē aſſiſtentiamq; fideliſſimam, qua aſtitit tibi vſq; ad tuā in cruce expirationem, mirifica pietatis tuæ abyſſum in hoc tuo famulo aut famula a luce vitæ præſentis, ad te omnium iudicem metuendiſſimum pergente. Præpara animam eius o domine ad occurrēdum tibi ſalubriter: nequaquā ſine vera contritione ac filiali ad te conuerſione

Iſaiæ.53
Philip.2
Iohan.19.

permittas eũ ſeparari a corpore: viſita & illuſtra
Proue.17. mentem eius viſitatione tua ſecreta, piſſima &
Iob.14. paterna, qua in ictu oculi, in inſtanti cõuertis atq;
iuſtificas impium, & de immũdo efficis mũdum.
Mitte ei o domine & ſaluator auxiliũ gratiæ tuæ
a throno gloriæ tuæ, & ea pietate qua latroni ſero
Lucæ.23 penitẽti indulgentiſſime promiſiſti: Hodie mecũ
eris in paradiſo. Etiam in iſto oſtende viſcera tuæ
charitatis ac pietatis, & præcipe eum ad tuã miſericordiam
peruenire ſaluator mundi, rex gloriæ
princeps virtutum, iudex altiſſime, qui cum patre
Pſal.23. tuo æterno & ſuauiſſimo ſpirituſancto viuis &
regnas deus per omnia ſecula æternaliter benedictus,
Amen.

¶Oratio ſecunda ad filium.

PROpter charitatem illam ſuperardentiſſimam & immenſam, qua tu o vnigenite fili dei, patrem tuum æternum æternaliter diligis, atq; ab eo infinito amore diligeris, animam huius moriẽtis tua charitate informa. Propter omnem ſuauitatem, amabilitatem ac munificentiã ſpirituſancti chariſmata gratiæ tuæ in eo cõ-
Ierem.11 firma, o ſancte, iuſte & innocens agne dei, q propter
Iohann. 1 pter nos ab hominibus dijudicari dignatus es, &
Iſaiæ.53 quæ non rapuiſti exoluere voluiſti, eſto huic in exi
Pſal.68. tu ſuo potius propitius aduocatus, quam iudex ſe
uerus. In tuis ſanctis ac profundis vulneribus abſconde eum dulciſſime domine Ieſu Chriſte, a cunctis hoſtium tentationibus atq; inſidijs. Tu domi
Iohan.14. ne qui es via, veritas & vita, ſine cuius ductu &
gratia nemo venit ad patrem, per viam ſalutis

duc

duc eum in ſplendore ſummæ veritatis ad vitam gloriæ æternalis, ea pietate immenſa, qua reſpexiſti Petrum, dum te ter negauit, & feciſti eum ex vera contritione flere amare, reſpice cor iſtius, & omnem obicem culpæ tolle ab eo, quaten⁹ in ſancta contritione decedens a carne mortali, mereatur a te ſtola immortalitatis veſtiri, & te regem gloriæ in tuo decore beatifice contemplari. Qui cum deo patre & ſpirituſancto viuis & regnas per ſecula vniuerſa in cæleſti illa ſplendidiſſima ac ameniſſima patria, Amen.

Matth. 26 Marc. 14. Lucæ. 22.

¶ Oratio tertia ad filium.

DOmine Ieſu Chriſte vnigenite patris ſummi, ob tuam te obſecramus digniſſimam incarnationem, ſanctiſſimam in hoc mundo conuerſationem atq; pleniſſimam charitatem quam omnibus nobis in cena nouiſſima demonſtraſti, corpus tuum puriſſimum ac precioſiſſimũ ſanguinem tribuendo diſcipulis in eſcam & potum, & per vehementem illam anxietatem, qua contremuiſti quando poſt trinam tuam orationem factus eſt ſudor ex tenerrimo corpore tuo erumpens ſicut guttæ ſanguinis decurrentis in terram, atque per omnem manſuetudinem, humilitatem & patientiam, quas tempore paſſionis habuiſti, dum a ſceleratiſſimis transgreſſoribus captus, ligatus, conſputus, irriſus, blaſphematus, & alapis cæſus fuiſti: ꝑ omnem quoq; dolorẽ quem ſuſtinuiſti q̄do tam inhumaniter es flagellatus, ſpinis coronatus, proprijs humeris crucẽ baiulãs duct⁹, diris clauis ꝑfoſſus, & ĩ crucis patibulo violẽtiſſime es diſtẽtus, & ipſam mortẽ ꝑpeſſus, per

Matth. 26 Marci. 14 Iohan. 13. Lucæ. 22. Matt. 26. Iohan. 18. Marci. 14 Lucæ. 23. Matt. 27. Marci. 14 Iohan. 18.

per omnem etiam compaſſionem, qua tibi tunc
Iohan.19. condoluerunt diſcipuli & amici tui aſtantes, ſpe
Matt.27. cialiter ſanctus Iohannes, & deuotæ feminæ te
Marc.15. ſecutæ, ſpecialiſſime tua dilectiſſ. genitrix virgo
Lucæ.23. Maria: eſto in hora hac pijſſimus miſerator huius
Iohan.19. animæ a ſuæ carnis ergaſtulo recedentis, ad cuius
deuorationem concurrerunt & aſtant tot lupi ac
dracones ac beluę infernales, a quorum rabie, im
portunitate atq; ferocia eam eruere modo digne
ris, circunda & imple eam lumine tuæ clemētiæ
virtute conſtantiæ, charitatis ardore, & omni pie
Iſaiæ.33. tate ac gratia ei neceſſaria ad ſalutem. O domi-
ne & ſaluator, rex, iudex ac legifer noſter, prop-
ter charitatem illam perfectam & ineffabilem
pietatem, qua in cruce pendens pro tuis crucifixo
Iſaiæ.53. ribus exoraſti, indulge pijſſime huic mox migra
Lucæ.23. turo, & nos pauperes ſeruulos tuos, exaudi nunc
miſericordiſſime domine deprecantes pro illo, vt
angelica ope protectus, tuo metuendo tribunali
præſentetur ſaluandus, ac clementer tractandus
Qui cum patre & ſpiritu ſancto vnus es deus æ-
ternaliter viuens, & omnium dominans.

¶ Oratio prima ad ſpiritumſanctum.

ADorande paraclete ſpirituſſancte, q ex pa
tre & filio æternaliter manas, cui bonitas,
communio, pietas, pax, dulcedo, charitas
atq; connexio appropriantur, obſecramus tuam
liberalitatem pijſsimam & immenſam per tuā
æternam ex patre & filio proceſsionem, infunde
nunc radium tuæ propitiationis in animam iſtā,
vndique anguſtiatam, omnem malignorum ſpi
rituum falſitatem & obſcurationem expelle ab
ea;

ea:diffunde in eam diuitias gratiæ tuæ, eamq; cõ
forta & erige contra vniuerſam aciem vitiorum
ac dæmonum:fac eam plene contritam ad ſuum
creatorem feruide aſpirare, & ad fontem totius
puritatis ac ſanctitatis purificatam venire. Ea
largitate ac dignatione qua in die pentecoſtes in
igneis linguis ſuper Chriſti diſcipulos deſcendi- Actuu.2.
ſti,& mentes eorum copioſiſſime adimpleſti,ſplẽ
didiſſime illuſtraſti,& calidiſsime inflammaſti,
etiam nunc mentem animæ huius hinc abeuntis
benigniſsime imple,illumina & accende,et ad te
totius ſalutis ac gratiæ fontalem originem digne
ris ſaluam perducere.Qui cum patre & filio æter
naliter viuis & regnas deus verus omnipotens.

¶Oratio ſecunda ad ſpiritum ſanctum.

OBſecramus bonitatem tuam munificen-
tiſſimam atq; dulciſſimam o ſpirituſſan-
cte,qui es laborantium ſubleuator, peri-
clitantium liberator,errantiũq; reductor, vt pro
pter mutuum illum ardentiſſimũ & immenſum
amorem,quo tu verus deus,patrem æternum &
vnigenitum eius filium æternaliter & inuariabi
liter amas,& ab eis amaris. Oſtende nunc cha- Actuu. 2.
ritatem tuam in anima agonizantis iſtius.In hoc
laborioſiſſimo eius conflictu gratioſiſſime ſuble-
ua eam,in tanto conſtitutam periculo miſericor
diſſime adiuua,ſi in aliquo deuiat, ne differas eã
reducere, ſeptiformem gratiam tuam effunde in
eam.Eſto ei ductor & finis,beatificator & cuſtos
propter ſuperliberaliſſimam illam donationem,
qua tibi a patre & filio data eſt deitatis plenitu-
do per æternam ſpirationem,inenarrabilem ma
gnitudinem tuæ liberaliſſimæ benignitatis declã

ra in anima iſta hoc ſeculum relinquente, quatenus educta de carcere huius exilij, inueniat hodie receptaculum gratioſum conſolatoriumq́ hoſpitium. O ſuperdigniſſime conſolator ſpiritusſancte, qui cum patre & filio vniuerſorum es conditor, iudex ac dominus, Amen.

¶Oratio tertia ad ſpiritumſanctum.

O Clementiſſime atq́ dulciſſime ſpiritusſancte, quo pater & filius ſe inuicem æternaliter diligunt, qui es amor amborum pax ſereniſſima, tranquillitas infinita, communio plena, ſempiterna atq́ communis lætitia: cuius dono & cooperatione celebrata ſunt vniuerſa noſtræ redemptionis myſteria, de quo illibatiſſima ac diuiniſsima virgo Maria verbum patris æterni verum deum concepit: tu qui ab exordio mundi gratiarum tuarum chariſmata hominibus multipliciter infudiſti, & multorum indurata corda gratioſe præueniſti, emolliſti & conuertiſti, conuerte nunc animam hinc pergentem ad te conuerſione completa, quicquid duritiæ, quicquid obſtaculi gratiæ tuæ, quicquid impedimenti ſalutis in ea extiterit, dignanter & ſuperpijſſime tolle ab ea, & gratiam conſummatam ei largire: per quam conſequi mereatur æternam felicitatem, & inter vaſa tuæ miſericordiæ computetur: ad laudem & gloriam pietatis tuæ penitus infinitæ.

¶Oratio ad ſuperbeatiſſimam trinitatem.

O Trinitas adoranda, vnitas ſumma, & deitas ſimpliciſſima, ob tuam inſeparabi-

lem

lem vnionem coniunge tibi per charitatem perpetuam gratiamque finalem, ſpiritum huius nũc morientis, vt per gloriæ vnionem plenariam vnus tecum ſit ſpiritus, per feruentiſſimæ dilectionis intimiſsimam transformationem. O trinitas conſubſtantialis, coæqualis & coæterna, ob tuã ſubſtantialem identitatem eſſentialemque vnitatem animam iſtam Chriſto incorpora, & myſtico eius corpori inſere eam, vt tanquam oliua fructifera plantetur in paradiſo cæleſti, & choris inſeratur angelicis. O ſupergloriofiſſima trinitas, propter communicationem & emanationem tuam adintra, effunde ſuper iſtum agonizãtem dona gratiæ tuæ, & abũdantiam pietatis ac largitatis tuæ in hac hora in ipſo demonſtra, ne abducatur aut ſeparetur a te. O pater æterne, o vnigenite dei ſuperpulcherrime, o ſuauiſſime paraclete ſpirituſſancte deus vnus & trinus, ob tuam mutuam intuitionem, plene comprehenſiuam, & infinite iucundam, fac animam iſtam te nunc per fidem ſynceriter iutueri, ob tuam mutuam dilectionem ſuperardentiſſimam ac intẽſiue immenſam, accende eam tuo ſancto amore ob tuam mutuam fruitionem, beatiſſimam & æternã perduc eam ad tui beatificam fruitionem, propter omnem charitatem, miſericordiam & gratiam tuam ſuper genus humanum, educ eam de corpore omni virtute ornatam, per vniuerſa myſteria, merita ac beneficia Ieſu Chriſti, per preces & merita virginis glorioſæ, omniumque ſanctorum & electorum tuorum. 1. Corin.

¶ Oratio ad virginem glorioſam, & ad omnes ſanctos.

Bea

BEatiſſima virgo Maria, totius humani generis fideliſſima aduocata. O regina miſericordiæ, cui regnum miſericordię a deo omnipotente commiſſum eſt. O affectuoſiſſima hominum miſeratrix, & ardentiſſima eorum amatrix, ob incarnationem, natiuitatem & educationem vnigeniti filij dei ex te, ob omnem tui & eius mutuam in hac vita conuerſationem mutuamq; dilectionem, propter omnem charitatem, perfectionem, virtutem & excellentiam, gratiam & gloriã, tibi a ſuperbeatiſſima trinitate exhibita. O vniuerſa triumphãs eccleſia, o omẽs angelici chori, & cuncti ciues cęleſtes, ſancti patriarchæ, illuminati prophetæ, glorioſi apoſtoli, martyres victorioſi, confeſſores fideles, virgines ſacræ: O ſancte Michael princeps eccleſiæ, & tu angele ſancte cuſtos huius infirmi, clementer ſuccurrite animæ hinc migranti, eam cõſolari ac adiuuare dignemini, quouſq; ad veſtræ beatiſſimæ ſocietatis admittatur ingreſſum.

¶Commendatio animæ emigrantis.

O Dilecta nobis in Chriſto anima, adorandæ trinitatis imagine ac ſimilitudine inſignita, ſanguine filij dei redempta, ad æternam beatitudinem condita, & nunc eccleſiaſticis ſacramẽtis munita, egredere cõfidenter de corpore mortis huius, & ad tuum perge creatorem ac iudicem, qui te, miſericorditer dignetur ſuſcipere, ac mititer iudicare. Occurrant atq; ſubueniant tibi omnes ſancti & ciues cæleſtis Ieruſalem nec tibi auxiliari deſiſtant, quouſque ad locum habitationis gloriæ eorum ad paradiſum cæleſtẽ

ad regnum felicitatis æternæ introducaris ad laudem & gloriam omnipotentis. FRA. Petitioni meæ per omnia ſupereroganter video ſatisfactū ideo præcordiales tibi grates ex totis præcordijs offero. DIO. Adhuc in fine opuſculi breuiter commemorabo, q̄ piū ſit defunctis in purgatorio detentis, fideliter ſubuenire.

¶ Quam charitatiuū ſit & benignum ſubuenire defunctis. Arti. vlti. DIO.

FRequēter prēhabitū eſt, q̄ tam pena damni q̄ pena ſenſus in purgatorio exiſtēs omne vitæ præſentis excedat ſupplicium. Nonne ergo ferrea pectora hn̄t, qui exiſtentibus in tātis tormentis non cōpatiuntur, neq̄ pro poſſe auxiliari conant̄? Deniq̄ dū proximos nr̄os tanq̄ noſipſos iubemur diligere, dūq̄ præcipimur facere eis ſicut nobis ab ipſis fieri affectamus, per proximos intelliguntur omnes rationales intellectualesq̄ creaturæ, quæ beatitudinis ſunt capaces, ergo & animæ in purgatorio exiſtentes. Illis itaq̄ facere ac ſubuenire tenemur, quemadmodum nobis fieri in ſimili caſu vellemus. Præterea ſi quis videret quenquam mortalium, quamuis ignotū & alienum, imo & inimicum in medio æſtuantiſſimi fornacis iacere, & poſſet ei ad euadendum ſuccurrere, nec tamen ſuccurreret, nonne ob omnibꝰ durus, immiſericors ac crudeliſſimus reputaretur? Quanta eſt ergo eorum negligentia, immiſericordia atque peruerſitas, qui detentis in purgatorio animabus non condolent neq̄ auxiliantur, præſertim parentib. propinquis, notis, benefactoribus & amicis, imo vix ſemel in die recordant̄ illorum. Amplius, vt cōmuniter dr̄ exiſtentibus

Matth. 22 Marci 12. Lucæ 10 Tobiæ 4. Matth. 7. Lucæ 6

in purgatorio intantum proſunt viuorum ſuffragia facta pro illis, quantum ipſi in vita hac meruerunt vt talia poſſent eis prodeſſe. Idcirco qui tardi & negligentes ac duri ſunt ad ſuccurrendū defunctis, ſciant quoniam qua menſura metiuntur, eis quoque remetietur: & taliter eis ſubuenietur, quemadmodum meruerunt & ſubuenerunt. Inſuper tales non videntur attēdere, quod pro defunctis orando, eleemoſynas tribuendo, diſciplinas accipiendo, peregrinando & ſancta loca viſitando, celebrando, Miſſamue audiendo, pſalmos & officia defunctorum legendo, non ſolum defunctis ſubueniunt, ſed etiam ſibiipſis promerentur gratiam in præſenti, & gloriam in futuro dum prędicta agūt ex charitate. Nā quicquid ex charitate efficitur, meritorium eſt gratiæ ac ſalutis. Exiſtentibus autem in purgatorio non poteſt qs amplius gratiam promereri nec gloriam, ſed gloriæ accelerationem, per hoc quod ſatiſfaciendo pro illis impetrat penas ipſorum abbreuiari. Etenim idem opus bonum eſt meritorium & ſatiſfactorium: Meritorium, inquantum ex charitate procedit: & ſatisfactorium, prout defunctis applicatur & communicatur, id eſt, propter annexum laborem ac alias cauſas. Hinc in quadā viſione oſtenſa beatæ Brigittæ viduæ legitur angelus ſanctus dixiſſe: Benedictus ſit ille in mundo, qui iuuat animas orationibus & bonis operibus atq; labore corporis ſui. Deinde de purgatorio audiebantur multæ voces, dicentes. O domine Ieſu Chriſte, iuſte iudex, mitte charitatem tuā ſpiritualibus eccleſiaſticiſque perſonis, quia tunc magis quam nunc adiuuari poterimus de eorum

cantu

cantu,lectione,oblatione ac precibus.At vero ſu pra ſpatium,de quo clamor vocum illarum audiebatur apparebat quaſi domus, in qua multæ voces audiebantur,dicentes. Merces ſit illis qui mittunt nobis auxilium in noſtris defectibus. In ipſa quoq; domo videbatur quaſi aurora conſurgere,& ſubtus auroram apparuit nubes, q̄ nihil habebat de luce auroræ,de qua proceſſit vox maxima,dicens:O domine deus, da de tua incōprehenſibili poteſtate vnicuiq; centeſimam remunerationem in mundo his, qui ſuis ſuffragijs nos iuuant ac eleuant in lucem tuæ deitatis, & in viſione diuini vultus.FR. Hucuſq; non perpendi tam clare,q̄ pium ac iuſtum, imo & debitum ſit ſubuenire defunctis, vñ propono deinceps circa hoc ſolicitior atq; inſtantior eſſe.DIO.Bene agis,& certum eſt quod hi qui de viuorum aut defunctorum eleemoſynis viuunt, videlicet prælati,ſacerdotes,canonici,religioſi ac cæteri,ſpecialiſſime obligentur per orationes,celebrationes ſeu actus conſimiles ſuccurrere illis,quorum ſuſtentantur ſtipendijs,FR. Graue eſt ergo de talibus ſuſtẽtari:niſi legitima fiat ſubuentio. DIO.Plane ſic eſt,imo iuxta ſanctorum patrum doctrinam,furtum,rapina ac ſacrilegium perhibetur.Reſtat ergo vt vnuſquiſq; ſecundum exigentiam ſui ſtatus,gradus aut ordinis,vocatiōis aut profeſſionis ſtudeat condecenter ac debite conuerſari. Ad laudem, gloriam & honorem altiſſimi,qui eſt ſup omnia deus ſublimis & benedictus. AMEN.

APPENDIX.

LETANIAE, ORATIONES commendationeſque, quibus ſuos aſſueti ſunt morientes munire Carthuſiani.

SEPTEM PSALMIS POENItentialibus deuotiſſime præmiſſis.

Verſiculus.

LAVDATE omnes ciues cælici dominum Ieſum cum glorioſa virgine Maria in ſpiritu iubilationis: omnis terra cum gaudio laudet matrē cum filio, cum quibus anima huius famuli ſemper viuat. Ne reminiſcaris domine delicta famuli tui, neq; vindictam ſumas de peccatis eius bone Ieſu domine deus noſter.

KYrie eleeſon, Chriſte eleeſon, Kyrie eleeſon. Chriſte audi nos, Chriſte audi nos. Pater de cælis deus, Miſerere ei. Fili redemptor mundi deus, Miſerere ei. Spiritusſancte deus Miſerere ei. Sancta Trinitas vnus deus, Miſerere ei. Sancta Maria, ora pro eo. Sancta dei genetrix, ora pro eo. Sancta virgo virginum, ora pro eo. Sancte Michael, ora pro eo. Sancte Gabriel, ora pro eo, &c. Sancte Raphael, ora pro eo. Sancte angele cuſtos eius, ora pro eo. Omnes ſancti beatorum ſpirituum ordines, orate pro eo. Sancte Iohannes baptiſta, ora pro eo. Sancte Ioachim, ora pro eo, Sctē Ioſeph ſponſe Mariæ, ora pro

pro eo. Sancti tres reges, orate pro eo. Oēs ſancti patriarchæ & prophetæ, orate pro eo. Sancte Petre, ora pro eo. Sancte Paule, ora pro eo. Sancte Andrea, ora pro eo. Sancte Iacobe, ora pro eo. Sancte Iohannes, ora pro eo. Sancte Thoma ora pro eo. Sancte Iacobe, ora pro eo. Sancte Philippe, ora pro eo. Sancte Bartolomęe, ora pro eo, S. Matthæe, ora p̄ro eo. Sancte ſimō, ora pro eo. S. Thadæe, ora pro eo. Sancte Matthia, ora pro eo Sancte Luca, ora pro eo. Sancte Barnaba, ora p. eo. Omnes ſancti apoſtoli & euangeliſtæ ora. pr. eo. Omnes ſancti diſcipuli domini, orate pro eo. Omnes ſancti innocentes, orate pro eo. Sctē Stephane, ora pro eo. Sancte Clemens, ora pro eo. Sancte ſixte, ora pro eo. Sancte Corneli, ora pro eo. Sancte Cypriane, ora pro eo. Sancte Laurenti ora pro eo. Sancte Vincenti, ora pro eo. Sctē Ignati, ora pro eo. Sancte Vitalis, ora pro eo. Sctē Fabiane, ora pro eo. Sancte ſebaſtiane, ora pro eo. Sancte Hadriane, ora pro eo. Sctē Tyburti, ora pro eo. Sctē Valeriane, ora pro eo. Sctē Iuliane, ora pro eo. S. Blaſi ora. Sctē Georgi, ora. Sancte Quirine, ora. S. Eraſme, or. S. Pantaleon, ora. Sa. Agilolphe, ora, S. Coſma, ora, S. Damiane, ora. S. Vite, ora. Sancte Lamberte, ora. Sa. Euergiſle, ora pro eo. Sancte Mauriti cum ſocijs tuis ora p. S. Dionyſi cum ſocijs tuis, orate pro eo. S. Gereon cum ſocijs tuis, ora. S. Agati cum ſocijs tuis, ora. S. Micaſi cum ſocijs tuis: ora. Oēs ſancti martyres: orate pro eo. S. ſilueſter: ora, S. Gregori, ora. S. Hieronyme ora. S. Martine: ora. S. Auguſtine, o. S. Ambroſi: ora. S. Iohannes Chryſoſt. ora. S. Hilari, or, S. Remigi, or, S, Anthoni: ora. S. Paule, or.

S.Onuphri,ora pro eo.S.Baſili,ora. S.Alexi,ora pro eo.S.Seuerine,ora pro eo. S.Huberte,ora pro eo.S.Roche,ora.S.Kunſberte,ora pro eo. S.Herebcrte,ora.S.Lebuine,ora.S.Dominice,ora.S. Benedediċte,ora pro eo.S Bernarde,ora pro eo. Sanċte Franciſce,ora pro eo.S.Hugo,ora pro eo.Sāċte Bruno,ora pro eo. Omnes ſanċti confeſſores orate pro eo. Sanċta Felicitas,ora pro eo. Sāċta Perpetua,ora.S.Agatha,ora.S.Agnes,ora.Sċtā Lucia,ora.S.Anaſtaſia,ora.S.Blandina,ora pro eo.S.Scholaſtica,ora.S.Eufemia,ora.S.Petronilla,ora.S.Victoria,ora. S.Oda,ora. S.Gudula, ora.S.Dympna,ora.S.Dorathea,ora S.Margareta,ora.S.Chriſtiana,ora.S.Eugenia,ora pro eo Sanċta Cecilia,ora pro eo.Sanċta Apolonia,ora pro eo.Sanċta Barbara, ora pro eo. Sanċta Catherina,ora pro eo. Sanċta Catherina Senenſis, ora pro eo.Sāċta Maria Magdalena, ora pro eo Sanċta Maria ægyptiaca,ora pro eo. S.Clara, ora pro eo.S.Aphra,ora pro eo.S.Anna cum progenie tua,ora pro eo. Sanċta Elizabeth,ora pro eo. Sanċta Vrſula cum ſodalibus tuis, ora pro eo. Omnes ſanċtæ virgines & continentes, orate pro eo. Omnes ſanċti & ſanċtæ dei, orate pro eo. Propitius eſto,parce ei domine. Propitius eſto, libera eum domine.A morte perpetua, libera eum domine. A viſione diaboli,libera eū domine.A terrore dęmonum,libera eum domine A gelu horrido & calore nimio,li.eū d.A diffidētia mentis,li.eū d.A tīibris mentalib9,lib.eū d.A loco penarꝫ & pondere pċtōꝝ,li.eū d.Ab oī malo & auditu malediċtiōisæternæ,li.eū d.Per annūtiationem & natiuitatem tuam,libe.eū.dñe. Per

vincula

vincula, opprobria & cõuitia tua, li. eum domine Per flagella, alaphas & ſputa quæ pro nobis ſuſtinuiſti, li. eũ d. Per coronam ſpineã, deriſiones, paſſionem & crucem tuam, li. eum d. Per ſacratiſſimam mortem tuã, li. eũ d. Per glorioſam reſurrectionem tuã, libera eũ dñe: Per admirabilẽ aſcenſionem tuã, libera eũ dñe. Per gratiam ſancti ſpiritus paracleti, libera eum domine. In die iuditiĳ, libera eum domine. Per interceſſionem omniũ ſanctorꝶ, libera eũ d. Pctõres, te rogamus audi nos. Vt iracundię flagella ab eo remoueas, te rogamus audi nos. Vt eũ ab oĩbꝰ erroribꝰ abſoluas, te rog. audi nos. Vt ſpiritũ eius a loco horroris & tenebrarum liberes, te rogamus audi nos Vt eum in numerum ęlectorum tuorum aſſumas te rogamus audi nos. Vt a cõſortio malorum eũ diſcerni facias, te rogamus audi nos. Vt eum in regione viuorum cum ſanctis angelis collocare digneris, te rogamus audi nos. Vt eum præmia vitæ æternæ adipiſci facias, te rogamus audi nos Vt eum a mortifero diabolo defendere digneris, te rogamus audi nos. Fili dei, te rogamus audi nos. Domine Ieſu Chriſte pro nobis crucifixe, te rogamus audi te. Domine Ieſu Chriſte de aduerſariĳs triumphator, te rogamus audi nos. Domine Ieſu Chriſte aduocate noſter clementiſſime, te rogamus audi nos. Agnus dei qui tollis peccata mundi, parce ei domine. Agnus dei qui tollis peccata mundi miſerere ei dñe. Agnusdei qui tollis peccata mundi, dona ei pacem. Kyrie eleeſon. Chriſte eleeſon. Kyrie eleeſon. Pater noſter. Et ne nos. Saluum fac ſeruũ tuũ deus meus ſperãtẽ in te Eſto ei domine turris fortitudinis, a facie inimici.

Nihil proficiat inimicus in eo, & filius iniquitatis non apponat nocere ei. Dñs vobiſcū. Et cū. Oro.

MIſericordiam tuam domine ſancte pater omnipotens æterne deus, pietatis affectu pro aliis orare cogimur, qui pro noſtris peccatis nequaquam ſufficimus, tamen de gratuita pietate confiſi, clementiam tuam depoſcimus, vt animam huius famuli tui ad te reuertētem cum pietate ſuſcipias. Adſit ei angelus Michael, & per manus ſanctorꝫ angelorum inter ſanctos & electos tuos in ſinu Abrahæ, Iſaac, & Iacob patriarcharum tuorꝫ eam collocare digneris. Quatenus a principibus tenebrarum & de locis penarum liberata, nullius ignorantiæ aut propriæ voluntatis ſeu fragilitatis confundatur erroribus, ſed potius agnoſcatur a tuis, & ſanctæ beatitudinis requie perfruatur, atq; cū magni iudicii aduenerit dies inter ſctōs tuos reſuſcitatus, gloria beatiſſimæ viſionis perpetuo ſatietur. Per.

¶Oratio.

SVauiſſime domine Ieſu per illum ineffabilē amorem, qui te digniſſimum, innocentiſſ. & delicatiſſimum paternæ charitatis filiū pro nobis fctm̄ hoīem, vulnerari ac crudeliter mori pro hoībus redimendis fecit: indulge clementiſſime dñe Ieſu huic famulo tuo omne quod cogitatu, verbo & facto, affectionibus, motibus & ſenſibus aīæ & corporis deliquit, & veram oīm peccatorum ſuorꝫ remiſſionē concede. Sacratiſſime dñe Ieſu, tribue illi ſpūale lumen tuę ardentiſſimę charitatis, qua totius mundi culpas diluiſti: ac in plenā ſuppletionē oīm negligentiarꝫ ſuarum meritum tuæ ſacratiſſimæ paſſionis adde. Et inſuper tribue

tribue illi fructũ oĩm bonoꝝ operꝝ ꝑ electos tuos qui tibi placuerunt factorum.

¶Oratio.

GLorioſiſsime dñe Ieſu, in vnione feruentiſſimi amoris, qui te coegit incarnari, & anxio ſpiritu in cruce mori, ad medullam dulciſsimi amoris tui pulſamus, vt famulo tuo oĩa pctã, quæ omni modo cõmiſit dimittas, & tuo ꝑ digniſsimo paſsionis merito omiſsa ſuppleas, faciaſq; illi ſecundum ſuperabundantiſsimã multitudinem miſerationum tuaꝝ. Diſponas eum placidiſsimo tibi modo, ſibi vtiliſsimo, ſuaui patiẽtia, vera penitentia, plena remiſsione, recta fide, ſpe firma, ardenti charitate, & ꝑfectiſsimo ſtatu. q̃tenus inter dulciſſ. amplexũ, & ſuauiſſ. oſculum tuum, o clementiſsime dñe Ieſu eius aĩa lætanter expiret ad tuam æternam laudẽ, & gloriam laudandam, cognoſcendã & fruendã.

¶Oratio.

SAcratiſsime dñe Ieſu Chr̃e, in manus inextinguibilis miæ tuæ cõmendamus ſpm̃ huius famuli tui ſcd̃m amoris tui magnitudinem, quo ſe aĩa tua ſctiſsima in cruce glorioſo patri cõmendauit: ſuppliciter deprecantes, quatenus per illam ineffabilem charitatem, qua diuina paternitas in ſe totam traxit illam ſanctiſsimam animam tuam, in iſta hora famuli tui in eodem feruentiſsimo amore ſpiritum ſuſcipias. Eia dulciſsime domine Ieſu Chriſte animarum redemptor, benigniſsime domine, per illam lachrymabilem vocem, qua ſecundum humanitatem pro nobis moriturus, laboribus & doloribus paſiõis adeo conſumptus es, vt te a patre derelictum ter clamares; ne longe ſuauiſsime Ieſu facias a famulo

tuo tuæ miſeratiõis auxiliũ in hac hora afflictiõis ſuæ, p̃ defectiõe & cõſumptione ſpũs te inuocare nõ valẽte: ſed per triumphũ ſanctæ crucis, & per virtutem ſalutiferæ paſſionis & gratioſæ mortis tuæ: cogita de eo cogitationes pacis, miſericordiæ, conſolationis & non afflictionis. Et libera eum ab omnibus anguſtijs, & tua ſolita benignitate bone IESV dulciſſime pater, erue illum a tormentis ſibi deputatis, & ad æternam requiem illum perducere digneris cum voce exultationis.

¶Oratio.

MIſericordiſſime domine Ieſu Chriſte fili dei viui, in vnione illius commendationis, qua tuam ſanctiſſimam animam in cruce moriens patri tuo cæleſti commendaſti, miſericordiſſimam bonitatem tuam humiliter exorãtes petimus: quatenus per omnem honorem & meritum eiuſdem animæ tuæ ſanctiſſimæ, per quam omnes ſaluantur animæ, & a morte perpetua liberantur, animæ famuli tui miſerearis, eam miſericorditer liberans ab inſidijs diaboli, a miſerijs & penis: & illam per ſanctiſſimæ paſſionis tuæ meritũ, & beatiſſimæ virginis & matris tuę interceſſionem, ad contemplationem tuę beatiſſimæ viſionis perducere digneris.

¶Oratio.

O Pijſſime dñe Ieſu Chriſte, rex ſeculoꝝ, q̃ in cruce exiſtens pro tuis crucifixoribus patrẽ rogaſti, dicens: Pater dimitte illis, qa neſciunt qd faciunt. Deprecamur maieſtatẽ tuã domine Ieſu Chriſte, vt in mente huius ſerui tui tuæ orõnis effectũ renouare digneris, quatenus oẽs ei⁹ offenſas illi dimittas. Et ſicut tũc tu exauditus es, ſic nunc

cum

cum patre ipm, noſq; pro illo exorãtes exaudire digneris. Neſcit em̃ quid faciat, dum ex fidei tarditate tepidus coram te exiſtit. Exoramus te bone Ieſu, vt in hoc obitu ſuo omnia peccata illi dimittas. Et pro tuæ ſacratiſſimę paſſiõis merito ad angelorũ ſocietatẽ eum clementer perducas, amen.

¶Oratio.

O Glorioſiſſime domine Ieſu Chriſte, dulcedo angelorũ qui in cruce pro nobis pendẽs veram fidei lucem in cor latronis infudiſti, vt te verum deum & hominem cognoſceret dum clamauit: Memento mei domine, dum veneris in regnũ tuum. Maieſtatem tuam ſuppliciter exoramus, vt in hoc famulo tuo in extremis laborante, venerabile fidei ſacramentum & dignitatem cõſeruare digneris: quatenus tua ſanctiſſima paſſione mediãte ſic i cor ei⁹ tuum amorẽ imprimas, vt in ſuo obitu tuo ardens amore ab immundis ſpiritibus liberetur, & ad tuam beatam gloriam cũ iubilo perducatur, Amen. ¶Oratio.

O Clementiſſime domine Ieſu Chriſte verbũ æterni patris, ac filius glorioſæ virginis Mariæ matris: q mundum viſibiliter deſerens, & maternæ ſolicitudini compatiens, ei prædilectũ diſcipulum tuum in filium adoptaſti: ſupplicamus humiliter maieſtati tuæ per merita paſſionis tuæ, per preces & merita eiuſdem dilectæ matris tuæ, & prædilecti diſcipuli tui: quatenus digneris in animam huius ſerui tui ſpiritum tuæ charitatis infundere, quo tibi cohęrens, deo patri adoptetur in filiũ. Cõmitte, quæſumus domine de throno gloriæ tuæ curã hui⁹ aiæ glorioſæ matri tuæ: q̃ten⁹ in mortis agone aſpectus dæmonũ nõ paueat: ſed in

te læta

te læta mente confidentem clementer ſuſcipias, & ad cæleſtem gloriam deducente ſacratiſſima matre tua peruenire facias, Amen.

¶Oratio.

O Pijſſime Ieſu Chriſte dei & hominū mediator, qui pro ſalute noſtra penas nobis debitas in tuo paſſibili corpore ſuſtinuiſti: & vt grauiores penarꝫ amaritudines guſtares, ſpōte voluiſti in hora tuæ paſſiōis a tua humanitate dulcedinem vnitæ tibi deitatis ſubtrahere, cū clamaſti: Eloi, eloi, lama ſamabachthani: oramus clementiam tuam quatenus ſuauiſſime dñe Ieſu Chriſte huius ſerui tui animam protegēdo tua ſuaui conſolatione lætifices, nam ſi ipſum ipē paſtor deſeris, mox aduerſarius tuus in ipſum irruet & occidet. Si propter demerita ſua tribulari & deſeri meretur, quæſumus ſuauiſſimam bonitatem ne illum aduerſarijs tradas diffidentiæ & deſperationis tenebris tribulandum: nec inſenſibilem ad gratiam facias, ſed per charitatis tuę gratiam viuens & tuæ abſentiæ amaritudinem ſentiens, pia voce gemendo ad te clamet: Deus meus, deus meus, vt quid dereliquiſti me? Tu autem pijſſime pater & paſtor, tua ſuaui pietate ſubueni, quē precioſo ſanguine tuo redemiſti, nec tua gr̄a diu ipſum in hoc obitu patiatur affligi, donec ad cæleſtem patriam tuorū merito dolorū clementer perducas, Amen.

¶Oratio.

O Suauiſſime domine Ieſu Chriſte dei & hominū mediator, qui inter cætera tormēta q̄ in cruce ꝑtuliſti, corporaliter ſitire voluiſti vehemēter dū clamaſti: Sitio. Depcamur maieſtatē tuā, quatenꝰ aīam ſerui tui illo nūc igne di

gneris

gneris vrere, quem in terras mittere veniſti. Quo cunctis vitijs deſiccatis, illius anima & caro charitatis tuæ igne ſuccenſa te ſolum ſitiat, te diligat te quærat, reperiat, & fruatur. Et ipſam ad æternam beatitudinem ſanctiſſimæ paſſionis tuæ merito iubiloſe digneris adducere, Amen.

¶Oratio.

O Sacratiſſime domine Ieſu Chriſte omne bonum conſummans, qui cum acetum guſtaſſes, dixiſti: Conſummatum eſt, & inclinato capite ſpiritum emiſiſti: Obſecramus maieſtatem tuam pro anima huius famuli tui in extremis exiſtẽtis, quatenus gratiæ tuæ dulcedinem & ſplendidum fidei lumen infundas illi, vt extremam horam in ſanctæ charitatis tuæ brachijs finire, & tibi dicere valeat: Ecce clementiſſime domine Ieſu nũc ad te venio, tua ſuaui voce iube ſuſcipi ſpiritũ meũ in æternã tuam claritatẽ, Amen.

¶Oratio.

O Sacratiſſime domine Ieſu Chr̃e corona certantium, qui in cruce pro nobis pendens docuiſti nos compendioſe in extremis noſtris orare, dum tu nobis exemplum tribuens clamaſti: Pater in manus tuas commẽdo ſpiritũ meum. Exoramus maieſtatem tuam, quatenus in virtute ſpiritusſancti eandem digneris orationẽ in corde huius famuli tui imprimere, vt eam perſonet. Et in hac eius extrema hora illius ſentiat effectũ, in tuas ſacratiſſimas manus animam ſuam humiliter recommendando, Amen.

¶Oratio.

O Miſericordiſſime domine Ieſu Chriſte reparator humani generis, Qui ĩ die paſſiõis tuæ

in neruo-

in neruorum,&offium contractione penam acer biſſimam ſenſiſti,&precioſiſſimum caput tuū ſpinarum denſitate punctum fuit,&latus tuum lancea perforatum, vnde fluxit ſanguis & aqua: deprecamur maieſtatē tuam, quatenus animam huius famuli tui virtutum luminoſo ſplendore illuſtres, & tribuas illi tuarum acerbitatis ſpinarū merito,de offenſis ab eo tibi illatis vehemēter dolere & penam habere: vt omnia eius delicta tuæ precio ſacratiſſimæ paſſionis deleantur, & ad angelorum ſocietatem te trahēte peruenire valeat, Amen. ¶Oratio.

O Clementiſſime domine Ieſu Chriſte, ſolamen miſerorum,qui peccata noſtra in tuo corpore portaſti. Vere tu es deus qui dolores noſtros tuliſti,& a perpetua morte nos liberaſti, quia in ſacratiſſimo corpore tuo a planta pedis vſq; ad verticem non fuit ſanitas,Et qui eras præ filijs hominum ſpecioſus, quaſi leproſus reputatus fuiſti. Deprecamur ſuauiſſimam charitatem tuam, quatenus oīa huius ſerui tui peccatorum vulnera ſanes,vt omnibus vitijs emundatus ad te clementiſſimum patrem &dominum ſpirituali ſolamine roboratus lætanter peruenire valeat.Et quia tuo precioſiſſimo ſanguine eſt redemptus,& tuæ paſſionis inſignia geſtat:ad glorioſiſſimam viſionem tuam omnium paſſionum tuarum merito concomitantibus ſanctis angelis deducere eum digneris, Amen. ¶Oratio.

O Suauiſſime domine Ieſu beatorum requies,&omnium in te ſperantium iucundiſſima ſalus,qui in nocte paſſionis tuę ad patrem oraſti: Pater ſi poſſibile eſt tranſeat a me

calix

calix iſte:veruntamen non mea voluntas,ſed tua fiat.Et illa hora in tanta anguſtia fuiſti, vt de pre cioſo corpore tuo ſanguis efflueret.Deprecamur te bone Ieſu, quatenus ſolita pietate tua adiuues animam huius famuli tui,vt pro delictis &offen ſionibus quæ commiſit,terreatur|&moueatur ad veram penitētiam:vt in hac extrema hora in oc curſu aduerſarij non paueat,aut in aduentu &aſpectu tui iudex tremende accuſante conſciētia cō tremiſcat:ſed potius faciem tuam in iubilo vidēs delectetur.Præſtante te domino Ieſu Chriſto:cuius paſſione redemptus eſt, Amen.

¶Oratio.

O Dulciſſime domine IeſuChriſte,miſericordiaꝝ pater,&totius conſolatiōis deus: qui in nocte tuæ paſſionis ab apoſtolis derelictus fuiſti,&inter hoſtes tuos ſolus remanſiſti:ſupplicamus tibi domine Ieſu Chriſte vt nunc in obitu huius ſerui tui animam eius non derelinquas in manibus dæmonū,ſed ad locū quietis &tuæ beatiſſimæ viſionis ipſam per tuæ mortis virtutē perducas,Amen. ¶Oratio.

O Sacratiſſime domine Ieſu Chriſte Saluator mundi, qui ob peccata noſtra abolenda cru deliter verberari,ſpinis turpiter coronari,ab ęmulis tuis enormiter eludi,& in cruce nudus vt latro affigi voluiſti: exoramus te domine Ieſu Chriſte per has paſſiones tuas, vt animam huius famuli tui in extremis laborantis,vera contritione in peccatoꝝ cōmiſſoꝝ dolore verberes,& vero timore corones,&in cruce tua oēs ei⁹ mētales ſenſus cru cifigas:quatenus ſic tot⁹ a te ſpūaliter vulneratus tuoꝝ vulneꝝ merito oīm delictoꝝ ſuorum veniā conſequa

conſequatur & ad gaudia cæleſtia peruenire me reatur, Amen. ¶Oratio.

O Ieſu deus noſter oculos huius famuli tui illumina, ne in morte obdormiat, neq́ inimic⁹ eius dicat: Præualui aduerſus eum. Exaudi domine Ieſu Chriſte orationes noſtras pro eo, illumina domine Ieſu animam eius. Signa domine Ieſu Chriſte lumen vultus tui ſuper eum. Humilem lætitiã domine Ieſu, infunde in cor eius. Voce noſtra domine Ieſu Chriſte clamamus ad te pro eo. Bone Ieſu de excelſo gloriæ tuæ exaudi nos ꝓ eo orantes. Suſceptor eius eſto domine Ieſu Chriſte in obitu ſuo: angelorum præſentia domine Ieſu lætifica animam eius, Amen.

¶Oratio.

O Ieſu Chriſte domine deus noſter, voces orationis noſtrę pro hoc famulo tuo intẽde: rex noſter bone Ieſu cor eius illumina, & lætẽtur domine Ieſu anima ſerui tui, quia ſperat in te. Domine Ieſu ſemper exultet de te. Speret bone Ieſu hic famulus tuus in te, Domine Ieſu ſaluum fac ipſum ex omnibus perſequentibus eum, & libera illum. Vt quid bone Ieſu receſſiſti longe? Domine Ieſu Chriſte ne deſpicias ſeruum tuum in opportunitatibus & tribulatione. Secundum miſericordiam tuam domine Ieſu, animam ſerui tui viuifica, vt bone Ieſu nomini tuo pſallat in æuũ, Amẽ.

¶Oratio.

O Ieſu Chriſte domine deus noſter, ne in furore arguas ſeruum tuum, neq́ bone Ieſu in ira tua corripias illum. Exultet bone Ieſu in te ſalutari ſuo ſeruus tuus. Bone Ieſu libera eũ ab interitu dæmõis, Saluũ fac bone Ieſu ſeruum tuũ, quo-

quoniã ſpiritus eius deficit,& veritates tuę ab ani ma eius diminutæ ſunt. Vide domine Ieſu animã ſerui tui in obitu laborantem, & de manu pecca toris libera eam. Serua domine Ieſu animam ſer ui tui,&cuſtodi illam a generatiõe mala inæuum Amen. ❡Oratio.

O Ieſu Chriſte domine deus noſter animã huius famuli tui conſerua,quoniam ſperat in te:il-luſtra cor ei⁹,vt iubiloſe ad te veniat.Exultet bo ne Ieſu,cor ſerui tui moriẽtis in te:cãtet & pſallat tibi domino deo ſuo inæternum. Sub vmbra ala tum tuarum domine Ieſu Chriſte hunc famulum tuum protege a facie impioꝝ,qui illum affligunt. Vſqꝫ quo auertes faciem tuam ab eo? Salua do-mine ieſu Chriſte ex ore leonis animam huius fa-muli tui,& a co rnibus vnicornium bone Ieſu mi ſericorditer liber a eam, Amen. ❡Oratio.

O Ieſu Chriſte domine deus noſter anima huius famuli tui requieſcat in te,eſto illi nunc refu-gium & liberator. Exurge bone ieſu in adiutoriũ ſerui tui.Dæmonẽ pręueni &expelle,ne animam famuli tui rapere valeat.Sit bone ieſu nomen tuũ dulciſſimum benedictum,ex hoc nunc & vſqꝫ in ſeculũ. Voce noſtra bone ieſu,ad te pro ſeruo tuo clamamus:ſalua illius animam in hac hora. Sal uã fac dñe ieſu aĩam famuli tui,&libera eã bone Ieſu,qa deus eius es tu, Amen. ❡Oratio.

O Ieſu Chriſte domine deus noſter,aĩam huius ſerui tui ſaluã fac:vt de tua præſentia ſemp lætetur.Exultet in te bone ieſu ſeruus tuus:pſallat &cantet tibi in ęuum.Speret in te domine ieſu hic famulus tuus:eripe illũ ne pereat. Vias tuas dñe Ieſu ſeruo tuo oſtende:&ſemitas tuas edoce illũ.

Secundum miſericordiam tuam domine Ieſu miſerere ſeruo tuo:& propter bonitatem tuam animam illius illumina, Amen.

¶Oratio.

O Ieſu Chriſte domine deus noſter, humilitatē & laborem famuli tui vide:& omnia eius delicta dimitte. Exaudi bone Ieſu vocem noſtram quia pro anima ſerui tui ad te clamamus, Miſerere illi, & ſalua illum. Saluam fac animā famuli tui domine Ieſu,& de cælo benedic illi. Velociter bone Ieſu preces noſtras pro ſeruo tuo exaudi, qa illius ſpiritus deficere incipit. Secūdum miſericordiam tuam domine Ieſu aīam famuli tui viuifica vt ſanctæ fidei lumen iubiloſe cuſtodiat, Amen.

¶Oratio

O Ieſu Chriſte domine deus noſter iudica animæ huius ſerui tui nocentes, expugna ocyus impugnantes illam. Effunde bone Ieſu frameam tuam aduerſus illos, qui perſequuntur animā famuli tui: dic animæ eius, ſalus tua ego ſum. Salus domine Ieſu eſto animæ ſerui tui,& ei⁹ protector in omni tribulatione. Vide bone Ieſu afflictiōem famuli tui, ne ſileas, & ne diſcedas ab illo. Saluator animarum bone Ieſu , exurge in adiutorium ſerui tui, ne a te aſpectu dæmonis ſeparetur, Amē

¶Oratio.

O Ieſu Chriſte domine deus noſter, intende animæ famuli tui & libera illam,& propter terrorem inimici tuo ſplendore illuſtra illam. Exaudi bone Ieſu ſeruum tuum, quoniam benigna eſt miſericordia tua, ſecundum meritum gratiæ tuæ libera illum. Saluum fac bone Ieſu ſeruum tuum

illius

illius mentem tua gratia illumina. Vocem ſerui tui domine Ieſu exaudi in hac hora, & propter nomen ſanctum tuum protege illum. Salus electorum bone Ieſu tu es: lumine tuo lætifica animam famuli tui, vt ad te perueniat, Amen.

¶Oratio.

O Ieſu Chriſte domine deus noſter ſecundum miſericordiam tuam iudica ſeruum tuum, vt qui oderunt eum, non ſuper gaudeant illi. Exurge bone Ieſu adiuua ſeruum tuum, & propter nomen tuum redime eum. Salutaris noſter bone Ieſu, ad te conuerte ſeruũ tuum: & oſtende illi glorioſam faciem tuam. Veritatem & lucem tuam bone Ieſu emitte famulo tuo, & ipſæ illius animã adducãt. Spiritum tuum domine Ieſu infunde ſeruo tuo, vt viuat in æternum, Amen.

¶Oratio.

O Ieſu Chriſte domine deus noſter, ſuſceptor eſto famuli tui, & libera illum ab omni malo. Exurge bone Ieſu ſaluum fac ſeruum tuum vt non timeat dæmones circundantes animam eius Seruus tuus domine Ieſu anguſtiatur, ſubueni illi vt tua præſentia cõſoletur. Vide domine Ieſu tentatiões quas famulus tuus patitur, & ſuccurre illi ne pereat. Sentiat aĩa ſerui tui domine Ieſu auxilium gratiæ tuæ, & perpetuo gaudeat in te, Amen.

¶Oratio

O Ieſu Chriſte domine deus noſter, adiutor eſto famulo tuo, & lumen ſanctæ fidei illi infunde, vt læte veniat ad te. Exurge bone Ieſu in adiutoriũ famuli tui, exurge & ne repellas illum a te. Suſcipe domine Ieſu Chriſte animam ſerui tui & viuat; & non cõfundas illum ab expectatiõe ſua

Virtutum amator bone Ieſu, conuerte faciem tuam ad famulum tuum, & ab omni dolore libera illũ. Super ſeruũ tuũ dñe Ieſu deprecabilis eſto, & ſalua illum ab omi malo, Amen. ¶Oratio.

TE ſumma deus trinitas omnipotens æterne deus, qui es ſemper per omnia deus benedictus in ſecula, quem omnis ſpiritus laudat, ſuppliciter exoramus: quatenus per meritum illius ineffabilis & excellentiſſimæ charitatis, qua dilectiſſimus filius tuus dominus noſter ieſus Chriſtus homo fieri dignatus eſt, qua etiam pro ſalute noſtra vincula, opprobria, conuitia, flagella, alapas, coronam ſpineam, ac immaniſſimam mortem amoroſe paſſus eſt. Ac etiam per meritũ glorioſiſſimæ & beatiſſimæ virginis Mariæ & omnium ſanctorum, qui tibi ab initio mundi placuerunt. Nec non per virtutem clauium ſpiritualium quas clementiſſime bone ieſu eccleſiæ tuæ miniſtris tradidiſti, vt huic famulo tuo in extremis laboranti miſericorditer indulgere digneris omnia pctã ſua, quæ ab hora ſacri baptiſmatis vſq; ad pſens quoq; modo malitia, miſeria, ignorãtia ac fragilitate commiſit. Et ipſum per ſanctas indulgentias & abſolutiones ex theſauris tuæ immẽſæ charitatis indultas, reddere digneris in illa puritate, innocentia ac ſpirituali claritate: quas in baptiſmate donare dignatus es. Dignare etiam ſuauiſſime domine ieſu, ab omi aſpectu & terrore dæmonũ ipſum tueri: & propter glorioſi nominis tui honorem ipſum in conſpectu diuinæ maieſtatis tuæ gratum reddere: quatenus dulciſſime pater, ac amabiliſſime redemptor bone Ieſu, merito

omnium ſanctorum tuorum, & prçſertim ſacratiſſimæ paſſionis tuæ animam eius in vlnas ſanctæ charitatis tuæ clementer ſuſcipias, te perenni iubilo in cælorum beatiſſimo regno fruiturã, Amẽ.

¶Oratio.

DOmine deus omnipotens, qui trinus & vnus es, tua eximia cõpulſi charitate, te humiliter exoramus pro anima ſerui tui nunc in extremis laborantis, quam ſacratiſſime domine commendamus piiſſimæ omnipotentiæ tuæ, vt illam ab aſpectu & terrore dæmonum cuſtodias & tuearis, ne in deſperationem labatur, ne diffidentiæ tentationibus obnubiletur, ac præteritarum culparum recordatione maculetur. Exaudi nos domine glorioſe tuam ſuauiſſimam bonitatem interpellantes pro illa: & exaudi per orationes patriarcharum, per merita prophetarum, per ſuffragia apoſtolorum, per victoriam martyrum, per fidem confeſſorum, per caſtitatem virginum, per deuotam interceſſionem omnium qui tibi ab initio placuerunt. Suauiſſime domine ab iſtius anima expelle iactantiam, & compunctionem tribue: ſuperbiam minue, & perfice humilitatem. Fletum ſuſcita, & cor eius mollifica. Ab omnibus inſidijs inimici illam clementer libera, & in lumine fidei conſerua illam. Lumen gratiæ tuæ infunde illi, vt de omnibus peccatis veram contritionem obtineat. Clementiſſime domine omnia deſideria mala tolle ab ipſa, omnia diaboli tela ignea extingue. Dona illi lachrymas ex tuo ardenti affectu, quæ peccatorum ſuorum

diſſoluant vincula. Audi domine quæ petit, & celeriter exaudi. Si deſpicis, prorſus perit: ſi proſpicis, viuit. Si iuſtitiam reqris, ante te mortua fetet. Si cum miſericordia reſpexeris, ipſam peccatis fetentem de deſperationis barathro ſuſcitas. Quod in ea odis, longe fac ab ipſa, & ſpiritum tuæ ſpiritualis lætitiæ illi tribue. Bone Ieſu animæ eius parce, malis criminibus, & peccatis. Viſita illum infirmum, ægrotum cura, languidum ſana. Domine Ieſu da illi cor quod timeat te, ſenſum qui intelligat te, & oculos ſpirituales, qui videant te. Domine Ieſu miſerere illi, & de ſede maieſtatis tuæ clementer reſpice & animæ eius tenebras tui ſplendoris radio illumina. Clementiſſime domine Ieſu a te peccatorum eius remiſſionē humiliter petimus, a quo, & per quem, eſt omnis propitiatio. Sancta & immaculata virgo Maria domini noſtri Ieſu Chriſti mater, te obnixe deprecamur: quatenus pro anima huius ſerui tui interuenire digneris apud illum, cuius templum effici meruiſti. Sancte Michael, Sancte Gabriel, S. Raphael, Sancte angele cuſtos eius, cum omnibus choris angelorum, patriarcharum, prophetarum, apoſtolorum, martyrum, confeſſorum, ſacerdotum, leuitarum, eremitarum, doctorum, monachorum, virginum, omniumque iuſtorum per eximium domini noſtri Ieſu Chriſti amorem qui vos elegit, de cuius contemplatione gaudetis vos orare audemus, vt pro huius fratris noſtri anima ſupplicare dignemini, quatenus de diaboli faucibus, & de morte perpetua, liberari mereatur. Domine Ieſu perpetuam vitam ſecundū magnam miſericordiam tuam ei largire digneris.

O clementiſſime domine Ieſu, qui omnium miſereris, famulum tuum a tua miſericordia fieri alienum non patiaris: quatenus in ſacratiſſimæ paſſionis tuæ merito ab oībus peccatis ſuis abluatur, & tecū æternaliter in cælorum regno beatiſſimo glorietur. Amen.

¶Oratio.

O Maria beatiſſima, propter illius terroris commotionem, quo cor tuum contremuit quando filium tuum dulciſſimum dominum noſtrum Ieſum Chriſtum filium dei viui ab impijs captum, ligatum, ad ſupplicia tractum et ab omnibus derelictum audiſti. Adiuua nunc ſeruum tuum in extremis laborantem, quatenus de præteritis delictis veram contritionem habeat et dolorem. Et cor illius illuſtratum ſuperno ſplendore ſit in feruida penitentia: ne forte in hoc obitu ſuo, in occurſu aduerſarij paueat, aut in aduentu & aſpectu tremendi iudicis accuſante conſcientia contremiſcat. Sed potius precibus tuis interuenientibus ipſius faciem in iubilo videns delectetur. Amen.

¶Oratio.

O Virgo dulciſſima dei genetrix Maria, propter planctus & lachrymas quibus afficiebaris, quando filium tuum dominum noſtrum Ieſum Chriſtum filiū dei vidiſti præſidi p̄ſentari, ab iniquis innocentem accuſari, & opprijs affici. Impetra huic famulo tuo lachrymarum gratiam & ſacræ fidei indelebile lumen: quo offenſionis maculas abluere valeat. Et tu mater glorioſa eum nunc adiuua, ne Satanas ei illudere poſſit, ac diuerſis tentationibus pro libitu

ciens ad cæleſtia ſubleuetur. Ad quæ te deducente iubiloſe peruenire mereatur. Amen.

¶Oratio.

O Maria virgo ſanctiſſima, ob tormentũ & grauamen quod cor tuum ſuſtinuit, quando filium tuum ſanctiſſimum dñm noſtrũ Ieſum Chriſtum filium dei viui, præ dolore voce magna clamantem, te matrem dilectam Iohanni cõmendantem deficientemq; attendebas: ita vt nimio doloris gladio loqui non poſſes. Subueni o glorioſa domina famulo tuo nũc, quia lingua eius ad te inuocandam ſe mouere non poteſt, oculi eius lumine priuantur, aures eius ſurdeſcunt & obturantur, omneſq; vires ac ſenſus deficiunt. O pijſſima mater exaudi preces noſtras, quas ad aures tuę pietatis fundimus. Et ſubueni huic famulo tuo in hoc obitu ſuo, ac ſuauiſſ. filio tuo eius ſpm̃ cõmenda: quatenus tuo pio interuẽtu a terrorib⁹ & tormẽtis libera, ad deſideratã cæleſtis patrię requiẽ te comitãte iubiloſe puenire mereatur. Amẽ

¶Oratio.

O Maria virgo caſtiſſ. ob acerbi eiulatus plãctũ, quẽ de profundo pectoris erũpẽtem abſcõdere nõ valebas, qñ in amplexus filij tui ruebas: cuius genas ante nitentes & ora, mortis palloribus perfundi conſpiciebas. Auxiliare ſuauiſſima mater huic ſeruo tuo, quatenus in delictis cõmiſſis ſic doleat, vt aĩa eius mellifluis oſculis & amoroſis amplexibus, domini noſtri Ieſu Chriſti in cęlorum beatiſſimo regno digne valeat perfrui. Amen.

¶Oratio.

O Maria virgo glorioſiſſima, ob ſingultus et ſuſpiria indicibiliaq; lamenta, qbus affi-

ciebatur virgineum cor tuum, qñ cernebas filiũ tuum dominũ noſtrum Ieſum Chriſtum filiũ dei viui animæ tuæ vnicũ ſolatiũ ſepeliri. Adiuua o ſacratiſſ. mater, aĩam ſerui tui in hac lachrymarũ valle laborantẽ: vt cũ de corpore egreſſa fuerit, tuis ſuffragantibus meritis cũ coruſco charitatis lumine te concomitãte dño noſtro Ieſu Chriſto glorificanda a te præſentetur. Amen.

¶ Oratio.

O Maria virgo ſuauiſſ. huic ſeruo tuo morienti miſerere & orationẽ noſtram pro eo pia mater exaudi. Ad te glorioſiſſ. virgo Maria oramus pro famulo tuo. Mater ſacratiſſima nos orãtes pro eo velociter exaudi. Reſpice beatiſſima virgo Maria in ſeruum tuũ, & miſerere illi, quia glorioſa mater vnicus & pauper eſt. In pace tua ſuauiſſ. virgo maria huius famuli tui aĩa dormiat & requieſcat. Auribus glorioſa virgo Maria percipe verba orationis noſtræ pro famulo tuo, & intellige clamorem cordis noſtri pro eo beatiſſima mater. Amen. ¶ Oratio.

O Maria virgo piiſſima ſeruo tuo miſerere, qm̃ infirmus eſt. Aĩam eius ſuauiſſ. mater ſana, qa oĩa interiora eius cõturbata ſunt. Aĩam ſerui tui glorioſa virgo Maria de manu ſatanæ eripe. Conuertere pia mater & ſaluum fac illũ. Reſpice ſuauiſſ. virgo Maria inimicos ſerui tui, qm̃ multiplicati ſunt. Beatiſſ. mater adiuua illũ, ne pereat. In tua iuſtitia ſuauiſſima virgo Maria deduc famulum tuum propter inimicos eius, dirige in conſpectu tuo vias eius. Aĩa ſerui tui turbata eſt valde, & tu ſuauiſſ. mater ſalua illum ne cadat a via ſancta. Amen. ¶ Oratio.

O

Maria virgo ſacratiſſima adſis famulo tuo
O mater beatiſſima, adiuua illum ne pereat.
Auribus percipe glorioſa virgo Maria orationem noſtram pro famulo tuo, ne dæmon glorietur de eius perditione. Refugium eſto ſuauiſſima virgo Maria huic pauperculo morienti, & in hac horribili tribulatione eſto illi adiutrix. In lumine fidei glorioſiſſima virgo Maria animam ſerui tui lætifica, vt eius mens non moueatur a timore domini. A reſiſtētibus dexteræ tuæ ſuauiſſima virgo Maria animam ſerui tui cuſtodi, & præſentia tua conſolare illam. Amen. ¶Oratio.

Maria virgo miſericordias tuas cū famulo
O tuo moriēte mirifica, illū in te ſperantē saluū
fac. Aures tuas glorioſiſſima virgo Maria ad ſeruum tuum inclina, & affectum cordis illius exaudi: nam in tribulatione maxima verſatur. Reſpice ſuauiſſ. virgo Maria huius ſerui tui morientis anguſtias, & illum libera, & ad p̄ces nr̄as pro illo intende. In hac terribili aīaduerſiōe famuli tui glorioſiſſ. virgo Maria inuocamus te, q̄tenus ſuaui aſpectu tuo lætifices illū. Ad te ſuauiſſ. virgo Maria aīam ſerui tui trahe, nō erubeſcat, q̄m ſperat in te. amen. ¶Oratio.

Maria virgo beatiſſ. animā ſerui tui illūina
O & tn̄bras eius mentales tua prece depelle.
Ab inſurgentib. ī famulū tuū glorioſa virgo Maria libera eū, & a ſpū iniq̄ protege illū. Reſpice in ſeruū tuū moriētē ſuauiſſ. virgo Maria, & libera eū ne p̄eat. Imple clemētiſſ. virgo Mar. p̄ces nr̄as pro hoc famulo tuo, vt ſentiat q̄a tu es ſuauiſſ. mr̄ ei9. Auxiliū de cęlo glorioſa virgo Maria mitte ſeruo tuo, & de excelſo tuere illū. am̄ ¶Orō

deceptione aduerſarij illam erue. Amen.

¶Oratio.

O Maria virgo beatiſſima famulo tuo miſe rere, quoniam vndiq; conculcatur, & dæmon tota die impugnans tribulat animam ſerui tui. Glorioſa virgo Maria, fac eum de te exultare, vt delectetur in ſuauiſsimo filio tuo. Redde beatiſsima virgo Maria ſpiritualem lætitiam famulo tuo, & per te cor illius confirmetur in domino deo. Inclina glorioſa virgo Maria aurem tuam ad ſeruum tuum, quoniam inops & pauper eſt. Adiutrix eſto ſuauiſsima virgo Maria famulo tuo, adiuua illum ne in æternũ pereat. am̃.

¶ Oratio.

Maria virgo ſuauiſsima famulo tuo miſere re, quoniam in te confidit anima eius. Adiuua glorioſa virgo Maria ſeruum tuum, & ſaluus erit: meditetur ſemper in lege domini. Reſpice beatiſsima virgo Maria in ſeruum tuum, & miſerere illi. Da ſpirituale donum illi vt filius gratiæ ſit. In quacũq; hora glorioſa virgo Maria inuocauerimus te pro ſeruo tuo, velociter exaudi nos orantes pro illo, auribus percipe beatiſſima virgo Maria orationes noſtras pro famulo tuo, & intende ad deprecationem noſtram. amen.

¶Oratio.

O Maria virgo dulciſſima exultet ſeruus tuus in tua miſericordia, quoniam tu es ſuauiſſima peccatorum reſpiratio. Anima ſerui tui glorioſa virgo Maria exultet in te, non deſeras neq; deſpicias illum. Reſpice glorioſa virgo Maria afflictiones quas patitur anima ſerui tui, non derelinquas illum dæmoni tribulandum. In ſemi

tam

tam rectã glorioſiſſima virgo Maria animam famuli tui deducas, ne glorietur Satan contra illum: ad te glorioſa virgo Maria pie clamamus pro anima ſerui tui, vt tuo benigno foueat̃ præſidio. amen. ¶Oratio.

Maria virgo ſuauiſſima famulum tuum ab O omnibus anguſtijs quas patitur, libera, vt iubiletur cum omnibus ſanctis ad te: adhæreat glorioſa virgo Maria anima ſerui tui tibi, tu ſuſcipe illam, vt ſequat̃ te. Rocordare beatiſſima virgo Maria quia tu es aduocata miſerorum, & miſerere animæ famuli tui, vt ad iucunditatẽ cæleſtem peruenire valeat. In manibus tuis glorioſa virgo Maria animã famuli tui ſuſcipe clementer, vt exultet & lætetur de tua gloria, & ſaluatione ſua: ad te ſuauiſſima virgo Maria oramus pro anima famuli tui, vt per te præſentetur glorioſiſſimo filio domino noſtro Ieſu Chriſto perpetuo ſpiritualiter copulãda. amen. ¶Oratio.

Intemerata & in æternum benedicta virgo O Maria, totius anguſtiæ & miſeriæ adiutrix, famulo tuo ſuccurre dulciter, & tuã glorioſam faciem oſtende illi in hac vltima neceſſitate ſua, & omnes inimicos eius virtute ſuauiſſimi filij tui domini noſtri Ieſu Chriſti & ſanctæ crucis, diſperde, & a potente dracone infernali, & ab ei9 horribili viſione, & ab omni fraude malorum ſpirituum defende illum, & ex omni anguſtia libera eum, quatenus tecum cum beatis ſpiritibus domino deo in cælorum beatiſſimo regno ſpirituales perſoluat laudes. amen,

¶Ad ſanctum Michaelem archangelum oratio.

O Sancte

Sancte Michael archangele huic animæ ſuc-
O cure apud altiſſimum iudicem. O inuictiſſi-
me pugil, aſſiſte huic famulo in extremis la-
boranti, & cum potenter a dracone infernali de
fende, & a viſione fraudeq; malorum ſpirituum
Inſuper exoramus te præclarum ſigniferum, vt
in hac extrema hora vitæ ipſius, animã eius beni
gne ſuſcipias, ac ſuauiter in ſinum tuum recipias
illamq; in locum refrigerij lucis & pacis perdu-
cas, cum domino Ieſu æternaliter regnaturã. Am̃

¶Ad proprium angelum.

O Sancte angele dei, ab eodem huic famulo
in cuſtodẽ, in protectorẽ & gubernatorem
aſſignate, quas gratias poſſumus tibi dignas, vel
ipſe per ſe, vel nos pro illo tuis bñficijs agere? q a
tam multis periculis illũ præſeruaſti, tanto tem-
pore protexiſti, tantoq; tp̃e ei ſalutaria procura-
ſti? Profecto nullas poſſumus dignas: bñficia em̃
dei excedunt. Oramus tamen humiliter de oibus
huius infirmi negligentijs, irreuerentijs atq; ino-
bedientijs veniã illi, ſupplicantes, vt q tanto tp̃e
indefeſſus eius ſalutẽ procuraſti, in hac vltima ne
ceſſitate illũ nõ deſeras: ſed ab oĩ formidine, ab oĩ
puſillanimitate, ab oibus hoſtiũ inſidijs, ab oi tẽ-
tatiõe & ab oi malo illũ protegas ac liberes. Aſta
ei nunc fideliſſimus amicus & cuſtos, qa præter
te non habet alium q ſui curã gerat, qui ſe defen-
dat, quive ſuã zelet ſalutẽ. Non illum deſeras do
nec reconciliatũ deo offeras in mia, & non in iu-
dicio. Eia cuſtos oĩm fideliſſime, lucrer nunc p te
Chrs hanc animã, a qua non ceſſes donec cõpun
cta, contrita, atq; a deo in ſui grãm recepta con-
firmetur. Qui ſit bñdictus in ſecula, amen.

Commẽ

¶Commendatio ad omnes ſanctos.

COmmendamus te frater chariſſime omnipotenti deo, cuius creatura es, vt cũ humanitatis debitum morte interueniente perſolueris, ad creatorem tuum, qui te de limo formauit, reuertaris. Et de corpore egrediẽte anima tua ſplendidus angelorum chorus occurrat. Patriarcharum cuneus & prophetarum numerus ſuauiſſimo modulamine tibi occurrat. Iudex apoſtolorum ſenatus tibi blandus exiſtat. Candidatorũ tibi martyrum exercitus iubiloſo concentu obuiet. Liliata rutilantium confeſſorum turma te læ tanter excipiat. Iubilantium te virginum chorus ſuſcipiat, & beatæ quietis in ſinu patriarcharum tibi ſuauis amplexus appareat, qui inter aſſiſtentes ſibi iugiter te intereſſe faciant, ignores omnino quod horret in tenebris, quod ſtridet in flãmis, quod cruciat in tormentis. Cedat tibi deterrimus Satanas cum ſatellitibus ſuis, in aduentu tuo te comitantibus angelis contremiſcat, atq; in æternæ noctis chaos diffugiat. Exurgat deus, & diſſipentur inimici eius, & fugiant a facie eius qui oderũt eum. Confundantur igitur & erubeſcant cõtra te legiones tartareæ & miniſtri Satanæ: iter tuum deducente te angelo bono impedire non valeant. Ab omni cruciatu dominus Ieſus Chriſtus te liberet, qui amoroſe pro te mortuus eſt. Dominus Ieſus Chriſtus dei viui filius, ſaluator & redemptor tuus intra ſancta paradyſi & amena loca te conſtituat. Et ille ſuauiſſimus paſtor inter oues ſuas te locans agnoſcat, complectatur & nutriat. Ille amãtiſſimus pater ſui ſacratiſſimi ſanguinis pretio ab omnibus peccatis quę commiſiſti malitia, miſeria

miſeria, fragilitate & ignorantia, mortaliter & venialiter, te benigne abſoluat, atq; cum electis ſuis ad dexteram ſuam perenni iubilo fruiturum te conſtituat: quatenus pijſſimum redemptorem tuum facie ad faciē videns, & pn̄s ſemper aſſiſtens beatis oculis glorioſa viſione potiaris donec glorioſo corpore tuo reaſſumpto ſpūali, eſſentiali & accidentali præmio cum beatiſſ. ſpiritib. læteris perenni æuo. Proficiſcere nunc aīa Chr̄iana de hoc miſero mundo in noīe pr̄is oīpotentis, q te creauit: in noīe dn̄i noſtri Ieſu Chriſti, qui pro te amoroſe paſsus eſt: in noīe ſpiritus ſancti, & in te gratioſe fuſus eſt. Occurrant tibi & ſuccurrāt ſancti angeli & oīs chorus angelorum. Subueniant tibi pr̄iarchæ in lumine fidei ſuæ, prophetæ in ſplēdore ſpei ſuæ, apoſtoli in fulgore eximiæ charitatis, martyres in manſuetiſsima patientia, confeſſores in humili obedientia, virgines in lucida mūditia, monachi in clara humilitate, eremitæ in ſyncera auſteritate, & omnes ſancti & ſanctæ dei in plena virtutum conſummatione. Adiuuēt omnes orationes ſanctorum, vt in pace & luce ſit locus tuus, & habitatio tua in cæleſti Ieruſalem per æterna ſecula ſeculorum. amen.

¶Iſtis cum feruentiſsima deuotione cōpletis, legatur paſsionis textus ex quatuor euāgeliſtis collectus, aut hæc eadem reſumantur, ita vt ſemper vel pia lectio vel feruēs orō apd agonizātes fiat.

¶Commendatio & exercitium, quo infirmus ſeipſum ſuſpirijs atq; gemitibus (quia aliud vix poteſt) deo reſignet atq; cōmendet, & vt eidem coniungi mereatur feruenter deſideret.

¶Oblatio Chriſti & meritorum eius ad patrem.

OMnipotens clementiſſime pater, omnes penas & dolores, opprobria, verbera & conuitia, omnes aduerſitates, incommoda & labores vnigeniti tui Ieſu Chriſti, agni immaculati, quę in corpore ſuo ſuſtinuit propter me oẽs etiam actus & ſingula membra eius propter me afflicta, ſanginẽ eius propter me fuſum, & pedibus conculcatũ, animam quoq; eius nobiliſſimam & piĳſſimam propter me a dilecto corpore ſeparatam, virtutes etiam & merita eius infinita Item vires animæ & corporis eius, & omnia in eo vitalia propter me in mortem tradita, & nihilominus inſeparabiliter diuinitati vnita: imo Chriſtum totum, benedictum filium tuum, deum & hominem, omnipotentem & infirmum, deſpectum & glorioſum, miracula facientem & in cruce pendentem, tibi offero expiationem & ſatisfactionem omnium peccatorum meorum atq; totius mundi, & in mortificationem atq; extinctionem malarum omnium paſſionum, affectionum ac vitiorum meorum, in ſuppletionem omnium negligentiarum mearum, & in laudem & gratiarum actionem omnium beneficiorum tuorum. Deus propiti⁹ eſto mihi miſerrimo peccatori propter illum. Miſerere mei ob amorem Ieſu Chriſti dilecti filĳ tui. Amen.

¶Alia ad filium.

O Amator fideliſſime, miſericordiſſime dñe Ieſu Chriſte, da mihi vt ex corde & animo ſentiam quod dico: Quemadmodum deſiderat ceruus ad fontes aquarũ, ita deſiderat anima mea ad te deus, Elegi abiectus eſſe in domo

dei

dei mei magis quam habitare in tabernaculis pec catorum. Beati qui habitant in domo tua domine, in ſecula ſeculorum laudabunt te. Sitiuit anima mea ad te deus, quando veniam, & apparebo ante faciem tuã? Quare triſtis es anima mea, & quare conturbas me? Spera in deo, quoniam adhuc confitebor illi, ſalutare vultus mei, & deus meus. Illuſtra faciẽ tuã ſuper ſeruum tuum, ſaluũ me fac in miſericordia tua domine, non confundar in æternum, quoniam inuocaui te. Deus ne elongeris a me, deus meus in auxiliũ meum reſpice. Tibi derelictus eſt pauper, orphano tu eris adiutor. Tu es refugium a tribulatione quę circundedit me, exultatio mea, erue me a circundantibus me. Intende in adiutorium meum domine deus ſalutis meæ. Quoniam fortitudo mea & refugium meum es tu, adiutor meus & protector meus. Ne igitur derelinquas me, neque deſpicias me deus ſalutaris meus. Ecce venio ad te, quem deſpexi, & offendi deus meus, quia miſericordia tua plena eſt omnis terra. Ad miſericordiſſimum igitur te patrem confugio. Suſcipe me ſecũdum eloquium tuum, (quo dicis: Nolo mortem peccatoris,) & viuam, & non confundas me ab expectatione mea. Pro vita tpali non rogo deus meus, ſed te q es vita æterna in aĩam meã inuoco Heu dulcis amator, heu dñe deus me⁹ ꝙ vnq̃ offendi te, ꝙ tuas inſpiratiões & monita neglexi, ꝙ vnquam aliud præter te aut extra te amaui, pro hoc doleo domine deus, atq; vtinam des mihi, vt ex toto corde meo doleã & lugeã per omnia momenta vitæ meæ. Vtinam omnes ſanguinis mei guttas cum lachrymis præ dolore & amore in

ſuauiſſimum cor tuũ tibi fundere & offerre poſſem. ¶ Dulcis Ieſu, neque vitam, neq; mortem ſed tuum beneplacitum deſidero & expecto, fiat mihi ſecundum voluntatem tuam. Si vis vt moriar dulcis Ieſu, ſuſcipe ſpiritum meum: et licet ad veſperam venerim omnium nouiſſimus, da mihi vt tecum & in te requiem accipiam ſempiternam: ſi vero vis vt diutius viuam dulcis Ieſu, hoc propono, & pro hoc gratiæ tuæ ſuffragium rogo, reliquum vitæ meę corrigere, atque in holocauſtũ tibi totum offerre in gloriam tuam, & ſecundum beneplacitum tuum. O deſiderabiliſſime Ieſu, quia vitam meam in peccatis conſumpſi ad contumeliam nominis tui glorioſi, nec tibi hactenus ſeruire cepi: da mihi vt vel nunc perfecte incipiã, & omnes vires animæ & corporis mei, omneq; reſiduum tempus mihi abs te cõcedẽdum, in gloriam & ſecundũ optimam ac perfectiſſimã voluntatem tuam expendam. ¶ Miſericordiſſime Ieſu, adeſto mihi propitius in his penis ac miſerijs quibus teneor: & ſi quæ grauiores ſuper me venerint, quia & grauiora & grauiſſima commerui peccatis meis, fac vt patientiſſime tolerem Dulcis Ieſu, ſi nihil vnquã deliquiſſem, aut nihil mali apud te commeruiſſem, nihilominus ad gloriam tuam & in tui amorem ac beneplacitũ, in has & in quaslibet alias penas me tibi pro tua voluntate offero atque reſigno, non in mea virtute, ſed in miſericordiarum tuarum multitudine quibus innitor, & quas inuoco, vt fragilitatẽ carnis meæ, puſillanimitatem, ac inſtabilitatem ſpiritus mei tua virtute erigas, longanimitate cõfortes ac patientia robores, vt nulla aduerſitate

aut ten-

aut tentatione victus ſuccumbam, nulla puſilla nimitate deficiam: ſed amoris tui æſtuantiſſimo incendio abſorptus, ad te ſolum ſuſpirem, ad te ſitienti corde anhelem, te ſolum cogitem, te ſolum deſiderem, & mundum cum vniuerſis quæ in eo ſunt relinquam, faſtidiam & contemnam: tibi vero pro omnibus & lætis & triſtibus ex toto corde gratias agam.

¶ Amabiliſſime Ieſu, te eligo, te opto, te deſidero, tibi occurro, atq; omni quod tu non es, abrenuntio: quicquid vis, volo: quicquid non vis, nolo: quicquid execraris, auerſor. Et ſi aliud huic voluntati contrarium mihi vnquam inciderit, rogo te deus meus, non imputes mihi: neq; ſecundum illam, ſed ſecundum hanc animi mei electionem iudices me. Quia & omnibus quæ nolle debeo, contradico: & ſi etiam (quod miſericordia tua auertat) poſt hac victus cõſentirẽ, nunc tamẽ execror.

¶ Amabiliſſime Ieſu, ſi tibi placet & ad gloriam tuam fuerit, da mihi in hac vita a peccatis & penis omnibus (in quæ poſt mortem alio qui venire deberem, aut quibus obnoxius eſſem) præſeruari vt animam meam per manus miſericordiæ tuæ immediate de hac vita & gaudia recipias ſempiterna.

¶ Domine Ieſu Chriſte ſuſcipe ſpiritum meum, &c.

¶ PROTESTATIO SEV TESTAmentum quoddam Chriſtiano cuilibet iam iam morituro vel dictu vel cogitatu non inutile.

IN nomine patris & filij & ſpiritusſancti. Ego N. infelix peccator, redẽptus precioſiſſimo ſanguine dñi noſtri Ieſu Chri, idq; p magnã ipſius

erga me dilectionem, non meum meritum, fateor & agnoſco publice vel chirographo hoc, vel verbis meis coram omnipotente deo, coram omnium qui in cælo ſunt exercitu, coramque vobis quotquot hic vt teſtes (ſi res exegerit,) circumſtatis, quod ego ſum ac mori volo vere obediens ſanctæ eccleſiæ catholicæ filius, quemadmodum ſyncere Chriſtianum decet. Credocꝫ & fateor generatim omnes & ſingulas partes ſeu articulos fidei Chriſtianæ, quibus credendis vnuſquiſque Chriſtifidelis obnoxius eſt, p̄cipue vniuerſas particulas in duodecim articulis fidei Chriſtianę, vel aperte expreſſas, vel rationabiliter incluſas, ſecundum quod a ſpiritu ſancto per duodecim apoſtolos veritate euangelica nobis traditi ſunt. Ad hæc credo & adhæreo illorum interpretationibus ſiue declarationibus, non quorumuis aut quibuſuis: ſed ijs quę per ſanctos patres æditæ, a ſanctiſſimis Concilijs receptæ, admiſſæ, approbatæ confirmatęcꝫ ſunt. Et vt breuiter dicam: credo quicquid vere Chriſtianus credere debet. In hac tam immobili tamque firma fide gaudeo ego ex toto corde mori, tenens ac offerens hanc ſcripturam in manibus meis tanquam munitiſſimum & inuictiſſimum aduerſus omnes inſultus, inſidias ac fraudes diaboli ſcutum. Et ſi (quod deus auertat,) fieret, vt ego impugnatione diaboli aut violentia ægritudinis quicquam aduerſus prædicta cogitarē, loquerer, facerē, aut in aliquid perfidiæ, diffidentiæ, ſeu deſperationis caderem, hoc qualecunque futurum eſſet, reuoco hic nunc in veſtra omnium præſentia, tamque irritum facio, q̄ facerem

rem ſi compos mētis eſſem. Propter hoc appello vos omes quicunq; hic præſentes eſtis, teq; ſancte angele, cuius cuſtodiæ ego traditus ſum, vt huius proteſtationis coram omnipotēte iudice teſtimonium feratis. Quod vero in me eſt, ignoſco & remitto omnes iniurias mihi quomodocunq; irrogatas, idipſum petens mihi fieri ab his q̊s vel verbis vel factis vnquam offendi. Petoq; & ex toto corde deſidero particeps fieri omnium bonorum operum, quæ a ſanctis hominibus per totam eccleſiam vel facta ſunt hactenus, vel adhuc fient: præcipue autem amariſſimæ paſſionis & innocētiſſimæ mortis domini noſtri Ieſu CHRISTI. Et mea naturalis ac voluntaria mors, ſtet pro omnibus peccatis meis. Atq; vtinam neq; contra deum, neq; contra leges eius, neq; contra ſuperiores, neq; cōtra proximum aut meipſum vnquam peccaſſem. Proſtremo gratias ago omnipotenti deo pro omnibus beneficijs ipſius mihi exhibitis commendoq; corpus & animam in manus eius & in amaritudinem paſſiōis dñi noſtri Ieſu Chri, cui laus & honor & dignitas in ꝑpetuum, Amen.

¶Exemplum, quid in extremo puncto agonizantis ſit ab aliquo deuoto viro attentiſſime peragendum.

FVit quidam papa, qui dum in extremū veniſſet, interrogabat ſacellanum ſuum virū idoneum & deuotum, quem plurimum diligebat, quibus ſuffragijs poſt mortem eum vellet apd̄ deū iuuare. Qui rn̄dit, ꝙ omibus modis q̄bus poſſet & quæcunq; iuberet pro ſalute animæ ſuæ

 facere

facere vellet. Tunc papa ait:Non peto aliud a te, ſubſidium,niſi dum videris me in agonia poſitū, orationem dominicam pro me tribus vicibus dicas.Qui ſe hoc libenter facturū promiſit.Ad quē papa:Cum primū Pater noſter,dixeris:Dic in honore agoniæ Ieſu Chriſti:obſecrans,vt multitudinem ſui ſudoris ſanguinei quem præ timore anguſtiæ ſuæ pro nobis copioſiſſime effudit,contra multitudinem peccatorum meorum ſuo patri offerre dignetur:pro omnibus anguſtijs quas peccatis meis exigentibus merui. Cum ſecūdum Pater noſter,dixeris:Dic in honorę omnium paſſionum &amaritudinum Ieſu Chriſti quas in cruce ſuſtinuit,maxime in illa hora quando anima eius ſanctiſſima de ſuo corpe ſacratiſſima eſt egreſſa vt eas patri ſuo offerre & obtendere dignetur,cōtra omnes penas &paſſiones quas pro peccatis meis me meruiſſe pertimeſco. Cum tertium Pater noſter,dixeris:Dic in honorem ineffabilis charitatis Ieſu Chriſti,quæ ipſum de cælis ad terram ad tollerantias omnium harum paſſionū traxit,vt hac charitate me ſaluare & cælos mihi aperire dignetur: q̄ meis meritis ſaluari neq̄o, ac cæleſte regnū obtinere.His dictis,promiſit ſacellanus hæc omnia libentiſſime ſe facturꝫ:quod &fecit cū diligētia &deuotione,quibus potuit.Papa moritur,& poſt mortē ſacellano ſe ſplendidum atq; coruſcātē nimis oſtendēs,immēſas grates ſibi referebat, dicēs abſq; omni pena ſe fore liberatū.Nam poſt primum Pater noſter,inquit, Ieſus Chriſtus ſudorem ſuum ſanguineū pro me oſtendens, omnē meam propulſauit anguſtiā.Poſt ſecundū Pater noſter,amaritudine omniū paſſionū ſuarꝫ omnia

peccata

peccata vt nubem deleuit. Poſt tertium Pater noſter, per charitatē ſuam cęlum reſerauit meq; cum gaudio introduxit. Propter hanc reuelationē, quā ꝑdictus ſacellanus multis referebat, in pluribus locis mos inoleuit, vt idem prædictus modus orādi apud moriētes deuote ſeruetur: ſub ſpe certiſſima ꝙ ipſa oratio valeat hoīem a dęmonibus liberare peccata diluere, & cæleſte regnum aperire, auxilio dñi noſtri Ieſu Chriſti. ¶Exercitium practicum huius exempli. Ad primum Pater noſter.

Kyrieeleeſon. Chriſteeleeſon. Kyrieeleeſon. Pater noſter.

SAluator mundi ſalua nos: qui per crucē tuam & ſanguinē tuum redemiſti nos, auxiliare nobis, te deprecamur deus noſter ¶Oratio.

DOmine Ieſu Chriſte per agoniā tuam ſanctiſſimam & oratiōem, qua oraſti pro nobis in monte oliueti, quando factus eſt ſudor tuus ſicut guttæ ſanguinis decurrentis in terrā obſecro te, vt multitudinem ſudoris tui ſanguineis quem præ timoris anguſtia copioſiſſime pro nob̄ effudiſti, offerre & obtēdere digneris deo patri omnipotenti contra multitudinē omniū peccatoꝝ huius famuli tui. N. & libera eū in hac hora mortis ſuę ab oībus penis & anguſtijs ſuis, q̄s pro pct̄is ſuis ſe timet meruiſſe. Qui viuis & regnas, &c.

¶Ad ſcd̄m Pater noſter: Kyrieeleeſon. Chriſte eleeſon. Kyrieeleeſon. ¶Domine miſerere nobis Pater noſter. Aue Maria.

SANctifica nos dñe ſignaculo ſanctæ crucis, vt fiat nob̄ obſtaculū cōtra ſæua iacula oīm inimicoꝝ noſtroꝝ: defende nos dñe ꝑ lignū ſanctum & per preciū iuſti ſanguinis tui, quo nos redemiſti. ¶Oratio.

 Domi

DOmine Ieſu Chriſte, qui pro nobis mori dignatus es in cruce, obſecro te vt amaritudines oim paſſionũ tuarꝫ quas pro nobis miſeris peccatoribus ſuſtinuiſti in cruce, qñ ſanctiſſima anima tua egreſſa eſt de corpore tuo, offerre & obtendere digneris deo patri omnipotenti pro anima huius famuli tui. N. & libera eam i hac hora exitus ſui ab oĩbus penis & paſſionibus quas pro pc̃tis ſuis ſe timet meruiſſe. Qui cum patre & ſpiritu ſancto viuis. ¶ Ad tertium Pater noſter Kyrieeleeſon. Chriſteeleeſon. Kyrieeleeſon.

¶ Dñe miſerere nobis. Pater nr̃. Aue Maria.

PRotege. Salua. Benedic. Saluifica. & ſanctifica dñe hunc famulũ tuũ. N. per ſignũ ſanctę crucis. morbos auerte corpis & aĩæ Hoc cõtra ſignũ nullũ ſtet periculum. ¶ Oratio.

O Domine Ieſu Chriſte, qui per os prophetæ tui dixiſti: In charitate perpetua dilexi te, ideo attraxi te mihi miſerans tui. Obſecro te, vt eandem charitatem tuam quæ te de cælis in terram ad tolerantias oim paſſiõum tuarꝫ traxit offerre & obtendere digneris deo patri oĩpotẽti contra oẽs penas & paſſiones huius famuli tui. N. quas pro pc̃tis ſuis ſe timet meruiſſe. Salua animã eius in hac hora exitus ſui. Aperi ei ianuã vitæ & fac eam gaudere cum ſc̃tis tuis in gloria. Qui viuis & regnas, &c.

¶ Concluſio huius exercitij. ¶ Oratio.

DOmine Ieſu Chriſte, qui redemiſti nos pretioſo ſanguine tuo: ſcribe in animã famuli tui. N. tua pretioſa vulnera ſanguine tuo, vt diſcat in eis legere tuum dolorem contra oẽs

dolores & penas, quas pro peccatis ſuis ſe timet meruiſſe: amorem tuum, vt vniatur tibi amore in uincibili, quo a te & omnibus electis tuis nunquã poſſit in perpetuum ſeparari. Fac eam domine Ieſu Chriſte participem ſacratiſſimæ incarnationis paſſionis, glorioſiſſimæ reſurrectionis, & aſcenſionis tuæ mirabiliſſimæ. Fac eam domine participem ſacratiſſimorum myſteriorum & ſacramẽtorum tuorum. Fac eam domine participem omnium orationum & beneficiorum quæ fiunt in eccleſia tua ſancta. Et fac eam participem omnium benedictionum, gratiarum, meritorũ & gaudiorum omnium electorum tuorum, qui tibi placuerunt ab initio mundi: & concede ei, vt cum his omnibus in conſpectu tuo gaudeat in æternum.

¶Exercitia quædam Miſſæ & orationes piæ iuxta ac deuotæ, quibus animæ iuuari commode poſſunt poſt mortem.

VAlde gratum eſt deo (prout ipſe cuidam deuotæ virgini Gertrudi ſiue Truthæ nomine reuelare dignatus eſt) vt animas electorum ſuorum orationibus miſſis ieiunijs eleemoſynis & alijs pijs exercitijs a penis liberemus in qbus exigente iuſtitia ſua eas detinere cogitur. Vnde quoties aliquam animam ita liberamus, hoc adeo acceptum eſt illi quaſi ipſum dominum ex captiuitate redemiſſemus. Et hoc integre reſtituit nobis tempore opportuno quando in ſinũ noſtrum oratio noſtra reuertetur. Vnde cum hæc virgo omnia defuncti cuiuſdam peccata ſuper ſe accepiſſet, & quicquid boni per eam dominus vnquã operatus eſt aut operari dignabitur in vnione

meritoꝝ

meritorum Chriſti ex charitate animæ defuncti contuliſſet, mox liberabatur a penis. Cumq́ſe iã omnibus bonis nudatam cauſaretur, dominus reſpondit. Quicunq; ex fraterna charitate & humilitate ad ſuccurrendum alijs, ſuis cedit ſpiritualibus bonis ille ſuſcipitur in abyſſum deitatis meę & acquirit pro illis meipſum ſummum bonum & deum multo abundantius quam illi qui ad exitus riuulorum paſcuntur proprijs videlicet operibus nimium fidentes. Et talis homo non amittit quod offert ſed pro charitate duplicatum illud recipit a domino cum benedictione. Et quicunque pro defunctis orauerit fit particeps omnium bonorum quæ fiunt per eccleſiam pro illo defuncto

¶Quadam vice dominus ad quemlibet verſum pſalterij per Conuentum pro defunctis lecti aſſignauit tres animas ex penis liberandas. Verũ incomparabiliter efficatius & plures liberantur per ſecretos & familiares amicos dei quando puro corde ardenti affectu diuini amoris in deũ feruntur & pro eis orant ac ſeipſos deo offerunt.

¶Inter omnia exercitia pro defunctis, ſupremum tenet locum oblatio corporis & ſanguinis dñi in miſſa cum toto theſauro meritorum Chriſti, & efficatiſſime iuuat corde deuoto & feruenti celebrare vel audire miſſas plures pro eis.

¶Sub ſingulis miſſis ad eleuatiõem hoſtiæ dic domine Ieſu hanc hoſtiam offero tibi cum omni amore merito & exercitio ſanctiſſimi cordis & corporis tui & cum omni pena paſſione & anguſtia triſtiſſimę animæ tuæ pro ſuppletione omnium negligentiarum & emendatione omniũ peccatorum illius pro quo deſidero.

Dulciſſi

¶Dulciſſime domine Ieſu hanc hoſtiam offe-ro tibi ex parte & affectu omnium cæleſtium ter reſtrium & infernorum vt deſideratam nobis tuę propitiationis abundantiam multiplicatis inter ceſſoribus largiaris. ¶Dulciſſime Ieſu cum hac hoſtia offero tibi in vnione meritorum tuorũ qc-quid boni per te egi vel agam in vno menſe vel anno vel toto tempore vitæ meę pro illa anima.

¶Dulciſſime Ieſu ego offero me paratum ad laudem tuam ſuſtinere per gratiam tuam in cor pore & anima mea quaſcunq; penas & dolores tibi placuerit ſup me mittere vel permittere pro illius liberatione. ¶In feſtis rogetur dominus vt ad honorem ſuæ ſanctiſſimę natiuitatis, reſur rectionis & cæ. animas liberet. Similiter in feſtis ſanctoꝶ rogentur ſancti v t ſuis precibus eas iu-uent. ¶Pſalterium diſtinctum per Aue Maria velut floribus ornatũ offeratur matri miſericor-diæ vt ipſa illud cum ſuis ſanctiſſimis meritis & precibus offerat filio ſuo. ¶Multum iuuat lege re pro defuncto tot miſſas de ſanctiſſima Trini-tate vel de paſſione dñi quot annorum fuit il-le pro quo oratur. Vel tot oratiunculas ſequen-tes quod diebus vixit. Ex quo omnia per quem omnia in quo omnia ipſi gloria in ſecula.

O Pater amantiſſime pro ſuppletione omniũ negligentiarum & emendatione omnium peccatorum meorum vel illius animæ offero ti-bi ſanctiſſimam vitam & acerbiſſimam paſſi-onem filij tui quibus ex magna charitate pro no bis ſatiſfacere dignatus eſt. Offero tibi etiam o-mnium electorum tuorum merita & cor meum abſtractum ab omni creatura ad proficiendum

in corpore & anima tuam ſanctiſſimam volun tatem. Et hæc oratiuncula eſt miræ & ineffabilis virtutis & deberet innũeris vicibus replicari pro ſeipſo vel pro aliis, Aut. 225. vicibus loco om̃ium membrorum ſuorum. ¶ Valde etiam iuuat legere quinq; pater noſter & v. Aue Mar. ad quinq; vulnera Chriſti vel ſtando expanſis brachiis coram imagine crucifixi ſicut Chr̃s in cruce ſtetit.

¶ Oratio dominica pro defunctis ſalubriter dicenda, aut etiam pro viuis mutatis mutandis ex Reuelat. Mechtildis.

PATER noſter qui es in cælis, Ignoſce illi vel illis defunctis quod te tam pium patrẽ ſuum qui eos in filios adoptaſti, debita reuerentia non coluerunt nec dilexerunt. Verum ſæpius offenderunt & a corde ſuo in quo regnare debueras eiecerunt. Suſcipiens in vinone amoroſæ penitentiæ quam innocens filius tuus eorum frater pro eis ſoluit, amorem cordis ipſius cum honore quem tibi in ſua humanitate exhibuit in remiſſionem peccatorum eorum. ¶ Sanctificetur nomen tuum. In ſuppletionem negligentiæ ſuæ qua nomen tuum benedictum nunquam digne venerati ſunt ſed ſæpe in vanũ aſſumpſerũt & ſctõ nomine Chriſtiano ſeſe indignos fecerunt. Et ſuſcipe illam perfectiſſimam ſanctitatẽ filii tui q̃ tuũ benedictum nomen prædicando extulit & in omnibus operibus ſuis honorificauit. ¶ Adueniat regnum tuum & ignoſce illis quod regnũ tuũ imo teipſum deum in quo ſolo gaudium ver℞ & requies ſempiterna eſt nunquam feruenter deſiderauerunt aut quęſierunt ſuſcipiens ſanctiſſimum deſiderium amantiſſimi filii qui eos ſui regni voluit

eſſe

eſſe conſortes & cohæredes pro omni torpore quē in tuo ſeruitio admiſerunt. ¶ Fiat voluntas tua ſicut in cælo & in terra. Ignoſce illis quod voluntatem tuam ſuæ non prætulerūt voluntati nec eam in omnibus dilexerūt. Suſcipiens vnionem & obedientiam promptiſſimam dulciſſimi cordis filij tui qua tibi obediuit vſq; ad mortem. In emendationem totius inobediētiæ ipſorum. ¶ Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie. Et ignoſce illis quod nobiliſſimum filij tui ſacramentum eis adeo vtile, nunquam congruo deſiderio neq; amore ſumpſerunt & multi ſeſe illo indignos fecerūt aut illud ſumere omiſerūt. Et ſuſcipe illū feruentiſſimum affectū & ineffabile deſiderium ꝑ magnamq; ſanctitatem & amorem filij tui quo hoc eximiæ dilectionis ſuæ pignus nobis reliquit Et dimitte nobis debita noſtra ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris, dimitte & illis omnia peccata ſua quæ per ſeptem criminalia vicia & ex illis prodeuntia commiſerūt. Et quod in ſe peccantibus nō dimiſerūt nec inimicos ſuos dilexerūt ex cordibus ſuis. Suſcipiēs charitatiuā filij tui orationē q̄ pro crucifixoribus ſuis fudit in cruce. ¶ Et ne nos inducas ī tētationē dimitte & ills q̄d vicijs & concupiſcentijs ſuis non reſtiterūt ſed toties hoſti carni & mūdo cōſenſum præbuerūt. Suſcipiēs glorioſam victoriā filij tui q̄ mūdū et diabolū ſuperauit cū tota conuerſatiōe eius ſanctiſſ. ac vniuerſis laborib. & paſſionib. ſuis in ablutionē ſcelerꝫ ſuorꝫ. ¶ Sed libera nos a malo. Libera et eos ab oībus malis & penis & ꝑduc eos ad regnū felicitatis æternæ ꝑmeritū amoroſæ mortis filij tui q̄ pro nr̄is delictis ſatiſfacere dignatus eſt. A. ¶ In hoc verbo, fiat v. tua, fiat ſpecialis memoria

pro religioſis qui voluntatem propriam ſemel dño oblatam reſumunt deoq; & ſuperioribus raro conformare volunt. Ideo poſt mortem acerbiſſima pena mulctandę.

Aue ab omni ve puriſſima Maria cælum et terram illuminans gratia plene replens omnes te diligentes: dominus tecum in te deus homo ſanctus: benedicta tu in mulieribus ſupra omnes creaturas exaltata: & benedictus fructus ventris tui Ieſus Chriſtus ſplendor paternæ gloriæ & figura ſubſtantiæ eius.

AVe, libera animas illas ex omni miſeria maria, illumīa tenebras earum, gratia plena, impetra eis gloriæ plenitudinem, benedicta tu in mulieribus, vt te ſemper benedicant: & benedictus fructus ventris tui Ieſus Chriſtus vt ipſum collaudēt ament & glorificent imperpetuum ſuper omnia. Amen.

Gratiarum actio ad crucifixū.

VVLneri dulciſſimi cordis Ieſu tria oſcula infige dicens. Gratias tibi ago pijſſime Ieſu pro omni amore et beneficijs quę ex corde tuo effluxerunt effluunt & effluent in me & in omnes electos. ¶ Ad dexteram: Gratias tibi ago ſanctiſſima manus, quia tu es collatrix & cooperatrix omnium bonorum noſtrorum. ¶ Ad ſiniſtram: Gratias tibi ago, quia in te ſemper tutum refugium inuenimus in omni tribulatioāe. ¶ Ad faciem: Gratias tibi pro paterna prouidētia qua nos per proſpera & aduerſa ſemꝑ direxiſti ad ſalutem. ¶ Ad pedem dextrum. ¶ Gratias tibi pro feruenti deſiderio quo omnibus diebus vitæ tuæ poſt nos cucurriſti ſitiēdo noſtram ſalutem. ¶ Ad

ſiniſtrum

ſiniſtrum:Grās ago tibi dulce vulnus q̄d hic ſem per inuenimus remiſſionem peccatorū noſtrorū.

¶Pro indulgentia omnium pecca-
catorum ad crucifixum.

O Sculando vulnus ſiniſtri pedis dic:Dulciſſime Ieſu per plenariam ſatiſfactionem q̄ pro meis peccatis moriens patri obtuliſti indulge mihi ſeu illi animę quicquid peccaui per cogitationes & deſideria praua. ¶Ad vulnus dextri pedis:Benigniſſime Ieſu per amorem quo noſtros defectus ſupplere veniſti ſuppleas quęſo pro illa anima quicquid in bonis cogitationibus & deſiderijs neglexit. ¶Ad ſiniſtram manum;per hoc vulnus ignoſce illi quicquid peccauit p̄ opa mala. ¶Ad dexteram manum,per hoc vulnus ſupplere digneris quicquid omiſit per opera bona.

¶ Ad vulneratum caput,per reuerendi capitis vulnera ignoſce illi quicquid peccauit per quinq; ſenſus & verba mala & ſuppleas quicquid omiſit in verbis bonis. ¶Ad vulnus lateris,per hunc eximium amorem ornare quæſo digneris illam animam omnibus virtutibus & meritis ſanctiſſimæ vitæ tuæ. Et da illi omnia exercitia labores & opera ſanctiſſimi corporis tui in ſuppletionem quod tibi totis viribus non ſeruiuit. Et omnia exercitia ſanctiſſimæ animæ tuæ in remediū quod te toto corde non dilexit neq; laudauit.

¶Hæc & multa ſimilia poteſt quilibet fructuoſiſſime exercere & applicare etiā pro ſeipſo vel pro viuis, mutatis mutandis. Hoc obſeruato quod miſſas vigilias eleemoſynas ieiunia & q̄cquid boni per gratiam dei fecerit domino IESV offerat in vnione ſui amoris vitæ paſſionis & o-

mnium meritorum ſuorum ac mente pura fiducia humili & forti charitateq́ & oratione feruēti hauriat ex infinito theſauro meritorum Chriſti omnia quibus opus habet & applicet ſibi vel alijs viuis & defunctis prout vnctio docebit quę etiam latius habentur in reuelationibus Truthæ & Mechtildis ſupradictis.

¶Conſolentur præterea nos pijſſimorum eruditiſſimorumq́ eccleſiæ doctorum ſniīę, ipſe vſus multorum ſummorum pontificum qui teſtantur defunctis prodeſſe indulgentias non per iuriſdictionem ſummi pontificis, nec quod eiuſdem poteſtas atq́ vis clauium extendat ſe ad defunctos ſed quod viuentibus (quorum eſt ſuffragari mortuis purgandis) tribuat facultas indulgentias merendi per modum ſuffragij defunctis applicandas. Conſtat nanq́ viuentes ſemper pro mortuis poſſe ſatisfacere atq́ a penis eoſdem per opa penalia ſatisfactoria leuare. Miſereantur igitur defunctorum viuentes atq́ ex charitate compatiēdo ęrumnas tormentorum quas defuncti atq́ aliqñ cæli ciues futuri patiūtur ſuas æſtiment, & pro delictis eorꝗ̄ penarꝗ illis ſunt cauſæ, aut ſatiſfaciant, aut indulgentias mereantur. Neq́ em̄ deerūt ſic pie beneq́ volentibus remedia quibus defunctis ſuccurrant. Paſchaſius nanq́ quintus Ro. ſedis pontifex indulgētias dedit plenarias, quas vīcim ſucceſſores eius ſummi pontifices confirmarunt (vt Gabriel Biel ſuper Canonem miſſæ lectione. 57. affirmat.) ſi videlicet quis celebrauerit vel celebrare fecerit quinq́ miſſas pro anima cuiuſcunq́ amici vel parentis exiſtentis in purgatorio. ¶Nec dubitandum ſed firma fide tenendū.

dominum noſtrum Ieſum Chriſtum ſuo vicario plenitudinem ſuæ reliquiſſe poteſtatis, quantum decuit puro homini dari ad ædificationem corporis ſui quod eſt eccleſia & in eiuſdem poteſtate vniuerſum ſpiritualem eccleſiæ eſſe theſaurum, Itaqꝫ, quum per charitatem in qua diſceſſerūt animæ exiſtentes in purgatorio ſint idoneæ ad beneficiorum eccleſiaſticorum ſuſceptionem, poteſt ſummus pontifex illis beneficia eccleſiaſtica cōmunicare, & pro illis ordinare indulgentias & relaxationes eiuſdē per viuētes applicabiles. Quippe qui terrenis ſuffragijs iuuantur & in via ſunt nondum in termino, & in tranſitu ad patriam. Quod ſimili ratione facere non poſſet exiſtētibus in inferno, qa ij capaces nō ſunt remiſſionis, vtpote charitate nudati, & in peccato obſtinati. Quibus in voluntate manentibus, non poteſt tolli pena eiſdem debita. Quare omittendum non eſt quin indulgentiæ plenariæ procurētur pro defunctis, de quorum liberatione a purgaorio adhuc dubium eſſe poſſet. Qui ſi indulgentiam plenariam perticipent, ſtatim euolabunt. Conſentiunt autem doctores eccleſiæ prædictis. Siquidem ſuper Sententias diſtinctione .45. & alibi Bonauentura Thomas Egidius Durandus Petrus de Tharentaſia, Richardus, Thomas de Argentiua, Dionyſius Carthuſianus & poſt eum omnes, Alexander item de Hales per. 4.9, 83. mē. 5. & Gabriel Biel ſuper Canonem ac alij innumeri latiſſime hæc probant. Inſuper & Iura ſcripta multis in locis, præſertim 13. quæſtione. 2. fere per totum & omnes antiquiores eccleſiæ doctores Gregorius,

Hieronymus Ambroſius Auguſtinus Hilarius Chryſoſtomus,&c.concorditer ſentiunt animas defunctorum iuuari ieiunijs,carnis afflictionibus veſtiũ aſperitatibus,diſciplinis,peregrinatiõibus corporalibus laboribus,eleemoſynis & quibuſcunq; operibus miſericordię,corporalibus & ſpiritualibus,orationibus,exercitijs,meditationibꝰ contemplationibus, gratiarum actiõibus,Theologiæ ſtudijs,prædicationibus, ſacramentorum participationibus,omnibus ſacrificijs & oblationibus,quæ immediate deo,aut cultui diuino, aut eccleſiæ miniſtris applicantur. Afflictiua tamen ex charitate aſſumpta vehementer ſunt ſatisfactoria,ſi domino ex perſona defunctorũ offerant̃ qui nihil niſi ſatisfactorias penas ſoluere habẽt, quibus & quilibet poteſt ſuum meritum vndecunq; acquiſitum communicare & illis non abſque magno ſuo lucro credere. Verum quum inter omnia mortuorum ſuffragia excellat euchariſtiæ oblatio,per cuius virtutem cæli aperiũtur,gratia datur, per quam ſolam opera noſtra poſſunt eſſe meritoria,& cæleſtis gloria noſtro peccato ꝑdita redimitur ideo hic certæ ſpeciales,ſubnectuntur miſſæ cum ſuis deuotiſſimis exercitijs in refrigerium animarum deuotæ celebrandæ.

MISSA de quinque vulneribus domini noſtri IESV Chriſti,de qua legitur,quod ſit per Innocentum confirmata. Et pro quacunq; anima in purgatorio exiſtente celebretur quinquies continuis & non interpellatis diebus.Et addatur Sexta miſſa de reſurrectione eiuſdem domini noſtri Ieſu Chri̅,quod illa anima liberetur a pena, etiam ſi vſq; ad diem extremi iu

dicij

dicij expectare & purgari deberet. Quod cum olim in publico ſermone per quendam egregium doctorem ordinis minorum prædicaretur, Duæ deuotæ matronæ notantes conuenerũt, quod quę earum primo morte præueniretur, altera ſuperuiuens miſſas pro anima defunctæ celebrari ordinaret. Quod ſpondentes pactæ ſunt. Vna autem mortua, altera fecit vt conuentum fuerat, & miſſis completis anima defunctæ apparuit ei in tanta claritate & gaudio, quod ſimiliter gaudio repleta tribus diebus ſine omni refectione corporali permanſit.

¶Debent autem legi cum deuotione, vltra alia requiſita, quinq; Pſalmi qui ſequuntur, concludendi cum Requiem æternam dona eis, & c. Et lux perpetua. & c.

¶Primus Pſalmus eſt XXI.

DEus deus meus reſpice in me quare me dereliquiſti longe a ſalute mea, verba delictorum meorum, &c.

¶Secundus pſalmus eſt XXXIIII

IVdica domine nocentes me: expugna impugnantes me. Apprehende arma & ſcutum: et exurge, &c.

¶Tertius pſalmus eſt LIIII.

EXaudi deus orationem meam & ne deſpexeris deprecationem meam: intende mihi & exaudi me, &c.

¶Quartus pſalmuſ eſt LXVIII

SALuum me fac deus: quoniam intrauerunt aquæ vſq; ad animam meam, &c.

¶Quintus Pſalmus eſt CIX.

Dixit dominus domino meo: ſede a dextris meis, &c.

¶ Kyrie eleeſon, Chriſte eleeſon. Kyrie eleeſon. Pater noſt. Et ne nos inducas in tentationem Sed libera nos a malo. Requiem æternam dona eis domine. Et lux perpetua luceat eis: A porta inferi. Erue domine animas eorum. Credo videre bona domini. In terra viuentium. Ne tradas domine beſtijs animas confitentium tibi: Et animas pauperum tuorum ne obliuiſcaris in finē. Dn̄e exaudi orationem meam. Et clamor meus ad te veniat. Dn̄s vobiſcum. Et cum ſpū tuo. Oremus. Deinde ſeqtur vna de ammonitiōibus, vt infra.

¶ Nota hæ ſex ammonitiones debent legi pro defuncto vel defuncta ante quamlibet miſſam, vnaquælibet flexis genibus.

¶ Prima ammonitio ante primam miſſam.

¶ Ammoneo te mitiſſime & clementiſſime domine Ieſu Chriſte per tuam innocentem captiuitatem: q̄ pro toto genere humano ſubire ſponte voluiſti, vt liberare digneris animā famuli tui. N. ab omni captiuitate & a pena purgatorij, cui peccatis ſuis exiſtētibus voluntarie ſe tradidit captiuā dā. Qui viuis & regnas de. Deinde inchoabit̄ officiū miſſæ. Hūiliauit ſemetipſum &c. vt infra.

¶ Secunda ammonitio ante ſecūdam miſſam.

¶ Ammoneo te mitiſſime & clementiſſime domine Ieſu Chriſte, per tam innocens iudicium quod iniuſte ſuſtinere voluiſti pro toto genere humano, vt liberare digneris animam famuli tui. N. de iuſto iudicio, in quo voluntarie peccatis ſuis exigentibus ſe tradidit iudicandam. Qui viuis Deinde officium miſſæ vt infra, & ſic de alijs.

Ante

¶Ante tertiam miſſam.

Ammoneo te mitiſſime & clementiſſime dñe Ieſu Chriſte, per tuam innocentem & indignam conclauationem, quã pro totogñe humano in cruce ſuſtinuiſti, vt liberare digneris animam famuli tui. N. de iuſta conclauatione, cui pctis ſuis exigẽtibus voluntarie ſe tradidit puniendam. Qui viuis & regnas deus. Per, &c.

¶Ante quartam miſſam.

Ammoneo te mitiſſime & clementiſſ. dñe Ieſu Chriſte, per vulnera cordis & corporis tui ſacratiſſimi, & per anxietatẽ mortis tuæ, quam in cruce ſuſtinuiſti pro toto gñe humano, vt liberare digneris animã famuli tui. N. ab oĩbus vulneribus pctõꝝ ſuorum, qbus ſe tradidit vulnerandum.

¶Ante quintam miſſam.

Ammoneo te mitiſſime & clementiſſime domine Ieſu Chriſte per ſanctam ſepulturam tuam qua in corpore ſepultus in terram fuiſti, ipſe deus & rex cælorum, vt liberare digneris animã famuli tui. N. de ſepultura & pena purgatorij, cui pctis ſuis exigentibus voluntarie ſe tradidit purgandũ. Qui viuis & regnas.

¶Ante ſextam miſſam.

Ammoneo te mitiſſime & clementiſſime dñe Ieſu Chriſte, per tuam ſacratiſſimam lætãqꝫ reſurrectionem & admirabilem aſcenſionẽ, vt animam famuli tui, N. ab omni captiuitate, iudicio, cõclauatione & vulneratione atqꝫ ſepultura ſeu pena purgatorij cum gaudio reſurgere facias, & indulgeas, & aſcendere ad conſortium electorũ tuorum iubeas, cum quibus æternaliter te laudare & benedicere mereatur. Qui viuis.

Officium

¶Officium miſſæ introitus.

HVmiliauit ſemetipſum dñs noſter Ieſus Chriſtus vſq; ad mortem, mortem autẽ crucis, propter quod & deus exaltauit illũ & donauit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen. Verſus: Miſericordias domini in æternũ cantabo. Gloria patri dicitur. Gloria in excelſis non dicitur,

¶Collecta.

DOmine Ieſu Chriſte fili dei viui, qui de cælo ad terram de ſinu patris deſcẽdiſti, & in ligno crucis quinq; plagas ſuſtinuiſti, & ſanguinem tuum precioſum in remiſſionem peccatorum noſtrorum effudiſti. Te humiliter deprecamur, vt in die iudicij ad dexteram tuam ſtatuti a te audire mereamur: Venite benedicti in regnũ patris mei. Qui cũ eodẽ deo patre viuis, &c. Deiñ Collecta pro defuncto vel defuncta, pro quo vel qua legitur miſſa. Tertia collecta de feſto, ſi fuerit aliquid eodem die, vel alia ſecundum placitũ. Sic fiat etiam cum ſecretis & complendis.

¶Lectio Zachariæ prophetæ.

HAEC dicit dominus deus: Effundã de ſpũ meo ſuper domum Dauid, & ſuper habitantes Hieruſalem: ſpiritum gratiæ & miſerationis, & aſpicient in me quem transfixerũt, & plangent eum planctu magno, quaſi vnigeniti. Et dolebunt ſuper eum, vt doleri ſolet in morte primogeniti. In illa die erit planctus magnns in Hieruſalẽ: Et dicet ei: quæ ſunt iſtæ plagæ in medio manuũ tuarꝝ. Et dicet eis: his plagatus ſum in domo eorꝝ q me diligebant, Framea ſuſcitare ſuper

per paſtorem meū, & ſup viꝝ cohærentem mihi. Dicit dn̄s exercituū. Percutiā paſtorem, & diſpergent oues gregis. Dicit dominus exercituum.

¶GRADVALE.

IMproperiū expectauit cor meū & miſeriā, & ſuſtinui qui ſimul contriſtaretur, & non fuit q conſolaretur: quæſiui & non inueni. Et dederūt in eſcam meam fel, & in ſiti meo potauerunt me aceto.

¶ALLELVIA.

AVE rex noſter, tu ſolus nr̄os errores & reatus miſeratus, patri obediens ductus es ad crucem, vt agnus māſuetus ad occiſionē, tibi gloria oſanna, tibi ſupremæ laudis & honeſtatis corona. Sequentia non dicitur.

¶Tractus in ſeptuageſima vel in quadrageſima, loco Alleluia.

SAEpe expugnauerunt me a iuuentute mea. Verſus: Dicat nunc Iſrael, ſæpe expugnauerunt me a iuuentute mea, Verſus: Etem̄ non potuerunt mihi, ſupra dorſum meū fabricauerūt peccatores. Verſ. Prolongauerunt iniquitatē ſibi, dominus iuſtus concidet ceruices peccatorum.

¶Euangelium ſecundum Iohannem.

IN illo temp. Sciens Ieſus quia omnia cōſummata erāt, vt cōpleretur ſcriptura, dixit: Sitio, vas ergo poſitū erat plenū aceto & hyſopo, circūponentes obtulerunt ori eius. Et cū accepiſſet Ieſus acetū, dixit: Conſummatū eſt. Et inclinato capite emiſit ſpiritum. Iudæi ergo quoniā paraſceue erat, vt nō remanerent in cruce corpora ſabbato, erat em̄ magnus dies illa ſabbati, rogauerunt Pilatum vt frangerentur eoꝝ crura, & tollerentur. Venerunt ergo milites, & primi quidem

ſregerunt crura & alterius qui crucifixus eſt cum eo. Ad Ieſum aũt cum veniſſent, vt viderẽt eum iam mortuum, non fregerunt eius crura: ſed vnus militum lancea latus eius aperuit, & continuo exiuit ſanguis & aqua. Et qui vidit teſtimonium perhibuit, & verum eſt teſtimonium eius. Credo non dicitur niſi in dominica. ¶Offertorium.

INſurrexerunt in me viri iniqui, abſq; miſericordia quæſierunt me interficere, & non peperc erunt in faciem meam ſpuere, & lanceis ſuis vulnerauerunt me, & cõcuſſa ſunt oĩa oſſa mea.

¶SECRETA.

DOmine Ieſu Chriſte qui pro mundi redemptione crucis lignum aſcendiſti, vt vniuerſus mundus, qui in tenebris erat, illuminaretur, illam lucem in animas & corpora noſtra ſemper tribue illuceſcere, per quam ad æternam lucem peruenire mereamur. Qui viuis, &c.

¶Præfatio dicitur de ſancta Cruce.

Communio. Foderunt manus meas & pedes meos, & dinumerauerunt omnia oſſa mea.

¶COMPLENDA.

DOmine Ieſu Chriſte, q hora diei ſexta pro redẽptione mundi crucis patibulum aſcẽdiſti, & ſanguinem tuum precioſum per quinq; vulnera in remiſſionem peccatorum noſtrorum fudiſti, te humiliter deprecamur, vt poſt obitum paradiſi ianuam tecum gaudenter introire concedas. Qui cum eodem deo patre & ſancto ſpiritu viuis & regnas, &c.

Nota, ꝙ ad miſſam de quinq; vulneribus Chriſti, vt ſupra, Papa Iohannes 22. conceſſit tã dicentibus q̃ audientibus, ducentos dies indulgentiaꝝ,

¶Bonifacius Papa ægrotauit vſq; ad mortem petens a dño vitam ſuam prolongari. Ad quem dominus miſit Raphaelem dicentem: Surge & ſcribe officium iſtud de quinq; vulneribus Chriſti & lege quinq; vicibus, & recipies ſanitatem. Et quicunq; ſacerdos deuote legerit pro ſeipſo: vel pro alio hoĩe ægrotãte, ſi expedit ſaluti eius recipiet ſanitatẽ & in futuro vitam ęternam. Et in quacũque tribulatione homo extiterit in hoc ſeculo, ſtatim liberabitur. Et ſi pro defuncto vel defuncta legitur, ſtatim poſt complementum abſoluetur a penis. Sanctus ergo Bonifacius ſtatim ſe erigens ipſum coniurauit per omnipotẽtẽ deum, vt abſq; ſui periculo corporis recederet, aut quis eſſet, vel ad quid veniſſet, indicaret. Qui ſtatim dixit ſe Angelum domini miſſum prius nominatum. Promittens tunc ſanctus Bonifacius prædictus: apoſtolica authoritate, tribuere indulgẽtias omnibus deuote celebrantibus & complentibus quina vice prædictum officium, ſeptimam partem omnium peccatorum, & deuote audientibus, quadraginta dies criminaliũ & venialiũ: in dño relaxauit.

ITEM legitur, ꝙ Anno dñi. M.CCC.XIIII. Sanctus Hinricus imperator, poſtquam vxor ſua ſancta Cunigundis, comitis Palatini & principis electoꝝ filia occubuiſſet, miſit oratores ſuos ad ſummum Pontificem: eundem exorando, vt ex theſauro paſſionis Chriſti per plenitudinem poteſtatis ſuæ, animæ vxoris ſuæ aliquod remedium ſpirituale impartiret, quo mediante ipſa anima, & quęcunq; alia in purgatorio exiſtens, ꝑ pces aut miſſas ſeu eleemoſynas aut alia pietatis opera, quotiẽ inde liberari poſſit. Tũc ſummus Põtifex plenitu

nitudine poteſtatis ſuæ, ad inſtãtiã imperatoris p̄ ſcripti, conceſſit omnibus & ſingulis animabus in purgatorio laborãtibus, pro q̃bus per quemcũq; Chriſti fidelem ſacerdotem quadraginta & vna ſequentes miſſæ, viciſſim ſine intermiſſione legã tur, aut legi ordinantur, quod eadem anima ſtatim poſt completionem earundem miſſarũ a purgatorio liberaretur, etiamſi vſq; ad diem extremi iudicij eſſet purganda, &c.

¶ Debent autem legi cum deuotione tres miſſę de ſanctiſſima trinitate, vt in dominica ſanctę trinitatis. Quinq; de ſancta cruce, vt in die eiuſdem ſanctæ crucis. Nouem de nouem choris angelorũ, vt in die ſancti Machaelis. Duodecim de ſanctis Apoſtolis, vt in die diuiſionis apoſtolorum. Quatuor de ſanctis Euangeliſtis, vt in die ſancti Marci. Septem de ſancto ſpiritu, vt in die pentecoſtes. Et vna de domina, vcz: Salue ſancta parens, &c.

¶ Sequitur officium miſſę de paſſione domini noſtri Ieſu Chriſti.

Gaudeamus omnes in domino, diem iſtum venerantes in honore Saluatoris domini noſtri Ieſu Chriſti, de cuius paſſione gaudent angeli & collaudãt filiũ dei. Pſalmus: Omnes gẽtes plaudite manibus: iubilate deo Iacob. Gloria patri dicitur, præter in paſſione domini. Gloria in excelſis etiam dicitur, exceptis aduentu & .lxx.

¶ Collecta.

Omnipotẽs ſempiterne deus, da nobis cum tanta deuotione domini noſtri Ieſu Chriſti memoriam paſſionis peragere, vt peccatorum

toum noſtrorum indulgentiam percipere mereamur. Per eundem, &c.

¶ Lectio Iſaiæ prophetæ.

IN diebus illis: Vidimus eum deſpectum & nouiſſimum virorum, virum dolorum & ſcientẽ infirmitatem. Et erat vultus eius quaſi abſcõditus & deſpectus. Vnde nec reputauimus eum, vere dolores noſtros ipſe tulit, & peccata nr̃a ipſe portauit. Et nos putabamus eum quaſi leproſum & percuſſum a deo, & humiliatum. Ipſe autem vulneratus eſt propter iniquitates noſtras, attritus eſt propter ſcelera noſtra. Sicut ouis ad occiſiõem ductus eſt, non apuit os ſuũ. Et ipſe pctã multorum tulit, & pro trãſgreſſoribus rogauit, vt nõ pierẽt

¶ GRADVALE: Omnes videntes me deriſerunt me, mouerunt capita ſua, verſus: Diuiſerunt ſibi veſtimenta mea, & ſuper veſtem meam miſerunt ſortem. ¶ Alleluia. Vnus militum lancea latus ei⁹ aperuit, & cõtinuo exiuit ſanguis & aqua. Si qs voluerit legere Sequẽtiã legat hãc

AVE Ieſu Chriſte q pro humana ſalute de Maria virgine naſci voluiſti. Aue Ieſu Chriſte qui pro mundi redempione flebili morte in cruce mori voluiſti. Aue Ieſu Chriſte qui a Iudæis reprobari, & a Iuda oſculo tradi voluiſti. Aue Ieſu Chriſte qui vinculis alligari, & vt agnus inocens ad victimã duci voluiſti. Aue Ieſu Chriſte qui in conſpectum Pylati præſentari, falſiſq; teſtibus accuſari voluiſti. Aue Ieſu Chriſte q flagellis cędi, opprobrijs moleſtari, cõſpui, coronari voluiſti. Aue Ieſu Chriſte qui in cruce leuari, & inter latrones condemnari, clauorumque aculeis

perfora-

perforari voluiſti. Aue Ieſu Chriſte q̄ felle & aceto potari & lancea vulnerari propter nos voluiſti. Supplicamus ergo tibi domine Ieſu Chriſte, cõditor gẽtis humanæ, & filius virginis Mariæ. Da nobis miſeris peccatoribus te perfécte diligere, in te vere credere, & fine bono diſcedere. Da nobis te lumen in lumine æternaliter videre, & te præmium ſempiternum poſſidere. Da nobis tecũ conregnare, & te in regno tuo ſine fine cum omnibus ſanctis digne laudare, benedicere & glorificare.

¶In. lxx. legat loco Aleluia & Sequentiæ Tractum: Sæpe expugnauerunt me a iuuentute, vt ſupra. ¶Secundum Iohannem.

N illo tempore: Apprehẽdit Pilatus Ieſum, & flagellauit. Et milites plectentes coronam de ſpinis, impoſuerunt capiti eius, & veſte purpurea circunderunt eum. Et veniebãt ad eum & dicebant. Aue rex Iudæorum. Et dabãt ei alapas Exijt iterum Pilatus foras & dicit eis: Ecce adduco vobis eum foras, vt cognoſcatis, q̄a in eo nullam cauſam inuenio. Exiuit ergo Ieſus, portans ſpineam coronam & purpureumq́ veſtimentum, & dicit eis: Ecce homo. Cum ergo vidiſſent eũ põtifices & miniſtri, clamabant dicentes: Crucifige: crucifige eum. Dicit eis Pilatus: Accipite eum vos & crucifigite. Ego enim non inuenio in eo cauſam Reſponderunt ei Iudæi. Nos legem habemus, & ſecundũ legem debet mori, q̄a filium dei ſe fecit.

¶Credo dicitur excepto tempore paſſiõis quando fuerit dies feriata.

¶OFFERTORIVM.

¶Percutiebãt caput eius arũdine, & cõſpuebãt in faciẽ eius, & flectẽtes genua, adorauerũt eũ.

¶Secre-

¶SECRETA.

SVſcipe quæſumus domine munus oblatum & dignanter operare, vt quod paſſionis myſterio gerimus, pijs affectibus conſequamur Per Chriſtum dominum, &c.

¶Præfatio. Qui ſalutem humani generis.

¶Cõmunio. Foderunt manus meas & pedes meos, dinumerauerũt omnia oſſa mea.

¶COMPLENDA.

DA quæſumus omnipotẽs deus, vt qui in tot aduerſis ex noſtra infirmitate deficimus, intercedente vnigeniti filij tui domini noſtri Ieſu Chriſti paſſione reſpiremus. Per.

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ... VITT. EMANUELE

.C.A.V.D.C.=
S.15
5-3-7